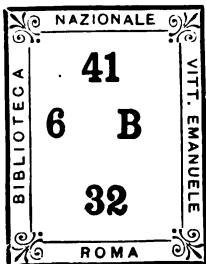

1889

1569

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

I. 4. e

43.22.

37-5.E.7.

I
5
G

ANNVAE
LITTERAE
SOCIETATIS

Colleg. Grav. IESV *Carol. Borgh.*

ANNI. M. D. LXXXIX

AD. PATRES. ET. FRATRES
eiusdem Societatis.

R O M A E,

In Collegio Societatis IESV. M. D. XCI.

Cum Facultate Superiorum.

A. P. Fruct. Bencini

RECEIVED

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS DEPARTMENT

5750 S. UNIVERSITY AVE.

CHICAGO, ILL. 60637

RECEIVED

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS DEPARTMENT

ANNVAE LITTERAE
SOCIETATIS IESV
ANNI. M. D. LXXXIX

PATRIBVS. FRATRIBVSQVE
Societatis IESV gratia & pax
Christi Domini.

ES GESTAS ab vniuersis Pro-
uincijs Societatis vertete anno,
conferre in vnum volumen, vti-
le inuentum, iucundumque, nec
nisi profectum ab ea mente, quæ
mutuo complexu gentium di-
uerfarum efficit nexum indiffo-

lubilem animorum . nam & eas dum audimus,
mutuis facibus accendimur, & quæ vtilitas fue-
rit in vniuerso corpore singularum partium,
non ignorare delectat. quo magis huc intende-
re debet curam scriptor annalium, vt ne audi-
tores debito fraudentur. Equidem tali in mune-
re non leuem experior difficultatem propter
similitudinem rerum scribendarum : neque ea
mihi fiducia styli, vt sperem fatietatem vitari
varietate verborum . igitur decurri ad reme-
dium breuitatis, quæ celaret inopiam: eo liben-
tius, quod sic quoque seruo iudicijs Patrum As-
sistentium, qui cum multa malint explicari pau-

4
cis; quam pauca dilatari multis, simul circum-
scriptam tradunt materiam, & præscribunt ra-
tionem scribendi. Fateor sane me obtempe-
rantem illis, contigisse potius omnia, quam fin-
gulis satisfacisse: illud tamen affirmo, nihil fe-
re de industria fuisse omiffum. Et video nihilo-
minus pertimescendam infantia culpam: sed
illam præstabit, opinor, eorum auctoritas,
qui meæ conscij imbecillitatis periculum fece-
runt obedientia. Ceterum executi sumus Pro-
uincias viginti: demptis, quæ adhuc non per-
nenerant, Mexicana, & India. Atque, vt ali-
quid vniuerse dicam, extinxit hic
annus socios centum viginti
duos, dedit tercentum tri-
ginta quattuor.

PRO-

P R O V I N C I A R O M A N A .

NVMERATI socij, illis exceptis qui sunt in Domo Professorum, quadringenti duodecim. In Collegio Romano alijsque locis quæ ad ipsum pertinent, centum octoginta : in Seminario viginti tres: in Germanico quattuordecim: in Collegio Pœnitentiariorum, vnus & viginti : in Anglicano septem: tres in Maronitano: in Probationis Domo ad Sancti Andree viginti quinque : si tamen Nouitij excipiantur: in Collegio Lauretano triginta octo : in Recinetensi quattuordecim: vno amplius in Maceratensi: in Perusino, Florentinoque viceni : viginti vnus in Senensi: vndecim in Tiburtino. Mortui quattuordecim. Aggregati in Societatem vndequadraginta.

COLLEGIVM ROMANVM.

MAIORVM Sodalitas, hoc anno, præsertim extremo, auctior, & illustrior fuit: quando enim Gregorij primum Tertijdecimi, deinde Sixti Quinti, Pontificum decretis in eam reliquæ aggregantur, ambitur a Sodalitatibus, quas procurant nostri in toto fere orbe Chri-

A 3 stiano

P R O V I N C I A

Utiand: & iam ex ipsis adsciuit cœtum vnde qua-
 draginta : vt cum ceteræ sint Congregationes
 hominum ; hanc recte dixeris Congregatio-
 nem Congregationum. Ita, cum sæpe vrbs Ro-
 ma ex illarum gregibus contrahat iuvenes di-
 uersarum nationum, visendi cupidos noua, vel
 vetera discendi , ab ijs Sodalitas Parthenia a-
 gnoscitur, vti mater communis . Ex hac , & ex
 altera Sodalitate , quæ dicitur Minorum , vt
 alias perscriptum est , Academia coaluit, ea-
 que frequentibus exercitationibus (quinque
 emeriti Philosophiæ in theatro publico placue-
 re) perseueravit, hoc etiam anno, & honestis stu-
 dijs intotescere, & gloria sciendi. Sed quoniam
 huiusmodi Congregationum officium antiquis-
 simum est pietas , in illam sic intendunt soda-
 les , vt eos esse primariæ Congregationis non
 tantum videas, sed etiam intelligas . Id adeo
 proxime declaratum est, voluntaria corporis
 diuerberatione , gestatione cilicij, frequenta-
 tione templorum, ceteraque vsurpatione pio-
 rum munerum, a Patre Præfecto impetratis, in
 hoc discrimine Gallicani Regni, numini propi-
 tiando : pars etiam eius se aliqua ostendit, in
 vnius tum ægrotatione, cui e sodalibus bini
 semper partitis vicibus absidebant, tum etiam
 morte ; quem suis humeris aliquot extulerunt
 ex eodem cœtu, cum ceteri prosequerentur: in-
 terrogante vrbe causam comitatus, nec postea
 reticente. addidere stimulos Dominicus Blon-
dus

dus Præfectus vr̄bis (Senatorem appellant) cum celebraret Sodalitium, & Marianus Perbenedictus Cardinalis, qui cum fuisset olim vnus e sodalibus antiquioribus, & pro institutore haberi posset, cooptatus hoc anno a Sixto Quinto in numerum Patrum purpuratorum, Præfectum Sodalitij fungentem gaudio perhumaniter excepit, partem aliquam partæ dignitatis a se deberi Congregationi professus. E minore Sodalitio in Societatem nostram duo admissi: spes alijs pro re ostentata, vt in dilatione rei expetitæ, notior fiat petentium cupiditas, & gratior petitionis effectus. Ceterum in hoc Collegio morbo absumptus est Pater Ioannes Baptista Aelianus, vir omnino pietate, despicientia sui, & in proximos caritate insignis: multarum repertor artium, quibus peccantes arcerentur illecebra, seu pauperes inopia subleuarentur: sic prorsus, vt cum in eisdem dies incidisset mors Farnesij Cardinalis, vulgo dicebatur, duo fulcra paupertatis concidisse. Bis a Pio Quarto, tertium a Gregorio Tertiodecimo in Aegyptum missus aliasque ad regiones Oriētis, mirum est, quantas utilitates attulerit religioni labenti, quam multa tulerit dictu gratia, perpeffu aspera, non solum in itinere, facto naufragio, sed in terris etiam ipsis, vbi petrus Indæorum insidijs Turcarumque, minimo minus interijt. Sed hæc commemorata ab alijs, in annalibus, ad quos plura hoc de patre discen-

di cupidos relego. cum demum ad urbem reuertisset, eandem illam rationem obtinentem, & maiora molientem quotidie, supremus dies occupauit.

MISSIONES NONNULLAE.

VNVS E NOSTRIS sacerdotibus, cuius opera iamdiu Alexander Farnesius Cardinalis, in oppidis aliquot obeundis rerum spiritalium causa, uti solebat, cum suspicaretur, id quod euenit, Cardinalem breui ereptum iri e rebus humanis, sex laborum socios Quadragesima secum adduxit: & cum quina oppida binis assignasset, ipse sibi praecipuum seposuisset (erant autem omnia numero sedecim) auctor fuit, ut lustrarentur atque excolerentur populi admirabili cum fructu: conciones omnium frequentes, etiam inter tempestatum, & frigorum aduersa: ergo ne quis dies sexusve cessaret a pio opere, diebus negotiosis, vno seorsum edocente pueros, alter mulierculas puellasque intentas acui, & colo, ad Solem erudiebat: sic ut singula oppida viderentur scholae Christianae doctrinae: maior res affirmatu quam dictu. taceo de auditis confessionibus totius vitae, de compositis simultatibus, odiisque relictis, de multorum, qui religione obstricti tenebantur, exsoluta conscientia. nonnulla etiam quae pertinebant ad oppidi ornatum, & commoditatem publicam,

publicam, eodem sacerdote monitore, & interprete extitere. fatifcebat vetustate ædes, & vitium fecerat, restituta, ac refecta: dirutus, disruptusque erat pons, nec transiri poterat fluvius oppido subiectus, crescentibus aquis, sine metu periculoque, repositus in solo firmitatis spectata, & novis operibus erectus: non exigua Farnesij Cardinalis impensa.

Post Farnesij obitum Gesualdus Cardinalis & Episcopus Portuensis eundem sacerdotem adhibuit ad suam diœcesim inuisendam: quo expleto munere, idem Pater in quodam oppido haud procul vrbe, dum se frangeret calor, confedit, tanto commodo oppidanorum, qui purgati sunt fere omnes, & instructi, vt pæne plus fructus apparuerit in appendice missionis, quam in missione ipsa: et quod est in veteri prouerbio, mantissa opsonia vincerentur.

DOMVS PROBATIONIS, ET COLLEGIUM Pœnitentiariorum.

ADLECTI in nostrum ordinem nonnulli, quorum parentes ita indoluerunt impatienter, vt essent cogēdi: trium, ita lætati sunt, vt obtulerint vltro: vnus maxime, qui & anno superiore cum filiū dedisset natu maximum, reliquos sic instituere pergit, Deo adiuvante, vt eos crescere dicat Societati: nec aliud nisi maturum tempus expectent.

A P O E-

APOENITENTIARIIS auditæ confefsiones etiam totius vitæ, impertitæ dispensationes variorum votorum, absolutionesque noxarum reseruatorum Apostolicæ Sedi, pro eorum facultate, pæne innummerabiles: cum Catholica religione aliqui reconciliati: a pellicum consuetudine alij abstracti: inter virum, & vxorem generis splendore & magnitudine opû æque nobiles pax constabilita, magno bono vtriusque familiæ alioquin ad arma ituræ. Vir quidã illustris, & sacerdotio præditus suburbanam villam aureorum bis millium donauit, cuius vsus & fructus Pœnitentiariorum esset, eorû animis relaxandis, mancipium vero, & nexus ad alterum Collegium pertineret. Ceterum accidit quiddã ad memoriam insigne. Aedes cuiusdam vicinæ nostris, mense Ianuario, cum flaret ventus maximus, prouecta nocte improviso casu flagrare cœperunt: & iam se flamma in tabernam aromatarij, & falsamentariorum quorundam, vbi materia plurima nutriendo igni, magno impetu conuertebat: quin, & in scenile imminabat, nostrorum domui contiguum: quod si corripuisset actum erat de re nostra, quæ agebatur pariete proximo ardente: hoc in incendio, ea cogitatio ingentem curam accendebat patribus, ne sacrosancta Eucharistia, quæ asseruabatur in sacello domestico, vlla ratione contingeretur. Ita cum aliunde nihil esset subsidij, exiere cum aqua,

aqua, alijsque remedijs pesti opprimēdæ. Sed in his, duorum animus magis enituit, qui cum per manuaras scaldas conscendissent tectum, qua scalpris illud diruentes, qua ingredientes aquam, auerterūt ignem. Illud vero mirabile, & obseruatum a multis, cum sacram cælestis agni effigiem iecisset sacerdos in flammam, illam metuentes repente retroactas, mox etiam sopitas: et nos præsentis periculo liberati sumus.

SEMINARIUM ROMANVM.

EX QVO ad conuictorum contubernium in Seminario, non nisi per Vicarium Pontificis (is est nunc Cardinalis Rusticucius) patet aditus, in tantum excreuit ambientium numerus, adhibentiumque interpretes, viros principes, vt Cardinalis, distractissimus licet aliorum onerum mole, non parum se occupatum fore dicat, si huic vni negotio vacaret: magna est etiam opinio discipulorum fructus: ea vero, ne quemquam fallat, nostri adlaborant: aucta porro est exemplo vnius e familia nobilissima, & præcipua Italiæ ciuitate, quem cum fretum illud adolescentiæ siue indulgentia moderatorum, siue leuitate animi, eo abripuisset, vt periculum metueretur: vbi regendum susceperere nostri, imminuendo spiritu, & adhibenda arte gubernandi, in eum cursum dire-

direxere, vt cum postea fuerit in sua potestate, eundem prorsus sua sponte tenuerit, sine vlllo gubernatore: quod cum miraculo fuit omnibus, qui illum antea norant, tum multis nobilibus incitamento: ita plures ex eadem ciuitate missi, qui liberalibus studijs operentur. Neque focordia, ac desidia bonum otium conteritur: quattuor in aula Romani gymnasij, & conspectu splendidissimo Cardinalium, specimen dedere ingenij, & in sapientiæ studio progressus. Sodalitium alterum beatissimæ Virginis. e conuictoribus iam pridem intermissum, instauratum hoc anno, magna vtilitate adolescentium. Ceterum omnium magnum est studium pietatis: quos scilicet ex vnus facto discetis. Clericus hic erat, & ex Congregatione Parthenia, natura non satis mitis, & facilis irasci, quam tamen emolliret, & comprimeret diligenti cultura: is cum a magistro, data ne occasione, an arrepta, iussus esset, vt per tres dies continuos complicitus in genua interesset scholis, dum explicarentur, idque statim fecisset, postridie ita uicit animum, vt eam pœnam sponte subierit, condiscipulis admirantibus, ipsoque præceptore collaudatum iuuenem, se ipsum se recipere, iubente: idem, cū ab alio quopiam accepisset colaphum in fronte, dolorem premens, & iracundiam, hoc satis habuit dicere: Tu vero maiore plaga tuum animum, quam meum corpus affecisti: adi sodes quamprimum facer-

sacerdotem , vt te peccati vinculo absoluat.
 Hæc bonus adolescens didicerat in schola Christianarum virtutum.

COLLEGIVM ANGLICANVM.

DE ANGLIS nostris prius persequar, deinde de de alumnis. igitur missi e nostris Catholicorum accersitu, in Angliam sacerdotes duo, qui cum difficili nauigatione vsi, vt exscenderent in insulam, expectare non possent tenebras, quod maxime optabant, sed clara luce se commississent homini ignoto, quem offenderat in littore, ac tenerentur incerto metu, eum repererunt non abhorrere a Catholica religione: in cuius gremium, vt reciperetur cum vxore, dux eorum, & comes itineris, postridie ad viros quosdam nobiles Catholicos adduxit. at illi bene sperare iussi ab hoc ingressu, diuiserunt prouinciam, vt alter obiret terras versus Austrum, alter versus Septemtrionem: ita e nostris totam per insulam, super suam, & aliorum expectationem sex libere vagantur, duo attinentur in carcere: requirunt illi quod perierat, reducunt quod erat abiectum, contracta alligant, corroborant infirma, pingua & fortia custodiunt: huius vero persecutionem patientes propter iustitiam magnam patientiæ laudem habent. Romæ autem decessit Pater Thomas **Martialis** Anglus a confessionibus alumnorum,

rum, vir humilitatis virtute conspicuus: is dum se ad professionem parat, peractis omnibus experimentis, incidit in febrem, nec alius postea ei morbi, quam vitæ finis fuit. Permissu Patris Prouincialis, vt curaretur melius, translatus erat in Romanum Collegium: obiit die sacro Mariæ Magdalenæ, quo die vota in Collegio de more renouantur: cum ipse pridie eius diei iussu Reuerendi Patris Generalis sollempni nuncupatione votorum in Professorum numerum fuisset adscriptus. Hæc pauca de nostris. Alumni quadraginta numerantur, non laudanda solum præsentibus luce pietatis, sed etiam posteris æmulâda: exarsit nempe ignis ex præscripto meditationum Patris Nostri Ignatij. Sacerdotes nouem absoluto Theologiæ curriculo dimissi, vnus in Galliam in Remensi Collegio Theologiam professurus, in Cantabriam alij, vt inde soluant in Angliam securiore traiectu. e Remensi Collegio in horum locum submissi octo, tres ex Anglia ipsa, multis periculis in itinere perfuncti. Sodalitium Parthenium in quod fere omnes alumni cooptati, efflorescit: hinc ille fructus: vnus se inclusit in Cartusianorum cœnobium, alter impetrauit nostram Societatem: nec desunt, qui idem consilium coquant in animo, vbi tempus appetierit erupturum.

GER-

GERMANICVM, ET MARONITANUM Collegia.

COLLEGIVM Germanicum auctum veſtigali, propter reditus annuæ penſionis, auxit numerum collegarum: centum iam & quinquaginta numerantur. Huc Maximilianus ab Herſt, eximia claritudine generis, ab illuſtriſſimo Principe Cliuienſi miſſus, cum iter intendit, Tridenti moritur, atque honorifice ab Epifcopo ſepelitur: mandaſſe dicitur famulo, vt tibiam Sancti Apollinaris, quæ ad Collegium, cœtus nomine Canonorum Cliuienſium mittebatur, afferret: ea cū allata eſſet, ingenti lætitia, & gratulatione condita eſt in ipſo Collegij templo, quod a beato Apollinari nomen accepit: additum etiam aliquid ad populi venerationem: etſi communis ſermo eſt, ea templa quorum ad Collegium Germanicum procuratio pertinet, ſollempni cærimonia celebrari. Ita cum ad Sancti Apollinaris non raro adeant Cardinales, Pontifex ipſe aliquando ad Sancti Stephani in Cælio monte, mox ad Sancti Sabæ cum veniſſet, gauifus eſt, & alumnorum omnium pietate, & vtriuſque ædis inſtructu.

Interuenit tamen his rebus lætis, vt ſæpe fit, aliquid triſte, Patris Caroli Marani e Societate noſtra obitus repetinus: qui cum florenti
adhuc

adhuc ætate, & robore corporis, nocte ea, quæ antecedit diem Dominicum proximum a Pascha, cubitum isset, maneque excitatus ab vno e nostris fratribus, & cum eo colloquens de quodam negotio (erat enim minister Collegij) sine vllis eidentibus causis, expirasset, qui ipsum norant, & propterea diligebant, magno eos dolore, ceteros omnes audientes factum, & reputantes imbecillitatem conditionis humanæ, terrore affecit.

VNVS ETIAM e Maronitarum numero octo linguarum cognitione, sed multo magis in Deum pietate, ac religione excellens, post decursa spatia Philosophiæ, Neapoli, quo erat missus firmandæ valetudini, mortuus est: ita admirante eximias illius virtutes Parocho exactæ ætatis, qui aderat morienti, vt affirmarit a se neminem visum, cuius mors magis fuerit inuidenda.

COLLEGIVM LAVRETANVM.

I NSTITVTA pridem Dei matris Congregatio, hoc anno confirmata, & aucta: sacrosancta a sodalibus mysteria frequentantur: celebratur dies assumptæ Virginis, qui est proprius Congregationis, præter alios dies, pulcherrimo cultu: eo die habita in Deiparæ laudé Latina oratio plenissima grauitatis. Virorum Principum ex vniuerso pæne orbe Christiano admirabilis

mirabilis concursus: audiuntur a nostris, per-
 sæpe ad multam noctem die deficiente. Vir
 quidam illustris e nobilissima Italiæ vrbe mi-
 ferandum in modum cum esset a Dæmone agi-
 tatus, ascitis peritissimis medicis duobus, huc
 confugit ad matrem misericordiæ: accitus ædi-
 tuus cum haberetur ludibrio, itur ad nostrós:
 a Patre Rectore res vni permittitur: seducit is
 hominē in sacellum seorsum a turba: cum exor-
 cifatur, diabolus inter multa maledicta, qui-
 bus infectatur sacerdotem, idiotam appellat
 qui parum sciret, aut nihil: at noster. Ego arbi-
 tror me nihil scire, nisi Iesum Christū, & hunc
 Crucifixum: ei me in ipsius Societate conse-
 cratum esse gaudeo, & obligatum paupertatis
 castitatis & obedientiæ votis. Non hæc verba
 visa inferno monstro, sed tela, quibus afflige-
 retur in mortem. ita exclamauit furens hor-
 rendum. fit in adiuratione mentio Patris No-
 stri Ignatij, cuius sancta memoria: at incredi-
 bile est, qua ira simul, ac dolore stimulatus dæ-
 mon exarserit: quanta in Ignatium fuderit
 conuicia: vt manifesto appareret in Societa-
 tem auctoremque eius Ignatium ipsius odium
 inexplebile. Et quamquam Lauretum vrbs est
 ambitu angusta, abundat tamen & incolarum
 & conuenarum multitudine supra fidem:
 hinc carcer, & xenodochium, quæ frequenter
 adeuntur a nostris. Ceterum inimicitias com-
 positas, æs alienum restitutum, e turpi concu-

B

binatu

binatu ad sacrum coniugium multos perductos, confessiones ante actæ superioris vitæ omnis quamplurimas exceptas, collectam elemosynã in vsum pauperum, aliaque id genus, existimare potest vnusquisque, etiam si a me taceantur. Sacri Aduentus, & ieiunij diebus, habitæ a nostris conciones de more in templo, festis item diebus doctrina Christiana pueris tradita, præsentem interdum atque opus promouente Episcopo. Si quando maior est rusticorum copia confiteri cupientium, mittuntur adolescentuli e scholis ad eos erudiendos: accessit hoc anno, præter ordinarium & publicum, alter sacerdos qui intra domesticos parietes explicat nostris qualis sit peccatorum cognitio, & disceptatio futura. Tres decesserunt e vitæ inter hos sacerdos vnus, qui cum octoginta fere annos expleisset, triginta posuerat in hoc Collegio, notabili cum fructu. Huc spectat, quod duo gubernatores huius vrbitrium mensium spatio diem suum obierunt: vterque erat de nobis optime meritus: sed posterioris statim extiterunt beneficia, multis rebus confectis in Collegio ipsius iussu, quæ ad ornatum domus mirifice pertinent, & ad comoda nostrorum: viuenti illi (namque decessit Maceratæ) huic etiam morienti, quæ exigebantur a nobis officia, nulla defuerunt.

MACE-

MACERATENSE COLLEGIVM.

OMNIA Maceratæ vetera, & vſitata, ſed nouo quodam & inuſitato modo: vocati noſtri ad moribundos interdium noctuque: diſcipulorum numerus dimidio maior: ſcholarum ſpatia prolata. Parthenia Congregatio aucta. multi peccatis, alij peccatorum periculis erepti. nobilis meretrix materia olim multorum, & cauſa flagitiorum, abſterſis apud noſtros criminibus, eorum opera in tuto locata eſt, Deo conſecranda cum alijs in poſterum, quibus pœnitentibus portus eſt mutatio conſilij. Vnus e noſtris ſacerdotibus, viro cuidam qui graues inimicitias gerens cum altero, in eius cœdem imminebat, nec admittebat vllas cohortationes, breui denuntiauit futurum, vt experiretur iram diuinam, veridico exitu conſecuto. in tranſitu fluminis pœne ſubmergebatur, niſi pertinacem animum ad meliora flexiſſet: ereptus e periculo votum exoluit. Duo qui agebantur ad ſupplicium, e quibus alter aiebat animum interire cū corpore, alter conuiſtus licet & damnatus, ſcelera obſtinatius tegebat, feliciter adiuti: ille in carcere agnouit ſtultitiam, hic ipſum ad patibulum ſe aperuit, cum fere indueret laqueum capite immiſſo. Vtrumque Deiparæ Sodalitium quotidie propagatur. Maiorum, quod dicitur,

B 2 euiden-

euidentiore dedit indicia pietatis: ex eorum numero vnus non paruam aureorum summam collocandis pupillis, magnumque frumenti numerum pauperibus testamento legauit. puella deinde vna sodalium ære & consilio nuptui tradita: altera amittendæ pudicitia periculo extracta: nec minus ipsi ad alia pia negotia intenti: pulchrum sane spectaculum erat viros cernere primarios nosocomia obeuntes, ægrotis ministrantes, vinctis operam ferentes (sic penitus vt eorum ope sint paucis hebdomadis viginti amplius soluti) collata pecunia in egenes aliquot familias victum distribuentes, diuini violandi numinis occasione occurrentes, multorum odia cum pace mutant. Et incidere talis annus, vt haberent Christianæ virtutes spatia exemplorum.

PERVSINVM ET FLORENTINUM Collegia.

PERVSIAE datum drama in distributione præmiorum, eleganti non minus ornatu, quâ poetico artificio: placuit ciuitati taliũ rerum iuxta auidæ, & intelligenti. oratio quam habuit magister primæ classis in instauratione studiorum, audita est præter morem a Præfeto & Magistratibus vrbs, omniumque assensu comprobata. Minor Sodalitas mirum in modum cuncta. ex his duo Societati nostræ, vnus Capucci-

puccinorum ordini nomina dedere: viri quidam nobiles ita pie, & officiose tractarunt ægrotos, quos commendatos a nostris domi acceperant, vt eorum etiam lectulos religiose oscularentur. Vnus e nostris Perugia missus Tuder, Quadragesima concionatum, quam acceptus fuerit, vel illud indicauit: quod cum postremis diebus incidisset in morbum, a cunctis Sodalitijs supplicatio pro ipsius valetudine indicta est: putabant enim publicis votis eius vitam retinendam, qui se pro salute populi in discrimen adduxisset.

FLORENTIA excursum in pagū proximum gratia Catechismi. sacre virgines confessione expiatae rogante Cardinale Archiepiscopo. Per eos dies Deo reddidit animam virgo, quæ septuaginta annos in cœnobio vixerat. narrauit sacerdoti (quod non erit absurdum attexere) se, cum assidue male acciperetur a socia, tædio victam, & nesciam tolerandi (non poterat quippe sustinere procacem, nec vitare contubernalem) eo desperationis prouectam fuisse, vt constituerit se in puteum projicere, quotidiani remedium conuicij voluntario exitu inuenturam: huc ire properanti affuit Christus Dominus, eamque manu repellens, Redi, inquit, ad te mulier parui animi, & recogitans quot ego quantosque cruciatus tua causa pertulerim, sororis tuæ vidualis insuperhabere disce. his dictis redditus animus misellæ: quæ pudore suffu-

sa simul, & gaudio, mutato consilio in cubiculum reuertit. In templo nostro conciones fuere Quadragesima, & sermones habiti in varijs Sodalitijs vrbis toto anno non inutiles. Concionatus præterea vnus in æde principe per dies sacros dominico Aduentui magna approbatione omnium, parique concursu. Serenissima Magni Ducis vxor cum ipso die natali ad vespertinas preces venisset in nostrum templum, sacerdotem rogauit, vt liber ab habenda concione in templo maximo haberet in nostro, Magni etiam Ducis erga nos beneuolentia non vulgaris: ipse nempè auctoritate venditæ nobis ædes, quæ laxando templo, Collegioque iamdiu desiderabantur. ita Dei benignitate, & priorum dominorum voluntate, iam insulam liberam habemus.

COLLEGIVM SENENSE.

ADVENTV Domini concionator in æde nostra ita gratus fuit populo, vt multorū rogatus a Patre Generali eundem impetrarit ad Quadragesimam, non sine fructu ciuitatis. Concurfus ad eum magnus, & quoniam excludebantur multis angustijs templi, sunt etiam tunc, qui corrogata pecunia cogitent de eo amplificando. Ceterum creuit numerus pœnitentium. Qui a natali Domini vsque ad Circumcisionem communicarunt numerati tet mille

mille quingenti: accessere munera ad sacram supellectilem complura, & opulenta: vestitus sacerdotis, conopeum tabernaculi, peristromata ad festum ædis ornatum, alia denique minutiora, in quibus æque admirere vel copiam in materia, vel artem in copia: præmia distributa vt anno superiore discipulis, cum plausu, & pompa: scholæ autem florentissimæ. Vterque magister propriæ Sodalitati, & Academiae præficitur: e maiore vnus in Societatem receptus. Ingressus noui Archiepiscopi in urbem multigenis nostrorum versibus discipulorum celebratus est: quo apparatu ita est delectatus ipse cum ciuitate vniuersa, vt paucis post diebus Academiam Collegiumque inuisere voluerit: vbi renouata gratulatio, & affixis carminibus, & recitatis. atque in his ecloga pereleganti: vt humanissimus Præsul affirmarit nihil sibi in vita accidere potuisse iucundius. Duo præterea sunt Sodalitia in Collegio: vetus vnum, Sanctissimi Eucharistiæ sacramenti: alterum frequentius, quod ex opificibus constat. ex priore in nostrum ordinem tres adulescentes admissi. alius se contulit ad familiam Capuccinorum: vnus deinde ex cœtu opificum ad nostram. ij centum ac viginti numerantur per inde religione, & sacramentorum vsurpatione insignes: e quibus cum fratres germani duo capitali inter se odio dissiderēt, sic vt vnus in vrbe esset, rusticari alter cogeretur, magno cum pa-

rentis m̄arore, factum est vt vrbanus aliquando reuisens cœtum , pijs exercitationibus interesset: quibus ita mutari animum sensit, vt fratrem continuo reuocarit: magna in præsentis parentis lætitia, & in futurum spe æternæ reconciliationis. Quadragesima reditum a duobus ad ea oppida, ad quæ ierant anno proximo. e concionibus, confessionibus, pacificationibus, canticis præceptisque Christianæ doctrinæ, ij fructus qui assolent. Sublatus vsus nocturnarum peruigilationum, quo mulieres nuptæ in nuptæque puellæ pariter conueniebant, non sine lasciuia: cuius propositi virgunculæ quædam ita se præbuerunt tenaces, vt cum inuitarentur a dominis, adeoque cogerebantur, vitam sibi citius ereptum iri magno animo responderint. Eodem cōsilio euentuque reditum Collem (id est oppidi, vt alias audistis, nomen) & intra quindecim dies, quinquaginta de criminibus, vel ab ipsa pueritia confessi: octo decemve pellices exegere: mulier e cæno impuritatis emersa. Liberata altera ab obsidente dæmone, ostēsu clauis dominici: cum ageretur deinde spiritu desperationis, quod se dicitaret esse inuisā Deo, liberata remedio confessionis.

COLLEGIVM TIBVRTINVM.

HOC PRIMVM anno fructus capere cepimus e Prioratu Sancti Sabæ quem Gregorius Tertiusdecimus Contarello Cardinale

nale interprete Collegio concessit . Sodalitas Dei matris insigniter aucta. Sodales (ij sunt capita vrbis) non suæ tantum student salutem , sed etiam vtilitati proximorum. Carcerem adeunt & valetudinarium vinctis ægrotisque opem ferentes: pauperes adiuuât corrogata eleemosyna, vel contributa: auctores auertendorum facinorum, & componendorum dissidentium . Ex hac porro Sodalitate admonitu nostrorum selecta est altera , cui nomen a Sancto Getulio. eius proprium officium ac munus est defendere ab inopia honestas familias ad paupertatem redactas . Non exiguam Congregationi , & Societati beneuolentiam promeruit tragedia Sanctæ Symphorosæ, & filiorum, publice data splendidissimo apparatu: exciuerat eius fama propinqua castella, virosque nobiles, qui in ijs, vt in Autumno, agebant: interfuit, & Palæotus Cardinalis cum illustri comitatu: & delectati omnes argumento actionis : vt nemo fuerit qui non plauserit ingenio poetæ, etiam si lacrimas darent in re ficta. Templum nostrum ornatius apparet in dies. hoc anno in apside aræ maximæ addita est tabella, beatorum Symphorosæ Getulijque eius viri, & communium liberorum pictura insignis : ornata præterea facella gemina, vnum, Tiburtum Episcopi, alterum, liber alitate cuiusdam nobilis matronæ . coniugum rixæ sedatæ, pecunia fama que restituta, puellarum pudor qui periclitabatur aperte,

confer-

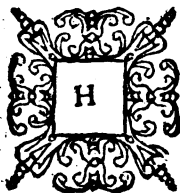
conseruatus, aliæ e periculo mortis extractæ
 eiectæ concubinæ a multis suafu noftrorum:
 cacodæmonis fraudes patefactæ, fallaciæ de-
 pulfæ: a desperatione & a nefandis quibusdam
 fccleribus abducti nonnulli. per illud anni tem-
 pus, quo prouum eſſe in licentiam & fluere in
 luxum, Bacchanal appellatur, magnus concur-
 ſus tum ad ſacram ſynaxim, tum etiam ad
 publicas preces, piaſque commentationes in
 noſtro templo: et ſecuti ſunt vberes fructus
 cum magna approbatione ciuitatis. Decreta
 etiam ſupplicatio horarum quadraginta per
 eos dies, quibus Anien, prout niues imbresve
 fatiauerant, ſuperfuſus parti vrbiſ, ingenti
 damno illam affecit. moletrinx, ferratrinæ, tra-
 petia diſiecta, multa ſupellex diſturbata & ex-
 hauſta, plures domus euerſæ. hæc erant in ocu-
 lis ciuitatis, & ſæuiora metuebãtur, cum publi-
 cæ preces indiçtæ, & propoſitæ reliquiæ ſanctæ
 Symphoroſæ in æde noſtra adorandæ, ſi
 forte placaretur numen diuinum.

Interea noſtri admonebant po-
 pulum, ſe ſubtraherent a
 culpa, ſi ſubtractam
 cuperent Deo ne-
 ceſſitatem vl-
 tionis.

PRO-

27

P R O V I N C I A
N E A P O L I T A N A .

ABVIT SOCIOS tercen-
tum triginta. Neapoli in Profes-
forum Domo septuaginta tres:
in Collegio centum: in Domo
Probationis tres & quinquagin-
ta: Nolæ triginta: Cirinolæ de-
cem: septemdecim Barij: Ale-
tij vigintiduos: Catazorij duodeuiginti: Con-
sentiam misit septem. Admisit socios omnino
duodecim: amisit quattuor.

D O M V S P R O F E S S A .

IDEM NOSTRORVM labor in exco-
lendo Domini agro, par fructus: & apparuit
sacrofanctorum celebratione mysteriorum
tum diebus festis, tum ijs maxime, quibus bac-
chatur impunita licentia: ergo triduo ante Ci-
neralia, instituta supplicatio quadragenarum
horarum frequenti concursu: & matutina qui-
dem tempora pascendis animis cælesti cibo,
pomeridiana verbo, consumpta. Ceterum pri-
die Quadragesimæ ad mille communicarunt.
Quadragesima ipsa, vi concionum habitaram
ad populum decem mulierculæ a meretricio
abductæ: alienæ rei restitutiones plurimæ fa-
ctæ,

etæ, simultates viros inter nobiles sublata, odiaque restincta, contractus iniqui rescissi, mille circiter de totius vitæ criminibus rite confessi: viri decem pellices exegere: quamquam & ex his aliqui easdem duxere vxores: puellæ nonnullæ, quarum pudicitia fluctuabat, locatæ in portu: mulieres aliquot cædis periculo liberatæ: adiuti firmatique morientes, illa præcipue hora, quæ de annis omnibus sententiam fert. nec sine aliquo miraculo. Quidam piam vitam egerat diu, quam paulatim intepescens etiam posthabuit, hoc iam deterior, quod non vitijs modo prouehabatur, sed & praua animi contentione: nec reuocabat se ipse, nisi a Deo correctus fuisset: hac ratione: in morbum incidit, grauescente valetudine, qui absidebant ægroto, admonent confessionis, at ille dissimulabat, seu negligebat: adit ad eum sacerdos vnus e nostris quasi per officium, persuadet vt ex veteri consuetudine confugiat ad auxilium Dei matris, & sanctorum quos patronos olim habuisset. nec frustra: affuit illi ore placidissimo beata Virgo, confessionem præcipiens: idem fuit Ioannis Euangelistæ, & Francisci a Paula admonitum, qui eidem se obtulerunt videndos. narratur visum familiaribus, reuocatur sacerdos, demum æger sanctissime expiatus decedit evita. etsi alijs quoque inuocasse Deiparam vtile fuit. Vir quidam nobilis cum vxoris sterilitatem doleret impatientius,

tius, de nostrorum consilio precibus aggreditur cæli reginam, quas non irritas fuisse, in ipso festo ac sollemni die susceptus filius ostendit. alter certus interficiendi inimici cum sicâ templum nostrum ingreditur, hic Virginem orans, sensit sibi animum mitigari: neque ante discessit, quam vno e nostris interprete, cædis consilium cum pace mutaret. quod alius similiter fecit vir clarus natalibus, qui per noctem stipatus armatis imminebat occasione obtruncandi hominis, quem oderat. Sed & vnus in carcere dum laqueo sibi spiritum eripere molitur tædio vitæ, opportuno interuentu vnus e nostris deductus ab infania, & ad meliora conuersus. inuisuntur autem & publicæ custodiæ, atque etiam valetudinaria, quibus non solum profumus, quod opem ferimus ipsi, sed quod iam viri feminæque nobiles, ad præstanda huiusmodi officia, incitantur exemplo. Ceterum Salernitana ciuitas & opulenta & nobilis, e Præregis auctoritate, egit cum Patre nostro Generali de excitando Collegio: et visa iusta causa impetrandi. ita breui hæc Prouincia nouo Collegio augebitur.

COLLEGIVM NEAPOLITANVM.

LAETIOR HIC tandem annus Collegio illuxit: etenim tres ipsos annos laboratum erat morbo interituque multorum: tamen

metſi nihilominus obierūt duo ſpectatæ virtutis: inter hos Pater Franciſcus Marinus ſtudioſum Præfectus, qui ad hoc ipſum paulo ante venerat e Sicilia: et vita quidem eius propter doctrinam ac pietatem perutilis fuit: ſed ſi longior ſuppeditaſſet, propter ſcriptionem quam ſenectuti ſepositam nunc vt maxime vrgebat, vt ilior videbatur futura: tamen vt ſpes eſt, non defuit illi a Deo præmium tam egregiæ voluntatis. Vtraque Sodalitas, vt alias eſt ſcriptum, & virtute creſcit & numero. maiori dulce eſt ac ſollemne exercere in proximos officia caritatis: corrigunt errantes, placant diſidentes, ſubleuant inopia laborantes. hæc inter, ſubmiſtrarunt sæpe veſtitum nonnullis, qui ad varia cœnobîa affectantes viam, aut opem deſperabant a parentibus, aut veniam. aliqui etiam bidui triduique itinere adiuti viatico. iidem aduunt damnatos ad triremes, eoſque erudiunt Chriſtianiſ præceptis, & ſermone ſolantur, illud præter cetera memorandum: quod ſingulis hebdomadis duodeni deliguntur, vt in ſex præcipua huius vrbiſ noſocomia bini diſpertiantur, ægrotantium vt ilii miniſterio: nec paruum æs in ſimilia confertur. Illud mirum. In ea quæ indicauimus opera, verterat fundum capſæ quæſtorîæ ærarius quæſtor, ne teruncio quidem reliquo facto: interiecto deinde vix ſemihoræ ſpatio, cum in occaſionem huiusmodi opus eſſet præſenti pecunia, & conſuetudine
magis,

magis, quam spe vlla, arcam ipsam excuteret, magna cum lætitia, quanta ab insperato solet, parem omnino reperit numerum aureorum, quot antea deprompsisset argenteos. hoc libentiores sodales in diuino cultu, quo benigniorem erga se experiuntur prouidentiam Dei. Ergo exijs aliqui, perlongo suscepto itinere obierunt votiuas peregrinationes: alij in patriam reuersi, instituerunt similia Sodalitia: tres ac viginti ad diuersos religiosorum ordines animum appulerunt, decem ad nostrum, quorum nonnulli candidati iuris ciuilibus, maiorem partem Philosophicis exculti. Atque hæc de maiore Sodalitate. non pauciora narrarentur, si cuncta exequi vellem, de altera appellatione magis, & numero, quam fortasse virtutibus, & re ipsa, minore: centum censentur. ex his duo missi in monachorum cœnobias, tres in Societatem recepti. accipite nunc vnus pietatem, & ab vno facto discite omnes, certis vestigijs indagauerat quidam turpe flagitium alterius externi: dein tectis consilijs, vt reduceret errantem in viam, vni tantum rem aperit, viro graui & prudenti, qui admonitor esset: hoc vbi ille subodoratus est, accensus iracundia, perditos homines pretio impellit ad male accipiendum verberibus adolescentem, qui nec referre, nec quemquam apud magistratum accusare voluit, cum posset: magnum videlicet magistrum æmulatus, & pro bono malum accipere,

&

& pro malo bonum reddere, Christianum putabat. Ceterum tum ferijs anniuersarijs, tum opportunis etiam temporibus, missi fratres nostri circum fora compitaque: eiectisque circulatoribus, habitæ conciones ad astantem multitudinem, & permulti ad confitendum adducti. Laboratum etiam apud vinctos in custodijs, & ad triremes, non sine fructu: adiuti confessione, pijs libellis, cibarijs, veste: quibusdam aut pœna mitigata, aut tempus contractum: quin etiam rogatu nostrorum, innocentes exempti, & quibus condemnationis tempus effluerat, liberi dimissi.

DOMVS PROBATIONIS, ET Collegium Nolanum.

AD RELIQUA probationis genera accessit illa, proximis salutaris Catechesis vicino in suburbio. Ex ijs qui ponunt tertium annum tyrocinijs (sunt autem numero septem, plerique sacerdotes) duorum, per Quadragesimam in totidem oppida missiones fructuosæ fuerunt. nec defuit huic quoque domui piorum hominum liberalitas, siue in sacros vsus, siue in domesticos. sed & hæc & alia singillatim differere non est propositæ breuitatis.

NOLAE QVOQVE, nihil eorum quæ ad animorum salutem geri solent prætermisum est. Præter ciuium morem, sed non contra
utili-

utilitatem, introducta est consuetudo publicæ precationis per horas quadraginta: & quod mirum magis, illis diebus, quibus proni homines in lasciviam, & in luxuriam fluentes. Mos tradendæ Christianæ doctrinæ in æde maxima, a nostris semel inductus, ab externis clericis non intermittitur. Nolanorum erga nos benevolentia non verbis solum apparuit, sed etiam rebus: et si piarum aliquot feminarum ac nobilium multo illustrior: hæc si quid sacrorum ornatui deesse intelligunt, non parcunt sumptibus: iamque diebus celeberrimis conuestitæ aræ, facientesque sacerdotes, ipsius etiam templi parietes ornatu pulcherrimo. alia deinceps argumenta liberalitatis, quia quotidiana ac minuta, cur memoriæ prodantur, non satis causæ putamus.

COLLEGIVM CIRINOLANVM
& Bariense.

CIRINOLANVM COLLEGIVM hoc etiam anno auctum officinæ rei domesticæ administrandæ, & gymnasium numero discipulorum, qui etiam e longinquis oppidis ad nostros mittuntur: ex ijs nonnulli & ex alijs pariter concipiunt vota Societatis. Durior annona hiemisque intemperies corporibus noxia, seges fuit nostris exercendæ caritatis in fame morboque laborantes, non exi-

C guo

quo fructu. quamquam suam quoque in hoc munere laudem habent sodales Oratorij, qui stipem quæritantes quotidie, tantam corrobabant, ut in magna hominum fame, etsi in oppido non admodum magno aut opulento, non deesset quod egenis, quod ægrotis, quod publico etiam carceri, affatim distribueres. quod ipsum pietatis officium intermitteri non placuit laxante annona. dominicis nempe diebus bini oppidum circumeunt cogentes pecuniam subsidio mendiculorum: eaque industria, nuditas simul & pudicitia feminarum defensa. ijdem sodales cum messis vberior prouenisset, magnum frumenti hordei que numerum precario coegerunt: ex quo redacta pecunia ampliando Monti Pietatis ad multorum inopiam subleuadam.

B A R I I M V L I E R. quædam leuitate ingenij, & grauitate malorum, eorum remedium a veneno, quod iam diluerat, poscebat, nisi oportune a nostris admonita timuisset mortem secundam, omnique ope deinde, ut melius viveret, adnixa esset. Mos erat in hac vrbe, ut se re in hoc tractu, peruenit (quod & superiore anno scripsimus in Cirinolano) ut mulieres, quæ proxime mortuum attingerent, domi se abdentes in squallore & fordibus, per annum integrum prohiberentur egressu: hic mos ut exolesceret, curarunt nostri multarum exemplo familiarum: quæ etiam in luctu, percipientis sacrosanctis mysterijs venerunt ad templum

plum. Sodalitates & merito augentur & numero. id facile intelligetur e sequentibus. Duo inter nostros, tertius inter Capuccinos admissi: & repeti eadem possent, quæ anno proximo, de rebus communibus: sed propria eluxerunt. At tenebatur quidam diutius in carcere, eo tantum nomine, quod Prætorem non posset absolvere: id cum comperisset vnus e sodalibus, cui incumbit procuratio victorum, debitam pecuniam Prætori offert, quam cum ille stomachans reiecisset, quin & minitaretur vincula, nisi desisteret ab eiusmodi patrocinio. Mihi vero, inquit, nihil gloriosius posset accidere, quam si victos liberare cupiens carcere, pro uinctis includar in carcerem: ad alterum ex eodem cœtu, adiit quidam, duplicis oneris postulans subsidium, paupertatis, & senectæ: nec erubuit offerre florem virginis filiæ, quam secum adduxerat: admirabile factum iuuenis: turpem senem graui oratione obiurgat, filia parricidam: adhuc pauperem pecunia: hac tamen lege, ne post hac vmquam eius pudicitiam putaret venalem habendam. Alius cum vidisset a quodam propter paupertatem duas filias minus honeste collocatas, suscipi tertiam domi suæ a mulieribus iussit in tuto habendam: ne si apud patrem esset, in eodem freto mergeretur. et hæc sane Sodalitas videtur benigne alijs faciendi magistræ: hoc ipso anno cum metueretur caritas annonæ, multum frumenti sepositum a sodalibus,

vt ingrauescente illa subueniretur ciuium inopia: quod & opportune factum, magna omnium commendatione, cum qui panem præberent pauperibus, ij fere essent genere ac virtute illustres. etsi eorundem quoque virtus enituit in malorum modesta perpeffione. Vnus ex ijs cum in medio foro multis audientibus lacefferetur iurgio, prouolutus in genua, osculatusque pedes laceffentis, obstupescit miraculo omnes, cum, & in procacitate obloquentis agnoscerent ardorem iracundiæ, & in mansuetudine audientis suspicerent pulchritudinem Christianæ pietatis. Agebat alter cum fratre germano vt iniuriam a lapæ acceptæ condonaret inimico, quod cum ille suaderi sibi, & domus tota grauius ferret, tot hominem cōfecere verberibus, vt ad multos dies vibices in ore præferret, cū interea eius vox exaudiretur, Tundite, tundite dum licet, ego Sodalitatis meæ memor, numquam pacem suadere desinam. felicem: cui datum est vt resisteret vsque ad sanguinem aduersus peccatum repugnanti.

C A T A C E N S E C O L L E G I V M,

MORTALITATEM expleuit vnus e socijs, rarum obedientiæ modestiæque non nostris solum, sed etiam externis exemplum: suppleuit alterum Deus adolescentem, cuius & constantia in domesticis refutandis, &
ad

ad suam sententiam adducendis prudentia spectata est. auctæ scholæ tum magistrorum diligentia, tum spectaculo dramatis, quod cum datum esset in magno theatro, in multorum animis auxit amorem virtutis, ac nostræ Societatis. et si magna quoque eius opinio in oppidis circumiacentibus, a quibus interdum vocamur. Tridui itinere accitus sacerdos vnus iterat ad ægrum graui corporis morbo, vt audiret confitentem: mira vis confessionis: purgatus animus culpa, statim corpus infirmitate liberauit. accessit in cumulum lætitiæ, quod vxor eius grauida simulatque cælesti pane refecta est, marem peperit, cum antea numquam virilem sobolem esset enixa. Sed & alio factò in altero oppido inclaruit nomen Societatis. Aegrotus quidam longo itinere misit ad nos Cœnobiarcham Capuccinorum, vt sacerdotem impetraret gratia confessionis: qui missus fuit, vt hominem audiuit, consultus de testamento, tale illi consilium dedit, vt quandoquidem non haberet liberos, fratrem faceret heredem, sed aliquam tamen secerneret pecuniam, qua aliquot collocari possent virgines pauperulæ aut parentibus orbæ. hic æger, qui dissipato ru more, arbitrabatur datum iri consilium de Collegio adiuuando, repente exclamauit, admiratusque nostrum institutum, ea dixit, quæ referre non est nostræ modestiæ: certè ipsa ciuitas non ignorauit quid esset actum, eoque ma-

gis suspexit, quod discedens sacerdos nihil eorum quæ muneris loco afferebantur, admisit. Valuit etiam ad aliquam existimationem Societatis, Sancti Leonardi templum refectum ornatumque (est hoc quoque beneficium Gregorij Tertijdecimi) quod ante erat ita neglectum, ac vetustate obsitum, vt non tam videretur esse templum, quam fuisse. illud præterea, quod recepta est consuetudo incedentibus per urbem pueris decantandæ Christianæ doctrinæ: quæ stans etiam temporibus in disputatione & dialogo tradita est. pauperes denique in carcere aditi adiutique, vnus præter ceteros, qui equo raptus per urbem, suspensusque patibulo, firmante eius animum sacerdote, & socio quasi capitis sudorem & collectas in itinere sordes linteolo abstergente. Vtraque Congregatio suos in spiritu processus habet. ex his multi Capuccinis adscripti. fructus: e concionibus non pœnitendi: ille præ ceteris memorandus. Virgo erat iam iuueni desponsa: hæc cum quotidie interesset concioni, quæ habebatur Quadragesima, nullum plorandi finem faciebat: sub finem ieiunij aperit peccata totius vitæ, mox acuta febre decessit: sed tanta cum significatione religionis, supremis sermonibus suis, & testamento, cum quicquid poterat, legarit in pios vsus, vt eam spes sit euulsisse ad sponsum animarum, cuius penitus infixus amor maxime fastidio præsentium erat agensus

census, Sequitur aliud quiddam minime reticendum. Matronæ nobilis famula erat, cuius pudicitia, quod excellenti erat pulchritudine, insidia tendebantur a multis. id cum domina moleste ferret, nouacula faciem eius secuit, orisque decorem multis vulneribus confudit, ne forma videlicet esset alienæ libidinis incitamentum. at virgo suam virginum reginæ commendans innocentiam, seruaturam se pudorem perpetuum voto obstrinxit, remque omnem detulit ad nostros: nec multo post, ope Deiparæ, restituta facies in pristinum, & ab omni prorsus deformitate liberata est.

ALETINVM COLLEGIVM,
& Missio Consentina.

ALETII HEBRAEVS quidam nostrorum auxilio Catechismo imbutus, & ad baptismum adductus. Sed quæ de hoc Collegio dici possent, maximam partem sibi vindicant quattuor illæ Sodalitates, de quibus alias scriptum. Hoc igitur agamus. E discipulorum Sodalitate, aliqui varijs religiosorum familijs, multi Societati nostræ nomina dedere, et, quod mirum est, libentibus parentibus, interdum etiam ipsis adducentibus: et sunt quidam, qui a se liberos educari prædicant Societati, non sibi. ex hac porro Sodalitate ad nos dochia publica feni quotidie delecti, discunt ægrotis in-

feruire, & animum frangere: quod quidam inter abstergendas lances discutiendæ nauseæ ita præstitit, vt esculentas reliquias inter retri-
 menta culinæ vel ante triduum abiectas, aui-
 de denorans in ventrem astulerit, gloriosa sui
 victoria. æstate vero, cum in maximis calori-
 bus publicus carcer laboraret penuria aquæ,
 mane ac vespere haustas aquas nostris ædi-
 bus per mediam urbem ad vinctos ferebant.
 Ex horum numero adolescens annorum sede-
 cim inuocato præsidio Mariæ Virginis vicit
 insanam libidinem mulierculæ, quæ ad eius le-
 ctulum obrepserat nocte, vt eriperet pudici-
 tiam. idē de viro accepimus ex Sodalitate no-
 biliū, qui cum iter faciens diuertisset in co-
 piosum hospitium publicum, a meretricula
 persæpe sollicitatus ad flagitium, ne illic esset
 cum animæ periculo, migravit in alterum te-
 nuius priore relicto. talia hominum pectora
 formantur in Virginis officina.

A T C O N S E N T I A E cogitatum de
 extruendo Collegio: rogatuque Cardinalis Ar-
 chiepiscopi, missi aliquot e nostris, exceptique
 magno, primum intra lapidem, nobilitatis oc-
 cursu; ingenti deinde lætitia totius ciuitatis. et
 si hic quoque, vt ferme solet in iitijs, aliquid tur-
 batum est. Sed pacata omnia tertiū intra men-
 sem, cum concionibus habendis, audiendis con-
 fessionibus, reliquisque Societatis nostræ mune-
 ribus datum esset specimen futura utilitatis.

ita

ita nunc; liberalitate ciuium, septem e nostris sustentantur: et in vrbe, vnde magnus speratur animarum fructus, optimæ offeruntur conditiones, neque omnino repudiandæ. Hoc certè tam breui spatio tria Sodalitia instituta sunt quæ Dei matrem sibi patronam adoptarunt: Nobilium, in quo centum: Opificum, in quo quinquaginta: Discipulorum denique, in quo triginta numerantur, hoc profecto admirabilius, quod nondum scholæ a nostris apertæ. mirus omnium pro portione feruor, studiumque astrictioris disciplinæ. in communicando frequentes, in uisendis valetudinarijs, publicisque custodijs, assidui, diligentes in spiritualibus exercitationibus. intere a restituta aliquorû bona quæ male retinebantur, illicitæ pactiones distractæ, fenebre malum oppressum, dissidentium mentes ad concordiam reductæ: mulieri denique quæ iam præsumpto veneno obstinauerat mori, persuasum, vt antidoto deficientem iam spiritum alimine mortis reuocaret. Iu uenis, cum bis pugione ab inimico percussus, ad nostras ædes confugisset, curatus primum a nostris obligatis vulneribus, mox, et cum percussore reconciliatus, remissus est domum. Alter sclopo ictus a cædis consilio quam struebat inimico, nostrorum oratione deterritus. Itum in oppida castellaque finitima, tanta cum gratulatione popularium, quam augebat vtilitas perspecta, vt Catechismi gratia defererent

rent plerique instantia negotia, & perinde profestis diebus, quam festis concioni interessent. at contentium audiendorum munus a prima luce inceptum, ad vesperam vsque producebatur, vix modico circa meridiem interiecto spatio, corpori curando. intelligebant videlicet oppidani, idque crebris vsurpabant sermonibus, vbi agitur de summa animæ, esse rem omnem familiarem ipsamque adeo salutem corporis vltro negligendam.

PRO-

43

P R O V I N C I A
S I C I L I E N S I S .

SICILIAM EXCOLVERE
in Professorum Domo Panormitana quadraginta septem: in Collegio Messanenſi nonaginta: in Panormitano triginta: in Montis Regalis viginti: in Biuonenſi viginti tres: quindecim in Drepanitano: vno amplius in Rhegino: in Catanenſi viginti vnus: in Calataieronenſi viginti: duodeviginti in Syracuſano: in Minæenſi vndecim: in Domo Probationis Meſſanæ triginta tres: in Sede Calatanafſettenſi ſex: cuncti omnino trecenti quinquaginta. Obiere ſex: venire in Societatem ſedecim.

P A N O R M I T A N A P R O F E S -
ſorum Domus .

SVMMMA AD CONCIONEM
venientium frequentia, et concionator ipſe ciuitati acceptus: ad quem audiendum cum Prorex ſemel atque iterum acceſſiſſet, ſæpiusque audire vellet, ſed impediretur fluctibus negotiorum, obtinuit, vt in ipſa regia haberet aliquot conciones: quanto cum fructu, declarant litteræ, quas ad Patrem Generalem miſit

misit eiusdem retinendi. et vero quanta fuerit
 erga nos Proregis beneuolentia, vel hoc vnum
 ostendet exemplum. retulerat aliquando ad Se-
 natum de argento in eleemosynam distribu-
 endo: alijs aliud suadentibus, incidit fortasse men-
 tio nostræ paupertatis: & fauebant aliqui: non
 nemo tamèn e consilio, non esse verendum ne
 fame moriatur soror, cui frater esset germanus
 ita opulentus: Domum & Collegium intellige-
 bat. hic Prorex humanissimus cum honorifice
 appellasset Domum, neque sibi inopiam ipsius
 ignotam esse, multaque de Societate addidisset
 verbis amplissimis, bonam partem eius pec-
 unia nobis attribuendam censuit. Sed redeo
 ad concionatorem. illius oratio plena ardoris
 ac spiritus, sine vlla ostentatione artis, eoque
 validior ad penetrandum: non deerat facilita-
 ti grauitas, neque in grauitate facilitatem de-
 siderares: immerferant se homines in profun-
 dum gurgitem peccatorum, spe nimia diuinæ
 misericordiæ, intonabat fulmina iustitiæ: cri-
 minum conscientia, & Dei cogitatione seueri-
 tatis, in desperationis tenebras erant adacti,
 ostendebat clarissimam clementiæ lucem, vt
 ad veniam reuerterentur: frangere contuma-
 ces, abiectos erigere, castigare dubitantes: tan-
 ta vi dicendi, tantaque copia, vt quæ bona e
 Professorum Domo ad animarum salutem pro-
 fecta sunt, magnam partem ab illo manarint:
 fluebant interea audientibus lacrimæ, & ino-
 pum

pum subsidio, quæ commendabantur, aurei annuli e digitis, e vestitu palla superior detracta. fructus eo non scribitur, quod ijs in rebus spectatus est, quæ intelligi magis quam audiri debeant. a duobus certe et viginti sacerdotibus satisfieri confluentibus non poterat. nam illa, de ære restituto, fenore posthabito, muliebri fuco interdicto, imminuto numero meretricum, aucto virginum Deo addictarum, adiutis morientibus, rudibus edoctis, placatis discordantibus, ab adulterio concubinatoque extractis, & quæ sunt huius generis communia, si leantur. etsi in his quoque operibus, vnius e nostris sacerdotis periculum officio discussum est. Vir impurus pudicam virginem sollicitabat: res delata ad sacerdotem, quem dicimus: is prudenti oratione & efficaci hominem a flagitio deterret: sed non perinde res accepta, ut debuit: ut ægrotus in medicum, sic intemperas exarsit in admonentem: et presit iracundiam expromendi tempus expectans: nempe accitum sacerdotem nocte intempesta, specie confiteri cupientis, interficere cogitabat: difficile est plerumque sic tegere arcana, ut non emanent aliquibus indicijs: consilium nostro innotuit: igitur captata an oblata occasione, cum in hominem incidisset, dissimulans scire quod inaudierat: ita se hilaritate oris & comitate verborum insinuauit in suspicacem animum, ut omnem eiecerit offensam. id re ipsa declaratum, cum

cum vocatus ab eodem grauissime ægrotante, excepit confessionem totius vitæ. Catechessi instructi quattuor, qui deinde sacro baptis-
mate abluti sunt. itum in carcerem, nosocomiũ, regiaſque triremes: hisque in locis omnibus pro munere nostræ Societatis latum auxilium multis, consilium, solatium. Nobilium Sodalitas aucta. sed & opificum instituta duplex, prosperis initijs, successu secundo. ex his vnus petitus sclopo, cum a medicis iaceret deploratus, non solum veniam inimico dedit, vno e nostris rogante, sed numquam suorum precibus adigi potuit, vt ederet illius nomen, quem solus sciebat: adeo cupiebat sinceram esse pacem, & omnia simultatum semina restincta.

M E S S A N E N S E C O L L E G I V M .

TR E S V I R O R V M cœtus erant sanctissimæ Dei parenti consecrati, nobilium, Scholasticorum, opificum. etsi hic postremus nec certis deuinctus est legibus, neque insignitus vocabulo Congregationis: at verò Scholasticorum cœtus crescente multitudine congeminauit: & iam duplex Scholasticorum Congregatio, maior, minorque: & e minore quidem quattuor in Societatem, e maiore, duo in alias religiosorum familias adscripti. et quoniam per adulescentuli multi per ætatem arcebantur Congregationis ingressu, institutum veluti

luti Seminariolum, vbi ad pietatem informatur tenerior ætas, postquam adoleuerit in Congregationem transferenda. magna est singulorum cœtuum religio. opificum præcipua in proximorum vtilitatem confertur industria. collecta stipe adiuuant vinctos, & pauperes vecūdōs, ea dexteritate, ac fide, vt parētes pauperum nominentur. Vnus ex eorum numero inter nostros acceptus. Puerorum quāta sit ad pietatem indoles, hinc facile aduertas. Vnus ex ijs cum iuberetur a patre aureum torquem collo circumdatum ferre, insigne honoris, modeste recusabat, ne singulari videlicet ornatu a ceteris differet: instanti parenti paruit, sed medio quodam temperamento, vt gestaret torquem quidem ipse, sed opertum sagulo superiore: & vestitus nihil esset inter æquales excellens. Hæc pauca de Sodalitijs. Ciuitas erga nos optime affecta: & consulunt nos interdum priuatim publiceque in rebus quæ ad Christianum officium pertinent. Nostro igitur consilio auxilioque vsi in sollemni beatorum Placidi & sociorum martyrum pompa: eius series publice litteris mandata est: nos, quod facere iubemur, in hoc uolumine pauca quædam attingemus, in quibus nostrorum labor apparuit. etenim siue in foro, vbi collocata sunt Sanctorum corpora, quattuor exposita in arcis omnibus visenda: siue in pyramide centenum pedū altitudine ad lætificos ignes excitata: siue in

arcibus

arcubus per certa interualla decem dispositis: siue in portis ipsius vrbs, qua ad littus egredi supplicantium agmina, qua rursum e littore regredi in vrbs debebāt: siue in quattuordecim pegmatis, vbi rerum argumenta a Placido socijsque in Sicilia gestarum: siue denique in templo Sancti Ioannis, vbi repertus inestimabilis thesaurus: his cunctis in locis, in illis monumentis operosis atque arduis, quæ omnia fere elaboratis versibus, ingeniosis epigrammatis, pulcherrimisque emblematis conuestiebantur, quicquid egregium visum est legentibus, e nostra prodijt officina. Iam vero cum vrbs tota qua agendus erat triumphus, fulgeret aureis fericisque peristromatis, ornaretur tabulis signisque ingentis artificij, totumque iter contratum esset floribus, coronisque, altaribus multis locis, ab vtroque latere dispositis, quæ æccensis radiabant luminibus, & odoribus redolebant incensis: nos etiam Collegij templique parietes quanto maximo potuimus cultu adornauimus: etsi affixa carmina maxime conspiciebantur. et in transitu etiam ipsi Sancti salutati sunt perelegātibus versibus. magnū sane totum illud fuit spectaculum, quantum qui oculis non subiecerint, animis concipere vix possunt. Templum autem nostrum deiecto muro veteri, capacius, et quia iam columnatum, augustius etiam factum. & quattuor aduentoribus in nostrum ordinem aggregatis extitit aliquis

quis fructus . Hic etiam explicatur Christiana doctrina, & per speciem interrogandorum puerorum grandiores plerumque edocentur. adiuantur etiam ex Illyricis, Mauris, Turcisque captiui: e quibus a nostris instructi, sollemni more aliquot baptizati: inter hos vnus quinquagenarius, qui respuerat semper religionem Christianam, Deipara in somnis (ita enim ipse retulit) vt iam pōneret contumaciam admonente, redditi ab vno, qui non retinebantur salua conscientia, aurei circiter mille. meretrix ad honestiorem vitam traducta. collectitia pecunia subleuati qui in carcere tenebantur. per Aduentum & Quadragesimam, adita adiutaque vicina oppida a concionatoribus, magno fructu. in his omnibus, atque etiam in vrbe reconciliatae amicitiae multorum. illa cum primis admirabili modo . Vir sine causa suspectabat coniugis adulterium, igitur, in quam nimium credulum exacerat animum, in eam acuto armatae gladio intendit manum: tenerum corpusculum afficit vulneribus omnino viginti, finem vulnerandi facit tantum satietas, & opinio mortis allata: pudica interea mulier fruebatur bono conscientiae, & recepto ferro per tot plagas, mortiferam plagam non accipit. defendebat videlicet corpus ab interitu animus integer a culpa. vix credit maritus, quod videt, tūdamnans credulitatem suam, iram in detestationem sceleris, & orationem in petitionem venia

D

nia

nix conuertit: pax igitur inter eos nostrorum ope firmata.

COLLEGIVM PANORMITANVM.

IN NOVA COLLEGII sede, vbi cæ-
lum amœnius, omnique afflatu noxiø ca-
rens, nostri optima vtuntur valetudine, cum
antea omnis fere annus videret aliquod funus:
eoque magis astringitur domestica disciplina;
& expolitur externa iuuentus: cuius multitudi-
ne & aspectu, Prorex, cum venisset aliquãdo ad
rem diuinam in templum, mirificam percepit
animo voluptatem. inter discipulos porro tan-
ta æmulatio, illa altrix ingeniorum, vt tributa
qualibet schola veluti republiça in duas factio-
nes, nihil vtilius videatur potuisse excogitari.
vix credas quanta inter adolescentes ex hac i-
magine, certamina studiorum; quæ efferantur
læticia, vbi vicerunt, quam pudeat victos: vt se
vtrique rursus, nunc inuidia, nunc admiratione
incitationem accendente, hi ad obliterandam
infamiam, illi ad amplificandum decus exuscit-
ent. inter omnes conspicitur vir quidam ma-
gnæ olim auctoritatis inter Turcas, & in Philo-
sophicis ex Arabica disciplina apprime doctus,
qui nuper regeneratus baptismo, quasi modo
genitus infans, non Christianæ modo pietatis,
sed & doctrinæ lac cõcupiscens, aggressus a pri-
mis elementis, quæ non erubuit addiscere puero
rum

rum more, ita quotidie progreditur in nostris scholis, vt semestri spatio videatur e Grammaticis excessurus: et affectat iam nostram Societatem. illum Prorex domi habet honorificè, quotidieque reposcit diligenter rationem studiorum, vt fere subdoceat, admirans assiduitatem profectus, E gymnasio enata Congregatio Pathenia, & pulcherrimis floribus, & verò etiam fructibus vbertatem ostendit. Vnius adolescentis pudicitia hoc modo intellecta. Impura mulier semel eum atque iterum domi frustra tentauerat, tandem inuentum solum ruri, & procul ab omnibus arbitris, iam cluso cubiculo, impudentius lacessebat: hic noster, cum tacitus in vota inuocasset matrem Virginem ac pudicitie patronam, tantum valuit apud excetram, condicione cause, & efficacitate sermonis, vt cum illa pelliceret ad breue flagitium, hie hortaretur contra ad timorem supplicij æterni, adduxerit mulierem iam meliora cogitantem ad consilium faciendæ confessionis: ita quem parata venerat vt vinceret ipsius malo, ab eo victa magno suo bono difcessit.

COLLEGIUM CATANENSE

in Civitate Catanæ & Rheginum.

CVLMPTIMVM SACRORVM

Antistes, vir nostri ordinis amantissimus,

D a mus,

mus, Collegium inuifit, vario carminum genere, & oratione aduentitia exceptus est, atque vt re ipsa fecit suum aduentum honestum nobis, ita etiam sermone ostendit fuisse iucundum sibi: auctor idem fuit, vt in templo maximo susciperetur ab vno e nostris doctrina perutilis, quod sit officium hominis Christiani: nec minus reliquæ profuimus ciuitati: reconciliati aliquot coniuges, & inimici multis liberatus non nemo a periculo cadis, et mulier ab insidijs diaboli: narrationem pauca perstringam. Laborabat mulier angina, deficiente humano remedio ad ditinum accurrit. templum est in hac vrbe, vbi ara & imago beatae Annae, cuius suffragatione audierat quosdam morbo liberatos: cum huc anxia confugisset, effusis precibus ante altare, domum reuertit, opprimit interea tristem stupor an somnis, visaque audire vocem in eam suadentis: quam cum Annae credidisset, per obtumidum nihil sumpfit, & color indicabat partem mortis in corpus receptam: et ingerebatur a suis cibibus, sed ipsa (vt sunt plerumque mulieres misere superstitiosæ) Sanctorum videlicet faciens imperata, pertinaciter recusabat. tertio die vox iterum ad aures lapsa, Digito in guttur inserto: nec mora, inseruit, mox dolore icta, cum recipere conaretur, non poterat misera, vi maiore aliunde manum impellente, aduertit strepitus, & confusum murmur domesticos, accur-

accurrant, & gredigitos ex ore, nec nisi inuocato Iesu nomine, extrahunt: illa repente ad nostros: rem narrat: persuasum lacrimanti, vt a diabolicis artibus sibi caueat in posterum: dein præbitum nuncum vellus contactis beatæ Agathæ reliquijs, aduersum versutias inferni hostis abunde efficax: demum cum haberet melius, peracta peccatorum confessione discessit. e fodalibus Parthenijs duo in nostrum numerum recepti.

LEONTIVM e nostris profecti duo, diebus Penitentiz dictis, vt haberent concionem ad populum: nec frustra susceptum iter, aut in concionibus positus labor: reuocata ad pacem mentes manusque multorum iracundiæ flamma, que aliqui videbatur æterna, restincta: & alicuius dominis redditum: vnus in concione patam, multis audientibus testatus est hæsisse in animo suo spicula concionantis: igitur quam per annos decem habebat pellicem, vxorem duxit. Eadem fere eodem tempore factitata in pago, cui nomen a Sancto Marco: illud præter cetera: mulieres dux ad honestam vitam reducta.

IN COLLEGIO RHEGINO ad duas Grammaticæ classes, addita tertia de moribus & officijs Christianis. Qui gymnasium frequentant non minus pietati student, quam doctrinæ. Lis inter quosdam super diuisione patri-
monij excitata, de nostroque consilio compos-

fita. Quidam extremo damnatus supplicio, cum, ut saepe maligna est calamitas, desperans salutem corporis, nihil de animæ esset sollicitus, ad spem cogitationemque meliorem est inductus. Duo læsi ab inimicis peregrissent vitionem, nisi prohibiti essent sacerdotis occursum.

COLLEGIUM SYRACUSANVM

HIC ETIAM LIS inter duos primarios, quorum vnus habebat alterum id vinculis, & de scintillis irarum metuebatur incendium, Deo adiuuante, dirempta. alij duo, quæ odia decreuerant cæde mutua, reconciliatione finierunt. Vnus a recte ad spem vitæ melioris adductus. Septem mulierculæ de cæno turpitudinis extractæ. De sodalibus maioris Congregationis, illud in vniuersum dici potest, omnia fere munera pietatis in hac vrbe, vel per illos suscipi, vel non perfici sine illis: ex ijs iuris peritus, studio iuuandi pauperes, controuersarum causarum, medicus ægrotorum corporum, susceperunt procurationem: nec minus publicarum custodiarum egestati subuentum: xenodochia adiuta: nec virgines quæ se Deo consecrarunt in cænobio neglectæ: has vnus cum pro concione edoceret diuitias votiuæ paupertatis, hortaturque vt nihil sibi reseruantes de rebus proprijs, in commune omnia

nia conferant, tantum ardoris iniecit animis audientium, vt in medium omnia comportarent singulæ ad Antistitam, ne acu sibi quidem in cubiculo relicta.

COLLEGIUM MONTIS REGALIS,
Drepanitanum, & Biuonense.

IN COLLEGIO MONTIS REGALIS communia, nec more communi: magnus sacramenta vsurpantium numerus, non paruus eorum qui aperuerunt in confessione peccata totius vitæ, vt nouam ordiantur: ad bonam frugem redjere permulti: quæ habebatur iniulto titulo pecunia redhibita: reuocata mulieres ad amorem pudicitia: capite supplicium æquo animo pertulere nonnulli, vnus etiam ita libenti, vt diceret eum latissimo conuiuium non esse mutandum: adiuti moribundi, vnus præcipue quem atrocitas conscientia ad desperationem adigebat: vitæ quidam satis honesto loco, vulneris accepti iniuriam condonauit inimico, moxque ipse peccatorum veniam per confessionem cum a Deo expetisset, frequenter obeundi sacra mysteria vxori fecit exemplum. quattuor Virgo Mater e Congregatione peperit diuino cultui, & parurit adhuc alios donec formetur in illis Christus.

AD IN DREPANITANO vira concubina

cupina auulsus de religiosa vita incunda cogitat. sedata odia implacabilia. vir nobilis cui nuper inflictum erat vulnus ab altero, calentibus adhuc odiis cum vulnere, rogatu nostri sacerdotis, & odium deponere se dixit, & accepti vulneris remisit offensam.

IN BIVONENSI additus stimulus vtrique Sodalitati, quæ iam est cum Romana coniuncta; ex his duo ad Societatem admissi, alij dum admittantur expectant. at opificum cœtus in vtilitates pauperum omnino admirabilis, concionum in æde maxima habitatum, permagnus fructus, restitutum es, multi totius vite peccata confessi, redintegrata non nullorum amicitia, præsertim duorum, quos fœti sermones temere distraxerant. In vicinis etiam oppidis nostrorum defudavit industria: et pax viros inter duos clarissimos multarum sequestra calamitatum constituta.

COLLEGIVM CALATAIERO-
nense. Domus Probationis Messanen-
sis, & Collegium Minæense.

CALATAIERONA: præter restitu-
tiones æris alieni aliquot factas, honestarum mulierum subleuatam inopiam (quam in rem liberalitas civitatis non parva incur-
bit) complures non ex vrbe solum, sed e remo-
tis etiam regionibus, longinqua suscepto itinere

nere, de vniuersæ vitæ criminibus auditi. Gym-
 nasij disciplinam si inspicias, non multum de-
 sideres formam perfectæ Academia. Senatus
 populique magna erga nos beneuolentia: in
 bibliothecæ instrumenta attributi de ærario
 publice aurei trecenti: ducentos ad ornatum
 templi ciues ipsi contulerunt. audite nunc
 quod magis admiremini: Homicida mulieres
 quædam fratre priuauerat, cum effertur funus
 magna pompa, multa que frequentia ducen-
 tium exequias, ibi tum soror natu maxima (ce-
 lebrat hæc nostrum templum) clara voce vt
 eiusdum posset ab omnibus. Testor, inquit,
 Deum, omnesque animas in cali templa rece-
 ptas, ignoscere me ex animo interfectori ipsi,
 atque alijs omnibus, qui huiusce cædis socij, par-
 ticipes, conscij, suadores, probatoresve fuere.
 hancque ipsam vocem, die proximo dominico,
 cum reliquis sororibus, percepto in æde nostra
 reconciliationis sacramêto firmavit. huic non
 valde absimile quod nobilium feminarum de
 nostris benemerentium familia, orbata patre,
 contra morem lugentium, postridie ad rem di-
 uinam, triduo post ad Eucharistiam, totaque
 Quadragesima quotidie ad sacram concionem
 accessit: vt spes sit, inlectam fuisse securim in-
 ueterato consuetudini, vt ne mulieres, nisi in-
 teriecto spatio multorum mensium, vbi scilicet
 crudam dolorem tempore decoxerint, post
 suorum funera, in publico conspiciantur. Puer
 quidam

quidam per singulas noctes auferbatur e late-
re patris, raptusque per gradus ad limen ianuæ
parentem eiulatu excitabat: & multa quidem
fiebant, dicebanturque maleficio auertendo:
sed tamen ad solitam prædam nocturnus latro
aduentabat: ad nostros postremo itum est, qui
cum sacratâ in cera effigiem agni cælestis, or-
biculosque piaculares ad pueri collum adalli-
gassent, & vexatione illum, & patrem sollicitu-
dine liberarunt.

MESSANAË IN DOMO PROBATIONIS;
vitæ cursum expleuit Pater Antonius Maria Pa-
rentucellius Rector, magna vir doctrina, reli-
gione, prudentia: qui & Romæ Philosophiam
docuit, & in Sicilia ad regendum hanc domum
admotus, etsi utrobique afflictâ valetudine, re-
ipsa docuit, quod e sacris litteris accepimus;
infirmirate perfici Dei virtutem, & in corporis
imbecillitate fieri animum valentiorum. mor-
tuus est quidem ipse, sed eius vitam nostrorum
erga illum amor, mortem celebrem, dolor fe-
cit etiam externorum. Aliquorum, quibus au-
cta Societas hoc anno, spectata virtus & con-
stantia: inter hos vnus, qui liberorum vetustis-
simus erat viro nobili & opulento: alterius, qui
vt domum desereret ac suos, sexaginta millia
passuum pedibus confecit, magno periculo. Ce-
terum tyrones diebus festis exponunt pueris:
Christianæ fidei rudimenta, vinctosque refi-
ciunt conquisita elemosyna, nostra vicissim
inopia

inopia priuatum & publice leuata. Misi facer-
dotes tres ex ijs qui explent tertium probatio-
nis annum in varia oppida, non exiguos labo-
rum fructus retulerunt.

MINAENSIS COLLEGIVM est
fane fundatum, inchoatumque hoc anno; sed, si-
ue reditus spectes, a fundatore Thoma Guerrie-
rio, eiusque opera a viro nobili, qui nuper est
mortuus, & a ciuitate ipsa, non erit tenue: siue
posteris fructus ab hisce initijs, ita vtile ac fru-
giferum, vt nostrorum opera sit egregie collo-
canda. aperta schola mense Nouembri, prævia
oratione magistri superioris classis, magna fre-
quentia ciuium & gratulatione: quam auxer-
runt noui discipuli recitantes carmina pul-
cherrimo apparatu. Extortus precibus, & au-
ditus concionator per Quadragesimam, ac per
totum annum festis diebus, mirifica attenti-
one, & consecuta utilitas magna: impudicitia
repressa: iniuria remissa: fenebre lucrum coer-
citur: absoluti noxarum, quas vela pueritia
contraxerant, amplius centum quinquaginta
in vicinis etiam pagis non minus strenue
quam vtiliter laboratum: magnam
omnino promittit utilitatem
Minzense solum, si tam de-
tis rerum initijs eue-
ta responde-
runt.

PRO-

P R O V I N C I A
M E D I O L A N E N S I S.

GVNT IN MEDIOLANEN
SI Prouincia vndecim supra
ducentos. in Domo Sancti Fi-
delis triginta: sex: in Collegio
Brerano septem & sexaginta:
in Genuensi triginta: in Tau-
rinensi triginta tres: tredecim in Comensi: in
Vercellensi vndecim: in domo Probationis
Arōnensiviginti vnus. Supremum diem exple-
uere sex. Tredecim in Societatem adscripti.

D O M V S S A N C T I F I D E L I S,
& Collegium Breranum.

E M V L T I S, Q V O R V M concordia
fuit auctores, duo erant viri illustres, &
quibus vnus alterius opera in carcerem con-
fectus, furenter irascebatur: et iaciebantur mi-
næ prænuntiæ cædis: sed vnus e nostris ora-
tione, cum hic in eum animo placatus esset, a
quo se putabat violatum, reconciliatus vter-
que alteri, irarum certamina pace mutarunt.
præcisa etiã causa simultatis inter duos ger-
manos fratres, quorum non sine offensa totius
ciuitatis alter alterius grauabatur aspectum.
edoctus muliebris sexus de diaboli fraude, cui
propter imbecillitatem est magis expositus.

Erit

Erit operæpretium pancula attingere. Vna Christum parere, cumque in sinu videbatur sibi habere pueriliter blandientem. plus laboris positum in altera dedocenda. hæc vita factisque profitebatur æmulam se esse beati Francisci sanctitatis: & apparebat illi eius imago, qualem depictam aspiciunt, Christi vulnorum præferens vestigia: distirabat se a Deo mitti, vt illam regeret consilio, & institueret præceptis: igitur quasi rector mulieri datus, immanem animum subdola modestia tegens, cum ea se flagris acerrime diuerberans, adumbratamque Eucharistiam persæpe porrigens, mira arte oculis atque animo miseræ præstigiator illudebat: hortabatur ne in posterum domo egrederetur ad templum, quod in cubiculo maiore silentio, remotoque ab arbitris loco, omnia sibi commodius ministraret. vix sane credas quam difficile inflata animus mulieris ab illo gurgite blandæ opinionis emerferit. alia denique fuit, quæ siue viri radio, cum quorærat, siue matrimonij, liberationem molestiarum veneno parabat: quod tamen (vt sunt femine natura loquaces) alteri aperuit: illa, cum dissuadere non posset, vni e nostris sacerdotibus hic accedens ad amentem animi, vt infandum consilium abijceret, ægre extorsit: firmatæ etiam opera nostrorum, qui rapiiebantur ad necem, atque in his iuuenis, tanta pietate & constantia, vt in illa tantum cogitatione, quod

ita Deus ad eius salutem constituisset, forti
 animo graderetur ad mortem. Ceterum viri
 aliquot mulieresque abdidere se in cœnobis,
 quo religiosius Deum venerentur, ardore vi-
 delicet vel e frequentatione mysteriorum, vel
 e concionibus concepto, nec desunt qui post
 exercitationes sacras, & expiationem omnium
 criminum idem meditantur, curamque om-
 nem mitigatis terrenis affectibus ad diuina
 conuertunt. e monasterijs quæ promouentur
 nostris cohortationibus, adductum est vnum
 ad amplectenda decreta Archiepiscopi, quæ
 antea difficile ferebat: eam rem ipse Archiepi-
 scopus vni e nostris magnopere mandarata.
 Hæc propter actalia, magna erga nos ciuium
 beneuolentia, & frequenter perspicitur, cum ab
 ipsis, siue consulimur in rebus suis, siue adiuua-
 mur in nostris, igitur subleuata Domus inopia,
 auctaque templi supellex: at nos labore nostro
 illorum beneficentiæ respondemus. Ad gym-
 nasium ventitantium, eorum præcipue qui in-
 formantur ad humanitatem, quanta non alias
 multitudo, gnarum id principibus ciuitatis,
 quibus etiam placitum, vt laxiores sedes &
 commodiores, ære publico extruantur, pluri-
 bus accipiendis, utur de more a Patribus die-
 bus festis ad iuuandos vincetos, eosque qui insti-
 tuuntur rudimenta Christianæ doctrinæ: ab
 ipsis conciones habitæ per fora & compita,
 in Bacchanalibus vilissima.

COLLEGIVM GENVE NSE.

VIGINTI AMPLIVS pijs commen-
tationibus vtiliter exculti: mutatio enim
facta permagna morum ac vitæ. ex his quæ-
dam (honus sit vestris auribus) cum modo po-
nemus. mulier Deo dicata, quæ per summas
delicias, in mensa, liguriendo, & pitissando,
hoc asperum esse culpans, illud lenius, omnia
fastidiose probabat, ita animum vicit, vt non
solum quæcumque afferuntur capiat sine vllò
delectu, sed etiam grauedinosæ aniculæ pitui-
tosum humorem ac redundantem auidè vorau-
erit, & deinde diutius in ore voluerit, demis-
sumque in guttur iterum retraxerit, idque sæ-
pius factitarit, vt hac ratione vlcisceretur lau-
titiam superiorem. idem et facere parabat al-
tera, nisi in tempore vetita fuisset: & vero fecit
adolescens, cum a sideret mulierculæ ægrotan-
ti. initurus alter apparatus conuiuium pro-
pinquorum, quibus vocantibus deesse non po-
tuerat, scabro parieti linguam affricuit, vt re-
centis doloris sensus obtunderet gustum epu-
larum. ex ijs qui cum illi essent a dæmone no-
strorum opera respicere, non erit alienum,
quid vni acciderit, breuiter perstringere. Iuue-
nis Sodalitatem, cuius regimini præsunt nostri,
aliquamdiu celebrauerat, sacrorum frequenta-
tioni imminens & attentus: is deinde, cum ex
impru-

imprudenti oculorum coniectu diligere cœpisset mulierem, paulatim remittere de feruore spiritus, & e modico vapore, fomento exæstans desiderij, ita effuse in illam exarsit, vt occupatus in alio amore diuinum excluferit impatientem consortij: et mittebantur vltro citroque munera, & furtiuæ litteræ per interpretes accipiebantur. trimestre hoc spatium fuit: post quod graui corporis morbo æger decubuit. tormina erant peracerba, erodente se ipsum stomacho, & supplicia sibi gignente: mirum sane quam immundas sordes, & varias ante ora assidentiũ euomuerit: muliebres crines, ouium villos, linum, bombycem, crinalesacus & futorias, vnguium segmina, ossium fragmina & ferramentorum non paruo numero, vna cum sanguine: vt quæres locum vbi colluies delituerit, & mirarere interclusum spiritum non fuisse. ad eum accitus vnus e nostris, hortatur hominem adhuc vomere non cessantem, ne illigari se amplius patiatur amore pestiferotum vt exhiberet, siqua essent, ab amica munuscula. quærit deinde numquæ essent ab ea litteræ: acceptas ille fatebatur, sed deinde lacertas addebat: cum fidem non faceret, admonet noster familiares, vt diligenter exquirant arculam, in quam abdere solebat res carissimas, et quicquid est amatorium tollant: cum hoc dicto discessit. ea res cum ægroto occulta. sonæ vocis innotuisset, arculæ clauem horrendis clamori-

inoribus postulat sibi dari, & acceptam coniec-
 tamque in os, eadem voce admonente, statim
 vorasset, nisi prohibitus esset astantium occur-
 su. igitur puluino supponit: ipse emota fere
 mentis oculorum vsum tantisper amittit: in-
 stat mater, vt doctus malo, sacerdotis impe-
 rium faceffat, reddat clauem capsulæ aperiendæ:
 eam cum manu quærens non inueniret, fur-
 to ablatam credidit: hoc magis vociferari, &
 furore accendi: nec tamen reperta in toto le-
 ctulo diligenter excusso: vi tandem ferroque
 arcula cum esset referata, binæ litteræ Vene-
 ris inuentæ, & Vulcano traditæ sunt. nec mora;
 restitutus iuueni sensus videndi, & diu multum,
 que clavis frustra quæsitæ, apparuit ante ocu-
 los mirantis exposita: melius interim ipse ha-
 bere & animo & corpore, & quicquid a mentia
 deliquit, pœnitentia corrigere: et nunc sanus
 factus a Domino, admonitu ipsius, adhibita om-
 ni ratione peccare refugit, ne deterius sibi ali-
 quid contingat. Niciam (quæ vrbs est in c. So-
 ne Ducis Sabaudiz) rogatu Honorati Martel-
 li Niciensis Episcopi designati, ad quadraginta
 dies verni ieiunij missus concionator: eum cum
 adolescentiorem primo aspectu existimasset
 Episcopus, non contentus pluribus interroga-
 tionibus explorasse, per alios etiam voluit pe-
 riculum facere de ipsius doctrina: igitur doctis-
 simum quemque adhibet prandio: hic cum mul-
 to varioque sermone tentatus esset noster a

E

prandio

prandio ad Solis vsque occasum, atque explef-
 set animos omnium, repeti idem placuit die se-
 quenti eodem euentu. vnus etiam restabat scru-
 pulus, ne ad cathedram esset aptior, quam ad
 suggestum: verum hunc quoque euellit non tur-
 gida eius oratio, & facta quodam modo, sed na-
 turali quadam pulchritudine, & efficax, quæ
 mallet bonos audientes facere, quam magnum
 videri dicentem. et effecit quod voluit: in mul-
 torum odio, fenore, luxuque tollendo, prauas
 artes malasque libidines ab vrbe prohibendo.
 ac primum reuocata arctior obseruatio maio-
 ris ieiunij, quæ dissimulatione dudum, aut con-
 temptu, fere erat abolita: introductus vsus sa-
 cramentorum frequentior: pax inter quinquaginta paria restituta, hoc vtilius ciuitati, quo
 inter nobiliores ciues bella metuebantur. præ-
 ter conciones publicas, sermones habiti priuatim ad
 piorum Sodalitia, nouumque institutum
 nobilium feminarum, itaque infusus amor vir-
 tutis in pectoribus sodalium, vt spes sit futuræ
 perpetuitatis. quamquam bona hæc ne incuria
 deformatur, aut corruant vetustate, suscepta
 consuetudo singulis diebus vespere ad certum
 pulsam æris campani explorandi latebras con-
 scientiæ, & diurna facta ad Christianæ religio-
 nis rationem exquirendi: quod a singulis fami-
 lijs tanto fit ardore animi ac studio, vt simul at-
 que increpuit, vel e mensa, ad orandum consur-
 rant. Grata hæc omnia communiter: auxit vo-
 luntatem

Intantem ciuium, quod cum rumor esset a nostris concionatoribus captari munera, ea non sponste oblata, tantum abest vt quæsitâ, libera oratione recusauit.

TAVRINENSE COLLEGIVM.

SACERDOTES DV O finem vitæ fecere. vnus ex his Pater Ignatius Parochetus, vir natus ad hæreticos peruincendos: longa ei & difficilis fuit ægritudo: in qua nihil tam hominem male habuit, quam quod in afflicto corpore extollere spiritum non posset, vt solebat olim, ad rerum cælestium contemplationem. excurrimus autem ex hac vrbe frequenter ad pagos subiectos: nec sane nihil proficimus. tres ad fidem Catholicam traducti. & quoniam vsu compertum est ab Alpibus Cotijs æstiuo tempore descendere homines, qui suam locantes operam inter Catholicos ad demetenda frumenta; seminent zizania, curatum est in posterum, vt huiusmodi pestes arceantur. Vir nobilis innutritus hæreticis, cū Deum negaret præsidere rebus humanis, a dæmone correptus, adigebatur sæpe vt se vel in puteum proijciens, vel in fluuium, animam proijceret: et affirmabat furore percitus esse se iam dudum infernis flammis addictum: persuasit eius gentilibus atque agnatis vnus e nostris, vt quoniam loquebatur deliramenta, purgarent atram eius bilem, qua

theolog

E a agita-

agrabatur, redditusque est menti vitæque meli-
 kori. Doctrinæ Christianæ vsus in multis oppi-
 dis restitutus. in vno propemodû voce cælesti.
 inciderunt nostri, cum eo venissent, in frequen-
 tem populum, & supplicationi paratum, pluuia
 videlicet, qua iamdiu caruerant, euocandâ: ad
 eum habuere concionem ex tempore, ac polli-
 titi sunt Deum fore placatum, si ipsi redirent
 ad addiscenda præcepta Christianæ legis: nec
 vanum fuisse promissum, eorum agris irrigan-
 dis, effusus de cælo imber nocte proxima decla-
 rauit: cum vicina circum loca vix leui rore fuis-
 sent aspersa. In vrbe vero, quidam deploratus
 a medicis, de nostrorum consilio peracta gene-
 rali cõfessione, cœpit melius habere, & post tri-
 dium sanus surrexit: et quoniam intellexit ani-
 mi morbos redundare in corpus, statuit, fretus
 diuino munere, mentem a pestifera qualibet
 macula, quoad facere possit, puram inte-
 gramque seruare. Sex virginibus consultum,
 quarum pudicitia inopia periclitabatur. Quin-
 que aliæ in cœnobium ingressæ. tres adole-
 scentes Franciscanorum ordini, tres nostro,
 adscripti. nec desunt qui suam Deo castitatem,
 vel perpetuo, vel ex arbitrio sacerdotis, voto
 obstrinxerunt. Octo mulieres matrimonio vin-
 ctæ, quæ meretricium meditabantur. In carce-
 re publico Dux serenissimus rogatus a nostris
 facellum extruxit rei quotidie diuinæ facien-
 dæ: spemque affert fore, vt redditus anni assi-
 gnentur

gnentur sacerdoti, qui victorum procuratio-
 ni incumbat. In templo nostro excitata est mo-
 les Eucharistiæ afferendæ, cum signis inau-
 ratis, & tabula præclare picta, opere magnifi-
 co, impensa aureorum duum millium, eam ci-
 uitas mirando non satiatur. Reddam nunc
 exempla nonnulla, propter admirabilitatem
 digna quæ libenter audiantur. Iuuenis quidam
 ex eorum genere qui arte & manu vitam pro-
 pagant, relicta patria, diu fuerat in hac vrbe:
 subiit postea cogitatio patris, redit in patriam
 cum pecuniola, quam collegerat. Quantum
 spes hominum fallit? et hanc in itinere amisit
 furto: & illum offendit ereptum morte. non tu-
 lit dolorem iuuenis, in furorem vertitur: velu-
 ti captus animi diabolum inuocare, ei dedere
 se, nec alium dominum velle. nec frustra se ille
 passus est inuocari: addidit se comitem misero,
 eius, quacumque ingrederetur, persequens ve-
 stigia: nisi quod, vbi plures essent, nemini se da-
 bat videndum. quod si interdum pons transe-
 undus, aut mons præruptus, suadebat vt se illa
 præcipitem daret, amœna inferius vireta, &
 vernantia floribus prata ostentans: et semel
 quidem proiecit se ille e ponte Calerij montis
 in Padum, vnde ægre extractus multorum ac-
 cursum. ex eo tempore periculum in consilium
 vertit: timere cœpit insidias dæmonis, & ad
 beatissimæ Virginis patrocinium confugere.
 Sed cum rursus esset iter facturus, arreptus a

dæmone per tria passum millia asportatus est in siluam vastæ solitudinis: obtulit se statim matronæ eximia pulchritudinis in veste cœrulea, quæ cum pro imperio arcuisset diabolum, manu prehensum iuuenem duxit in sacellum dicatum Mariæ. Virgini, ab eo loco non protul: ubi, quotiescumque illac transiret, fundere solebat preces iuuenis, vt se Deiparæ commendaret. hic conuersa ad iuuenem præ admiratio-
ne & metu vix compotem sui, quod sese inferno hosti dedisset, increpat vehementer, confessionem imperat, proque admisso scelere, pœnitentiam septem annorum: id si faciat, ei semper placatam se ac propitiam futuram. redit Taurinum, quæ sibi acciderant animo cogitante, statimque ex officina ad nostros: confessionem exorsurum tantus pavor tremorque omnium membrorum cepit, vt confuso ore, anhelopectore, arctatis faucibus, sudore perfuso per totum corpus, diu hiscere non posset. confirmabat hominem sacerdos (etsi ipse quoque non omnino expers timoris) signum Crucis digito pingens in fronte: & res agebatur multis spectantibus. tum miser ille se ex eius conspectu proripere moliens, retentus primum, dein abductus in secretum, postremo solutus animo, ac liber dimissus est. quod cum per septem dies continuos fecisset, præsentis Virginis tutela elatus ad iustam fiduciam sui, ita contempnit diabolum, vt ab eo deinceps, nec occulta fuerit

tenta-

tentatione vlla, nec obiecta, mercatoris eum
 ad sibi inferuendum mercede inuitantis, spe-
 cie deceptus. & nunc profectus est Taurino, ser-
 nitum aliquo septennium in templo beate Vir-
 gini consecrato. Ergo hoc primum ad augen-
 dam venerationem Dei matris. sequitur vnum
 atque alterum, quo augeatur veneratio beato-
 rum martyrum Thebezorum huius vrbs tute-
 larium, quorum reliquie in aede nostra. Iuuenis
 quidam nobilis cum in Belgio captus esset ab
 hæreticis, scripsit ea de re ad patrem iam æta-
 te confectum: is dolore prostratus & mæro-
 re, humanis deficientibus auxilijs, ad diui-
 na confugit: pro libertate filij in templo no-
 stro vota suscipit, eum sanctis martyribus
 commendat. preces Deo acceptæ. re enim ipsa
 compertum est, eodem die filium e carcere li-
 beratum. In eodem templo licuit mulieri præ-
 sentes cognoscere animos cælestium. hæc cum
 bis antea fuisset morti proxima ex collisione
 abiecti partus, iamque instante tertio idem
 timeret, tertio decimo Calendas Februarias,
 quo die sanctorum martyrum anniuersaria ce-
 lebrantur, cum se in templo nostro, eorum im-
 plorans auxilium, confessionis munisset & Eu-
 charistiæ sacramentis, domum reuersa, eodem
 die virilis sexus stirpem edidit perleui dolore.
 Narrabo iam aliud, in quo etiam vim diuini nu-
 minis agnoscas. Adolescentes duo pari nobi-
 litate & studio, insignes, cum ex mutua beneuo-

lentia, vt fit saepe inter amicos, prolapsi essent in immoderationem verborum, deinde etiam in pugnam, styli acie ferrei alter alterius corpus hausit repetito quinquies ictu: hic deinde eum domum relatus medicos accersisset, ac sacerdotem illis corpori fomenta adhibentibus, animum curabat sacerdos audienda confessione: sed abeuntibus illis, quod nulla spes subesset valetudinis, ne stilla quidem sanguinis et punctationibus manante, noster ægroto assidens totam noctem ducebat insomnem. mane redeunt medici, inuenem reperiunt alleuato corpore melius habentem. is postulat sacratissimum Christi corpus, quo recreatus exclamat, consanuisse se beneficio sacramentorum. mox chartam postulans cum calamo, scribit ad eum a quo fuerat percussus, veniam se illi ex animo dare, immo vero gratias agere, quod magno beneficio fuisset affectus. et uero illud beneficium semper appellauit, æquitatem Christiani animi cunctis admirantibus, qui ad eum ueniebant. Cum primum domo extulit pedem, fratrem eius conuenit a quo fuerat vulneratus, ac per benigne eum salutans, gratias fratri apud illum agit. quia etiam, vt potuit equum conscendere, eum ipsum adit: is propinquantibus obuiam factus (conuenerant enim certum in locum, ex condictione, vno e nostris omnem rem peragente) ex equo desilit, & sese ad illius pedes qui iam descenderat, abiciens, obnixè veniam

niam petit: neque ipse sustinuit, abiectum leuat, verbisque magnum præ se amorem ferentibus complexu atque osculo amicitiam firmat: & certauit vterque lacrimis, & officijs Christianæ humanitatis. Ceterum, vt hic percubuit susceptum bellum a Duce serenissimo contra Geneuenses, quotidie vespertinæ preces, & litanix recitatæ, per breui sermone ad populum habito. Dux ipse quattuor e nostris secum habere voluit: ipsiusque, & fratris eius, aulicorum omnium, & militum plurimorum andita confessio. instructum eorum opera nosocomium ad pauperes ægrosque sublenandos. faucij curati. mortui Christiano ritu sepulti. ante pugnam instructi milites, in pugna excitati, a pugna resecti. multorum simultates sepultæ, rixæque cõpositæ. Quibus in locis profanata essent templa, ijs in locis tabulata instructa sacro faciundo, vt toto ab exercitu conspici posset. libri quamplurimi non sanæ doctrinæ exusti. hac in expeditione, vir quidam amplissimus, neque ordinis nostri valde amicus, ita captus est nostrorum obsequio, vt quæ ad rem Catholicam pertinent, ad eorum arbitrium retulerit in sua ditione, per optetque institui Collegium, ac Seminarium, vbi quattuor & viginti iuuenes alantur.

C O L L E G I V M C O M E N S E .

EXERCITATIONIBVS Patris Ignatij multorum mentes excultæ: fratres fratribus, parentes filijs, mariti vxoribus, alijs denique alij nostrorum opera reconciliati. Mulier quædam enutrita a parentibus in hæresi, Catholicarum puellarum virtute animaduersa, ad Catholicos profugere decreuerat: nec patrem sefellit: inclusam domi habet quasi in carcere, pane & aqua sustentat, interdum etiam afficit verberibus, vt desiscat a sententia. verum elapsa tandem e custodia, a nostris instructa, & apud nobilem matronam honeste collocata est. ex ædificatum est Sanctuarium augustissimo Christi corpori custodiendo, templi opus, & egregia circum signa, summo artificio, simulque tabula ingens pulcherrime picta: omnia ad augendum ornatum ædis, & cultum. Ieiunio quadragenum dierum, per ternos dies singulis hebdomadis, illustrissimus gubernator huius vrbs cum vniuersa nobilitate conueniens in nostrum templum vesperi, psalmum quinquagesimum ab externis cantoribus cum insigni modulatione, cani iubebat ante simulacrum Christi Domini in cruce expirantis, pulchrum omnino spectaculum, siue vim considerares accensarum facum, lychnorumque dependentium, siue celebritatem apparatus, siue

siue populi religionem, ac frequentiam . post
 precationem habebatur sermo de Domini cru-
 ciatibus : tum demum , cum bene sacerdos di-
 xisset omnibus elata sacra pyxide cum Christi
 corpore , quæ consuetudo est in hac vrbe sol-
 lemnis, discedere licebat. Felicianus Ninguar-
 da e beati Dominici disciplina, Comensis Epi-
 scopus, vir illo ordine, graduque dignissimus,
 vt. ingressus est in Episcopatus possessionem,
 nostrum Collegium adire , atque apud nos ci-
 bum capere voluit . eius aduentus magnifice
 celebratus est. paries exterior templi , atrium
 ipsum satis amplum, & Collegium interius con-
 uestiebantur vario genere carminum, emble-
 matum, lemmatum, & argumentorum : quibus
 non eruditi solum animi, sed etiam oculi pa-
 scerentur . breuis & elegans habita est in in-
 gressu oratio . rem diuinam fecit Episcopus in
 templo, nostrisque collegis ac discipulis præ-
 buit panem, qui e cælo descendit: dein ipse, alij-
 que viri nobiles pransi nobiscum, nec tam dele-
 ctati opulis , quam varietate linguarum , quas
 audierunt inter prandendum: hæc fuere nouem;
 quod sane quam mirum fuit in eo Collegio, vbi
 tantum e nostris tredecim numerantur . Ipse
 autem a prandio conuersus ad sacrum Quæsi-
 torem, ad Dominicanos aliquot, aliosque vi-
 ros, capita ciuitatis, qui aderant, Societati no-
 stræ præclarum iudicij sui testimonium dedit,
 in ijs præcipue rebus quæ in Germania fierent
 circa

circa religionem Catholicam . cum demum
 adisset scholas , exceptus est eodem honore
 orationis & versuum . ac ne multis , festus dies
 ac lætis Episcopo ac ciuitati fuit . Pagus est
 quidam frequens admodum & celebris , ab vr-
 be non procul , Vgiate nomine , qui Mediola-
 nensem ditionem ab Heluetijs prope deter-
 minat . hic concionatus vnus e nostris Quadra-
 gesima , festis diebus , vberissimo fructu : habita
 schola doctrinæ Christianæ sub vesperam , con-
 cursu admirabili : initia nostræ fidei , & ratio-
 nem precandi , qui nesciebant edocti . in hunc
 porro pagum , alliciente opportunitate loci ;
 confluunt multi , quibus propter facinora pa-
 tria est interdicta : ad hos sæpe habita con-
 cio : nec nihil effectum . inter hos erat vir
 quidam famosus & contumax , cui cum prædi-
 ceret sacerdos violentam mortem , atque a-
 trocem , proinde expiaret animum sacramen-
 to confessionis : persuasit quod cupiebat . sed
 cum idem mobilitate humani ingenij rediisset
 ad pristinam vitam , confossus miserime præ-
 dictionem sacerdotis impleuit .

D O M V S P R O B A T I O N I S
 Aronensis .

I N T E R E O S , Q V I hoc anno in Socie-
 tatem aggregati , duo fuerunt , in quibus ve-
 rum esse reperias , quod dictum est a Domino ,

vt e

vt e duobus cubantibus in eodem lecto, assumatur vnus, alter relinquatur: id, vti se habuit, quam breuissime expediam. Adolescens vnus, in remotis regionibus, per tres ipsos annos coxerat consiliũ Societatis, demum in Italiam, cõcepta spe non dubij ingressus in Mediolanensem Prouinciam, statuit proficisci. amicum exorat primum, vt iter cum itinere, deinde etiam vt consilium cum consilio coniungat. verum hic non ita vehementer se ad religionem sentiebat impelli: itaque in ipso probationis limine de rēditu in patriam cogitat, et rem socio aperit: hortatur ille, vt in tantis tenebris oret Deum, præferat menti facem, ne erret: sed caligo obiecta a dæmone officiebat diuino luminis: et vana spes adiuuandi parentes ac proximos, et, si forte, delectis aliquot socijs eiusdem propositi, nouam quasi disciplinam instituendi salutarem multis, obcæcabat consilia. vbi stetit discedere, adit Rectorem: pastor ouiculæ timens, si extra septa pedem efferret, modicam suadet moram, obtendens anni intemperiem, & viarum difficultatem: expectet interea deliberationis maturitatem, & scrutetur voluntatem Dei per exercitia spiritualia. scitis plerumque fieri in eiusmodi æstu, vt vbi pars labet, summa turbetur. vbi ad electionē ventum est, consilium discedendi sedit: animaduertit noster non æquam fuisse disceptationem, vbi cupiditas, imponēte diabolo, præponderasset, cõsultationem

rationem magis integram orat, vt ponderen-
 tur diligentius momenta rationum. igitur cum
 hæc secum agitaret varius incertusque animi
 quadam nocte, nec somnum oculis caperet, vo-
 cem audit, Sequere fili liberatorem tuum. tum
 ille nihil hæsitans, an quod timorem dimoue-
 rat cupiditas interrogandi, Vtra via? quæsiit. &
 responsum accepit, altera. nec dubium quin
 præstiberet religionem. Huc inclinans ma-
 lus aggreditur dæmon, & inuolâs in os iacētis,
 & guttur. Quid, agis, inquit, desertor? siccine
 me contemnendū putas? itaque ne te arbitrere
 nihil egisse, ego vi apprehensum sic traham, vt
 vel inuitus me sequere. obstitit ille, & oblu-
 tatus est improbæ suadellæ, compressis licet fauci-
 bus, donec excitator de more lumen inferret.
 surgit confestim, conuenit Rectorem, rem nar-
 rat: quærit quæ nam sit via altera, vt liberato-
 rem sequatur. audit id quod erat, & constituit
 amplecti Societatem. O incomprehensa Dei
 iudicia, & viæ inuestigatu difficiles: ea hora qua
 hic confirmabatur, labascere alter incepit, nec
 tam fugam quærere, quam queri de mōra obie-
 cta: neque id clam socio: cum instaret dies pro-
 fectionis, acrioribus stimulis dæmon alterum
 extrudere, annosum patrem offerre, veneran-
 dum canicie, & illuue miserandum: mærentem
 matrem anum, sparso crine, & scissis vestibibus,
 vbera, quibus puerum infantem nutriuerat, o-
 stendētem. Hos tu patiere tui desiderio cōfici,

&

& carentes ductore animarum ad inferos delabi? si hos negligis, quomodo amabis alienos? si proximorum salutem expetis, a tuis incipe. homines non sibi nascuntur, sed eorum ortus partem, primum parentes, cognati, patria vindicant, & amici: vbi his vtilitati fueris, deinde ad externos, & ignotos, si libuerit, te confer: hic est ordo caritatis: redi cum socio, cui iam melior mens, vnde discessisti: eosque primum adiuua, quibus plurimum debes, alloquio, & exemplo. nunc tu quidem spe & iuuenta properas, magna quam sana concupiscis. stultum est incerta certis, futura presentibus anteferre. Consiliū specie quam re vtilius. et flexerat tenerum adolescentem: ni Christus fluctuantem miseratus, & facilem capi, imagine, qua erat, cum annum ageret duodecimum, ei se offerret, blādoque vultu absterfis omnibus molestijs, firmaret animum, vt mallet cum eo morte iungi, quam distrahi vita. Ceterum, in frangendis cupiditatibus, castigando corpore, in lacera atque attrita veste eundo ad publicas nundinas præter hominum oculos, qui non ignari nostræ consuetudinis, quasi faciendi periculi, irridere illos, atque increpare vocibus consueuerunt, corroganda eleemosyna ad subleuandam pauperum inopiam, diebus festis circumeundo pagos, & media etiam hieme, via licet difficili, atque interdum inexplicabili, instituendis rudibus ad doctrinam Christianam, ardor tyronum

qui

qui debet. Adiunctus autem huic domui sacerdos, qui oppidanos audiat confitentes, adiuetque, cum ab illis vocatur, vicinos ad moriendum. fructum vel e numero eorum coniectes qui diebus festis confitentur in nostro templo, & cælesti pane reficiuntur. Accidit etiam hic quiddam admirabile, quo Deus voluit admonitos parentes, ne prouecti intemperantia linguæ mala filijs imprecantur. Mulier quædam naturalem leuitatem ira concitante, cum infantem puerum sacro igni deuouisset, exaudita est celerius, quam volebat: eodem enim morbo paulo post filius misere absumptus, quamquam sero, admonuit genitricem verbi imprudenter lapsi: et ipsa sua orbitate, quicunque hoc erant audituri, vt ne commoti iracundia, diris execrationibus prosequantur liberos, quæ vbi semel exciderunt, reuocari non possunt. Et agnouit quidem mulier admissum crimen, diluitque illud confessione, & lacrimis, in nostro templo: sed non propterea filium, cui videtur auctor mortis fuisse, a mortuis excitauit, ita et laudanda fuit post factum pœnitentia, & a principio causa vituperanda.

VERCELLENSE COLLEGIVM.

VIX ANNVS EFFLUIT, cum aperuimus scholas duas, et discipulorum numerus est maior opinione: quibusdam licet

licet aperte calumniantibus, clam multis car-
 pentibus nostram docendi rationem. Sed nec
 obfuit nobis eorum sermo, & quæ ab illis iacta-
 bantur de nostra disciplina, refutata sunt a di-
 scipulorum profectu: confitentur parentes iam
 sibi esse filios eruditiores, modestiores, & ma-
 gis dicto audientes, quam antea fuissent. Pullu-
 lauit e scholis congregatio Parthenia, in quam
 non nisi natu maiores, diuque approbati inse-
 runtur: hi omnes quotidiana perscrutatione
 intimos animi recessus intospicere: edocti,
 retroactam vitam confessione detexerunt:
 itaque progrediuntur in pietate ac doctrina,
 ut gratulentur nobis parentes, beatæque Vir-
 gini gratias agant. Novus sacrorum Antistes
 cum ipso die, qui sacer est Sancto Eusebio mar-
 tyri primo Episcopo huius urbis, Episcopatum
 iniret, magnaque clericorum & civium pom-
 pa duceretur ad maximum templum, exor-
 pauimus externam faciem nostri, qua erat
 transeundum, pereleganti varietate poema-
 tum: quæ civium aduenarumque (ad diem
 enim sollempnem confluerant frequentes) non
 vulgari modo, qui numerare, sed multo ma-
 gis eruditorum, qui ponderare versus solent,
 ad se oculos atque ora verterunt: postridie cum
 ad eadem nostram venisset Episcopus auditu-
 rus sacrum, a tribus pueris, qui orationem
 aduentitiam habuerunt, & recitarunt carmi-
 na, consalutatus est insigni gratulatione: ciui-

F tatis.

ratis. Porro ad scholas accessit contubernium
 conuictorum nobilium, cuiusdam probe viri &
 familiaris nostri opera: e quibus partem ad nos
 ventitant, partem vt idonei fiant ad nostras
 scholas, a magistro domestico exercentur.
 Contentium numerus excreuit hoc anno. ex
 ijs accidit quiddam vni iuueni, quod propter
 speciem facti, hisce annalibus fuit inferendum.
 Insaniebat hic amore alex. Soludi, quodam die
 vespere, cum haberet domi collufores, orta est,
 vt saepe fit, inter eos contentio: cum hic pei-
 rans audacius: voluti liti finiende, Ne viuat,
 inquit, inuadat in me malus demon, ni hoc ita
 se habet. visus iecisse fulmen: eodem vestigio
 temporis totum cubiculum intromisit, & tra-
 tra umbra, ante oculos videndum oberrans
 circum parietes, apparuit: quem ille exanima-
 tus in terram cadit: vbi primum ad se redijt,
 multo magis pavidus, & vecors: conscientia
 veniam a Deo eiusque matre suppliciter petit,
 votoque se obstringit: curandi sacri in prox-
 mum diem beati Nicolai Tolentinensis, pedes
 suisque itineris religionis causa ad Varalli
 montem suscipiendi. nihilo secius fuliginosa
 voluit effigies circum cubiculum, & lucernam
 conatur extinguere. Iesum ille & Mariam in au-
 xilium vocare: at socij terribili spe & o Crucem
 ligneam, quacumque ferretur, opponere: ab ho-
 ra altera noctis ad diluculum usque formidola
 durauit pugna: ita alectores renouantes sur-
 binde

binde, oleo infuso, ne deficeret, lumen, & quarunt nocti, in lucemque tulerunt, non ludum, sed timorem. tunc vero audito matutino signo Angelicæ salutationis, nocturnum monstrum, quod caua sub imagine omnes terruerat, inimico offensum sono, obscuram procul nebulis in suas tenebras recessit, consternatorum magis oculos, quam animos relinquens, ad nos illico iuuenis exanguis, & attonitus, nec satis securus visus sibi, non ante miseram mentem metum, quam peccatorum vinculis absoluit. Non infirmi ordinis in hac vrbe vir & vxor, perpetua septem annorum litigio matrimonium infamauerant: cum auerso vterque animo congressum alterius conspectumque vitaret: quod si forte occurrerent, vt fiebat saepe, nempe in eadem domo, non mutuis se modo conuicijs, sed & pugnis etiam petebant, & calcibus. sonabat interim vicinia horum altercationibus: nec ullus erat iurgij finis. & recôciliare conati sunt eos, parentes, virique multi, auctoritate & gratia nobiles: sed grauiora erant mala intestina, quam remedia externa: denique aduocatus vnus e nostris, orationem ad conuertendos homines Deo suggerente, ita penetrauit in illorum animos, vt non solum placarit in praesens, sed, alte licet insitas atque inueteratas, omnes iracundia fibras euellerit: veniam petenti vxori maritus libentissime concessit, et nunc viuunt inter se non tacita concordia, quae plerumque

est instar cœliorum, sed tanto voluntatum vo-
cumque consensu, vt vna anima duorum cor-
pora regi videantur. Nostrorum etiam deam-
bulationes extra vrbes, recreandis interdum
animis, non inutiles fuere. pastores videlicet,
bubulci, opiliones, rustici paganique multi Ca-
techismo instituti, & ad peccatorum confes-
sionem adducti. eadem cura collata in ope-
ras, quas toto fere anno domi habuimus, ad
necessaria negotia conductas. Sed & sacerdos
quidam profectus in nobile quoddam oppi-
dum, cum primariae ædis Præposito homine val-
de pio & Societatis nostræ peramante, cum
paucos ibi dies substipisset, tradenda doctrina
Christiana, concionibus habendis, excipiendis
confessionibus, operam nauauit. Alter cum so-
cio etiam sacerdote, qui Arona venerat, Noua-
riam missus Quadragesima ad Episcopum, quat-
tuor cœnobîa virginum ad arctiorem discipli-
nam erudit: earum confessiones, plerasque ge-
nerales accepit: quod & fecit in summo tēplo,
& aliquot parœcijs doctrina Christiana e fug-
gestu ciuibus explicata: multæque inter eos se-
data discordia. Eodem redijt sacerdos alter
Aduentu Domini, rogante Episcopo, & in re-
bus similibus elaborauit par uenire: ille idem
Antistes nostri ordinis studiosissimus, auctor
fuit, vt sacerdotes dum quamdam obirent par-
tem ipsius dioceseos, magna utilitate oppido-
rum, quæ ab illis lustrata: ergo parochi confes-
si, &

ſi, & plerique de totius vitæ criminibus, omnesque ad ſuum officium recte faciendum inſtructi. docendis rudimentis fidei ſcholæ inſtitutæ. auditi duceni per ſingulas hebdomadas, cum conſiterentur: hæcque ratione, tacite plures reconciliari, quam ſi palam in conſpectu multorum de inimicitijs componendis fuiſſet actum. malitæ enim natura homines interdum videri ſua ſponte remittere iniuriam, quam ſi ab alijs rogetur homicide multi, adulteri, ſicarii, facinoroſi, ad pœnitentiam adducti: febres contractus vbi tollerentur, tabellionum conueniens habitus, in eoque, conſeſſis contractibus & pactionibus rite atque ordine condendis, leges præſcriptæ. Hæc ſcio viſum iri parua, & ſua nonnullis, ſed non videbuntur cogitantibus, ni hoc tempore eſſet occuſum, in quantam immanitatem excreuiſ-

M V ſene. noſtrorum deinde Teſt, M V
 diligentia: uti in obſe-
 quendo, & verecun-

dia in prædicando: ut eorum labor ſit extra diem, nec extra utilitatem proximo-
 rum.

PROVINCIA

in ...
 - in ...
 - in ...

N H A C P R O V I N C I A fo-
 cij. fupre quatuordecim supra
 orecentes in Domo Profess. Ve-
 netijs. vnus & quadraginta in
 Collegio Patavino quinquagin-
 sa septem in Brixienti triginta quinque. trigla
 ta & vnus in Bononiensi in Ferrarioni viginti
 tres decem & octo in Veronensi in Parmensi
 quatuordecim in Mantuano & Ferolinensi
 septem in Mutinensi vndecim in Domo
 Probationis Nouellariensi triginta quattuor
 in Creta infula septem. Morte intercepti octo
 Tredecim accepti in Societate.

V E N E T A P R O F E S S O R V M

Ad Domus

M O R T V V S E S T I Jacobus Antonius
 Segala Coadiutor formatus, cui diutur-
 na laborum perpessio, & admirationem reli-
 giosæ virtutis, & fidem celestis gloriæ fecit.
 concionatus vnus nostris in parœcia nobili,
 cum pari cupiditate animarum, & lucro. idem
 est factum, effectumque in templo nostro, Qua-
 dragesima, & Aduentu Domini, ipsum autem
 templum proxime consecratum est mense Iu-
 lio

· O R I   §   T   lio 2

ho, a Francisco Barbaro electo Patriarcha
 Aquileiensi, & patricio Veneto, summa ipsius
 voluntate, ac populi letitia: auctumque sacris
 vestibus intertexto auro, ornatumque magni-
 fice, præcelsum Eucharistiae pegma, carbasino
 velo magni pretij inumbraate. Quadragesima
 etiam, celebri in templo nosocomij publici,
 exposita: quotidie capita nonnulla ex historia
 Christi Domini patientis, & aspersum aliquid
 utilitatis, incitantibus animis ad odium peccati.
 has ob res, in multorum animis, extinctis vitijs,
 accensa virtus, consopita inimicitia, damno-
 sa luca reprobata, mulierum aliquot fama: ce-
 rareque subrepenitio sacrae Deo virgines sermo-
 nibus adiuuata, & audita confitentes. ad iti vincti
 in carcerem, damnatique ad patibulum de-
 ducti, magno perinde ipsorum bono, quam nu-
 merosissima urbis exemplo. Illud vero huius
 rei publicae erga nos benevolentiam indicauit,
 & perpetuum iustitiae tenorem, quod et Colle-
 gio Patavino, aduersus nobitem Venetum, et
 Veronensi, aduersus Fiscum, causam adiudica-
 uit.

COLLEGIUM PATAVINUM.

PHILOSOPHIAE additum alterum curri-
 culum, Theologiae, explicatio linguae He-
 braeae, & schola de officijs ac moribus Christia-
 nis. Et quamquam Academia publica Patavinam

propter doctorum auctoritatem, & vrbis, abundat multis adoleſcentibus ex toto orbe Christiano, cæmen noſtrum gymnaſium vacuum non relinquitur: ad Theologiam ventiquant auditores externi non pauciores quinquaginta: ad alias claſſes quadringenti: inter hoſ nobiles Veneti ſeptuaginta: &, fremente Satana, aliquid erat motuum excitatum: egerant enim aliqui cum Senatu populoque Veneto de noſtris ſcholis interdiciendis: ſed Dei clementia, & prudentia ciuium ſedata reſeſt, cum maiore ordinis noſtri commendatione. per eodem fere diebus, cum iuvenes aliquot procatæes, turbarum non nihil in noſtro gymnaſio dediffent, Prætor Venerus, ne gliſceret malum impunitum, efferreque omnibus magiſter officij metus, veruſt turbatores domo diſcedere quæ ob cauſam commota tota Arcademiæ nec prius deſiſtit à cõſilio, quam a noſtris exoratus eſt, ut ignoſceret lapſis. ex eo, amantiore vrimur iuuentute: de qua etiam nonnulli apud nos conſcientiæ, maculas pœnitentiæ ſacramento eluerunt. neque enim ſolum in erudienda iuuentute elaborant noſtri, ſed multo magis in eadem, & ciuitate vniuerſa, quantum quidem poſſunt, ad pietatem excitanda. Duo in ſummo templo conciones ad populum habuerunt: alter ieiunio ante Paſcha, alter ante Domini diem natalem. in noſtro etiam templo explicari coepit liber Geneſeos, & eſca

multiplicis doctrinae adhaerit. hanc Christianae virtutis in pectoribus multorum. Congregatio utraque Parthenia augetur. nostri autem non modo ipsi in sex templis huius urbis exponunt Christianae religionis rudimenta, sed & fuerunt laudatissimi Sodalitij e viris nobilibus, tam vtili studio promouendo. exercitia spiritalia, praeterquam quod multis adulescentibus, tradita etiam non nullis ex praecipuis ordinibus religiosorum, eorumque nouitiorum magistris: ea dexteritate, vt eo maior emerferit utilitas, quo liberioribus ipsi animis, nemine e nostris inuitante, se informandos obtulerit. Quidam ex are alieno ad desperationem adactus, cum laqueo vitam finire cogitasset, aegre a domesticis retardatus, nostrorum postea oratione, resipuit, & paucis post mensibus, criminibus rite expiatis, decessit, nec defuere primariorum Academiae doctorum erga nos testimonia voluntatis. Iacobus Zabarella, tum subtilitate, tum etiam doctrina Philosophus in primis excellens, quod ipsius scripta declamant, inter nostrorum manus occurrunt in eo volumine, quod edidit paulo ante mortem, honorificis verbis nostram Societatem appellat. Eodem modo Hieronymus Gapiuaschius medicus, primus huius, decedens, locum sibi sepulture in nostra eade delegit, legatis aureis mille altari maximo excitando, in eade aqua quae extruitur, eius exemplum paulo post

post fecutus ipsius frater, quadringentos reliquit ad eam pauimentandam; ad ædificationem denique promouendam, alius, qui erat sacerdos, aureos sexcentos, ad obitu huius

COLLEGIUM BREXLENSIS B.

LAURENTIUS Bononiæ Rhetoricæ magister designatus, obiit die extremum: ceteri, tum quotidiano opere, tum exercitationibus spiritualibus; per eos dies quibus prolate scholæ, in studium religiose perfectionis incubuerunt eius rei, vel hoc unum argumentum, quod vnus e fratribus rei domesticæ administer, cum iter faceret solus, ac præter patriam transiret; ubi parentes nutritis ante annis non vix, voluptatem, quam eis eorum aspectu complexuque cepisset, post habuit cupiditati Dei placendi in templo principe, diebus maioris ieiunij, euangelia explicauit populo vnus e nostris: qui & in eunte postrema hebdomada, qua instituitur comprecatio, de more, ad horas quadraginta, quadragies mutatis vicibus, toties ad recentes verba seuit accommodata tempori, non sine admiratione non intermissa vigilia, & succedentis laboris: in eodem templo alter Ecclesiasten egit mense Decembri, magno audientium fructu, magnus fuit numerus confitentium. Initia legis Christianæ, & in templo nostro exposita, & in nonnullis

nullis alijs templis. Sodalitas Christianæ do-
 ctrinæ constat hominibus fere quadringentis,
 e quibus nobiles bene multi, aliquot etiam e
 primoribus vrbis. horum omnium officium
 munusque in rudiorum cultu est occupatum,
 non in vrbanis modo scholis, sed & in villis op-
 pidisque subiectis: quo pergere interdum so-
 lent, nulla, nec molestia itineris, nec difficulta-
 te temporum, deterriti, spatio milliarium,
 etiam quinquaginta. Huius Sodalitatis mode-
 rator, secundum Episcopum, est vnus e nostris,
 eaque res: sodalium rationibus conducere vi-
 detur. Accersimur ad damnatos capitis, subsi-
 dio simul solatioque multorum: e quibus vnus
 cum totam per vrbem carruca vectus canden-
 tibus ungulis excarnificaretur, in singulis fer-
 me compitis affluentem multitudinem admo-
 nubat, vt recte vitam instituerent, vitarentque
 improborum consuetudinem: & alienis malis
 vtili exemplo docerentur. alter non solum ani-
 mum aduersum suprema firmarat, sed ita erat
 promptus in spem alterius vitæ, vt, assiduus
 cum Christo colloquiss, exultantis specie præ-
 ferret. Res tulit aliquando, vt cum duo con-
 scis & participes fuissent eiusdē sceleris, vnus,
 qui natura corporis, an metu supplicij, vim tor-
 mentorum pertulerat, irasceret alteri, tam-
 quam auctori mortis, & infamiz, qui conscientia
 vltis, seu dolore, malefictum indicarat: sed
 nostrorum tandem oratione inflexus est, vt et
 veniam

veniam illi daret, & communem pœnam æquifimo animo sustineret. Duo e nostris ingressi nosocomium, ægrotorum animis, corporibusque curandis, inciderunt in vnum, qui labentem iam spiritum statuerat reddere sine sacramento confessionis: et visa res digna est, quæ non haberetur neglectui. igitur altero ad alios se conferente, relictus alter, ita hortari, orare, impellere hominem cœpit, vt vicerit pertinaciam: aduocatur sacerdos, auditur confessio, æger postridie sacram synaxim sumit, simulque recipit valetudinem, et miratus est idem noster paucis post diebus reuertens ad valetudinarium, cum vegetum atque alacrem offensus, quem mortuum existimabat: gratias allegit, & facti causam letanti aperuit, cum insigni numinis commendatione. Congregatio maior beatæ Virginis, aucta numero sodalium in incepto feliciter progreditur. gymnasium quattuor classibus distinguitur: in quibus adulescentes plerique omnes nobiles politioribus litteris erudiuntur ad ducetos. quinquaginta: neque enim plures gymnasium capit: rara omnes indolis, & excellentis pietatis, ex ijs delicti quinquaginta, flos iuuentutis, Sodalitio minori beatæ Virginis inscripti. Mense Augusto, ferijs Sancti Laurentij, in templo maximo, recitatus dialogus a nostris discipulis de rebus ad Christianam doctrinam pertinentibus, in maxima populi corona: præua disputatione qua
inter

inter septem habita est. occasionem dedit sollemnis puerorū de doctrina Christiana concertatio ex instituto eius Congregationis, de qua diximus supra: victores a duobus Præsilibus, Episcopino nomine, argentea cruce non leuissimi ponderis ad collum appensa, equestri dignitate vocabuloque insigniti sunt. habuit ea res excogitata a nostris mirificam omnium approbationem. Super solitam liberalitatem ciuium, Angelus Paradisus, cuius opera primum in hanc urbem Societas inuenta est, moriens trecentos aureos Collegio nostro reliquit: hæc ratione leuatum æs alienum, quod præmimur ad fabricam etiam Collegij non nulla accessio facta. auctumque sacrarium supellectili non exigui pretij.

COLLEGIUM BONONIENSE.

HIC ETIAM frater vnus decessit. Quidam e nostris mandatu illustrissimi Cardinalis Palzoti, bis hebdomada in templo maximo exponit officia hominis Christiani: cumque semel quot mensibus, tum in oppidis huius diœceseos, tum in vrbe ipsa, qui habent procurationem animarum, proponant species aliquot facti communiter excutiendæ; vrbanoque contrarij idem præsidet Pater, disceptator & arbiter: oppidanorum, consilio moderatur: nec desunt deinde e nostris qui matutinis

pome-

pomeridianisque sermonibus elaborant in populo erudiendo . Ex ijs, qui celebrant gymnasium, tres Societatem impetrarunt: alij nonnulli varia religiosorum cœnobija ingressi . multi pacificati inter se , qui implacabiles inimicitias gerebant. multa suis dominis restituta, hæretici aliquot ad fidem, nostrorum impulsu, reuerterunt . ad exoluenda peccatorum vincla pijs collocaſionibus excitati complures, ex ijs, quæ in hoc genere accidere memoratu digna, seponam breuiter vnum, atque alterum .

Quidam adijt vnum nostris sacerdotem, eique extra confessionem, aperit flexo ore in maſticiã, sibi, per duos iam menses, quamuis rei sacræ saepe interfuerit, nunquam visam sacrosanctam Hostiam, aut calicem salutarem : persuadet homini sacerdos peccatorum confessionem: cum audiret sacram postridie, distussam sensit illã caliginem, quæ præstinguebat aciem oculorum .

Alter sacerdotio præditus magna vir probitate, ac spectata virtute, sub mortem mali instinctu dæmonis desperabat animæ salutem, illud subinde repetens: Igni sempiterno addictus sum: fecit meæ negligentia, vt nullum fructu e Christi sanguine percipere possim. itaque alte hanc cogitationem in pectus suum demiserat, vt neque a domesticis, neque a religiosis aliquot hominibus extrahi posset. placuit diuinæ bonitati, vt vnius e nostris alloquio reduceretur animo tranquillitas, & mens ægroto

cuius

cuius alia deinceps fuit oratio: nam et magna spem concepit diuinæ misericordiae, & durante tractu & lentitudine mortis, venia a circumstantibus petita, ingenti cum gaudio decessit. Patris Visitatoris aduentu magna in nostris facta accessio ad pietatem. Quod ad rem externam attinet, Collegium, Dei beneficio, auctum: et pars eius anterior propemodum absoluta: addita aliquot cubicula: ad annuū præterea vectigal, siue propter emptam domum, siue propter cuiusdam e nostris hereditatem, aureorum ducenū quinquagenū redditus accessit.

COLLEGIUM VERONENSE

NEQVE HOC COLLEGIUM fueris expers fuit: Obiit Pater Paulus Viazanius, de Germania benemeritus: qui cū huc e Collegio Patavino ad belicam venisset, viiq; morbi sustinere non potuit. Multis locis in hac vrbe semen sparsum diuinis verbis et fuit aliqua messis in summo templo mane vsq; perique diebus legitimis: ter præterea singulis hebdomadis in sacello Episcopii ad quattuor deinde conobia virginum; e quibus duo confessione expiata, habita tunciones in publico etiam gymnasio Episcopii explicatae controversiæ, quæ ad conscientiam pertinent. Discipulorum Sodalitas, virorum item altera pietate prestantium,

ad

ad Romanam adiuncta: Doctrinae Christianae
 promouenda, cuius procuratio nostris incum-
 bit, instituta Sodalitates duae: puerorum vna
 quadraginta: altera adolescentium triginta
 quinque: horum plerique sacramenta in tem-
 plo nostro frequenter prospectum pariter huius
 operi, tum per religiosos sacerdotes, tum per
 alios pios viros, qui in nostris Sodalitatibus nu-
 merantur, confessiones repetita a pueritia cir-
 citer ducenta: ea fuit occasio vt restitueretur
 pecunia, cuius summa ad centenos, duceños,
 quadringenos aureos ascendit. Complures e
 nostris discipulis, ex ijs praecipue, quos sibi
 Deipara segregauit, ad varios religiosorum
 ordines se receperunt. agrorum, ac custodijs publi-
 cis frequens opera data est. Templi nostri ce-
 pta superiore anno aedificatio, usque ad deum pro-
 cecit, vt rota superior pars, vbi sacellum maxi-
 mum, & sacrarium, perfecta ferme sit. Tem-
 plum est a nostro Collegio valde remotum, cui
 magna pars vrbis subiicitur: ipsi praesidet Mar-
 cns Cornelius nobilis Venetus, cuius perma-
 gna erga nos beneuolentia: is vbi primum effe-
 ctus Abbas suscepit regimen templi, ad eam vi-
 ueam verno tempore excolendam quemdam e
 nostris impetrauit, qui cum binis quotidie ser-
 monibus ad amorem Dei excitasset populum,
 cetero etiam anno in eodem labore perseue-
 rauit: antemeridiano tempore euangelia,
 pomeridiano decalogum explicabat. nem

nem afferens , qua se quisque excuteret in singulis præceptis . ex ea re effectum , vt plerique auditores instituerint confessionem generalem , ascinerintque consuetudinem sæpius confitendi . Igitur quarta Dominica Quadragesimæ , Abbas ipse cælesti epulo verboque populum excepit . diebus aliquot ante Pascha , præparandis animis ad sollemnem synaxim , instituta comprecatio horarum quadraginta , magno templi apparatu , & ciuium conuentu . qualibet hora adhibebatur disputatio de Christi Domini cruciatibus : Abbas duodecies perorauit , horis viginti in precibus fuit : reliquo tēpore sacerdos noster , & externi sacerdotes aliquot , eadem de re habendis sermonibus , multorum animos ad lacrimas impulerunt . Instauratæ deinde eadē preces , peccatorum veniæ consequendæ , mense Iulio , die Sancti Iacobi , & altero deinceps beatæ Annæ , ædis ornatu , & hominum concursu non minore . libellus de mysterijs Dei matris ex composito editus fuerat : & de ijs verba facta horis singulis ad populum frequentem . his incitamenti adducti multi ad sacramenta sæpius vsurpanda . proinde curatum , vt essent qui ministrarent . restitutus mos prohibendi aditu templi , qui Paschate non communicassent : eaque de re noster sacerdos publice disseruit . ita e ducentis qui abstinerant , centum & quinquaginta benigne admoniti resipuere : re-

G liqui

liqui a piorum cœtu faceffere iufsi: pauci perui-
uaces, ad alia loca migrarunt. Ceterum pars il-
la vr̄bis adeo expurgata est, vt cum muliercu-
læ cuidam domicilium quæreretur, nullum fit
inuentum: ac quæritanti responfum, ea in re-
gione, quæ iam in melius mutasset viuendi ra-
tionem, neminem locaturum domum quanto-
cumque pretio, si peccati periculum metuere-
tur. studuit præterea noster idem, vt ne ijs, qui
ob inopiam, festis diebus sub Auroram tâtum,
ad sacrum accedere poterant, verbum Dei
deeffet. Hæreticus quidam, cum ex Alpibus
Rheticis in hanc vr̄bem venisset, diuino, vt res
ipsa docuit, impulsu, illam ipsam ædem, de qua
modo loquimur, ingressus, Catholicum se velle
esse professus est: igitur receptus ipse cum fa-
milia, in fideque instructus, Ecclesiæ reconci-
liatus est.

COLLEGIVM PARMENSE.

ET HIC, VNVS amissus morte. tres
admissi, eius vicem expleuere: alij præ-
terea, de nostrorum consilio, alia religiosorum
castra secuti sunt. Concionatus est vnus e no-
stris in æde vr̄bis maxima, per quadraginta il-
los dies, qui sunt pœnitentiæ dicti, frequenti
cœtu, & satis vberis auditorum fructu. Doctri-
næ Christianæ scholæ duæ nuper institutæ: vti-
le inuentum; nec nihil profuit excitandis pue-
rorum

rorum ingenijs, ac studijs parentum, magnifica disputatio & dialogus in nostro templo. Turca, iussu serenissimi Principis a nostris ad fidem instructus, ablutus est: is nunc exercet Christianam pietatem, ut præluceat omnibus exemplo. Itum ad carcerem publicum, audiendi vincetos, & sacra faciendi: neque ipsi solum ad ergastulum, sed damnati etiam ad supplicium, æquo animo perferendum adducti. redintegrata pax inter multos, ternos inter præcipue, quorum odia ingens perturbatio rerum sequebatur. adiuti morientes. Qui missus est a summo Pontifice ad Parmensem Ecclesiam regendam nomine Vicarij Apostolici, nostra opera utitur ad fidue, ipseque suam erga nos benevolentiam ostendit: venit ad nostrum templum frequens, ubi & rem diuinam facit, & sanctissimum Christi corpus populo præbet. In funere Alexandri Farnesij Cardinalis, delectus a principe vnus e nostris, debitis laudibus profecutus est mortem viri amplissimi, magno cum solatio audiētium, & ipsius oratoris commendatione, cui gratiæ a Principe et a proceribus actæ. Ceterum ex hac oratione, & ex altera, quam præceptor noster habuit in templo, magna coronæ principum & nobilium virorum, qui vltro nec inuitati cōfluebant, mirum, quantum nostrarū scholarum existimatio, & fama creuit. florent autem scholæ nunc, ut maxime, tum frequentia discipulorum, tum etiam nobilitate & ingenio;

G 2 Idem

Idem est status Congregationis Partheniæ, qui prior, sed maior fructus. Templum nostrum qua vetustate consumptum, refarcitum: qua inchoatum erat, ferme perfectum est. in dextera parte, sacellum beati Rocchi: quod est Deiparæ sacrum, illi ex altera parte respondet. ara maxima in commodiorem locum trāsata est, circumque illusa auro, & varijs imaginibus egregie pictis exornata. Sacra demum supellex veste permulta, & argentea pyxide, aucta.

COLLEGIUM PLACENTINUM,

IN AEDE NOSTRA conciones iam haberi cœptæ magno nobilium virorum, ac feminarum concursu. in æde etiam maxima vnum e nostris Quadragesima concionantem, & frequentia hominum, & laus concionum, ac fructus, præter ceteros celebrauit. Plurimæ confessiones de totius viræ criminibus auditiæ. viuida multorum odia sepulta. discipulorum numerus quam alijs annis maior, & gymnasij existimatio: sic nempe, vt primores ciuitatis, si locum in eo filijs obtinuerunt, singulari se beneficio affectos arbitrentur. in instauratione studiorum oratio habita, eo magis ex sententia cessit, quod serenissimi Principes Ranutius & Odoardus præsentés fuere. Ciuitas tenuitatem nostram libenter sustentat: cum ad consilium publicum de templi

templi ædificatione relatum esset, aurei ducenti ad ferreas compages sustinendo fornici summa omnium voluntate decreti sunt. sæpe etiam ornatus sacrificialis offertur. emptum prædium suburbanum, quod tum frugiferum est ipsum, tum etiam opportunum animorum relaxationi. et habebamus quidem iam inde ab Duce Octauio Farnesio fundatore aliquam iuris præscriptionem, sed opponebatur scopulus, quem tandem hoc anno principum aliquot virorum erga nos beneuolentia, & auctoritate superauimus: vt facile appareat, quantas pro accepto beneficio bonorum auctori gratias agere, & habere debeamus.

COLLEGIVM FERRARIENSE & Mantuanum.

IN FERRARIENSI discipuli magna spe bonaque indole duo recepti. Duo ex inveterato concubinato extracti. Vir & vxor qui quattuordecim iam annos separati parum pudice vixerant, vetus odium & peccata deposuere.

MANTVAE hæc in summa geruntur. In nosocomijs & carcere, confessiones exceptæ, erectique rei capitales, vt in subeunda poena gererent animos laude dignos. Germani qui sunt ad custodiam corporis Ducis serenissimo, apud vnum e nostris consciëntiæ maculas eluunt.

G 3 Qui

Qui nos adeunt gratia pœnitentiæ, per multi sunt, ac plerique nobiles: totius vitæ crimina a nonnullis patefacta: e compluribus, atque in his, a mulieribus præmortui pudoris, vita turpis cum honesta mutata. homicidiorum consilia repressa: æs alienum non levis ponderis restitutum a multis. Ceterum Bacchanalibus supplicatio quadraginta horarum in æde nostra indicta, et, quod mirum, illis diebus superfluente multitudine. Serenissima quidem Leonora Austriaca Ducis mater, quæ in pristina sua erga Societatem nostram benevolentia perseverat, in ea comprecatione perassidua fuit: etsi par eius humanitas ad omnia pia loca se porrigit. Templi ædificatio eo perducta est, ut speremus, Deo volente, nos intra annum eo vsuros. hoc quidem anno, partim a matre Ducis, partim ab ipso Duce, illa hortante, tria aureorum millia attributa.

COLLEGIUM FOROLIVIENSE
& Mutinense.

MIGRAVIT VNVS sacerdos magna laude silentij, & paupertatis ornatus: moribundus, de virtutibus, de obedientia præcipue differebat, canebatque pias aliquot cantiones, et quasi præsentem haberet cœlestium chorum, eos vocarent vicissim, & responderet inuitabat migrationem hic suam præscisse, & prædi-

prædixisse quodam modo videtur: affuerat mulieri, quæ credebatur animam efflatura, deinde in reditu, hæc dicit socio. Hæc quidem mulier hoc morbo non morietur, mihi paucis post diebus in Domino est moriendum. vtramque prædictionem euentus approbavit. Subijciam nunc aliquid non indignum. Mulier quædam erat cuius exercita, a quibus nullam reperiebat, nec interdiu, nec noctu quietem: adiit ad hunc de quo dicimus, sacerdotem, causa confessionis: leuari coepta est: eo mortuo, eadē curæ recrudere. excitavit ipsa cogitationem ad memoriā defuncti, eiusque patrociniosè cōmendavit, quem iam confidebat in cælo esse: res mira, abscessit extemplo omnis molestia, quæ animum exedebat. Vnus ad domestica ministeria in Societatē adscriptus. multi omnem vitam confessione aperuere. non defuit nostrorū opera agentibus animā, illis præcipue, qui ab exactore ducebantur ad necem. Dux Branfucensis, lectissima femina, cum e nuptijs magni Ducis Hetrurizæ rediens, sacrosanctā Deiparæ domum, quæ Laureti religiosissime colitur, inniisset, in hæc urbem flexit, honorificeque ab Antistite, totaque ciuitate excepta est: venit in nostrum templum, vbi eius impensa sacellum maximum extruitur: et magnopere lætata est, quod illud viderit pene absolutum, temporarium altare eodie ereximus, ornauimusque: vbi collocatum simulacrum beatissimæ Virginis, quod olim ip

fa miserat dono. etsi eodem die eius liberalitas etiam illuxit, non solum quod trecentos aureos reliquit, sed multo magis, quod donauit capsulam plenam reliquijs Sanctorum, serico argenteoque intertextam: coram Episcopo, Prætorè vrbis, cunctisque magistratibus testata, eas reliquias abstulisse a ditioe sua, ne in hæreticorū manus peruenirent: voluit eius rei extare testimonium suo chirographo, cui etiã aliquot viri primarij ipsius rogatu subscribere. Sodalitas Parthenia cum Romana coniuncta. ex ea, duo præcipue, singulis ferme diebus, tum suis facultatibus, tum quæ sita, etiam ostiatim eleemosyna paupertatem sustentant. Oratorium superioribus annis in Collegio nostro inchoatum in dies efflorescit: vno quidem die dederunt nomina viri e prima fere nobilitate, instar quinquaginta: omnes semel hebdomada certo die conueniunt. Aliquod etiam opis deriuatum in loca suburbana. Quadragesima diebus festis ab vno e nostris conciones habitæ in pago propinquo. itum interdum in oppidum, edocendi rudes elementa Christiana, cum approbatione omnium, fructuque multorum.

M V T I N A E, QVO liberius nostri in proximorum salutem incumbant, multis iniecit Deus hanc mentem, vt eorum tenuitatem beneficijs & liberalitate prosequantur. igitur munera Societatis alacriter obita. Confessiones,

res, atque in ijs plurimæ totius vitæ, cum fructu extitere. adiuti ægri, aditque qui in carcere attinebantur. per vim & fraudem ablata res, fama que, restitutæ. Simultates, quæ honestos inter viros inueterauerant, compositæ: fuere etiam curæ cœnobîa sacrarum virginum. Ceterum, eorû numerus qui rudimenta fidei pueros docent, ac frequenter communicant, in dies augetur.

DOMVS PROBATIONIS Nouellariæ.

MINAX ANNVS & turbidus fuit in hoc tractu, subito horrore belli, quod strepitu horribilius quam ictu detonuit: et ingruit nimbus militum, in speciem ac terrorem omnia diripiens, et vastans; sed transijt nostros ægellos, quæ plurimorum ciuium segetem grâco percussit: vt eos appareret esse alumnos pacis, atque ministros, qui in communi strage erant intacti. et certe in eam pacificationem nos interposuimus, fuimusque interdum auctores, vt abacta præda restitueretur. cum tamen interea, castigatione corporis, et numquam interruptis precibus (vt esset dies noctesque, seruat inter nostros vicibus, qui ante Euchari- stiam supplex procumberet) instaremus numini placando. in digressu exercitus Deo grates
actæ,

actæ, qui Societatem in hac ora posuisset. ipsis vero Comitibus Alphonso & Camillo, non tantum ad amorem in nos, verum etiam ad beneficia cumulus accessit. nam super commune donum frumenti modiorum viginti quinque, Camillus domum nostram noua ædificatione laxare instituit: et quamquam tam impeditis temporibus multa interpellarunt incrementum operis, tamen ita processit, vt sesquialtera pars sit ad fastigium perducta. Alphonfus autem commoditati nostrorum facere constituerat domum, loco amœno ac salubri, in quodam oppido, sexto ab hinc lapide: & iam duce nos aureos vectigales attribuerat, et inchoauerat templum: sed mors intercessit: de qua breuiter dicendum. Quattuor menses graui morbo ac difficili laborauit, vlceroso corpore, magno animo dolorem ferens, & aspectum suorum: vxori spem vitæ afferenti, an simulet: An tu, inquit, si me amares, diutius confici velles in hoc sepulcro? confessionem generalem, etsi fecerat ante alias, repetijt, tanto cû sensu, vt præ fletu vix intelligi posset. sexies toto tempore ægrotationis cælesti cibo se refecit: hoc mirum, quotiescumque eum recepisset, reuocato quasi a limine mortis redibat spiritui vigor: id extremo maxime patuit: cum enim alto mergeretur somno, atque excitari non posset, inclamante sacerdote, et admonente proximæ migrationis, collectis viribus animum

mum

num recepit: mox accepto viatico, ita in melius ire visa ipsius valetudo, vt spes noua salutis affulserit: sed postridie grauiore sopore correptus, experrectusque ad sacram inunctionem, supremis sacramentis munitus, cum animo atque oratione confisteret, sancte decessit ac pie, vt non vitam relinquere, sed mortalitatem videretur. neque illud caruit admiratione, protractam ab eo vitam, contra medicorum sententiam, ad lucem vsque beato Francisco sacram: vt quem patronum sibi viuens delegerat, ostenderet se in eius patrocinio animam efflare: magnum solatium mortis: cui peruulgata, statim in his terris, multi, atque in his, Regientis Episcopus inuidisse se potius, quam illacrimasse scripserunt. eius certe vxor, virilis animi femina, se domumque totam ab infirmo desiderio, & muliebribus lamentis ad imitationem viri contulit, contemplationemque eius virtutum, quas neque lugeri neque plangi fas esse arbitratur: vtiturque ipsa, quod et facit. Comes Mirandulana, & Antistes Regij, multis in rebus, opè consilioque nostrorum, Ceterum hæc domus plena est adolescentium magnæ spei: ex his duo sponte a parètib; oblati: vnus autem a patre, cui erat vnicus, inclusus domi, se per fenestram demisit, magno periculo. ad nos cum aduolasset, misit ad animi atrocem, & peruicacem ira, epistolam plenam prudentiæ, qua accepta, quieuit commotus animus,

animus, & in locum iræ successit gratulatio.

M I S S I O C R E T E N S I S .

IACTATI PERICVLIS, qualia plerumque affert nauigatio, decimotertio Calendas Septembres nostri in Cretam, ad urbem Candidam applicuere: excepti sunt ingenti lætitia omnium, eorum præcipue, qui nomine Venetorum reipublicæ, regimini præsent: per hos, obtentus locus ædificando Collegio. Rhetimæ Episcopus, cuius opera, ductuque huc uenimus, ære suo, quoad potest, & auctoritate adiuvat ædificationem, totoque animo de nobis, & de nostris commodis cogitat: exemploque fuit uiris primarijs, ut nos benefice complectatur. Diuersati sunt socij ad aliquot dies, dum instruitur domus et templum, apud Franciscanos, loco ab illis remoto, ac libero: hic cum essent, aduentantibus multis, inter quos & filij erant uirorum nobilium, exposuere Catechismum, adiere ægros in valetudinario, audire Latinos milites, qui in his locis excubant ad subita belli, cum peccata confessione aperirent: exercitationes spirituales tradidere nonnullis. excitauit hæc fama omnes fere Episcopos insulæ, qui et cupiunt a nobis Collegia in suis urbibus collocari: hoc Canea ciuitas postulat, hoc Rhetima, loco satis commodo & templo oblati. Rhetimæ autem Quadragesi-

ma

ma concionatus vnus magno applausu omnium æque ac fructu. id adeo acceptum ex epistola, quam ipse dedit, cuius ferè hæc verba. Veni Rhetimam, mente ab omnibus, ac fronte benigna acceptus. eodem die ad me adierè primores vrbs, in quibus magna pietatis & beneuolentiæ erga Societatem argumenta perspexi. Singulis diebus festis, & ter præterea quot hebdomadis, sermones ad populum habui: de Iubileo, quod promulgauit Episcopus, concurrentibus etiam Græcis, separatim disserui. & audiui multorum, atque in his aliquorum generales, confessiones. dissidentes placati, pacatique non pauci. concubinæ excussæ. egi in concione aduersus peruersam huius regionis consuetudinem, vt mulieres, sua ne, an maritorum culpa, diebus festis non intersint sacris mysterijs: & iam videas nobiles matronas ad templum frequentes: aptatur peculiare illis sacellum, vbi non tutæ solum, sed etiam securæ esse possint. hæc nisi adhibeatur cautio, vsus ipse docuit rem futuram in magno discrimine. in discessu conueni publicos magistratus, qui amplissimis verbis ostenderunt nostrum officiū fuisse sibi gratum, Latinisque militibus salutare. Hæc pauca ex ipsius epistola. Ceterum in hac missione duo fratres obierunt. totidem submissi Iulio Mense, & sacerdos præterea vnus, Græcæ peritus linguæ, quo pluribus munimentis expeditio insinat.

P R O-

P R O V I N C I A
P O L O N I A .

ERSATI SVNT in hac Prouincia Socij trecenti triginta quinque . in Collegio Branſbergensi triginta: in Pultouiensi viginti duo : ſexaginta duo in Vilenſi : in Poſnaniensi duo & triginta: in Iaroslaiuenſi triginta quinque : in Lublinenſi viginti vnus : in Polocienſi duodecim: Rigæ, vt in exilio, ſex: in Caſiſienſi vndeuginti : in Nieſuiſienſi ſedecim: quattuordecim in Derpatenſi : Cracouiæ, in Domo Sanctæ Barbaræ totidem : in Nouitiatu ad Sanctum Stephanum, modo quinquaginta, modo quadraginta: octo præterea Moldauiam incoluere, & Sueciam: duo cum Patre Prouinciali circumiere Prouinciam: tres in aula regia fuere: in Gedanenſi & Volinienſi miſſionibus bini. Recepti decé : Deſiderati quindecim.

COLLEGIVM BRANSBERGENSE.

CONCIONES IN AED-E noſtra, & in altero vrbiſ templo, ſere continuæ . Itū frequenter in loca finitima, et vero etiam longius excuſum . in ea peragratiōe itinerum, & luſtratiōe terrarum, vnus e noſtris ſacerdos

dos virgines ad octoginta, in duobus cœnobijs præparatas ante pijs meditationibus, omnium annorum confessione expiavit. alter, ex Oliua (nomen est Monasterij in Pomerania) nouum Abbatem, religiosi admodum moribus, sibi a Cuiuuiensi Episcopo, qui eum delegerat, cõmendatum ad nos adduxit: mox diuinis commentationibus excultum remisit, magna spe futuræ vtilitatis: cum eidem monasterio subiiciantur alia duo, & pagi circiter octoginta. idem grauem controuersiam de Canonicatu Varmiensi, inter Collegium Canonicorum, & viros nobiles, accersitus via miliarium sexaginta, Dei beneficio, diremit. Scholæ in doctrina & pietate proficiunt: mirus feruor accessit, cum intellectum est per Reuerendum Patrem Generalem, factam esse potestatem, vt Congregationes Partheniæ, haud ita pridè conditæ aggregentur cum principe Romana: ita, cum olim vnus tantum esset iuuenum cœtus e nostris discipulis, peculiari studio beatâ Virginem venerantium, neque vltra quadraginta, nunc quinque sunt, & in eorum nonnullis, sexageni censentur. acuit omnes æmulationis virtutis: nimirum ex hoc coniecturam facies de vniuersis. vnus e conuictoribus, cum euocatus pernoctaret domi, per scortum a famulo perductum, tentata pudicitia, sed tentata tantum: flagitij enim occasio infra Dei timorem fuit. igitur quærentibus primo regnum
Dei

Dei, res etiam externæ adiectæ: pro conductâ enim domo, qua conuictores utebantur, eaque angusta, vt non caperet amplius septuaginta: ad annos septuaginta data est gratis vtenda altera, commodior, ducentorum capax. Typographia præterea, Collegio, in commodum perinde, vbi in ornamentum accessit.

COLLEGIVM PVLTOVIENSE.

POST SUPERIORIS anni pestilentiam secuta est salubritas cæli, & vtilitas animorum. mirus concursus ad templum causa sacramentorum. triginta a criminibus totius vitæ, nouem ab hæresi, vnus a schismate absoluti. ex his mulier vna, quæ cum viro Catholico erat, nocturnis visis admonita. Persuasum duobus, vt quas concubinas habuerant, vxores habere mallent. adolescentis nobilis, qui falso insimulabatur furti, famæ, rei que subuentum. Sodalitium studiosorum nobilium augetur. dedere speciem pietatis, cû decreta supplicatione quadraginta horarum, propter tumultum regni, non leue supplicium de se singuli publice sumpsere voluntaria corporis diuerberatione. antiqua consuetudo abluendi pedes pauperibus, & instruendi conuiuium, non intermittitur. Alteri item Sodalitio quod conflatur e ciuibus, præest vnus e nostris: illius caritas sæpe spectatur anno, cum prandium parat egenis

egenis omnibus, qui in hac vrbe versantur. ce-
 teras vtriusque Sodalitij laudes non persequi-
 mur, quia, vt Deo placeant, qui faciunt pluri-
 mum, minimum de se ipsi loquuntur. amicorum
 solita humanitas. vnus iam pridem infensus no-
 bis, liberalem eleemosynam misit, fidem muta-
 ta voluntatis. De excursionibus ponam hoc
 tantum. Vir nobilis ad sollemnes dies Paschæ
 in pagum quemdam euocauit vnum e nostris:
 templum illius pagi ab hæreticis tenebatur: igitur
 domi suæ extruxit subitum sacellum: quo, ad
 diuina sacrificia, sanctaque sumenda mysteria,
 a paganis omnibus veniebatur, relicto Mini-
 stro hæretico, quasi gallo ruspante in sterqui-
 linio suo.

VILNENSE COLLEGIUM.

ANNVS PRIMA S VI parte latior,
A media anceps, extrema iustus fuit. Pa-
 tros videlicet dilapsi superiore anno metu pe-
 stilentiz, reuertentur Februario: et fuere per
 sextum deinde mensem induciz. rursum prin-
 cipio Augusti, valescente peste, Collegio & vr-
 be cedere coacti sunt. ita populosam urbem iu-
 uandi cura, tam infestis temporibus, deuoluta
 ad paucos, qui in Collegio remanserant, tanto
 in illis extitit illustrior, quanto solita cepero-
 rum ope atque auxilio remotior fuit. extincti e-
 nostrorum numero duodecim, totidem in eo-

H rum

rum locum a Deo suffecti. Nunc ut explicatius cuncta ponantur, altero quasi sumpto initio, de integro ordiamur. Disciplinarum studia non eum quem superioribus annis consueuerant, cursum tenere iuuentus enim quæ defluerat timore contagij, primo contanter redire, quod rumor esset, neque ille falsus, nondam esse vrbem omnis periculi expertem. sed & aliqui fidentiores, cum iterum grassaretur lues repentino, fuga salutem quæsierunt. Ver scholas aperuit: primo die trecēti, post modum etiam sexcenti numerati: dubio procul plures futuri, nisi pestilentia intercessisset. At, Deum immortalem, quam ægre a nobis multi diuultebantur, quam clarus aliquorum fletus, quam altum aliorum, ipsoque grauius fletu, in mærore silentium. hæc inter, non omittēbantur quæstus, quos dolor suggerebat. eorum præcipue voces exaudiebantur, qui e parentibus hæreticis nati, contraque eorum voluntatem Ecclesiæ reconciliati, petus exilio patriam solum metuebant: neque horum desunt insignia probitatis, & raræ cuiusdam virtutis argumenta. ex his pauca subijciam, gratiæ exempli. Vnus cum ab hæretico patre traditus esset. Ministro æmulō inuentorum Caluini, corrupendus, ab utroque profugit, a nostrisque, ut vel inter pauperes studiosos sibi esse liceret, etiā si ostiatim victus esset emendicandus, efficaci prece cōtendit. Alter, parentes cuiusdam puella, cuius ab se pro-

cacita-

cacitatem magno animo abegerat, admonuit, ut illius pudicitiz diligentius consulere: pueri tres splendidis orti natalibus, a matre schismatica, nullis, nec minis, nec verberibus, adigi potuerunt, ut Ministri hæretici concionibus interessent. Duo adolescentes æque nobiles, a quibus alter utroque parente hæretico natus, pia quadam contentione certarunt, vter eorum cuidam ad suspendium ducendo insigne Crucis præferret: litem diremit vnus e nostris, ut ferrent alternis. ergo in non maleuolas animas intrat sapientia: idque perspectum sæpe, tum maxime eo tempore, quo Sigismundus tertius Polonia rex, die & vrbe frequenti, est primum Vilnam ingressus. celebrarunt hanc lætitiã versibus innumeris, tam vberè materia ingenium excitante. tres autem gratulationes regiz maiestati factæ: ad arcum triumphalem, quem propter templum ingenti artificio crexerant propria impensa: ad aulam regiam: ad Collegium nostrum, quod rex ipse inuisere voluit. res autem in Collegio hoc modo gesta est. Omnium nomine ab vno e nostris gratulabundo exceptus: rex ad eum per virum magnæ auctoritatis humanissime respondit. deinde ad scholas deductus interfuit dramati, quod deederunt adolescentes incredibili venustate, ut spectatoribus vbertim lacrimæ manarent. et certe actionem omnibus, & regi placuisse, ipsi etiam hæretici ostenderunt. e quibus

H a vnus,

vnus, audientibus ceteris, tam præclaram
 rationem instituendæ iuuentutis Patri Pro-
 uinciali gratulatus, orauit eundem, vt per-
 sisteretur in incepto. Verum a rebus domesti-
 cis veniamus ad externas. Doctrina Christia-
 na rudi plebi in præcipuis templis, compitis-
 que frequentibus, tradita; conciones habitæ plu-
 ribus locis, ægrotis in valetudinario, vinctis-
 que in carcere, egestate, morbo, alieno ære, a-
 lia ve calamitate oppressis, oratione operaque
 subuentum est. Sed hæc communia, & vtitata:
 illa magis propria. additi religioni Catholice
 Scythæ duo, hæretici vndequadraginta, schis-
 matici quinquaginta tres. Vir quidam magni
 nominis, etiam aliquot ante annis ab hæresi se
 receperat, tamē ad perceptionem Eucharistia
 non ita facile adducebatur, sed tandem vnus e
 nostris suasi audissimè illud sumpsit, a quo
 nescio quæ ratione improvidus, abstinerebat.
 adolescens multa claritudine generis, cum ex
 praua hæreticorum consuetudine, & viuendi
 licentia, nutaret, ac rueret, erectus, multi simi-
 liter in fide firmati, quattuor e diuturnis lu-
 strorum tenebris emerſi. mulieres aliquot e
 leno turpitudinum retractæ. vir vnus a mor-
 tis cupidine ad honestatem vitæ traductus, re-
 nocatus vnus ab agitando fenore, et reddidit
 pecuniam, quam in vsuras extenderat. multo-
 rum pudicitia defensa, partim etiam cōserua-
 ta, & incuto constituta. Sed maxime perspe-
 cta

Sta nostrorum industria in summa multorum
 inopia & fame. Sterilitas annorum superiorum,
 præsertim proximi, eam caritatem anno-
 næ fecerat; ut ex tota prope Litwania, rustica-
 ni homines & agricolæ, desolatis oppidis a-
 grisque desertis, quanta non alias multitudo
 Vilnam confluerint. accedebant ij, qui pro-
 pter pestilentia prioris incommoda, rerum
 omnium egeni, quo se liberosque tolerarent;
 nihil habebant. homines deinde tenues, & ma-
 nuum mercede inopiam leuantes, quæ maxima
 turba est, relicto sella atque operis & questus
 quotidiani loco, obsidere diuitum domos, pal-
 sare fores, obseruare egressus, vocibus & que-
 relis cælum atque homines incendere, ad alio-
 rum confugere misericordiam, ea videlicet ni-
 si vrantur miserime perituri. ibant caterua-
 tim senes egestate enecti, orbatæ viris mulie-
 res, deformatæ macie ac pallore, consumptis
 lacrimis assiduo fletu, seu potius pudore, ac do-
 lore nimio silentes, cum pueris quiritantibus,
 quos agere trahebant. famelica demceps om-
 nis natio, viuentera mortalium cadavera, im-
 plebant omnia itinera et templi tali spectacu-
 lo ad miserationem ciuitas euicta nostrorum
 hortatu, cum xeno doctria supereffluenti mul-
 titudini non essent satis, in vastam quamdam
 domum atque amplam reliquos cogit (assi-
 gnatis, qui eam rem sedulo ac diligenter pro-
 curarent) sumptu publico alendos: multi detra-

de super quotidianam liberalitatem, non par-
 uam contulere pecuniam propagandæ pluri-
 morum vite, qui mendicare necessitate co-
 acti, yrecondia prohibebantur. ita, cum pate-
 rent procerum arcæ, & recta, & annona prou-
 de dispensaretur, non nihil a d'eam rem nostro-
 rum cura conferente, dixisses ciuitatem perma-
 gnam minimæ domus diligentia contineri. Ce-
 terum, vt ex antegressis morbis remedia, ex
 aduersis rebus bona instituta reperta sunt, hæc
 quoque temporum difficultas, optimæ consue-
 tudini adsciscendæ nostrorum admonitu ini-
 tium dedit. Excitarunt Vilnenses in templo no-
 stro Sodalitium Misericordiæ, Montemque Pie-
 tatis: quod vtriusque sit munus, vel nomen ip-
 sum declarat: illinc egrediuntur opem latu-
 ri egentibus: huc subleuandi confugiunt ære alie-
 no oppressi, ipso statim initio, concurrentibus
 certatim plurimis ad tam insigne opus, cum
 pro suis quisque facultatibus aliquid pecuniæ
 pollicerentur, vir clarissimus florenos obtulit
 mille: & magna spes inchoata a non paruo
 aucti numero collecto. Nec vero laboratum so-
 lum in vrbe feliciter: itum etiam foras æque
 prospero euentu. Cauna oppidum est magnitu-
 dine opum, & claritudine incolarum, ante alia
 omnia Lituaniz, vbi a Vilna discesseris, quod
 etiam alias est dictum, memorabile: eius ciues,
 pro cetero sua erga nos obseruantia, a Præpo-
 sito Prouinciæ vnum a nostris, bona permulta
 ab eo

ab eo sperantes, impetrarunt. Ac, ne longum faciam, vicisse visus sacerdos suis officijs illorum expectationem. a schismate quattuor, ab hæresi mulier vna nota & nobilis, ad Ecclesiam redire. multi confirmati in fide: soluti complures eriminum nexu. et quoniam inibi non pauci hæretici, ne eorum matrimonia, baptis- mata, funera honestarent Catholici sua præsen- tia, quod sibi antea religioni non ducebant, pas- sim deterriti. vis hominum ad concionem af- fluentium continenter magna: semel edita sup- plicatione causa valetudinis, in tantum excre- uit, vt cum omnes non caperet templum capa- cissimum, in puro campo fuerint verba facien- da. fuit bimestris sacerdotis commoratio val- de utilis oppidanis, & discessus molestus. At enim, dum domi forisque res fluunt ex animi sententia, vt extincta parum fideliter incendia maiore flamma reuiuiscunt, ita etiam pestis, quæ nuper remiserat, mense Iulio incanduit, cum feruore anni. igitur socij, relictis qui ser- uarent domi sex fratribus, & Patribus tribus (e quibus vnus antequam reliqui discederent peste hausta, statim vitam finiuit) itemque sa- cerdotibus quattuor, qui essent subsidio ciui- bus, & solatio, mutare urbem coacti, in subur- banum prædium se receperunt. hic cum es- sēt, colonos nostros excitare ad pietatem, ad finitimos ire, cum vocarentur: etsi hoc non factum diu: vicinus enim pagus correptus pe-

H 4   silentia

silentia prohibuit egressu: et mirum fuit seruos omnes incolumes, cum laborantibus colonis non deessent, et inter eos versarentur plerumque infecti morbo. At quid factum per eos, qui remanserunt in vrbe, distincte perscribi non potest, cum et qui præerant, sint morte assumpti, et qui superfuere, spectaculo morientium attoniti, & periculo mortis, non notandis rebus, sed gerendis operam darent. In vniuersum hæc pauca recordantur. Confitentium numerus, & communicantium, post hominum memoriam, in illa vrbe maximus: excitabat nempe quamplurimos suæ salutis indormientes imminentis exitij metus: quin & flagitiosi homines, & durati ad facinora, ad vrbem se conferabant, vt mortem anteuenirent peccatorum confessione. Sic hæretici multi, schismaticique sanati, infames femina pudicitiam edoctæ, inter has lena quædam vitij olim malefua, peruertendarum mulierum studium cū earundem conuertendarum ad Deum contentione mutauit: si quæ erant affirmationes in flagitio, nostris indicabat: neque enim ipsi solum ferebant opem vocantibus, aut venientibus sua sponte, offerabant se vltro, quærebant, quibus beneficerent. ita eueniebat sæpe medicis animorum, vt cum incepissent nescientibus adhibere curationem, imponentes vomica spem glam scalpello inducto, ab sanescentibus deinde orarentur, vt in curando persisterent, & a

perfa-

personatis postremo gratiæ agerentur: nec fiebat raro, vt reddita animo sanitas, in corpus etiam redundaret. quattuor erant, vt dixi, in totidem partes sibi urbem descripserant: in suam quisque regionem ibat, albescente cælo, sacro peracto, nec nisi inumbrante vespera, pleni laborum & honorum operum, sub eadem tecta renertebantur. nec carebat admiratione, totum diem versantibus inter ægros, atque ipsa etiam inter cadauera, nihil mali adhæsisse: adnotabant hoc ciues, & prædicabant. Esse opem qui alijs ferant sua salute neglecta: esse, qui nullis nec incommodis nec periculis partant, vt profint etiam ignotis, eo tempore quo vel a proximis deseruntur: nec vllum reptant ex eo opere pretium, aut gratiam. Hoc inter se multi. et Deus etiam ipse aderat præfens conatibus suorum. reperiuntur nonnulli, qui se eorum tactu, vel impositis manibus, lustralisve aquæ aspersione, indubitata mortem depulisse testentur. sed & accidit quiddam, quod excussit multis negligentiam confessionis differendæ. Mulier rogata a sorore, & a sacerdote nostro, vt ne differret pœnitentiam, paruis faciebat preces vtriusque, cui, noster, Dei afflatus spiritu, an sperans se aliquid minis profecturum, Triduo morieris: cum hoc dicto discessit: prædictio habuit euentum. tertio die corripitur pestilentia, admonitu sororis sacerdotem iuber accersiri: sed cum iam ipse esset
pro

pro foribus, illa concessit e vita. fuit vnius exemplum correctio multorum. Et quoniam annonæ difficultas, sæuitia pestis intercluso omni comœatu, est magis incensa, vt multi etiã fame moreretur, huic quoque malo subuenerunt nostri, magna pecunia collecta ab opulentioribus, qui vrbe excefferant. Quantum valet splendor religiosæ pietatis. multi qui deerrabant in hæresi, redierunt in viam: ipsimet aduersarij, indigne licet ferrent sibi prædam eripi, videntes bona opera, non poterant non laudare auctorem Deum: & bene vt nostris esset, ore precabantur. accedebat, quod res quoque domestica multorum, defensa est nostrorum auxilio. cum enim multæ diuicum domus vacue factæ essent discessu dominorum, ope consilioque prouiderunt, ne si in eas latrones irrumperent, plenas manus efferrent. nec minus auctores fuere, & adiutores extinguendi ignis, qui casu ne, an dolo, in quasdam domos adhæserat, magno periculo vrbis. hæc propter atque alia, non solum propter religionem, ciues, nostris sacerdotibus, quacumque pedem ferrent, faustis acclamationibus eos prosequentes, cognomen indiderant paternæ venerationis. at nostri tanto moderatiores, cū surgeret subinde noua laborum facies, magis operi instabant, illud vnum orantes Deum, vt si quidem sibi moriendum erat, vltimi morerentur, quo plures celo inferrent. neque irritæ preces:

preces: cum enim vis morbi in dies ingrauescens cepisset vires, quantas [maximas posset, & exatiata mors nedum defatigata videretur mortales metendo, e quattuor illis sacerdotibus, qui urbem obibant, duo, rerum usu, ætate, ac robore præstantes, comprehensi pestifera lue, animam exhalarunt: vt inter vtrumque vix biduum interesset. at reliqui duo, etsi ætate imbecilliores, ac viribus, & amissis veluti magistris magno spoliati præsidio, non tardati priorum casu, nec territi, inuidentes magis felicitati, a criores ad laborem rediere: vt qui præcesserant, per eandem semitam eosdem sequerentur. at vulgus vtroque funere elato, orbitatis luctu ictû, lacrimis & conclamationibus dolorem testabantur, tanto certamine animorum, vt fidem excedat. orare proinde eos qui superarant, Catholici, ne se ipsi amplius proijcerent, sed parcerent vitæ, a qua pederet incolumitas et vita multorû. satis superque operæ datum ægrotis: nunc aliquid benevolentibus tribuendum. neque vero in publico periculo quærendam esse gloriam priuatam: domi se continerent, vt in templo consulentibus præsto essent: nec deerant, qui morte sua redimi vitam illorum, aut demi sibi annos aliquot, cuperent, qui ijs attribuerentur. igitur vt res peramanter petita, ita obtemperanter concessa est. reuenerere in Collegiû nostri; quod si quis ad præstitutum tempus non faceret in
temple

templo copiam fui, illicet desiderantium gemitus, & clarior etiam fletus, quasi morbo oppressus esset. circumfistere etiam ianuam matronæ nobilissimæ cum viris & liberis, aditum orantes: hinc illa, cum cognouissent totam pæne familiam morte extinctam, non intronissarum querela. Seruari nos per vestra funera, viuere vestra morte, & nullum existere a nobis officij genus, nec quemquam supremis vestris interesse? Accidit aliquando, vt vnus e sacerdotibus, qui solus erat superstes, cum daret aures confitentibus in templo, graui aliquo afflatus odore, e subsellio conideret moribundus. aduertit ille casus multorum oculos, & accurrere trepidæ mulieres, virique, excitato clamore, qualis solet in improuisa morte: circumfistere omnes sacerdotem vix compotem mentis, ac similem expiranti. velliant corpus, aquam aspergunt, inclamant nominatim: at nostro nec vox, nec sensus: hæc inter, sacerdos quidam externus, innixus genibus ante imaginem Virginis, in cuius sacello hæc acciderant, votum cõcipit peregrinationis Cestochouienfis, si pater reuiuisceret: vix preces ediderat, cum sublatis parumper oculis sacerdos noster ad se redire, deinde animus, mox etiam corpus, vigore suum recuperare cœpit, cõmuni gratulatione & lætitiâ: non aliter ac si restituta vni anima, omnium corpora seruata essent.

COL-

COLLEGIUM POSNANIENSE.

ET S I, APRILI incunte, metu pestis
 ciuitas trepidauit, et aliquorum clausis
 domibus, nostri quoque de claudendis scholis
 cogitabant, tamen erexit animos diuina beni-
 gnitas, assiduis precibus exorata: qua fa-
 ctum est, vt non paucos auditores continenter
 habuerimus, et vnus morte pestilentia defun-
 geremur: quamquam alter etiam phthisi extin-
 ctus. e missionibus crebris notabiles fructus.
 Sacrorum Antistites duo auditi, & ad synodū
 instructi. Iam partem domi, partem foris, re-
 conciliari Ecclesie amplius sexcenti, in quibus
 multi nobiles, & non nemo ex proceribus re-
 gni: quinque templa trigesimum sextum an-
 num ab hæreticis occupata, Catholice religio-
 ni restituta. Sacre virgines in duobus cœno-
 bijs ita ad pietatem eruditæ, vt ex his magi-
 stræ aliquot ad alia informanda, quasi in colo-
 nias, rogata Præsidium mittantur. Bis hæreti-
 ci prouocarunt nostros ad disputationē, sed in
 speciem tantum: cum enim vgerentur, ante di-
 scrimen feroces, in periculo pauidi, aliud vi-
 delicet agentes, amiserunt simulationem do-
 ctrinæ. Semel tamen magister vnus hæretico-
 rum, venire in dimicationem, & cedere co-
 actus est. Sic & alias disputatum cum Anabapti-
 stis, vt nobiles iuuenes duo per baptismi ianuā
 in

in Christi Ecclesiam intrarent. nobiles Prutheni duo, viginti milliarium itinere, ad nos venerunt gratia confessionis. Exercitationibus sacris expoliti sacerdotes quinque, & cœnobitæ nonnulli. a turpitudine vitæ multi reuocati. Ceterum, oblata a ciuibus pecunia, nouæque possessione villæ superiore anno donatæ, ad ædificium & vectigal Collegij nonnihil accessit.

COLLEGIUM IAROSLAVIENSE.

TENTATA NONNVLLO RVM. valetudo: nam præterquam quod pestilentia in urbem ingruente, discedere e Collegio, & in pago quodam, tres ipsos menses minus commode habitare subacti sumus, graui tempore pomiferi anni, ægrotarunt plerique: vnus tamen Pater Martinus Viafdius vim morbi non effugit: is fuerat publicus in Academia Cracouiensi Professor, magister multorum discipulorum, quanto maioris nominis apud externos, tanto apud nos clarior exemplo verissimæ submissionis. eius vicem pensare cupiunt aliquot adulescentes, quos Deus vocauit, sed iubentur expectare, quo desideria dilata, fiant firmiora. cõmentationibus spiritualibus exerciti sex viri non ignobiles, pari eorum voluptate & fructu. Confessiones, vt eodem numero etiam suburbanas

banas complectar, exceptæ trecentæ triginta & vna. ad Catholicam religionem ab hæresi quindecim, a Rutheno schismate octodecim rediere. Tartarus vnus Christianæ militiæ adscriptus: tres adolescentes ex eadem gente ad Seminarium Pontificium misit. Sed & quibusdam rebus approbatum est, adesse Deum ærumnosis hominibus, & ferre implorantibus opem. Retinebatur quidam in vinculis, & pro malefactis iudicium timebat: destitutus humano omni auxilio, ad diuinum confugit, vota nuncupat pro libertate, nullisque eidentibus causis, repente apertis foribus, vinculisque diruptis, suscepto itinere ad beatam Virginem Cestochouicensem, exiit. Alter vir nobilis, cum a Tartaris, qui Podaliam, ceterasque Russiæ partes, vastando percurrerant, captiuus teneretur, voto facto confessionis, per rusticos quosdam qui e vicino pago irruptionem fecerunt in Tartaros, cum alijs quadraginta, mirabiliter ereptus est. vtrumque factum coniungi, quo augeatur religio votorum. alia in dissimili genere, æque memoranda. Quidam priora scelera perosus, quo testatâ faceret pœnitentiã, suam, domi primû, a sex familiaribus, deinde in templo, nudato corpore vmbilico tenus, se virgis cædendum curauit. et inuenta est mulier, quæ condidit se in aquam gelidam, dum incitatum falleret sarcophagum inuenis vestigia persequentis. Per concionatorem nostrum introducta est consuetudo

ad

ad meridianum campanæ sonum Deiparam salutandi: quod hæcenus solum in Collegio nostro seruatum erat. ad idem exemplum excitata loca omnia, in quibus contigit vt nostri versarentur. nec minus effectum illud etiam ope & auxilio Leopoliensis & Premisliensis Antistitum, idque voce præconis publice edictum, ne amplius diebus nundinarum res venales in cœmeterio exponerentur. Iam vt de scholis aliquid dicamus: mittuntur ad nos hæreticorû filij, atque schismaticorum, qui ad Catholicam pietatem facile conuertuntur. magistri quoque frequentioribus declamationibus & actionibus publicis promouent studia litterarum. plurimæ nostris auditoribus, die sacro Parasceues, ciues etiam, homines nobiles, & sacerdotes nonnulli, quadrifariam diuiso agmine, incedentes, plerique nudatis pedibus, sese acriter flagellis diuerberarunt. Magna autem est in hisce locis existimatio Societatis, vt varijs expagis, atque oppidis longe remotis, accurrant, nostrorum opera cum Deo reconciliandi. Neque enim cuiquam videtur longum iter, quo acquiritur tranquillitas conscientia.

COLLEGIUM LVBLINENSE.

SCHOLASTICORVM numerus, vt hac difficultate temporum, non exiguus: trecenti fuere: eorum multi hoc biennio peri-

ti

ti litterarum Græcarum fore videntur, ingenij
 celeritate mirabili, & progressionē discendi.
 etſi in alijs quoque muneribus Societatis ope-
 ra egregia poſita . Sacerdotes miſſi interdum
 ad diuerſa loca, rediere cum fructu. Cum rex
 Lublinum ſecundo veniſſet, exceptuſque fuiſ-
 ſet orationibus, & carminibus, a iuuentute,
 quam erudimus, nomine Collegij, in peruigilio
 Pentecoſtes pomeridianis horis, graue excita-
 tum eſt incendium, a templo noſtro non pro-
 cul, & deſtis aliquot domibus, quæ erāt interie-
 ctæ, anteeunte remedia velocitate mali, adicu-
 lam quoque noſtram, & quæ in ea erant intus
 omnia, abſumpſit: corripuit etiã ſupremum
 tabulatum domus, duobus inferioribus ægre
 relictis, multorum nobilium hinc mora miſeri-
 cordia eſt, tantumque pecuniæ breui collatum,
 vt reſtituta ſint omnia Calendis Nouēbris,
 & ſacra ſupellex aucta. interea, eoſ qui ad ſchō-
 las, & qui ad concionē ventitabant, retinuimus
 ſub teſtudine domus, vbi & poſitis binis altari-
 bus ſacra celebrabantur: et fuit operæpretium.
 aliquot feminæ quarum fama notabatur, ad fru-
 gē conuerſæ. Copia venditans medicatā potio-
 nem, cuius hauſtu alebatur ſitis, magna multo-
 rum infamia, æriſque iactura, ab illicita merce
 ad ſobrietatis ſtudium adducta. hæretici, circi-
 ter octodecim mentem mutarunt. At vnus qui
 ad atrociffimum ducebatur ſupplicium, vt vi-
 no videntique ſcinderetur pectus ferro, & vi-

scera deriperentur, firmatus ab vno e nostris, pœnam ita horribilem, tam magno animo tulit, vt non vocem modo, sed etiam gemitus habuerit in potestate.

COLLEGIVM RIGENSE.

Q VANTVM POTEST semel populi incitatus furor, nisi principio coerceatur: capit tempore incrementa, & more inueterati vlceris, ferrum poscit. nec ab re dictum est, tardiora esse remedia, quam mala. Rigensium erga Societatem odia, nec iniquitate causæ, nec oratione Legatorum, quibus hoc ipsum commissum erat in Comitijs regni, neque ipsius auctoritate Regis, & præsentia iubentis, placari possunt: nolunt nos recipere, neque nostra nobis restituere, etiam quinquaginta millium aureorum Hungaricorum multa indicta: seu Ministrorum perfidia, seu quod proprium humani ingenij est odisse, quem læseris. in hoc tamen exilio, e tam sterili agro aliquid fructuum extulit, secundo numine, nostrorum labor. etsi sacerdos vnus, sub fasce animam dedit: tantus erat proximorum amor, & Christo subinde plures generandi gloria. Is fuit Pater Ioannes Vincerus, suo dignus cognomine: neque enim labore vlllo, aut corpus eius fatigari, aut vinci animus potuit: sextum iam annum, etsi ætate admodum prouecta, inter Lotauos, sic agebat, vt singulis

gulis diebus festis, singula eorum templa in orbem obiens, sacramenta ministraret, nunc cum esset in Nouamola, secundo lapide ab vrbe Rigga, ac die Dominico rem diuinam fecisset, magno Lotauorum, Germanorumque concursu, deinde etiam apud Germanum quemdam infantem puerum baptizasset, initio prandij, stupore totius corporis correptus, mox etiam intra quartamdecimam horam, magno cum dolore omnium, extinctus est. nec tamen Lotau omnino deserti, nunc illos, altero quodam nostro sacerdote sene, nunc vno puero perito linguæ adeunte. pueri enim in monasterio, a quodam e nostris pauperibus erudiuntur. nos autem adhuc expectantes, quid decreturi sint Rigenses de nobis accipiendis, ad proximum Pascha, in arce ne, an in vrbe sint scholæ aperiendæ, pauperesque sustentandi, consilium ex euentu capiemus. nunc quidem in monasterio, vidua quædam Liuonica, familia magis, quam facultate nobilis, alitur cum quattuor liberis. Verum in arce, quamquam omnes abhorreant a recta fide, ex præscripto Patris Prouincialis institutum est, vt ter quotidie pulsus campani æris distinguat horas angelicæ salutationis: quin & pax composita inter nonnullos, & ipso interdum rogante Præfecto arcis: reconciliatæ præterea familiæ duæ, quæ in mutua odia discesserant. Conciones, tum in arce, tum extra arcem in vicinis locis, Polonice & Lotauice ha-

I a ben-

bentur: quod si Germani adsunt, interijciuntur quaedam Germanica: etsi iam Germani plerique Lotauicam callent, non raro etiam in monasterio (neglecta videlicet sanctione Rigensium, ne intra urbem Catholicis ritibus utamur, quam iniustam irritamque esse declarauit regia maiestas) facimus rem diuinam, consecratas Deo virgines, earumque familiam Christi corpore reficientes. Sed nunc de Lotauis proprie agamus. Cum in Liuonia label retur fides Catholica, ita qui imperitabant alijs, nulla erat cura subiectorum, vt vix esset, vnde fidei elementa condiscerent, nec propterea mirum, si in eis nunc nihil fere inuenias prater baptismum, quo Christianos agnoscast magnam partem, nuptias celebrant in nuptas, more ethnicorum. Catechismos vel neglecti, vel obliuione iacet. qui remotiores ab urbe, pauci sciunt orationem Dominicam: quam ob rem hoc negotium est vtilis sacerdotis, vt spatium nullarium viginti circumbeat pagos, paganos conuocet & rusticos, prebeatque omnibus Ecclesiastica sacramenta, poenitentia, Eucharistia, matrimonij: etsi Eucharistiam, extremamque unctionem, magnam opus ac difficile plerisque persuadere: nempe qui nunquam in tota vita communicarunt. audiunt tamen aude Christianam doctrinam, & Catholicos ritus antiquos: vbi cumque in itinere nostros pernoctare cognouerint, eo turmatim aduolant, petentes

estis pro se quisque tutelares Apostolos, & factem cui nostri benedixerint, atque huius generis alia nonnulla : ea occasione adducuntur ad coningendas preces, & ad conciones audientias . Diuersis in locis nonnulli, qui veneficijs videbantur oppressi morbo, aut extantatis pecoribus, frugibusve magnum malum accipiebant, sacrorum vi exorcismorum diuino beneficio liberati. quattuor Lotauorum Sodalitia, quæ a bono satis principio, eo usque degenerauerant, vt solam causa computationum instituta viderentur, nostrorum industria in pristinum restituta . Ceterum in Paschate e milibus præfidiarijs confessi de criminibus quingenti triginta, & de totius quidem vitæ, circiter triginta : nobilis Calvinista ad Ecclesiam redijt, vnus confirmatus in Catholica religione : atque hi omnes communicarunt. e schismate vero se receperunt amplius viginti: a dissolutione ad leges matrimonij se reuocarunt. Poloni circiter viginti, Lotauui supra quinquaginta . E Lotauis Polonisque (neque enim potuit separatim iniri numerus) quinquaginta septem, cum vxoribus rite atque ordine copulati. Lotauui se aperuerunt in ferijs Paschalibus quadringenti sexaginta sex. Dominicis deinde singulis, toto anno ducendi, Germani triceni. tincti aqua lustrali centum quinquaginta duo. deducti de prauis opinionibus quinque, ægrotis & moribundis au-

xilium est latum viginti tribus. Pauperis est numerare, dicit aliquis: video, & fateor: verum hæc paucitas non arguit operarum inertiam, sed operis difficultatem.

COLLEGIUM CALISSIENSE.

PESTILENTIA, QUAE incefferat extremis tribus mensibus prioris anni, de sæuijt ad medium vsque Februarium, magna mortalium strage. toto hoc tempore sacerdotes duo, socij quattuor in Collegio perstitere: et quamquam in templo, forisque, edocendis, audiendis, adiuuandis, ægrotare timentibus, ægrisque, eorum opera nemini defuit (quæ Deo habenda est gratia) manserunt omnes illæsi. hac nostrorum caritate, multum populi creuit erga nos beneuolentia. Ceterum, cum remittente peste, rediissent socij, ciuesque qui discesserant, ineunte ieiunio quadraginta dierum, data est opera, vt modis omnibus omnium animi ad pietatem incenderentur. ita & euangelium quotidie explicabatur, & Dauidis aliquot psalmi, binis in hebdomada diebus, incredibili frequentia. in exitu deinde Aprilis instaurata studia litterarum, nihil imminuto numero aduentantium: quadringenti amplius fuere. magna omniũ pietas: elucet eorum maxime, quos Parthenij Sodalitij splendor illustrat. sius in excolendo animo, siue in castigando corpore acer

acerbissimis flagris, quod semel atque iterum, in publica supplicatione cum fecissent, omnium ad se civium oculos, atque ora verterunt. hæc breuiter percurro, ad vltiora animo festinante: ereptus error deprauatæ religionis hominibus viginti . multi a peccatorum gurgite extracti . similtates represæ . Iuuenem, quem execratio parētum ad furorem adegerat, nostrorum opera, Dei beneficio, ad sanitatem reduxit . alia similia. hoc egreditur ordinem , quod narrauit quædā mulier sibi contigisse. Visa est sibi, a quibusdam insidentibus equos nigerrimos, rapi ad inferos, sic, vt sex integros dies domo abesset: septimo, luci, domique restituta est: hic verò cum stetisset, vultu ob metum defixo, atque impositæ mentis , subleuauit trepidam & attonitam aspectus mulieris pulcherrimæ , quæ se beatam Barbarā, magno in honore ab eius matre semper habitam , esse affirmabat . ea , inferorum quos modo conspexisset , vnde numquam postea educeretur , timore iniecto , spem salutis viamque ostendit: neque illa aspernata est momentem. Liberalitas Archiepiscopi fundatoris nostri in dies augetur : sumptum suppeditauit in ædificium: bonam partem librorum e bibliotheca sua detractam, Collegio, scyphum etiam argenteum magno pondere elegantique artificio, sacrario donauit . Idem in synodo, quam conuocarat , Rectorem Collegij adesse, & sententiam suam, dicere voluit. in ea Synodo iacta

sunt semina clericorum Seminarij: & iam nunc ipse Antistes decem adolescentes proprio ære sustentat. Sed & matronarum quarundam, & virginum pietas extitit in sacro instrumento augendo, prætermitto earum dona per censere nominatim, ne quid ambitioni dedisse iudicemur.

COLLEGIVM NIESVISIENSE.

HIC ETIAM reuocati multi ad fidem, compressæ libidines, sublenata inopia, & quæ in prauum deflexerant, in pristinum restituta. Inter triginta, qui ab hæresi, schismate uel desciuere, fuit nobilis femina, quæ cum venenum Caluini bibisset cum lacte, non sine miraculo, paucis horis ante obitum, duce vno e nostris, quem iusserat vocari, se ad Catholica mysteria conuertit. Excursum & in oppida vicina non sine fructu. In irum a duobus, publicum certamen cum magistris vanitatis, de iniquitate schismatis: quod & apud Vladicam & Popos (nota ea iam pridem vobis nomina) conuictum. sed, vt difficile est quemquam hominum subito fingi, aut cuiusquam vitam repente mutari, vel conuerti naturam, deliberatio capiendi consilij reiecta est ad conciliabulum breui cogendum Vilnæ, vbi & Hieremias Patriarcha Byzantius, qui per eos dies e Turcia venerat, dicebatur affuturus. Raconium oppidum est Lituaniæ,

tuaniæ, cuius incolæ vigesimum fere iam annū
 sollicitati ab hæreticorum Ministris, vt muta-
 rent fidem, numquã adduci potuerunt. nũc eo-
 rum dominus per nostros ad Catholicam reli-
 gionem conuersus, sacram ædem in eo oppido
 ædificandam cum amplis redditibus curat. eius
 exemplum secuti septem a schismate, ab hæresi
 quattuor, ab improba peccandi consuetudine,
 duodeseptuaginta se reuocarunt . in illorum
 numero eius mater, clarissima mulier, Palati-
 na Voliniæ: quæ cum vigesimum iam annum
 peruersa dogmata foueret, eorumque profes-
 sores domi aleret, sexto ab hinc anno, eo vide-
 licet, quo filiã fundatori nostro Duci illustris-
 simo collocauit, Caluini fraudem metuens,
 subdifferere, deinde auditis visisque, quæ Raco-
 nij contigerant, & dolo planius cognito, de-
 sperare cœpit. igitur Niesuisium venit, & hæ-
 ctenus deceptam se ingemiscens imagine emē-
 datæ religionis, superius erratum pœnitentia
 redemit. accidit ea res fundatori nostro, vxo-
 rique, nihil tale opinantibus gratissima. iucun-
 dumque fuit spectaculum, cum ipso die Pene-
 costes, quo se reconciliaret, & octauo post, quo
 grates ageret Deo, genero, filiaque latera cin-
 gentibus ad cæleste conuiuium accessit. ma-
 gnum beneficium: sed maius apparuit, cum
 sexto mense, ita pie, ac religiose emoritur iam
 Catholica femina (quæ & supremo testamento
 ædificari, tēplum in ipso oppido voluit, cum de-
 signa-

signatione perpetui sacerdotis) vt spes sit, perpurgatam animam labe criminum in cæli euolasse. Sacerdos noster, absidens viro nobilissimo, nuper a se conuerso, qui grauissime ægrotabat, dum eum in supremis firmat, peste hausta mortem coniunxit. Ceterum fundator noster, quo solutiore animo insistamus diuino operi, auget nostram rem domesticam: bis millenorum vectigal florenorum hoc anno cōstituit: iecit fundamenta templi, idemque in Comitijs publicis, regio decreto, Senatusque consulto, rata & probata esse voluit, quæ bona Collegio donasset: vtique, quo ad immunitatem & vacationem onerum pertinet, ea conditione essent, qua Ecclesiastica, quæ optima. Socios denique, qui Vilna discesserant, metu pestilentix, domum suam inuitauit, & cum maluissent esse in Collegio, sua impensa liberaliter habuit, ac perbenigne tractauit.

P O L O C E N S E C O L L E G I V M.

CONFIRMATI CATHOLICI recens conuersi; non ipso solum sacramento, quo eos munijt tres dies continenter Metonenfis Episcopus, e Dominicana familia; cum ad nos Polociam venit, sed etiam debilitatione hæreticorum. quippe leuia decidunt, & fucata noscuntur. Conuenerat frequens nobilitas, causa iudiciorum, visum nostris experiri

riri equos dedocere possint, imperitia nebulonum, quibus plerique inducerentur, detecta. in certamen prouocant Zuinglianorum pseudoecclesiam, propositis thesibus, de sacrosancto Eucharistiæ sacramento: dies dicitur disputationis. Zuinglianus interim, loco positionum, quas super eadem re erat contra oblaturus, per puerum mittit exemplar, quasi epistolæ ex inferorum regia ad Catholicos missæ. eam in peruetustis Catholicorum codicibus a se repertam simulabat, puerili mendacio, &, nemo licet refelleret, auctorem redarguente. sed ostensa palam Auernalis pagina, & perlecta, deridiculo omnibus, ipsis vero hæreticis, etiam pudori fuit. statò die, nobilitas plurima ad nostrum gymnasium; illum campum disputationis, cupidine audiendi: aduersarius non comparebat. cum expectatio iam longior videretur, mittuntur a nostris viri nobiles, qui accersant hominem, & honorifice deducant: at ille redditis absentiaë causis admodum vagis, nostrorum congressum non tam excusauit, quam effugit. hanc propter Zuinglianorum ignominiam, Ariani tristitia ac rubore pleni, vt in simili nobis contradicendi voluntate ostenderent facultatem maiorem, tres e vicinis locis conquirunt Ministros, qui præ ceteris scire plurimum viderentur, atque in his facem illam, & turbinem Lituaniz, Simonem Budnæum, præcipiti perinde senectute, vt amentia: hos, cognito

to eorum aduentu , nostri repente adeunt , & præfinitur dies dissertationis , de diuinitate filij Dei: accurrit maior nobiliû multitudo: instituitur disceptatio: cum proferrent nostri testimonia ex utroque testamento, aduersarij cõticuerunt , cunctis admirantibus: nec dubium erat , quin silentiû esset argumentum ignorantia: hic vir quidam nobilis, qui eorum stultitiâ semper fauit, veritus videlicet, id quod erat, ne admiratio nihil respondentium verteretur in contemptum . Mirari desinite, ignota profus istis , & inaudita afferuntur : & perculsi rerum nouitate tacere maluerunt. dein, quasi arbiter quæstionis , Alio die, inquit. igitur tû quidem discessum est . postero die reditur ad pugnam, in qua præter leuem quamdam velitationem, & turpem fugam aduersariorum, quæ nec vide retur habere speciem pugnæ. , nihil est actum. ita quanto magis Ariani occultare imperitiã, & abdere nitebantur, manifestius imperiti apparuere. mirum dictu quantum ea res crexerit Catholicos , abiecerit hæreticos fluctuantes. Itum etiam ad virum Catholicum amplissima familia, cuius vxorem paucis ante annis ab hæresi conuersam, veneficia adduxerant in vitæ discrimen : et voluit eam Deus, nostrorum vsus ministerio, piacularibus sacris, precibusque Ecclesiasticis ab omni veneficio liberare : paulo post comprehensis auctoribus veneficij, reque omni patefacta, habuit tam magnam laudem il lustre

lustre factum, vt vel ipsi hæretici Catholicarum precationum virtutem admirarentur. Ceterum e Collegio, non desuere in urbem sollemnia officia Societatis: Sed in hoc quoque, quod & in alijs, faciendum est, præscriptæ studio breuitatis, vt proprijs perstrictis, communia prætereantur.

COLLEGIUM DERPATENSE.

A N N V S S A L V B E R: sed in magnitudine messis, paucitas operarum periculo propior fuit: vt vnum ter in die diuersis linguis oportuerit concionari. e Seminario, sacerdotes duo facti sunt, Hestonibus adiumento. Crescit gymnasium & Sodalitium Virginis, auctis præcipue viribus animisque, ex fœdere Romano. Excursionès ad finitimas arces oppida, pagos, factæ: ad vesticales item nostros, diebus festis, eo fructu, quem ex hominibus, quos trigessimum iam annum diuinarum rerum ceperat obliuio, colligi oportuit. reuocatus confessionis, communionis, sollemnisque matrimonij vsus, superstitiones quæ inueterauerant, abolitæ. Nec minus laboratum in vrbe, vbi non multis audientibus semel Germanice, paulo pluribus bis Polonice, bis etiam Hestonice in magna frequentia, diebus feriatibus, concionamur. Excitantur plerique, tum hebdomadarijs supplicationibus, ob necessitudines

tudines regni, tum anniuersarijs maxime, siue quæ in nocte Parasceues, siue quæ die sacro Eucharistiæ, & octauo post recurrente, insigni cærimonia celebrantur. exornantur templa, instruuntur viæ, & consternuntur rosas, altaria disponuntur, symphoniæ auditur cantus, & tubarum sonus, terrifico interim tormentorum fragore, lætitiæ populi, & sacrorum venerationem augente. promouetur his rebus religio Catholica, & perinde etiã studio virorum principum, sed præcipue Regis, qui edicto publico cauit, vt Lutherani ministri in Liuonia concionibus abstineant, annique obseruatio ad præscriptum noui Calendarij dirigatur. Ceterum vt res externæ melius processere, sic etiam non magno sumptu instauratio Collegij; vt abiecerimus consilium, in præsens, nouum extruendi, superstructo potius ambulacro vtriusque domicilia coniungere cogitemus.

S A N C T A E B A R B A R A E

Domus Cracouiensis.

SPARSIM MVLTA ponentur. ab hæresi conualuere nonaginta duo, a Schismate decem: vacillantes in religione sex feminae constabilitæ. virgines duæ, inuito patre Anabaptista, post diurnam probationem ad baptismum admissæ: quod etiam cum fecisset hæretici vxor, insignem de affinibus, ipsoque diabolo,

bolo, multis machinis ipsius constantiam oppugnantibus, egit triumphum. duæ item feminae pauperculæ, perflante spiritu hæreticorum, iam proximæ fidei naufragio, in tutum perductæ. Moscha mulier schisma deseruit. Quatuor abiecere mentem religiosæ vitæ relinquendæ. Mulier Deo sacra ad cœnobium quod deseruerat regressa. Duodecim e turpi corporis quæstu, quinque e pellicatu abstractæ. aliquot ab illudente dæmone liberatæ. Duo a fernerandi consuetudine prohibiti. Persuasum tribus, vt decimas persoluerent. a spiritu desperationis quinque erepti. odia nonnullorum extincta. aditus carcer, & loca publica ægroantium. adiuti morientes in lectulo, atque in patibulo. Libri damnatæ superstitionis exusti. Generales confessiones centum exceptæ. Vidua quædam, sapienter refutatis decem petentibus coniugium, vndecimum fortiter repulit, qui grassabatur ad flagitium. maiore animo nobilis mulier, impudico iuueni, cum restitisset primum seueritate verborum, dein ferrum eripuit, quo ille districto, nisi assensum extorqueret, minitabatur mortem: demum statim clamore sublato, vulnereque inflicto, excitata numerosa familia, rubori simul ac dolori fuit. At turpis quædam femina, vt lucellum aliquod faceret, ter baptizata, resipuit: & alia Iudaismo propior, quam Euâgelio, ad meliorem mentem reducta. Vna denique, quæ infano

amore

amore futuram se in amici potestate, spon-
derat chirographo, quod bis sanguine scripse-
rat, salutaribus consilijs instructa. Rex fere-
nissimus bis nostrum templum adiit, domum-
que adiuvat: quod & præstitum sæpe ab alijs,
elemosyna liberali.

D O M V S P R O B A T I O N I S.

FINE ANNI superioris, peste ingraue-
scente, in pagum nostrum secessimus di-
stantem milliariis triginta: hic etsi omnia
circum essent intuta, fuimus omnes intacti, nec
tamen commoratio sine fructu, vicinis conflu-
entibus, ex hæreticis etiam locis: etsi itum-
quoque a nostris in vicos propinquos. Sed &
postea in vrbe non nihil profectum. triginta
quattuor redditi Catholicæ religioni: in his
Ariani aliquot, adolescentes egregiæ nobilita-
tis, non inutili exemplo. monachus præterea
bis defertor, Ecclesiæ atque ordini reconcilia-
tus, hæretici duo propter grauitatem crimi-
num inflammandi, alius item diuerso tempore
multandus capite, a nostris aditi, adductique
ad confessionem, & eurationem hæreseos, con-
stanti animo suppliciū pertulere, alius in vale-
tudinario hæreticus, grauiissime corporis mor-
bor æger, eo ipso tempore quo eiecit hæresim,
recepit sanitatem. In tumultu Turcarum ir-
ruentium, bis institutæ preces per horas qua-
drage-

dragenas in nostro templo, magna hominum pietate & frequentia, denique a nostris habitantibus conciones: et experti sumus erga nos argumenta providentia divina. Cum milites circa Cracoviam, omnes pagos, præcipue Ecclesiasticorum depopularentur, a nostris manus abstinerunt. Domus præterea aucta templo insigni, cui nomen a sancto Stephano: ipsaque, quæ anno proximo edificari cepta, hæc anno ad fastigium perducta. Sed ad Novitiorum illustriora aliquot exempla veniamus. Transfuga, eodem die quo discesserat, cum vix abesset, Cracovia duobus milibus passuum, incidit in hominem furiosum, a quo pæne discerptus est: rediit deinde ad urbem exanimis, eamque rem narravit ubi est nostris familiaribus, non sine prædicatione divina ultionis. alter, sua ne voluntate, an culpa, dimissus, non ita multo post furti accusatus, conuictusque, dedisset publice poenam virgis caesus, nisi habita esset ratio nostræ Societatis, cuius constabat eum Novitium fuisse. At tertius, ubi iugum fregit, ita prorupit in omnem libidinem, ut ceteris imperis hominibus esset antesignanus. Alius præterea, cum delicatus nimis, et fugitans laboris, nec verbo admoneretur excizaretur, nec faciorum incitaretur exemplo, ignavus veluti fucus, non potuit non arceri a sedulo examine, ne dulcè opus corrumpere: is deinde ita laboravit rerum omnium inopia, ut effigies quædam es-

K set

set, immo umbra hominis, fame, siliacis, squa-
 -lore enecti. Miser, qui appenderet argentum
 -non in panibus, & laborem suum non in satu-
 -ritate: non sic alius quidam, qui octo post an-
 -nos, quam deseruit, ad Societatem reuertit:
 -narravit is se toto eo tempore numquam fuisse
 -vacuum trepidationis ac metus, semper ob-
 -strepente conscientia: quin & diebus sacris
 -Marie virgini aduersis rebus conflictatum ef-
 -fuisse, semel etiam atque iterum propius a morte
 -abfuisse. horum exemplo reliqui cautiores, tū
 -timore ac tremore firmam salutem operantur.
 -Quidam sacerdos similiter Nouitius, peregrini-
 -natus ad Deiparae templū Cestochoniense (ab-
 -est Cracouia, passibus septuaginta millibus)
 -in reditu audiuit quodam in oppido Ministrū
 -Caluinistam animam efflasse, populares ipsos
 -ad Catholicam fidem propensiones esse: nihil
 -prolatandum ratus, adit Senatum, impetrat
 -sibi postero die (is erat peruigilium boar-
 -torum Petri & Pauli) ad populum dicendi po-
 -testatem. mane cum socio recta ad templum
 -obseratum erat vestibulum: & agnouit dolum
 -socius, eius iussu, murum transiit: sed aperto
 -vestibulo, alia obijciebatur mora, templo clau-
 -so. tum commodum visum, pulsari campanas:
 -omnis aetas ac sexus accurrit, & referatur tē-
 -plum. Tum sacerdos, silentio facto, circum-
 -spiciens templum, quæ sit illius facies, querit,
 -qualis cultus, unde tantā deformitas affectit
 deinde,

-deinde, ut dicat, ipse quis sit, unde veniat, quo
 -proficiscatur, quod institutum Societatis hor-
 -tatur omnes obsecratque, ut fugiant haeresim
 -animarum venenam, neve audiant auctores
 & duces novarum opinionum, apud quos nihil
 est integrum moris, aut prisci. Retinete vos anti-
 -quam religionem, & Catholicam fidem magno
 -animo capessite, extra quam nulla animae sa-
 -lus: quae si ab sit, frustra sunt hominibus omnia.
 -Haec & talia dum dicit magna contentione
 -animi, & ingenij, irrumpt factiosus, civis, ac
 -pestilens, simulque magna virorum por-
 -terrefacere dicentem, & concionem disturba-
 -re conatur. Quis, malum, inquit, huius con-
 -cionandi facultatem dedit? quis templum aper-
 -ruit? etiamne ab homine dementi vos infatua-
 -ri gens levisima, sine ulla ratione, ex templo istu
 -mibi, expellite, extrudite, nisi malitis, a lud,
 -quam minas, sonare. Adversus, conversa ora-
 -tione, in eum ipsum graviter incedi, emissariu
 -diaboli increpare, corruptorem, & corruptu
 -facem & furiam verissima religionis, fuman-
 -tem stipitem odore tæterrimo, & eternis igni-
 -bus addictum. Quanta est vis veritatis: pro-
 -iecti licet pudoris esset ille, non sustinuit gra-
 -vitatem obiurgationis, fremens, & frondenque
 & quasi furens contumelia, exire de templo. At
 -populus nostrum ad finem usque attentis au-
 -ribus, & libentissimis animis auscivit, iucundis-
 -sima approbatione, cum perorasset, circum

omni multi se effundunt, errorem agnoscunt, inductos se ab hæreticis fatentur, & pollicentur, admodum legitimum sacerdotem habeant, Catholicos fore, et videntur iam femina iacta illorum conuersionis.

MISSIO SECIGNIENSIS.

SECIGNIE V. M. villa est Præfectorum Schidlouienfis, nostro pago contermina. hac missio sacerdote vno e nostris, celebratum templum, in quo antea rati apparebant nuntiorati, qui communicarunt, octingenti cum antea, vbi plurimi, vix essent trecenti: atque ex illis, vt conijci potest, centum circiter, e vicinis pagis hæreticorum, neglecto dominorum interdictione, hæresim detestati duo: filius, fratris, ne, an sororis, Præfectorum, peracta confessione voto se Societatis obstrinxit. Virgines præterea duæ perpetuam castitatem Deo voverunt. Cum in concione reprehenderentur, qui ad sanctam Eucharistiam non vererentur accedere, non depositis inimicitijs, eo die quinque a communione abstinerant: ad quam, reconciliatione facta cum proximis, postridie venerant et alij ita pertinaci iracundia, vt dicerent malle se ad inferos detrudi, quam pacificari: sed horum quoque feritatem emollii Deus nostrorum oratione. in doctrina Christiana præcipue laboratum, fructu non penitendo. Capita reliquorum locorum Prouincie Polonæ desiderantur.

P R O-

P R O V I N C I A A V S T R I A .

SERTEM DOMICILIIS, in quibus socij ducēti sexaginta quatuor, Prouincia Austria continetur. In Viennensi quinquaginta octo: in Pragensi triginta sex: in Olomucēsi triginta quatuor: quinquaginta sex in Græciensi: in Domo Probationis septemdecim, Nouitij duodetriginta: in Crumlouienti viginti vnus: in Hungaria duodecim, duobus locis. In locum duorum sanctorum vita, suffesti viginti tres.

COLLEGIUM VIENNENSE.

IN TEMPO NOSTRO, sub Anastasim Domini, peccata deposuerunt confessione, hominum tria millia sexcenti viginti sex: accessere ad sacram synaxim duomillia septingenti: vndecim ad vnā speciem reducti: muliercula aliquot a meretricio retracta. ad Catholicam religionem rediere centum nonaginta septem: inter quos nonnullorum conuersio haud facilis fuit. sacerdos quidam descuerat ad Lutherū, consumpseratque in eius forde, & fece annos viginti, cum muliercula contubernali: qua viduatus cum esset, superdu-

xia alteram domum requirit: tunc Vindobam
 venit, vt vocem in quantum conferret, nomine
 Concionatoris Euangelicis sic ista nugiuendi se
 appellant. Dei prouisu incidit in famulum Pas-
 fauentis Officiarius (horum viri nomen, minus,
 odium in hæreticos, tota Austria) cum sua se-
 ctæ esse arbitratus, docet causam aduentus: hic
 recte simulans, Quin tu, inquit, venis ad domi-
 num meum, tuis rationibus optime consultu-
 rum? Ad illum deductus, dissimulauit hæresim,
 agnito dolo: & orationem accomodans ad tem-
 pis, nihil se auditoribus exposuisse vniquam quod
 abhorreret a Catholica religione, iurauit ver-
 bis conceptissimis. cum adhuc non faceret fidem,
 accitus est vnus e nostris; qui hominem in pristina
 na reduxit, meretricula abacta. Sed duo Dani
 neque obscuram familiam, neque inopi, centum tri-
 ginta milliaribus. Viëna distantes expetierunt,
 hauseruntque orthodoxam doctrinam: alius cum
 longius emigrasset e fide, variisque erroribus
 se implicasset, audita Patris nostri concione:
 ita commotus est; vt se Ecclesiæ reddere cogi-
 taret: sed cum eius conatibus obfisteret da-
 non, bis iterum hominem a vocans propinquum
 Collegio, agnouit tandem pellaciam hostis,
 pioque animo iuxta & magno, eiecit venenum,
 prauarum opinionum. Alius inter proceres s
 non postremus, ita hæreseos corrupte hæerati
 adductus, vt vitam sibi prius diceret, quã illam
 defuam: huic etiam Deus, nec opinanti, di-

fictis tenebris, veritatis suæ lumen ostendit :
 Quin etiam adolescens vnus, cuius pater Lu-
 theranus Minister obierat, & viuebant fratres
 heredes perfidiæ paternæ, consilium cepit ad
 nos adeundi, & redeundi ad Catholicos : quod
 & fecit armatus piorum præsidio aduersus
 vim, & insidias germanorum tumultuantium.
 Præter apertas nonnullorum, opertasve simul-
 tates nostrorum hortatu compressas, odia de-
 tumuerunt primariorum virorum mulierum-
 que, cædes & vulnera parturientium : Eorum
 qui carcere detinentur, aut xenodochijs, ani-
 mis corporibusque consultum est. Pileariorum
 Sodalitas tot iam Catholicos habet, opera no-
 strorum, vt antiquam reuocarent consuetudi-
 nem concelebrandi augustissimum sacramen-
 tum die ipsius festo, sub vexillo : hoc qui facere
 negligit, expungunt : aduertit is metus hære-
 ticos aliquos, aut etiam conuertit : Prosecutus
 est pompam Archidux Herneſtus, nostrorum-
 que industriam, & libenter agnouit, nec si-
 lentio præterijt : suæ etiam præsentia honesta-
 uit drama, quod dederunt discipuli nostri, cum
 doctioribus præmia tribuerentur in aëre Col-
 legij, magnifico apparatu idemque suam erga
 nos beneuolentiam assidue declarat. Nuper
 cum iudices constitissent legitimo in loco,
 quemdam damnaturi capitis, serenissimus Her-
 nestus mandauit eum absolui : id, quia nemini
 dubium, quin rogatu nostrorum, obganniebât.

malenoli, datum id precibus Iesuitarum. Legatus Pontificius ad Cæsarem, quamdiu. Viennæ fuit, nostro hospitio uti voluit, estque et studiosa iuuentute oratione, & carumque honorificæ exceptus. Antonius etiam Barionsum Antistes, cum legationis munere fungitur, apud nos cœnatus cum esset, ita delectatus est breui quodam sermone habito a conuictoribus in disputatione & dialogo, ut in eorum hortu postmodum fuerit repetendus. Ex discipulorum numero sex in Societatem admissi: vnus non sine pugna: vbi enim rem audiuit ipse pater, Dynasta, ita furenter iratus est, ut nisi, restitueretur filius, minaretur eadem multonum: scripsit ad eum nostri moderate, & placide, & ad mitigandum hominem satis apte: cum aliquantulum resedisset ira, iter ad nos intendit cum curru, ut abreptum filium, specie alloquendi, secum asportaret: igitur cum illo cum egisset, noluit repugnare diuinæ voluntati: discedens tamen orauit nostros, ut alterum filium quem haberemus in Seminario, sibi integrum serueremus, spem sobolis, subsidium senectutis: scholæ autem numerant auditores circiter nonaginta ex quibus plerique in Hungaria, arque Austria, præcipue nobilitatis, sed ut abeamus a scholis, in aliquibus fallaces caecodæmonis præstigia derecta, ac depulsa. Virgoque curiositate primum, dein suasu diaboli dantis se in eius conspectum, audire concionem hæretici in animum

manu indukerat, a consilio deducta. Vir qui dæ-
monis voce (quam Dei esse persuaserat sibi),
admonebatur, super globum e crystallo, quem
habebat in cista, tria sacra curaret. facienda,
fosc enim ut ex eo vaticinaretur futura, ab illa
amentia liberatus. Ceterum pia virorum ali-
quot illustrium, & lectissimarum mulierum li-
beralitate multa accesserunt ad ornatum tem-
pli, quibus crevit illius religio, & magnificen-
tia. longum est & non necessarium commemo-
rare singulos, sed tamen eorum memoriam gra-
tissimis animis prosequemur.

P R A G E N S E C O L L E G I V M.

TRIBVS præclara indole adolescenti-
bus paruit aditus ad Societatem, ali-
quot alijs maturius tempus expectare iussis in-
conuertendis ad Deum animis laboratum in
vrbe, forisque. e varijs hæresibus emersere
nonaginta mulier in his ægrotæ, simul, & salu-
tem corporis recepit: abstinerunt ab usu sa-
licis viginti quatuor: Indæa quædam mulier
cum duobus filiis sacro baptismo abluta.
ad conciones ordinarias diebus festis per quat-
tuor templa, accessere aliæ. Quadragesima,
maior, quam unquam alias, auditorum nume-
ro, & fructu: sed & de his, & de Crupensî pere-
grinatione, eadem fore, que proximo anno et
Crupæ quidem feris Pascha ferijs panem An-
gelorum

gelorum manducarunt homines centum quadraginta: aliquanto plures Pentecoste, videlicet octoginta supra centum: in vrbe autem penitentes numerati mille ducenti quinquaginta: et experti quidam in morbo vim diuini sacramenti, siue cum placidissime expirant, siue cum præter expectationem conualescunt: nepertus vnus, qui percepta Eucharistia superauit infidias diaboli mortem suadentis. Ad quoddam virorum conobium profectus vnus e nostris, cum multa in eo præclara statuit reuocanda disciplinæ, tum etiam illud, vt mulieres ingressu prohibeantur: sed reuertimur ad urbem. Reconciliationes gratiarum nec inuiles, nec pauca: carcer aditus, adiutique vincti, soluti etiam non nulli corrogata pecunia, qui ære alieno tenebantur. nec minor ratio habitatorum egentium: sacra templi supellex aucta. Gymnasium celebratur flore adolescentium, & numero: addidere stimulos discipulis, tum concertationes Philosophiæ, ac Theologiæ sollemnes, quibus in magna corona nobilium interfuere legati Pontificis maximi, & Catholici Regis: tum etiam præmia in repetitione studiorum, publice data. Cum litterarum studio pietas certat: magna in primis cuiusdam adolescentis constantia, qui non ita pridem ad Catholicam fidem conuersus, cum irato parente priuetur omni vitæ subsidio, mauult in paupertate apud Catholicos vivere, quam cum

animæ

animæ periculo reuerti ad domesticas opes: al-
 ter, affecla olim, & adiutor buccinatoris hæ-
 retici, illius prauitate, & hæresum varietate
 perspecta, ad vnam sanctamque religionem ani-
 mum appulit, vbi nunc ex errorum magistro
 factus discipulus veritatis, egregijs moribus
 animum instruit, honestisque disciplinis: Me-
 ditationibus sacris exculti nonnulli: e quibus
 sacerdotes duo, multas ad res perutiles huic
 regno futuri. Pauperum contubernium pro-
 pter annonæ caritatem hac hieme imminutū
 et quamquam in nonnullis retinendis enituit
 liberalitas aliquotum, dilapsi plerique: qui ta-
 men in propinquis duabus ciuitatibus aluntur:
 ab vno e proceribus regni, vbi detonuerit tem-
 pestas, ad intermissum opus redituri.

MISSIO COMOTOVIENSIS.

COMOTOVIA vrbs est in Boemiæ re-
 gno non ignobilis, sed multis abhinc an-
 nis, incubante hæreseos monstro, non solum de-
 formis, sed etiam misera: ei nunc domina-
 tur Georgius Maior Popel, in vniuerso Boe-
 miæ regno a Prorege secundus, vir potestate
 perinde, vt religione illustris: eius hortatu ro-
 gatuque missi Februario mense sacerdotes
 duo cum socio, siquid opis collapsæ iam Ca-
 tholicæ disciplinæ afferrent. nec minus in re-
 stituitione rituum, quam in animorum expia-
 tione

rione laboratum: ac primum in baptismo. Mi-
 nistri videlicet hæretici ad quæstum omnia re-
 ferentes, interdixerant obstetricibus, ne quem
 domi, etiam in præfenti mortis periculo, ba-
 ptizarent: et pœna erat grauiſſima constitu-
 ta: quam cum arbitrarentur fatiſ non eſſe,
 carcere eas primum, deinde etiam trium an-
 norum exilio damnarunt: ex quo factum eſt, vt
 multi (indignum) ſine baptiſmo morerentur.
 et ipſorum initiamenta baptiſmatis erant ina-
 nia. igitur, vt cœperet noſtri baptiſmum præbe-
 re more Catholico, attoniti cives, nec nihil me-
 tuentes, malebant retinere domi filios, quam
 ad templum aſſerre nouo ritu baptizandos. ex-
 in, dierum aliquot mora timore digeſto, ad pa-
 rœciam venientes (ibi enim morabantur no-
 ſtri) collocant pueros in templo medio, & qua-
 ſi deponunt ſemianimes: adituus noſtrorum
 admonitu faceſſere iubet, quod profani arcean-
 tur: tollunt iterum pueros, & ſiſtunt ad fores
 templi: incipitur exorciſmus magno hominum
 concuſſu: tum vero admiratio omnes rei tant
 inſolitæ defixit. peracto baptiſmate audita
 eſt vox mulieris magno natu, Gratia tibi Deus
 immortalis, quod iterum ſacerdotes nati ſu-
 mus, qui baptizabunt infantes ex præſcripto
 ſummi Pontificis. ſuper cetera mirabantur,
 & numerabant cruces in carimonia expreſ-
 ſas: at ſuſceptorem pueri tantus ſapor, ac ve-
 luti torpor membrorum omnium oppreſſit, vt
 ſuſti-

sustinenda fuerint brachia sustentantis. Secun-
 dum hæc, restitutæ obstetrices, et suum offi-
 cium edoctæ: reuocatus etiam vetus vsus, vt nu-
 ptia religiose ac pie conficiantur in templo,
 interpretæ Parocho: itemque vt mulieres non
 nisi eodem perductore ingrediantur in sacra-
 ædem recentes a partu: nec minus Catholico-
 rum multa carimonia, & sollemnes pompa
 postliminio reductæ: et iam effingere signum
 Crucis in fronte, quod fere omnes pudebat, ple-
 rique gloriantur: lustralem aquam domi cer-
 tacim habent, eiusque vsum experiuntur agro-
 ti valetudini recipiendæ. Sanctissimam Dei
 matrem vespertinis horis, ac matutinis, bis
 die, campanis admonitu salutant. Cantus libri-
 que hæretici e templo sublati: in eorum locum
 Catholici introducti. Atque hæc de restitutis
 ritibus. Nunc de expiatis animis pauca adis-
 ciamus. Conclones diebus festis tribus in locis
 frequentes: & successere interdu funebres non
 infructuosæ: ab hæresi discessere vnde cum: quod
 non parum videri debet in agro tam inculto.
 sub Pascha Domini confessi centum quadra-
 ginta: sub Pentecosten, septuaginta quinque:
 Persuasum cuidam, vt exigeret pellicæ domo,
 quam habebat malo exemplo: habita concio-
 nes, quinque ad Collegia artificum: eorum lex
 siue consuetudo hæc erat, vt binas quotidie ho-
 ras (sic enim vocabant) ponerent in suis con-
 uenticulis: at nostri superstitiosas eorum præ-
 cationes

cationes cum Catholicis mutarunt: sic vt mane sacrificio missæ proque sermone, nec admodum longo, interessent: vespertina hora doctrinæ Christianæ, & pijs aliquot precibus (quas mirum est, quo labore adducti sint, vt obeant genuflexi) tribueretur. Idem instituendæ iuuentutis modus, a prandio, diebus festis, in alio templo seruatur. Ad hæc additum, vt Senatores delectum noui Senatus a re diuina, & conuentione publica ordiantur: vt diebus festis, ne aperiantur tabernæ institoriaræ, nisi vespertinis precibus absolutis: vt in Parasceue exponatur Domini sepulcrum: vt sollempnia maioris hebdomadæ celebrentur sollempni apparatu: vt festus dies Christi corporis peragatur quam fieri potest pompa splendidissima: quod factum instructo atque instrato foro, & plurima fæce, conuentuque longe celeberrimo. Pari ratione renouatus cultus beatissimæ Virginis, & commemoratio in cælum ascendentis, eiusque laudatio, quæ fuerat intermissa. Excurritur etiam in vicina loca, & hæreseos magistrorum stultitia oratione refellitur, iuxtaque superbia redarguitur exemplo: scilicet inuisantur ergastula, & tuguriola sordidorum, vinctique homines, ac tenues, affatu, consilio, ope, gratiaque adiuantur: at graue illorum supercilium humilia deserit, nec nisi vnde efflatur aliquis odor lucri, se porrigit: et raro ipsi, nisi spe aliquid mordeant, vllum iter intendunt, mirabile magis illud

quod fuit, cum tredecim homines educti e carcere relaxatique nonnulli, & melius habiti industria nostrorum. Has ob res Princeps Comotauriensis Collegiam expetit, non solum, ut olim, cupiditate incensus, sed talibus etiam initijs insperam sublatu, religionis propaganda.

OLOMUCENSE COLLEGIUM.

INSIGNIS laus, siue pietatem spectes, siue doctrinam, iuuentutis Olomucensis. Illud est semper attentij studij præmium, & nunquam cessantis. Duodecim ex ea præclaris naturæ industriaque muneribus in Societatem adlecti. exitit suus etiam e concionibus (habita sunt duabus in parœcijs) fructus: ab hæresese recepere septuaginta, inter quos vnus propugnator hæreticorum: alter corde ita obstinato, ut omnibus esset Catholicis propter fastiditam religionem infestus: sed hunc iuxta atque illum, obsequium vicit, & patientia nostrorum: ab vsu calicis impermisso abstenti quadraginta sex. Paschalibus detexerunt peccata, & communicarunt in templo nostro mille quingenti: persuasum quibusdam, ut restituerent opes iniuste partas. vacillantes in fide firmati. multi ad quadragintadiale ieiunium, & ad reliquam Ecclesiasticam abstinenciam adducti. mira vnus pueri in religione constantia: qui cum redisset in patriam

triam recens conuersus, moxque incidisset in morbum, a parentibus omnem licet adhibentibus machinam ad eum demouendum, mansit inuictus: mulieres aliquot prostituti corporis ad bonam mentem reductæ. cum in nosocomio laboraretur inopia lignorum summa hieme, sacerdos vnus a præpotenti viro, licet hæretico, magnam vim eorum extorsit, quod sane officium danti voluptati, vtilitati agris, ipsis etiam hæreticis admirationi fuit. alius sacerdos, cum die ipso Paschæ corrogatam stipem offerret infirmo, isque vocaret in partem sacerdotem ipsum qui corrogauerat, respuit cum hoc dicto, Animorum nostrum est lucrum: vosmetipsums quærimus non vestra. quod dictum suspexere, qui circumsteterant omnes, non approbatione tantum, sed etiam lætitia secuti. Aldobrandino Cardinali legato Pontificio, Episcopo item Iauriensi, Hungariæ magno Cancellario, e Polonia reuertentibus, felicem reiecitum nostri gymnasij iuuentus recitatis versibus gratulata est. Idem honor est habitus Cardinali Raduillo, cū legatione apud Cæsarem perfunctus in Poloniam rediret. Olomucensium Episcopus monasterium quoddam, quod multis annis incoluerat alumni Pontificis, & conuictores non pauci, cum repentibus dominis reddi iussisset, aliam ædem domumque assignauit, ne tot adolescentium studia optimorum languescere pateretur. Et sane magna est vixi amplissimi

erga Deum pietas, & in Societatem benevolentia: declaravit illam proxime, cum Sodalitati beatæ Annæ, quæ lectissimis ciuibus constat, quo minus præficeretur, non recusauit: hæc vero, cum maiorem fecit hortum nostrum suburbanum adiecto angulo proximo, qui illum deformabat, eiusque domino voluit alterum tantum ex sua ipsius possessione remetiri: parum fortasse hoc, sed non obscurus cumulus maximæ liberalitatis.

MISSIO VRATISLAVIENSIS,

QUANTO nostri Vratisslaviae ardentius procurant salutem animarum, hoc magis aduersarij viribus impares, dolo pugnant: sed malitia maximam partem veneni sui bibit. nuper composita est fabula, cuius, quod facile fuit, absurditate detecta, nobis parauerunt famam, sibi infamiam: sparserunt in vulgus, maiore sermone hominum quam fide, Iesuitam in templo summo, cum Canonicis coram, populoque vniuerso, velitaretur summa contentione pro cultu imaginum, omnibus qui intererant, videntibus, & opem ferre non valentibus, abreptum e suggestu a demone horribili, cum interea infelix miseris ciceret ciulatus, seque & doctrinam suam tarde accusaret: vt esset alijs exemplo. quis putaret tam crassum mendacium non statim explosum iri vagus primum, & vatrius

L rius

rius rumor, mox ne parce mentirentur, interfuisse se quidam, & vidisse affirmabant, securi de facilitate credentium. at veritas tacita se ipsa defendit, donec falsa quæ nuntiabantur, & in deterius credita, tempore, ac spatio vaneferent. Sed audax est natio hæreticorum, & contentionis cupidior, quam veritatis. Lutheranus quidam Minister a politico magistratu ad pseudoepiscopale fastigium euectus, male dictis iaciendis aduersus doctrinam Esauitarum (ita ab his corruptoribus non tantum rerum, sed etiam verborum, dicimur Iesuitæ) præclara posuit fundamenta dignitatis suæ. et quoniam admonemur respondendum. stulto iuxta stultitiam suam, ne sapiens sibi videatur, sacerdos noster, a referendis abstinens maledictis, quæcumque aduersus doctrinam dicta essent, vehementer, & grauius pro concione refutauit: id penetrauit altius aduersariorum animos; & aperte querebantur certari conuicijs, discordias feri: responderunt Canonici, id quod res erat, nihil esse dictum a nostro non moderate, nihil aduersus hominem, sed tantum pro causa: nihil quod non lenire potius quam asperare cuiusquam animum posset. et missi sunt tabelliones publici; qui exciperent conciones, celeritatem lingue manu sequente: repertumque est, rem ipsam cum Canonico sermone conuenire. post nubem illam apparuit Sol illustrior: multi que cum ad nos accessissent

sent

sent iuuenes studiosi, hæresim eiurarunt: atque
 in his duo non solum hæreticam scholam, sed
 domum etiam, ac parentes ipsos deseruerunt,
 vt a nostris informarentur. In vniuersum, hoc
 anno Ecclesiæ restituti triginta: in quibus in-
 tegra familia, raro admodum exemplo. Vidua
 quædam hæretica filiam miserat in cœnobium
 virginum, donec adulesceret, instituendam: pau-
 cis post annis viro despondit: reluctatur virgo
 obiectu votiæ virginitatis: sed vi tandem vi-
 cta, seu verecundia, conticuit: nec distulit vltio
 diuina: corripitur morbo ita graui, vt inter-
 summos cruciatus corporis, mortem non me-
 tueret, sed optaret. rigor dein occupat omnes
 nervos, vt carens vsu membrorum, hoc a mor-
 tua interesset, quod traheret animam moribun-
 da: multis post diebus recepit sensum loquen-
 di: et ad matrem. Tu vero mihi, inquit, causa
 omnis, & origo es mater præsentis doloris, quæ
 vitam mihi ereptum ibas, vt me a sancto propo-
 sito detrusisti. at illa procumbens in genua: ne-
 que enim est facile orationem inuenire: cum
 contradici non potest: se filiam vouet, vbi pri-
 mum conualuerit, sanctissimæ Trinitati inter-
 facras virgines consecraturam. o maximam vine
 Catholicæ religionis, intra duas horas a voto
 econcepto, virgo dolore omni morboque libe-
 ratur. Ergo illa in cœnobium virginum, mater
 in cœtum Catholicorum recepta. Ceteram die
 anniuersario Domini reuiuiscens, in hac par-

ua infula, diuino epulo refecti quadringenti, e quibus tantū quinquaginta vnus aut alter, præbente Parocho, sub vtraque communicarunt: licet hæretici Ministri tota vrbe non exigui numero dominantur. visitati infirmi, & muniti, cum opus fuit, viatico: impetratæ eleemosynæ pro pauperibus. nutantes in fide erecti. qui multis milliaribus ad nos venerunt causa sacramentorum, liberaliter habiti, & pie instructi. discordiatæ sublata. libri damnatæ superstitionis sublata. distributi Catholici multorum conuersioni. reconciliatus vir magni nominis Societati aduersus. concubinæ aliquibus extractæ. Actum cum diuersis curionibus, vt suo munere diligentius fungantur, & tradendæ doctrinæ Christianæ libentius insistant.

COLLEGIUM GRECIENSE.

DATVR opera, vt iuuentus doctrinæ, & pietatis armis instruat ad rem Catholicam promouendam: vt perfidiosorum conatibus eatur obuiam, & errantes oues ad gregem Domini reducantur. non enim solum publice pro concione disputatur contra hæreticos, & imperiti in fide instituuntur, sed etiam inferunt se nostri in eorum scholas, ex occasione inscitæ redarguendæ. cum ipsi contra ad nostras etiam inuitati venire cunctentur. Porro ad Catholicam religionem reuocati quinquaginta

ginta quattuor. de aliquibus eorum hæc pauca dicenda. Vnum ex illis Deus conuertit clementi quadam violentia, timore iniecto: cum enim adhæssisset pellici, neglecta vxore, dæmonem videre visus primum quidem in equi hinnientis, mox in imagine suis lutulētæ. hoc viso territus cum confugisset ad preces, & ad propositum vitæ melioris, atra illa species ignem eructans faucibus, atque odorem tærrimum post sese relinquens, euauit. igitur a sacerdote nostro expiatus, & in gratiam cum Ecclesia reductus. Matrona quædam vidua hæresi nuntium missura labitur in morbum, quem cum cacodæmonum Ministri ascriberent voto concepto, morituramque breui prænuntiarent, & carituram honore sepulturæ, non deseruit tamen inceptum: a Catholico enim presbytero munita sacramentis, vt primum potuit delata est Grecium ad sororem, vbi & vberius instructa a nostris, haberi perinde potest patientiæ, vt perseverantiæ exemplum: nam, etsi penitus amisit visum oculorum, summa perfruitur mentis tranquillitate: vt facile agnoscas non longius abesse clementissimum Deum ab ijs, qui corporis misérias æquo animo ferunt. Extra urbem similiter non instrenue laboratum. Triginta salutariis monitis rectam vitæ rationem edocti. Cū parochus abesset ab oppido, operæ suæ vicariâ fidem sacerdos noster supposuit per duos menses: et exitit multiplex fructus: ille quidem

memorandus; quod frequenti concione persuasum populo, vt ne ante missionem discedatur a sacro audiendo: cum antea post consecrationem ipsam facefferent templo. Quod attinet ad scholas, magna huius gymnasij fama remotas etiam in gentes: ita ex Italia etiã Poloniaque mittuntur, qui nobis dent operam non mediocri sumptu. hoc anno tertia Philosophiæ classis adiecta. Serenissimorum Principum erga nos beneuolentiã declarata, tum compluribus argumentis, tum maxime illo, cū semel præter omnem expectationem nostram cum tribus liberis apud nos, & nobiscum, esse voluerunt de cœna, quam ipsi miserant lautissimam; vt nostris etiam superesset. actioni de supremo iudicio iterum editæ, non solū interfuere ipsi, sed omnes etiam sumptus necessarios libentissime subministrarunt. Patrem præterea Cardanæum grauitè decumbentem aliquoties visitarunt. Quin et aliquando cum ciues primarij suasu hæreticorum obtulissent serenissimo Principi libellum probosum in nos, ipsemet calumnias diluit sua sponte: vt optanda fere fuerit criminatio, quæ testimonio iudicis nihil haberet propositi, præter contumeliam, & voluntatem nocendi. Idem inutilem illam ciuium libertatem liberos ad hæreticorum scholas mittendi, vt ea discerent, quæ si scirent, dedocendi erant, graui multa represit: multa que alia decreuit ornamento adiu-

adiumentoque Catholicæ religionis. Cum Aldobrandinus Cardinalis e legatione Romæ rediens huc diuertisset, a serenissimo eodem Principe deductus est in gymnasium, exceptusque a discipulis apposita oratione, cui ipse statim paucis respondit, vt facundum, & sapientem virum decebat, cum insigni commendatione Societatis.

FURSTENFELDENSIS
& Poetouiensis missiones.

IN MISSIONE Furstfeldensi Pater Michael Cardanus, principio anni, perfcit, vt & reliqui ciues qui anno superiore expiari Catholico ritu non potuerunt, expiarentur, & sub altera specie communicarent: vt denique Parochus præficeretur populo, qui eum locum impleret: iuit deinde mandatu Principis, in ciuitatem vicinam Hartpergensem, perutilem ibi operam nauaturus. id vt fieret commodius, Princeps per id tempus, iudicem quendam, qui deterreri non poterat, vt abstineret ab vsu calicis, magistratu abire iussit: duos Senatores loco mouit in eadem pice hærentes, hac igitur cum Cardanus venisset, Deo duce, facile quod voluit impetrauit: conuersi omnes ad legitimum communicandi ritum, vno aut altero excepto, qui relictæ veluti testes superioris cõsuetudinis. His duabus ciuitatibus ab heresi

L 4 purga-

purgatis, Poetouium contendit: ea est vrbs vetus, & nobilis ad Drauum fluum sita: in qua pauciores inuenit Catholicos communi opinione: igitur vt hos quoque adduceret ad veritatem, nunc paucos, nunc plures alloquendo, nunc priuatim, nunc publice, sic egit, vt sedecim redirent in viam: ab his initijs Grecium proficiscitur negotio exposcente: sed in itinere oppressus morbo, ad Catholicum virum nobilem cum dſuertisset, & spes parua subesset salutis, de medicorum consilio in Collegium lectica relatus, paulo post Ecclesiasticis instructus sacramentis defungitur: magnum fuit morti decus Catholicorum mſtitia.

DOMVS PROBATIONIS BRV- nensis

GRANDE documentum constantiæ dederunt, præter ceteros, Nouitij duo, quorum alter matris lacrimas, quibus adiungebat & preces, coram Olomucensi Episcopo suam causam agentis: auia alter munera magni pretij per minorem fratrem transmittentis clanculum, neglexit: facile enim contemnit omnia, cui Deus vnus est omnium loco. et quamquam hic proprie Tyrones informantur, excurrere tamen subinde in proxima loca, vt perspicere possent; quid legitimo tempore essent effecturi: factum est illorum opera, vt e rusticis multo plures

plures in templo nostro, quam alijs annis, sacramenta frequentarint. secundum Paschales ferias vrbanoꝝ rusticorūque confessiones auditæ amplius mille quadringentæ: exceptis interim pagis nostræ ditioni subiectis. nonaginta octo ad communionem, viginti quattuor ad religionem Catholicorū traducti. publicas ad custodias itum frequenter, ijsque consultum, qui damnati capitis tradebantur in carnificis manus: nonnulli ante supplicium hæresi liberati. ex oppido propinquo praua quædam consuetudo, qua statò die conueniebat in vnam ædem omnis ætas, ac sexus, sine vllò discrimine, nec sine periculo animarum, cum pio & prisco singulis diebus post meridiem. Deum orandi vsu commutata. Cum viris quibusdam primarijs actum est, vt festo die Paschæ, alij dent prandiu domi pauperibus: alij ad eos mittant, vel in hospitalem domum: alij denique administrant pro suis quique facultatibus, aut capti: magna cum admiratione hæreticorū, qui alioqui nõ nisi sua mirantur. Desertores duo religionum ad sua castra reducti. Diuersorum præterea ordinum religiosi, qui a Societate nostra erant animo alieniore sine vlla causa, ita se nobis reddiderunt, vt iam solo habitu sint a nobis differentes. sub Pascha missus sacerdos vnus e nostris Nicolspurgum, mirum quam multorum fuerit vtilitati. trecenti amplius confessi: visitatæ aliquot familiæ Anabaptistarum fere nul-

lo cum fructu, sed cum spe nonnulla aliquorum
 conuersionis: apparuit imperitia ipforum, cum
 ad obiecta quædam respondere non possent.
 ex eorum numero respicit vir aliqui insignis
 sollertia, & ætate venerabilis: inuis præterea
 pauperes in xenodochio, refectique muneribus
 Societatis. Vocatus etiam alter ad oppi-
 dum Brunæ proximum alta heresi immersum,
 vt adefset mulieri Catholice de qua medici de-
 sperauerant: quæ tamq, vt rite instructa est, sa-
 premis sacramentis, conualuit cum admira-
 tione multorum: ex occasione factum sacrum:
 quod iam diu erat fieri desitum: interfuerunt
 circiter quadraginta: nec defuerunt qui per-
 moti oratione sacerdotis se contulerunt Bru-
 num, peccatorum maculis eluendi: sed nos ad
 Collegium reuertamur. Discipulorum nume-
 rus in dies augetur: eluceht maxime qui De-
 maerem patronam habent. Ceterum in hac vr-
 be vir quidam & mulier post purgationem peo-
 carum, Eucharistiamque rite perceptam,
 obsidione demonis liberati. sed ratio liberan-
 da mulieris, quoniam difficilior fuit, in mediũ
 proferetur. Igitur mulieri cuidam, diabolus
 nunc in auis, nunc in canis, nunc in pueri fa-
 ciem sede conuersus, ita sæpe spectandum se
 exhibuit, vt etfi primum terrori esset, assidua
 tamen consuetudo si non amorem concinna-
 rit, dempsit metum. nec desuere a diuersis
 machinis diuersæ ad arcendum hostem: sed elu-
 debat

debat omnes vetus vincendi : demum a primarijs ciuitatis ad ferendam afflictæ opem accersimur: ergo primum adalligatur collo consecrata in cera effigies cælestis agni: id adeo indigne tulit obscenus amafius, vt magno opere timuerint domestici, ne ipsamet resticula e qua amuletum pendeat, obstricto collo, excluderet spiritû: additur iteratis vicibus aqua lustralis, aliaque id genus expertæ virtutis: ipsa denique communitur Catholicis sacramentis, a quibus antea abhorrebat: irritata ob hæc magis rabies canis inferni, priuat miseram omni vsu membrorum: impingit caput in parietem, nisi accurrerent familiares, vtique diffringendum: sublatam e lecto proijcit nudam in medium hypocauftum: mulieris interea sanguinei rubent oculi, spumat os, turgēt lingua: vt omnibus, qui eam sustinerent intueri, aspectu peræque miserabilis, ac terribilis esset. suafu nostrorum instaurantur præsidia, & solidantur propugnacula diligentius: dum ad extremum occluso omni aditu impotens animi diabolus abscessit: neque amplius rediategrauit pugnam. hoc spectaculum Catholicis multis, qui natura curiositatis humanæ accurrerant cupidine visendi, admirantibus factum, simulque gratantibus, vt in fide magis firmarentur, occasio fuit.

COL-

COLLEGIVM CRVMLOVIENSE.

STERILE solum est Crumlouienſe, iam diu ſcilicet incultum, fructus tamen vberior ſperatur in meſſe, quam in ſegete promittat: et fuit laboris nonnullum ſolatium. ex errorum tenebris ad veritatis lucem euafere decem. Quidam qui dolore acceptæ iniuriæ malo ſe dæmoni deuouerat, certus illius, vſque ad mortē inimici, vel ſi ita res ferret, vſque ad ſuā, perſequentæ, noſtrorum opera, & cum inimico, & cum Deo, & cum Catholica religione reconciliatus eſt, ſummo gaudio piorum qui ad nos illum adduxerant. inimicitia præterea graues, ac diuturnæ ſedatæ. pecunia dolo malo poſſeſſa ad veros dominos redijt. Scholaſticorum, vt in dies ſingulos, numerus, ita, & pietas creſcit. Collegij ædificatio abſoluta. breui dabitur initium templo extruendo. Hæc domi: foris vero maiore lucro ſudatum eſt. Toparcha quidam ſtudio fidei Catholicæ reſtituendæ, oppidanis licet renitentibus in quibus dominabatur, cum amantibus monitis nihil proficeret, aut pœnarum metu, præſidio implorato ab Roſenbergico Principe illuſtriſſimo, noſtros, libentibus animis, ad eam prouinciam deſtinauit: non irritò labore: breui pijs adhortationibus effectum, vt ſeptingenti hæreſim alta voce abnegarint, ſeſeque cum Eccleſia coniunxerint:

rint: alij centum viginti, qui erant Catholici, peccata confiterentur. ea res bonos lætitia, malos siqui adhuc supersunt (sit enim, vt extra legem viuentes, quicquid meruerunt semper expectent) dolore primum, mox etiam timore affectit.

M I S S I O T V R O C S I E N S I S E T
Scellienfis in Hungariam.

E T S I I N H V N G A R I A non dum scholæ apertæ, dum expectatur locus a Cæsare decernendus, socij tamen a concionando, tradenda doctrina Christiana, visitandis ægrotis, pueris erudiendis, alijsque operibus pijs, numquam cessarunt: quibus rebus effectum est, vt maxima pars subiectorum, qui ante aduentum Societatis in hæc loca, erant hæresi infecti, reiectis erroribus, contulerint se ad frequentanda Ecclesiæ sacramenta, & plerique adducti ad percipiendam Eucharistiam, vsu calicis prætermisso: adeo vt in paruo quodam vico, vbi solum familiæ quindecim, numerati sint supra triginta, qui peregerunt confessionem totius vitæ: ita singulis Dominicis, non desunt, qui sacrosanctis mysterijs operentur. ceterorum segnitiam castigauit viri cuiusdam exemplum, qui cum ægre adduceretur ad confessionem, sine viatico decessit: stimulos addidit puella ægrota, quæ cum vim morbi ferre non posset

posset, recitanda doctrina Christiana, alijsque precationibus quas didicerat, inuocanda sanctissima Virgine, multisque Cælitibus nominatim, adhortanda matre, vt & ipsa preces coniungeret, placidissime obdormijt. in alio pago aduersus hæreticos ita vehementer concionatus est noster, vt magnam illis offensionem, & contemptionem ad omnes paganos attulerit: iam perpeti se dicunt malle extrema omnia, quam cum hæreticis quid rei commiscere: frequentes adeunt ad rem diuinam: sed cum eorum templum per incultum, & negligentiam horridum squalidumque, in debitum nitorem lucemque restituere placeret, atque ea de re egisset Pater, tantus animorum secutus est motus, vt mulieres detracta sibi amicula e corporibus, e capitibus tegmina, cõtulerint: viri præterea, tenue vulgus & ignobile, pro se quisque pecuniolam, aut munusculum aliquod operi faciêdo. Aquæ benedictæ utilitas, & vsus cum religione auctus. In oppidulo quoque, & adiacentibus pagis, non minor extitit fructus. supplicationes litanijs recitandis die festo Sancti Marci, triduoque ante Domini Ascensum, quæ exoleuerant, instauratæ. erat videre e vicinis pagis agmina per sexum & ætatem disposita, incedentia sub Crucis vexillo, ad designata templa, cum cantico, rudi quidem & agresti, sed quod nouum indicaret concinentium studium, cum iucunda voluptate. Progressi etiam sumus
in

in vias locosque omnes, qua patet ditio Societatis, restituendis Crucibus, quas hæretici deiecerant. fremunt ipsi videlicet, multumque laborant in labenti populo retinendo: sed spes est fore, ut si diutius hæreamus in his locis, hoc quoque labore liberentur. excurritur similiter in alios pagos diebus festis explicandæ doctrinæ. fitque interdum, ut vno die explicetur decem in locis, seu concio habeatur. atque hæc de pagis vectigalibus: nam ad alios difficile patet aditus: & sunt animo obstinatiores: sed tamen intentati a nobis non relinquuntur. Concionati sumus interdum: quod si non probarunt nostram fidem, non improbarunt eruditionem: et nobilium familiaritate utimur, e quibus nonnulli ad religionem reducti Collegium expectunt. Accidit quodam loco res commemoranda. nobilis quidam paterfamilias miserat operarios in agrum die sacre sanctissimæ Eucharistia: neque id quidem oblivione, sed contemptum mirum dictu, eadem hora, coorta tempestas horreum eius fulmine succendit: quo incendio, et vicinorum trium ædes conflagrarunt. Nimirum vult clemētissimus Deus non solum mortalium vocibus, sed etiam cælestium (quid enim aliud prodigia, & signa?) adimere hominibus omnem excusationem non immutata voluntatis.

GER-

G E R M A N I A S V P E R I O R.

LVNTR IN GERMANIA
Superiore socij ducēti quinquaginta sex, Ingolstadij sexaginta: Landspergæ triginta octo : triginta Dilingæ : vno minus Monachij : Augustæ viginti quinque : Oeniponti septemdecim: sedecim Lucernæ: Halæ, & Friburgi quaternideni: Ratisbonæ tredecim. Vitam finire quinque: Iniere Societatem vnus & viginti.

C O L L E G I V M I N G O L - stadiense.

PRÆTER STATAS conciones, quas p̄dubus in locis nostri habent, in vicinis etiam Parœcijs aliquoties idē præstitum cum fructu: excepta confesionum amplius septem millia: in ijs generales plurimæ, vel certe multorum annorum. ad Ecclesiam reuertere viginti quinque: in his vnus Caluini olim affecla, & multorum corruptor, dein Lutheri æmulator opinionum: qui cum in neutra secta securitatem reperisset, errabundus Ingolstadium venit, vbi proborum hominum liberalitate sustentatus, deque fide Catholica diligenter a nostris

stris edoctus, inuenit animi tranquillitatem; adolescentulus quindecim annorum cum frequenter audisset nostris in scholis, ad quas itabat, de pueritate dogmatum Lutheri, tanto amore Catholicæ religionis exarsit, ut oblatis præceptoris hæreticis libris, quos legerat parentis iussu, apud animum suum constitutum habuerit amplecti Catholicam fidem: quod cum pater eius audisset, repente aduolat Ingolstadium, unde, precibus, pollicitationibus, minis futuræ etiam exhereditationis, quin, & adhortationibus, sermonibusque Prædicantium, nihil mouens, discedit re infecta: sic tamen, ut ante filium multis cum lacrimis nostrorum fidei committat. Tres remedio confessionis dæmonem ab se abegerunt, nocturnis diurnisque spectris terrores varios afferentem. Alius anxieris scrupulorum aculeis ita male accipiebatur, ut neque Crucis signum formare, neque exequi preces, recitando posset, quin multa aduersa reuertens ad easdem voces subinde reuolueretur, non tam debilitate, lapsuue linguæ, quam æstu mentis: ex hac misera solitudine quomodo se expediret, ab uno nostris sacerdotibus consilium expetijt, Deoque adiuuante factum est, ut una eius congressione, auertentis noxam ab inuito, ac docentis, unde voluntas absit, culpam abesse, non modo timore omni, sed etiam cura liberaretur. Viri duo, e quibus alter monachus, in grauissimo morbo cum deficere ani-

M mam

nam sentirent, (tunc enim præcipuus voto-
rum locus est cum spei nullus est) Dei genitrice
suppliciter inuocata, conualuerunt. Quidam
summo loco natus cum Bacchanaliorum die-
bus magnam pecuniam ludendo comparasset,
eam omnem de nostrorum consilio in paupe-
rum vsus erogauit. Data est in scena illis ipsis
diebus Pænulus Plautina: qua hilare conclusa,
accessit appendix, quæ plus haberet utilitatis.
Processit adolescens cum muliebri schemate
referens Pietatem, vultu, amictu, gestu, omni-
bus ad mæstiriam compositis: tum sermone la-
mentabili, mortui caput, quod hæctenus fuerat
in media scena, & sublimi loco opertum, digito
demonstrans, breui quodam grauique exodio,
percurrrens omnes hominum gradus, admone-
bat vnã tandem speciem futuram omnium, &
quemcumque splendorem rerum humanarum
desinere in illam vmbra. augebat religionem,
& metum, caput ipsum, terrificum resonante
voce, per cauatam ad id arundinem clanculum
inspirata, reddens sæpius hæc verba, Mori ne-
cesse est. quo tristi spectaculo ac terrore occu-
patis animis, actio tota conticuit. Catechismi
explicatio, quæ sex diuersis in locis traditur, nõ
solum iuuentuti natuque grandioribus fructuo-
sa accidit, sed in templum etiam capacissimum
transferenda fuit, superante multitudine. Cum
extrema Quadragesima populus Ingolstadien-
sis de more varia templa obiret, Catechistica
etiam

etiam schola, perpetuo agmine personantibus
 vijs musico concentu, sub signis apparuit ma-
 gno certamine pietatis. Eodem tempore, in vi-
 cinis aliquot pagis, patres nostri non infructuo-
 si fuerunt: conciones habitæ: confessions audi-
 tæ ad quadringentas: et vero cum flexissent in
 quoddam Bauariæ oppidum; iamque rumor
 peruasisset fore, vt ad confessionem omnes adi-
 gerentur, nostri, vt occurrerent famæ, ita aduer-
 sè, cum Parocho egerunt, conuocato coram po-
 pulo refutaret, quæ nullo auctore certo iacta-
 bantur: neminem cogendum: confitendi, non
 confitendi liberam omnibus potestatem fore;
 neque vltra vnum aut alterum diem calidum
 mendacium valuit. igitur illic etiam conciona-
 ti: & audierunt non paucos sponte confitentes.
 doctrina Christiana magno cōcursu hominum
 tradi cœpta: compositæ inimicitia: o dia restin-
 cta. Ceterum cum propter flagrantem horam
 Caniculæ grauiora studia proferrentur, nostro
 rum industria in varijs religiosorum cœnobijs
 vtiliter versata est: eoque nomine sibi, & Socie-
 tati vniuersæ monachorum animos deuinxerunt:
 ex eo effectum, vt e varijs Bauariæ mona-
 sterijs, in Collegio cōuictorum, pæne quinquaginta
 numerentur. De re litteraria illud scri-
 bere habeo, eam, & numero auditorum, & dili-
 gentia nunquam feliciorem fuisse. In Acade-
 mia crebro de rebus Theologicis, & Philoso-
 phicis disputatum, quibus exercitationibus

M a frequen-

frequētes interfuere iuniores serenissimi Prin-
 cipes , & præclarum eruditionis specimen in-
 terdum dedere:quinque Theologica laurea do-
 natæ quibus tres Pontificij alumni:libri varij,
 & ad ré Catholicam iuandam appositi nostro-
 rum opera prodire : e quibus non pauci ad di-
 versa loca transmissi,magno,vti speramus,mul-
 torum emolumento : officia hæreticorum cre-
 puerunt in igne.Duo desiderabantur ad melio-
 rem Collegij statam, quo pluribus posset pro-
 desse : paulo ampliores redditus, & capacius sa-
 cellum : vtrique incommodo remedium pro
 tempore allatum est . Monasterium quoddam
 ad nostras rationes accessit , & templum
 biennio ante inceptum,consecratum hoc anno
 quarto calendas Nouembris . Sed de vtroque
 seorsum nonnulla dicenda . igitur ex occasio-
 ne Monasterij excursum est in loca subiecta , &
 præuia exomologesi conuenere ad synaxim
 centum sexaginta: superstitiones etiam multæ
 sublata: hæreticus quidam,qui complures iam
 annos pro Catholico se gerebat , amissa simu-
 latione se cum Ecclesia reconciliauit . Iam, vt
 adijciamus de absoluteione templi , & de eius
 inijs aliquid dicendum . Nemo auctor ipsius
 ædificandi fuit, nemo pollicitus est impensam:
 debile ipsius principium , mediocres progres-
 sus , celer exitus & facilis: ab sancta Cruce ap-
 pellationem habet . Porro die consecrationis
 varia carminum genera , & ænigmata dici lo-
 coque

coque congruentia parietibus affixa, elegantissima pictura. Præsi in Collegio serenissimi Principes iuniores, e quibus Ferdinandus sub vespere ad frequentissimum populum orationem habuit Latinam, singulari omnium approbatione: & ne quid deesset ad illius diei celebritatem, in area Collegij commotorum data est tragædia Iezabel, admirabili applausu spectatorum.

MISSIO BRVNOVIENSIS.

BRVNOVIUM oppidum est inferioris Bavariz: huc missi sacerdotes duo sub initium Quadragesimæ: & quamquam principio non nihil commoueri videbantur, a iactis vocibus maleuolorum, oppidani suspitaces, paulatim tamen delentim sunt nostrorum consuetudine: & suspicio abscescit. Quarta vnus, & sexta quaque feria, diebus item festis, concionabatur ad populum: doctrinam Christianam alter exponebat, ita assentiētibus hominibus, & accitrentibus, vt e quadam edesatis ampla migrari in aliam capaciorem fuerit necesse: fructus par vtriusque labori. inueterati abusus sublatis, accersitis institutis melioribus: quale fuit illud recitandi Rosarium Mariæ Virginis: iam enim præclara ea consuetudo ita exoleuerat, vt si conspiceretur aliquis cum Rosario, irrisui esset. aures date confitentibus quadringentis quinquaginta. famosa mu-

lier a turpi vita ratione ad honestatem adducta. ludimagistri ad iuventutem tum litteris, tum bonis moribus rectius informandam edocti. nos odochia visitata, non absque miserorū solatio fructuque: illud vnum plerique mirabantur, quod nostri non minus familiariter cum tenuibus, & egentibus, quam cum honoratis, & opulentis hominibus versari consueverint. Ceterum quam grata ciuibus & accepta fuerint nostrorum obsequia, cum alias non semel, tum maxime in eorum habitu demonstratum est: Nam Senatorius ordo non magnifico solum epulo, nomine totius ciuitatis, illos excepit, sed & liberale viaticum se curaturum affirmavit: recusarunt ipsi, cum hoc dicto, satis se ab illis habere, si intelligerent labores suos eorum ciuitati non iniucundos, nec iniuriosos fuisse.

COLLEGIVM DILINGANVM.

MEDITATIONIBVS Societatis, præter monachos quinque, Parochus vnus, & tres adolescentes, cum fructu excolti: in Societatem recepti nouem. Sodalitas Deipare virginis tripartita est: constat scilicet e maioribus, minoribus, monachis: triplex genus hominum; triplex appellatio: maximus omnium in pietate, & litteris profectus. Post acceptas ab vrbe leges, exactior disciplina.

Quidam

Quidam a praua flagitiorum, consuetudine abreptus nocturna imagine hominis stricto ense cædem minantis. Monachi ferme sexaginta. e nostra enim educatione extitere Abbates peritiles cœnobijs suis: e quibus subinde alios mittunt ad eundem ludum. ad Collegium conuictorum etiam summi Pontificis Seminarium pertinet, quod ex Theologiæ dumtaxat, vel ex Philosophiæ, auditoribus constat: aliquot in messem Domini hoc anno emissi, varijs in locis apud Principes viros & frequentes populos fructuose agunt: vt appareat non ad speciem solum, quod mussant nonnulli, sed multo magis ad vsum Seminaria publica instituta. Illud vero de discipulis vniuerse dici potest, esse non de sua tātum, sed & de suorum salute sollicitos: ita, si quem e nostris per eorum patriam transire contigerit, dant litteras domum, ne tam exoptatam de peccatis confitendi occasionem præterire patiantur. In litteris etiam progressus non exigui: quod, & restantur multi promoti ad Academicos gradus, & publicæ disputationes. Cum in vicino oppido Lutherana schola assertiones nonnullas aduersus bona opera euulgasset, quidam eius loci auditor ad nostrum hominem sibi cognitum exemplar misit, ad significans permultis gratum fore, si de nostris quispiam eo disputatum se conferret: iuerunt duo, Theologis aliquot auditoribus comitati: ad eorū ingressum aspectumque,

vt potè ex improviso, admurmurante toto cō-
 fessu, magna omnes admiratio, & expectatio
 cepit: cum a Præside, superbia an formidine, nō
 inuitarentur, ipsi tandem modeste se offerunt,
 & inuitatos dudum sese profitentes pagina
 transmissa; petunt disputandi locum. Heu im-
 peritia: vt sæpe in deposcendis aduersarijs au-
 daces, ubi absunt: cum aduenere, in detrectā-
 dis meticolosa. quid agat forex suo iudicio de-
 prehensus, & desperato effugio? fluctuatur, hæ-
 sitat, vultu, colore, ac motu corporis pariter,
 atque animo varius; negat a se quemquam in-
 uitatum, esse alios audiendos, non superesse
 spatium: denique terit tempus: ægre tamen,
 pro sua modestia, nostri, vt argumentarentur
 extorsere. Inter disputandum, mirum dictu
 quam multa aliena, absona, absurda, nebulo
 effutierit: quam non solum Catholicis, sed etiā
 sibi pugnantia, difficile est enim contra verita-
 tem stare. pro mendacio: denique eo descendit,
 vt negaret Fidem necessariā esse ad salutē. actū
 tamen in tota disceptatione, modeste, sine iur-
 gijs, & clamoribus. mirū fuit oppidanis, cū vide-
 runt suos Prædicantes, qui in suggestu tam ma-
 gnifice de se, & cōtemptim de Catholicis loque-
 bantur, vt vel spiritu difflaturos gloriarentur
 omnem machinam illorum, repente viso vno
 vtque altero Iesuita, ita corruisse, vt haud se-
 cus quam iōti pestifero fidere pauerent. Extra
 Academiam ciuibus etiam opera nostra num-
 quam

quam defuit. In templo magnus omnino confidentium numerus, & communicantium, non urbanorum modo, sed externorum quoque, eã ob causã vel e locis longinquis ad nostros conuententiũ. confessions de tota vita audita plurimã: ab hæresi soluti ultra viginti: scripta hæretica, superstitiosa, impudica, exulta, inimicitia sublata. cum Parochis quibusdam actum de concubinis eijciendis, deque recte vita instituenda: multi qui a dæmone putabantur obfessi, ad nos missi, consilijs & salutari confessione adiuti. Quidam, qui magica superstitione, ture, cereis incensis, mactatione gallinarum alijsque impietatibus dæmonem venerabatur: alius item, qui cum eodem bis proprio sanguine sanxerat tædus, ad veram religionem directi. Itum sæpe in leproforum domum, & valetudinarium, cum aliquo fructu: ad ægrotos etiam in vrbe, e quibus phrenetici duo, cũ ad se redissent, paulo ante mortem peractis omnibus quæ deont religionem Christianam, petita & impetrata a circumstantibus veniam, diem suum obierunt. Catechismi explicatio quæ in Parmia, superiore anno, nobis commendata est, sua eam auctoritate, & liberalitate Episcopo promouente, felices progressus habet: eius are, plurimi libri, imagines, Rosaria partim in vrbe, partim in pagis cum fructu distributa. Iudi moderator Germanicus, quo promptius suis cum pueris Catechismum frequen-

quæret, ab eodem donatus: eiusdem iussu, Catechismi tempore, Prætor urbanus, plateas, & compita lustrare solet, vt nequis sit interea qui lasciviæ deditus aut inertia, illam horam præterfluere sinat. Hæc domi acta. foris etiam non nihil. In pagis vicinis frequentior sacrorum vsus introductus: multi in fide firmati: cuidam persuasum, vt deponeret Iudaicas superstitiones. Ginsburgû, vt alijs etiam annis, itum diebus ieiunij maioris, ibique habendis sermonibus ad populum, audiendis confessionibus amplius sexcentis, rudibus instituendis, ægrotis inuisendis, vtiliter laboratum. eodem tempore Vertingam primum euocati: trecentaque illic confessiones plus minus exceptæ: aliaque nonnulla ex illius populi salute gesta sunt. Vicinis nobilibus, a quibus accersebamur, consilio æque, & obsequio præsto fuimus. Ferijs æstiuis sacerdotes duo Almangauiam ab Episcopo cum litteris, & viatico missi, eam præcipue operam dederunt, vt Catechismi docendi traderent rationem in Parœcijs, scholisque, & alijs locis: publicis deinde priuatisque sermonibus multa effecerunt: simultates sopitæ: mores emendati: vitia extirpata: renouatus cultus antiquæ religionis. Quodam loco accidit, vt cum multi confessione expiati se compararent ad Eucharistiam postridie sumendam, mulier de repente corripere pedum doloribus peracerbis: sic vt non nisi scipionis, & alio-

& aliorū adminiculo duceretur, potius quam
 graderetur ad templum. mirabile dictu, sum-
 pta Eucharistia, cuius incredibili desiderio te-
 nebatur, liberata omni molestia inter medios
 gratantes domum abiit exultans. sub idem
 tempus, alij sacerdotes duo, in varijs Sueviæ
 monasterijs non sine fructu hæserunt: ac ne to-
 ties contrita persequamur, cum ad cœnobium
 virginum ipsius rogatu Antistitis exhortatio
 habetur, tale apertū est ostium rei bene geren-
 dæ, vt sub Calendas Nouembres accerferetur
 sacerdos ad omnium confessiones: erat in ijs
 vna, nescias naturæ vitio, an dæmonis instin-
 ctu, alijs molesta, quibus, & sæpe intentauerat
 cædem: eadem Patris nostri sermonibus ita
 demitigata est, vt ceteræ mirentur. Apud cœ-
 nobium etiam, quo tantum patet aditus virgi-
 nibus illustri familia (Canonissas appellant)
 eadem præstita munera Societatis. Sacerdos
 alius e nostris, in thermis cum ageret, frequen-
 ti Missæ sacrificio, & hebdomadaria quorum-
 dam confessione communionemque, eius loci
 incolas ad pietatem accendit. Inde, per uigila-
 tiones hibernæ, quibus iuuenes inter puellas
 que, saltationes, cantiones, computationes, ex-
 ercebantur, semina malorum, exactæ. Puella
 quædam eius loci decumbebat destituta omni
 fere sensu, hortatur sacerdos eos, quorum in-
 tererat, vt ad opem diuinam confugiant, po-
 stridieque sacro intersint: paruerūt illi, & puel-
 la me-

la melius habere cœpit. deinde omnino conu-
luit. Eluangam hoc etiam anno sæpius itum.
Quadragesimam totam duo ibidem sacerdo-
tes perquam vtiliter occupati fuere. Catechif-
ni schola, quam Principis munera vehemen-
ter ornarunt, numquam frequentior. absterse-
runt sordes conscientie centum homines su-
pra mille: liberati ab hæresi non pauci. Deni-
que Eluacensis populus, Dei beneficio, quotan-
nis fit melior, & doctior. Est oppidum Eluan-
ga proximum Heuarendissimo Præposito su-
biectum, situm in finibus hæreticorum, ipsam-
que propter negligentiam Parochorum infe-
ctum hæresi magnam partem. Missus eo alius
sacerdos, per partem veris ieiunio sacratam,
& posuit operam, in ea gente adiuvanda, non
solum vtilem, sed necessariam. hæreticorum
libri inflammati: rudes in fide instructi: ne op-
pidanorum filij apud vicinos hæreticos edu-
cetur, publice cautum: religionem Catholicam
resperere ducenti. His alijsque officijs illum
populum ita demeritus est pater, vt abeuntem
comploratione prosequerentur. Ceterum his
nostrorum laboribus, admirabilis Dei beni-
gitas, & piorum hominum, virorumque nobi-
litium, maxime ipsius Principis, spectata sæpius
liberalitas egregie respondit.

COL-

COLLEGIVM MONACHIENSE.

AD TERNAS conciones accessit Italica rogatu serenissimi Ducis . Doctrinæ Christianæ, quæ traditur in templis quinque, nihilo fere minor, quam concionum fructus : sed cum ob veteris aulae sacellum Italo concionatori concessum , deesset vni Catechistæ locus, serenissimus Princeps Ferdinandus rogatus de suo, quod habet apparatusissimum, non solum libenter dedit, sed multa etiam addidit munuscula, quibus puerorum ætas allici solet: homines vices mille noxis soluti: hæresi tres & quadraginta : obscenorum auctorum, & damnatorum libri combusti: mulieres sex ab impuritate vitæ ad honestatem traductæ : odiorum radices, quæ partim tacite, partim aperte serpebant, cum fibris euulsæ. Quidam luculentæ plagæ, quam in facie acceperat, iniuriam condonavit : alij præstigijs dæmonum liberati: a medietatis sceleribus, ac præcipue a consciscenda sibi morte nonnulli deterriti : fuerunt & quidam, qui diuinitus se admonitos fuisse dixerunt, vt susceptis longi itineris difficultatibus apud nos peragerent confessionem, ad ægrotos, & animam agentes aditum frequenter, magnoque cum fructu, ad mortem propter maleficia damnatis allatum solatium, & subsidium . Quo ex numero, mulier acta ad supplicium, cum sorte obuium

obuium habuisset auctorem comprehensionis suæ, cominasculans frontem, Tibi vero, inquit, libenter ignosco, ago etiam grates: plus enim mihi inimicus profuisti odio, quam amici omnes profuissent obsequio. Ad subiectos interdum pagos excurritur, & dum adulti confessione expiantur, erudiuntur pueri doctrina. Magna autem pietas Monachiensium: declarant eam cum cetero anno, tum vltimis præcipue diebus sanctioris hebdomadæ, venerantes in templo nostro instructissimum Domini sepulcrum: nec vinci se patitur Dux cum coniuge serenissima: quo tempore vidisses (nec temperasses a lacrimis) pueros Angelorum ornatu, certa de Domini cruciatibus capita, distincte, & explicate prælegentes: nam quid dicam de crebris quorundam verberationibus? per integram horam vnus grandior natu, vel prohibëtibus alijs, sese cecidit: minoribus cum præfinitum esset spatium non ita longum, breuitatem temporis verberum grauitate pensarunt: votiuis peregrinationibus anniuersarijs adiuncti aliquot e nostris vtilem operã posuere. Domini Præpositi vocatu duo Oetingã missi, cum primaria Sodahitate, post Christi ferias resurgentis: post ascendentis enim ad Montem Sanctũ iuere quinque: in qua peregrinatione nihil ad exemplum illustrius fuit trium Principum iuniorum præsentia, quos serenissimus parens accerserat: ibant pedites, & pellici, Rosarijs e collo

collopendentibus, vt habitu a ceteris sodalibus nihil differrent. Mandatu Ducis Christianissimi, pro Ecclesia, & afflictis præsertim Gallia rebus, tridui supplicatio indicta: vt viri mulieresque irent ad templa diuersa. Sex id temporis habitæ conciones: quattuor a nostris: has supplicationes consecuta est comprecatio horarum quadraginta, distributis vicibus in Sodalitates, & Clerum: spectata præter ceteros religio adolescentium vtriusque Sodalitatis. clausit ordinem cum omnibus suis aulicis Dux ipse, qui horis duabus, fixis humi genibus, ita attente orauit, vt ceteri omnes fatigarètur. Nec vero tantum suis prælucebat subditis pietate, sed profuit etiam non parū seueritate. Graue proposuit edictum principio anni in eos, qui verbo violarent numen diuinum. iussit id promulgari a concionatoribus pro suggestu: dein tertio quoque mense, ne quis causetur obliuionem, ipsius memoriam populo renouari. Hinc multis magister officij supplicij metus. Scholas nostras frequens, & delecta iuuentus nobilitat. floret etiam, & augetur cōuictorum conuberniū: etsi propter locorum angustias complures excluduntur: ad litterarum cognitionem, & studium religionis pari cursu contendunt. Inter omnes primas tenent qui Deiparæ Sodalitio nomen dedere: sunt enim etiam intenti proximorum saluti: adducunt alios ad patefacienda peccata, alios ad deponendas iniurias.

iurias . sunt qui præcidant multis causam flagitij, nec desunt qui egenorum paupertatem liberalitate solentur. Extremum illud esset, vt diceremus aliquid de eximia voluntate, & magnificentia erga nos optimi Principis : sed quoniã nulla eloquês gratiarum actio reperiri potest, quæ adæquet minimam partem illius magnitudinis, in admiratione tacita reponatur .

COLLEGIVM AVGVSTANVM.

CONCIO quæ in templo nostro sub initium Quadragesimæ haberi solebat, mutavit in Catechismum . confluunt pueri puellæque, ipsi etiam adulti : sed inter pueros & puellas æmulatio permagna, certamen vero etiam visendum. victores exultant, victi concidunt : sed ita, vt alio die parationes reuertantur : auget cupiditatem voluptas cantionum, & munusculorum frequentia : eiecerunt se a prauis opinionibus de religione viginti nouem : non pauci suscepto multorum milliarium itinere ad nos venerunt exoneradæ conscientia : nutans in fide, & defectionem cogitans, ne laboretur erectus . Quædam ab hæreticis induta, mox pœnitens facta, instructa, & ad illorum laqueos cautior facta. virgines duæ inter hæreticos aliquot annos versatæ, numquam adduci potuere, vt eorum cœnam degustarent : alia, ieiunij tempore, carnes per vim ori ingestas contempsis

temptis minis præmijsque, admirabili constan-
 tia eiecit. Quidam inops rei familiaris men-
 tisque, cum se in profluentem proiecisset, semi-
 animis extractus, vtriusque rei remedium, Deo
 dante, a nostris accepit. Prætereo adulterina
 cōiugia, & illegitimos toros separatos, disfidia
 inter coniuges composita, libros de rebus tur-
 piculis, & periculosis in ignem coniectos, du-
 bios retentos in fide: aliaque sollemnia. ægro-
 ti in nosocomijs, & alijs etiam domicilijs vr-
 banis, dies noctesque visitati: apud eosdem ne-
 cessitate urgente excubiæ actæ: adultis caren-
 tibus Confirmationis sacramento, & præ pu-
 dore abstinentibus persuaferunt nostri, vt ab-
 stinere vereantur: quod pudere præstet, quam
 pigere, vbi prætermisio necessarij officij est
 periculosa. egenis ac tenuibus familijs piorum
 hominum liberalitate benigne factum. In pa-
 gis duobus suburbanis Catechismi explicatio
 numquam intermissa: in eorum altero, absente
 Parocho, concionum confessionumque par
 fuit fructus. alio loco, puella, furore, an diabolo
 impellente, nullum signum habens sanæ mentis
 tranquillitati reddita. Ac ne plura his similia
 confecer. Pater vnus in graui negotio euo-
 catus, illustri viri coniugem non solum repe-
 rit a viro alienatam, sed prope a mente deser-
 tam: ac primum detractis superstitionis nugis
 cum inuolucris aureis, quas habebat ad collū,
 ac reposito in eorum locum simulacro agni

N . . . . . cæle-

cælestis, in cera consecrata, bene sperare iussatum deinde confessionem de tota vita vt institueret admonita : nec spes illa, aut confessio frustra fuit : prouoluta ad genua mariti, mærens, & lacrimans, vt in gratiam reciperetur postulauit : magna vis pecuniæ sacerdoti oblata reiectaque est: illud depoposcit, testificandæ non ingrata erga Deum voluntatis, daret operam, vt correctior esset Clericorû disciplina: erudiretur populus præceptis Christianis : ac, si quis irreligiose vsurpasset nomen diuinum, graui pœna sanciret : id se facturum pollicitus est regulus, quin etiam chirographo firmauit. Ceterum sacrum instrumentum ita auctum, altareque maximum tot muneribus, & operibus exornatum, vt eorum magnificentia, & liberalem ostendat piorum voluntatem, & excitet mirantium religionem : nec defuere aliquorum dona, quibus Scholasticorum pauperum, qui aliena viuunt misericordia, & Collegij egestas toleraretur . Ad discipulorum pietatem promouendam constituta Sodalitas perpetuæ Virginis, & paucis numero mensibus spem omnem vbertate superauit . Has ob res, quarto ante idus Septembris, post datum a sodalibus scenæ, ac populo, vnum e miraculis Matris sanctissimæ, recitatum est decretum confirmationis in frequenti corona virorum illustrium, tanta approbatione omnium, vt e Scholasticis tantum, delectu habito, nonaginta amplius censeantur.

Actus

Actus etiam dialogus, vt fere quotannis, in renouatione studiorum tanta spectantium voluptate, vt admirabile esset. Progymnasmatū Latinitatis auctore Patre Iacobo Pontano volumina duo (tertium enim adhuc est sub lima) ita grata, & vtilia acciderunt, vt a pueris non solum ediscantur passim, & recitentur in disputatione, sed doctorum etiam virorum terantur manibus, & commendentur: id ei rei signum: quod ter vno anno impressum est Ingolstadij volumen primum: hoc quanti sit, facile ex illis intelligitur, qui fuerunt superstites librorum suorum. Fridbergensis domus suburbana, de qua proxime scripsimus, ornatu templi, & horti cuiusdam accessione, amplior, & illustrior facta.

LANDSPERGENSE COLLEGIVM.

ENOVITIORVM grege, exacto probationis biennio, ad varia huius Prouinciæ Collegia septemdecim missi: ceterorum qui exercentur, magna spes, indoles, industria: illudque peculiare studium, vt tales sint, quales eos esse nostrarum legum disciplina, & Superiores volunt. mittuntur interim ad pagos, & consuescunt imbuere puerorum mentes, & agrestium: rudimenta illa, & incunabula nostræ Societatis. Peregrinationes ad pia loca, & remota susceperunt duodeuiginti, haud scias ma-

N a iore

iore defatigatione corporum, an animorum
 exercitatione: nam præter laborem, & incom-
 moda itineris, magna etiam verborum contum-
 elia, & iniurijs, ab hæreticis affecti: quæ ta-
 men omnia, illorum vicem magis dolentes, for-
 ti pectore tulerunt. varijs etiam in locis, oc-
 casione oblata, afflictis & egentibus fuere ma-
 gno solatio. Parocho in primis grauius ægro-
 tanti, quem Nouitius sacerdos (reluctantibus
 licet domesticis, & præstigiatores appellanti-
 bus) eo perduxit, vt eiecta concubina, e qua nu-
 merosam prolem susceperat, aperuerit omnia
 peccata, quæ vel a pueritia meminisset: et si cõ-
 ualuisse, receperit ordinaturum melius vitã,
 honesto quodam viro præsentem, data dextera,
 in id quod petebatur, fidei obligandæ. Hæc de
 Nouitijs. Conciones tum in nostro templo, &
 in Paroçia magna, tum etiam in pago ciuitati
 proximo, frequẽtes fuere: auctusque numerus
 frequentantium sacramenta: verum ne quis in
 confessione rite atque ordine obeunda, præ-
 tendere possit ignorantiam, traditus est publi-
 ce modus, quo quisque totum diem secum scru-
 tetur, factaque ac dicta omnia noctu remeti-
 tur: eam rationem complexi homines circiter
 ducenti: cum Ecclesia in gratiam restituti hæ-
 retici nouẽ: libri damnatæ perfidiæ oblatis, ab-
 sumptique flammis. Quidam grauisimis con-
 seientie stimulis agitati, deque salute animæ
 desperates, atque ex eo numero præcipue tres,
 libe-

liberati molestissima cura, & ad spem meliorem erecti. Mulier, quæ toto fere triennio, quo sacris abstinuit, ipsa suum cor edens, & vitans vestigia hominum, errabat misera in campis, dæmone interim instigante, vt vim vitæ suæ afferret, vel aqua, vel laqueo, nostrorum suasu sibi, & hominum cœtui restituta. Alia vehementer vexata a dæmone, & vir quidam, vt arbitrabatur, a Lamij nocturnis, remedium inuenire: ab aqua lustrali illa, hic a consecrata imagine agni. destitit vnus a consilio sibi consciscendæ mortis: ab incepto alius præbendi alteri venenum. vna denique mulier, cum a pueritia deperisset adolescentulum, irrito voto, in furorem versa, cacodæmoni, qui ei se obtulerat in eius specie quam amabat, pecuniam pollicens, & alia munera, si Deo Mariæque renuntiaret, vt sunt faciles plerumque mulieres, præsertim vbi aurum refulserit, succubuit: eius deinde cōsuetudine vsa est ad annos quindecim: cum interea nō abstineret a flagitijs infandis: hæc tandem, Dei ductu, cum accessisset ad nostros, eiusdem benignitate, rescisso fœdere ab immani tyrannide liberata est. Prætermittit hic, vt in transcurso, impedita diuortia, concubinas amandatas, res restitutas, pauperum, curisque anxiorum necessitatibus consultum, ægrotis victisque subuentum. hæc & alia, singillatim prodi possent, si vellem: sed nos cum delectu modum seruabimus.

COLLEGIVM OENIPONTANVM.

POENITENTIVM multitudo concionum fructum ostendit . Peccata apud nos expiarunt hominũ septemmillia trecenti quatuor : hæretici aliquot persanati: meretrices e profundo libidinis, & desperationis extractæ : vir adductus, vt pellicem quam habebat, vxorem duceret, recreatus e graui morbo: nonnullis, quos malignus hostis furijs agitabat, indictis precibus, & particula cõsecratæ ceræ, auxilium allatum. Idem remedium cuidam adhibitum, qui, cum ex futurarum rerum prædictione existimationem sibi conciliare vellet, ad dæmonem adhæserat : hunc cum morbus adfixisset lecto, sine spe valetudinis recuperandæ, atque, vt indicabat ipse, voce, nutu, motuque corporis; desperata animæ salute, audiuit tamen vnus e nostris, nec multo post Deus sanitati restituit: & agnouit ille beneficium, animæ, magis, quam corporis incolumitate lætatus. Furia nescio quæ sic puerum inuaserant, vt desertos per locos, siluasque deerraret lymphatico discursu: is cum vi adductus ad nostros esset, animaduersum est habere schedulas, in quibus notæ non intellectæ, & monstrosa nomina descripta: illis sublatis, sacer agnus collo appensus puerum furore liberauit. Quidam infimulatus furti, capitisque damnatus, cum pudore.

simul,

Amul, & dolore anxius, incluso spiritu, pœnam morte tentat præcurrere, Dei matris, cui se commendarat, auxilio prohibetur a facinore, mox etiam innocentia compertus absoluitur. Quidam, præcipiti fere senectute, vt requiem, aut finem reperiret dolorum, quibus acerrimis torquebatur, iam se secandum, vrendumque medicis permiserat, adit ad eum sacerdos noster, causa officij, persuadet professionem fidei, damnatorumque librorum inflammatione: ipse autem his rebus magis, quam curationi medicorum, valetudinem acceptam refert. Sequeretur nunc, vt de datis consilijs, sublatis odijs, restitutis rebus, explicato decantatoque Catechismo, aliquid diceretur: sed illa sollemnia, In pago finitimo trimestre spatium positum exequendis, non sine fructu, muneribus Societatis. Sodalitas Parthenia iam pridem instituta, nouisque legibus hoc anno formata, diligenter præstitit officium suum: reperti ex his qui voto se obligarunt perpetuæ religionis. Optimates, ac Principes frequentes ad nos: plurimi eo tempore, cum historiam filij prodigi populo exhibuimus: & vtile fuit multis se cognitos habuisse in aliena persona,

HALENSE COLLEGIVM.

QVO PAVCIORA de hoc Collegio scribantur, fecit casus repentinus. sacerdos

N ↑

dos

dos noster ex audita vnus confessione in nosocomio, contracto morbo, decedit : vulgatum id publice : scholæ clausæ : dilapsi discipuli : nosfri partim occlusi domi, partim dimissi : sacer dotes tamen duo, quorum alter erat a sacris reginæ, alter a concionibus populo, segregati in propria scholarum domo, eximij fuere. Pentecoste gymnasium aperuit : & auctus numerus auditorum, reginæ in primis beneficio : hæc enim ad cœtum alumnorū, de quibus alias per scriptum, septem alios, eiusque exemplo Brixinensis Episcopus, decem, adiungendos curant. Anniuersaria studiorum instauratio nobilitata est argumento e beati Gregorij dialogo, de puero quinquenni e sinu parentis, ob irreuerentiam diuini nominis, auulso : profuit ea res spectatoribus, non tantum placuit. e Congregatione Reginæ Angelorum vnus Romam profectus inter Capuccinos adscribendus : alter se in aliud cœnobium contulit, causa religionis.

COLLEGIUM LVCERNENSE.

SACRIS exercitationibus Patris Ignatij, plures, & cœnobitæ præsertim, suo, & plurimorum bono instructi. duodecim amplius hominum millia apud nos sacrosancta mysteria obiere : confessiones generales ducentæ sexaginta circiter recensitæ : viginti quinque ab hæresi.

hæresi absoluti: inter quos sacerdos vnus, idē-
 que monachus, qui cum religione amiserat, &
 castitatem, ducta contubernali, quattuordecim
 annos in Lutheri cæno volutatus. quibus
 omnibus, quam attritæ vires veteris hostis,
 comprobabunt exempla, quæ subijciemus pau-
 ca de multis. feminæ aliquot lasciuiores vitæ
 ad honestatē reductæ: quidam peccatis gra-
 uis, & annis, cum leuandæ conscientiæ multas
 regiones obisset, Lucernam tandem appulsus,
 Deo ducente, multarum molestiarum remediū
 peccatorum patefactione quæsiuit. Mulier
 ab exitio voluntario, & ab horrendis spectris,
 diuini agni beneficio in cerea effigie, liberata,
 non defuere qui emersi e gurgite falsarum opi-
 nionum præoptarunt exilium patriæ, ne in eaf-
 dem relaberentur. quibusdam persuasum ieiunium
 quadraginta dierum, quod arbitraban-
 tur seruari non posse. opifex vnus in hæretico
 loco diu versatus, numquam adduci potuit, vt
 vetitis diebus carne vesceretur. hic quoque
 non canam eandem cantilenam, rescissos cō-
 tractus iniustos, aut æquis legibus tēperatos,
 redditas pecunias, superstitiones ereptas, tra-
 ditas flammis notas magicæ artis, pauperes in
 valetudinario, & carcere inuisos, auditosque.
 Præter virgines duas, quæ virginitatis voto se
 obstrinxere, quattuor aliæ nostris confiteri so-
 litæ monasticam vitā professæ. ex his vna. ma-
 xime nobilis, & opulenta. Presbyteri, & vrbani,

bani, & pagani, partim confessionibus eorum excipiendis, partim explicandis officijs vitæ Christianæ, quod fit semel atque iterum singulis hebdomadis, instruuntur diligenter ad muneris sui functionem: curatum apud eosdem, maxime apud paganos, ad quos crebro excurritur, vt sacra supellex cultior mundiorque habeatur. ita iam noua quædam est facies omnium templorum. res Scholastica feliciter procedit. flos iuuenum egregius. ex his Capuccinorum (quibus magna nobiscum familiaritas intercedit) religionem amplexi tres: quattuor ad alios ordines se applicarunt. enituit cuiusdã singularis in castitate tuenda constantia, cum impudicam mulierem ab se abegit acutissimo clamore. sollempnis instauratio studiorum celebrata est eleganti dramate de duplici via, virtutis, & voluptatis. maiore hebdomada extrema ad Domini monumentum, eadem, aut maior celebritas, & se cædentium sodalium religio. quæ alijs annis. die dominicæ cænæ Nuntius Apostolicus duodecim pauperum pedes, & lauit & osculatus est, populo admirabundo: eosdem deinde lauto exceptit epulo, donauit argento. Pransus idem apud nos, cum utroque Prætoris urbano, alijsque viris illustribus in ferijs Pentecostes, interfuit declamationi publicæ cum magna beneuolentiæ significatione. & fuerunt etiam in nos dona et publica, & priuata. Templi ædificatio paulisper pependit, concidente

cidente fornice altaris magni. et si hic casus videtur propemodum fuisse optandus, vt elegantia quædam, & decor adderentur, quæ deesse videbantur, formæ prioris ædificationis.

MISSIO LAUFFENSIS.

ZVINGA Præfectura est Rauracorû, Basileæ finitima, quæ oppidum Lauffenum, cum quinque pagis complectitur: sub ditione quidem Episcopi Basileënsis, sed Lutheranae sectæ, annos abhinc sexaginta ferme pertinaciter adhæsit: Basileensibus submittentibus Ministros verbi, qui rudes incolas turbulentis, & venenatis, declamationibus, inuito Episcopo, lastrauerunt: donec anno superiore, compositione cum Basileensibus facta, facta potestas vtriuslibet religionis amplectendæ. igitur Episcopus, gerens curam gregis, interposita auctoritate Nuntij Apostolici, sacerdotem vnum e nostris impetrat iaciendis fundamentis. Missus est Septembri mense anni superioris, pater vnus, in concionandi munere aliquamdiu versatus: cuius aduentus ita perculit ministri Lutherani animum, & vicinorum Basileensium, vt sollemnè precationem, vota que publica suscepisse dicantur, pro populo Lauffensi: sed Deus fuit reus: Episcopus enim conuocato populo e fuggestu, breui oratione indicauit causam aduentus, dein reliquit nostro concionandi locum. a concione

cione idem Episcopus, quod numquam antea quisquam viderat, sacris operatus est. pomeridianis horis Lutheranus Minister declamare voluit ad populum, verens scilicet ne alliceretur veritate doctrinæ: carpsit quædam e matutina nostri concione, nec tamen satis memoriter tenebat: quin etiam inferere se per domos, & circulos, vt obfirmarent animum in Lutheri dogmate, etiam atque etiam monens: sed ficta celeriter occidunt: paulatim populus patris oratione, familiarique congressu eo adductus est, vt libenter audiret concionantem: quod, et Senatus fecit, multum licet Ministro reclamante. Interea pagos etiam noster obire concionabundus, & rusticanos homines imbuere Catholicis præceptis: nec vanus labor: accedente auctoritate Præfecti Zuingensis, viri Catholici, qui additus erat præsidio nostro sacerdoti, omnes pagi se in Episcopi potestate dixerunt futuros. Tum vero Episcopi precibus, & rei perficiendæ expectatione permotus Pater Prouincialis, alterum sacerdotem subsidio misit: igitur coniunctis studijs vtrique effecerunt, vt exeunte Quadragesima trecenti accubuerint mensæ cælesti. Infremuit Minister, et ad illas machinas hæreticorum descendit, ad contumelias: quamobrem offenso populo, ipsoque Principe, pro sua potestate expulit hominem Episcopus, alterumque ei suffecit non admodum a Catholicorum præceptionibus abhorrentem.

sic

sic vero admonet populum, vt ne magistratui publico repugnet, & consulit interdum nostros de capitibus vtriusque religionis. Verum ne singula delibemus, placuit tandem diuinæ bonitati, sub fine Autumni, vt voti participes essemus. sed ad omnium conuersionem, exitum quem datura fuit industria nostrorum, casus tulit. Cœmeterium retinere cupiebant hæretici, Episcopi decreto prohibebantur, Minister urgebat. tandem vbi vident rem confici non posse consultius existimarunt, qui adhuc persistebant in perfidia, vt sua coniungerent cum consilijs Catholicorum: ita communi voluntate, & assensione omnes sese Romanæ Ecclesiæ subiecerunt, veramque fidem tueri ostenderunt se vel effusione sanguinis paratos, & nullo v̄mquã tempore ab officio cessaturos. eodem die Lutherano Pædicanti cathedra, & Ecclesia interdixere: insequenti die Dominico tanta confluit ad rem diuinam concionemque virilis, & muliebris sexus multitudo, vt templo capi non posset. Nunc igitur, Dei beneficio, oppidum Lauffense cum tota Zuingensi ditone recepit integerrimam fidem, summamque laudem repositam putat in cura parendi.

FRIBVRGENSE COLLEGIUM.

CATECHESIS duplici idiomate Gallico, & Germanico diuersis locis magno affluen-

affluentium cœtu, fructuque celebratur: ex omni numero, puer magnam laudem habet, quem parens, neque promissis allicere, neque minis, ac verberibus cogere potuit, vt iret ad vrbem Tigurinam, vbi esse intelligebat cõciliabulum damni. Statæ conciones duobus in templis haberi solitæ ita probantur, vt multæ, et diuturnæ aliquorum preces tertiam extorserint. Sunt, & qui postulent quartam pro Gallis, quorum numerus in hac vrbe non exiguus: sed nondum illis satisfactum ob iustas causas. Toto insuper aduentu Domini, vernoque ieiunio, patres duolustrarunt pagos, Germanicum, & Gallicum, magno commodo incolarum vtriusque. inter sex ac viginti, qui insipientium sectæ renuntiãrunt, fuit Prædicantis cuiusdam Heidelbergensis filius, qui Patris Canisij fama excitus, longo difficilique itinere ad nos contendit: interrogatus causam mutatæ voluntatis, inconstantiam dixit, & discordiam hæreticorum. is nunc memor a Deo accepti beneficij, Compostellam abiit peregre ad beati Iacobi, vt se voto exoluat. Nobilis matrona, bonorum, quæ inter hæreticos habebat, non leuem iacturam facere maluit, quam deducere in periculum, ad quam nuper redierat, Catholicam fidem. alij non pauci in secta sententia confirmati, & aduersus insidias aduersariorum instructi: superstitiones abolitæ. Duo, qui errore mentis, an desperatione, vitam sibi adimere cogitabant, iamque vnus

vnus sibi cultrum adegerat in ventrem, alter se præcipitauerat in vndas, salutaribus præceptis instituti, & restituti pœnitentiæ: iniuste acquisita reddita: fenebre malum compressum: lites di remptæ: et his similia. mulier, quæ viro relicto, nomen vxoris cum fide perdiderat, nostrorum consilio vsa, ad maritum supplex, iusta sceleris æstimatione reuertit: histriones aliquot, & saltatores, cum huc venissent *Quadragesima*, fora vrbs, & cõpita circumibant cum tympanis, & tripudijs, instrumētis luxuriæ, renitente magistratu: quærebant vnum aliquem, quo pulsante tympanum incitarentur ad saltum: cum recusasset non nemo, causatus offensam Iesuitarum, inuentus est audaculus, cui tanti non fuit: ad eius modulationem se in numerum mouentes, ex sacris fecerunt profanos dies: sed non diu lætati. tres ex eorum grege repentino obierunt. accersiti ægrotis auxilio fuimus, & solatio. vir quidam genere & scientia nobilis, febre correptus, cum quemdam e nostris ad se vocatum disserentem audisset de rebus diuinis, sic animo affectus est, vt solus cum solo sermonem miscuerit sæpius, consimili argumento: eisdem, cum per noctem, oblata esset nescio quæ species vestis ad luxum excultæ, agnouit pellaciam hostis: eum igitur vt conculcasset, decreuit in posterum vti vestitu, qui non esset inter æquales excellens: suscipere peregrinationem Lauretanam: cælibem vitam agere, vxore defuncta:

functa: neque id promissum sanctius, quam præstitum fuit. Castellanus item magna inter suos auctoritate, paucis diebus ante extremum, pro- rum libellorum quos nostri suggererant, crebra lectione, ita mutatus est, ut nihil aliud magis habuerit in votis, quam ex illorum præscripto vitam finire. Præclara vero huius populi erga sacras Agni Dei imagines religio est, quibus donati, nihil sibi dæmonas, & cantatrices obesse posse, persuasum habent: quam illorum fidem Deus euidenti miraculo confirmavit. Vir senatorius aliquot sibi muneri datas huiusmodi plangunculas condiderat in arcam vestiariam: qua reclusa cum vxor aliquando vestes exponeret ad usum, flammula, ex ardenti cereo, decidit in floccos thecæ pulueris tormētarij: hic perterrita mulier, & impos mentis, ut fieri amat in subitis casibus, occlusa arca accurrit ad cereum, comprimendo igni: immane dictu, thecæ lignæ incendio absumpta, incluso pulueri, & circumpositis vestibus pepercit: narrauit hoc ipsa, & vir eius, augendæ venerationi, multisque rem ipsam ostenderunt, ut affirmationi suæ facerent fidem. Proepiscopi magna in nos beneuolentiæ: eius rogatu in anniuersaria Synodo orationem habuit vnus e nostris, pleno confessur. Friburgensis Parochus, Clerique Decanus, pijs commentationibus in Collegio exerciti: salutaria quædam consilia veteri religiosorum familiæ roganti data: ut

mira-

mirabile sit labentem olim disciplinam in optimam viuendi formulã tam cito potuisse conuer-
 terti. Senatu vtimur nostri amantissimo. acci-
 dit autem, vt controuersia quadam non ita pri-
 dem delata ad arbitrium paucorum, qui nobis
 non fauebant, causa caderemus: sed cum Sena-
 torum nemo sustineret illam sententiam ad nos
 perferre, nobis res integra permansit. cœpti
 Collegij ædificationem interrumpere bellici tu-
 multus: sed multorum ciuium insignis liberali-
 tas erga nos eluxit: eis, vt aliquo modo grati
 essemus, ad pium vsum sacramentorum, rectam-
 que morum informationem, libellos aliquot
 promulgauimus: inter quos iucunda maxime,
 grataque fuit huic populo, duorum Heluetio-
 rum, sanctorum doctorum & apostolorum vita
 litteris consignata: qua tantopere delectan-
 tur, vt auctori gratiam retulerint cum sin-
 gulari munificentia. Scholasticorum frequen-
 tia auxit magistrorum industriam: in repe-
 titione studiorum Comœdia data. Congrega-
 tionis Marianæ sodales sunt. ceteris exemplo.
 ijs diebus, quibus laborat sæculum omnis la-
 sciuiæ licentia, ad sacrum montem pulcherri-
 mo ordine incessere, decantaruntque litanias
 numini placando. Altera item virorum insti-
 tuta olim Sodalitas, hoc anno nobilitata mul-
 torum accessu. Hos felices nostrorum cona-
 tus non desunt qui introspiciant ægris oculis:
 et fregerunt genuinum: sed qui fructus? suam

O

inui-

inuidiam coarguerunt, non arguerunt nostram infamiam.

RATISBONENSE COLLEGIVM.

ANTE QVAM refero statũ Collegij, pretium fuerit attingere aliquid de vrbe ipsa. Ratisbona, Augusta olim Tiberia, vrbs est per ampla, & antiqua, quondam Bauariæ caput, nunc sponte, imperij legibus subiecta: Danubio affuitur, in quem duo alij fluuij peræque nauigabiles, urbem iuxta, se exonerant: pontem lapideum habet, & principem ædem quadratam, labore, & opere, ante alias: qua ad occidentem, & septentrionem vergit, vineis vestitur amœnissimis: qua meridiem spectat, & orientem, porrigit se in perpetuam, & æquatam planiciem agri, ita opimi, & fertilis, vt cum obsitum videat Germania, non timeat annonæ caritatem. fuit olim Christianæ pietatisatrix, & popugnaculum veteris religionis: nunc, etsi degenerauit a priscis illis sanctisque maiorũ institutis, Luthero addicta, adhuc tamen tam multis templis, cœnobijs, Collegijs Ecclesiasticis, diuersisque religiosorum familijs, conspicua est, vt ipsis reliquijs spem faciat breui ad pristinum cultum nitoremque redituram: id quod etiam laborat serenissimus Bauariæ Dux Gulielmus, introducto Collegio nostro: cuius rei narrationem a principio

pio querlam. Anno huius sæculi octogesimo sexto, mense Aprili, aliqui e nostris eo destinati, concionari in summo templo, aliaque munia Societatis exercere felibiter cœperunt: et primum serenissimus Princeps ædes attribuit, quas vbi nostris vsibus minime accommodas intellexit, mutauit cum amplioribus, ea lege, vt tractu temporum, coemptis domibus, quæ insulam efficiant, Collegium extrueretur: sed cum res lente procederet, casus inopinatus, vt perduceretur ad exitum, mirabiliter est consecutus: cum enim monasterium sancti Pauli a beato Volfrango quondam huius vrbs præfule fundatum, prope desolatatum esset ob mortem Antistitæ femine nobilis, Dux, & Proepiscopus, iunctis opibus cōsiliisque vehementer contenderunt vt nobis traderetur, & tandem perruptis difficultatibus, quæ negotiū distinare videbātur, hoc anno, tertio Calendas Martias, nouo Collegio initium sollemni ritu, & apparatu factum est: quam celebritatem, viri principes, & religiosissimi, omni ciuitate ad spectandum effusa, præsentia sua illustriore reddidere. igitur re diuina a Ratisbonensi Proepiscopo facta, & decreto Pontificio, quo, abrogato monasterio, instituebatur Collegiū, Ducique Bauariæ commendabatur, publice recitato, Reuerendissimus Commissarius (nomē hoc est Ecclesiasticæ potestatis a Pontifice acceptæ) Sixti Quinti Pontificis maximi auctori-

O 2   tate,

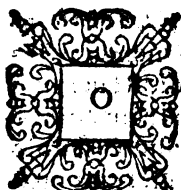
tate, Patri Prouinciali nostro, prædictum Sancti Pauli monasterium, vna cum omnibus facultatibus, & redditibus annuis dedit. inter ceteram sacram supellestem, est calix, & vestis, quibus, sexcentesimo abhinc anno, vtebatur beatus Volfangus, in sacro faciundo. Hac potestate accepta Pater Prouincialis orationem habuit, vt res locusque ferebat: subsecutus est concentus musicorum gratias Deo agentium, & fausta amicorum gratulationes: viris denique primarijs epulum datum. Ergo, hoc tempore, qui de nostris Ratisbonæ morantur, in rem Catholicam diligenter incumbunt. incesserat rumor, haud dubium quin a maleuolis, concionatorem nostrum pro suggestu edixisse, se, vertente anno, in Lutheranorum proseucha concionem habiturum: inuestigatus est a magistrato fons & caput maledicti, compertum est ab hæreticis fluxisse: quod cum faciunt suam magis imperitiam illustrant, et nostram fidem. et iam aliquibus lux Catholicæ veritatis illuxit. Hoc Iacobus Andreæ, Lutheranz sectæ apud Zubingenses buccinator, cum perferret, libellos famosos aduersum sacerdotem in vulgus dedit, ad quos totidem libris editis responsum est a nostro, vt clauus clauo pelleretur. Addita deinde est altera concio in templo nostro Sancti Pauli, tempore Aduentus. In formanda quoque iuuentute, ne hæreticorum diligentia superaremur, instituta explicatio
Chri-

Christiana doctrina; in templo Sancti Cassiani, loco satis amplo, & commodo: neque multo post litterarum etiam ludus apertus: a quo Societatis munere, et si magistratus animo esset valde alieno, Dei tamen concessu, voti compositus effecti sumus. Itaque Octobri mense, ut facere possemus principium docendi, Reuerendi Patres Scoti e familia Benedictinorum, omnem iuuentutem suam, quam multos annos sedulo erudierat, nostrae disciplinae tradiderunt. praecessit oratio Latina habita a scholarum Praefecto. inuentus quattuor classibus distributa. Praeter confessiones hebdomadarias, diuinis epulis apud nos pasti quindecim supra sexcentos: ex eorum numero totius vitae rationem reddidere instar sexaginta. haeresim exuerunt octo: ab infami concubitu se recepere non pauci. Tres ad monasticam vitam redire, quam deseruerant. Afflictis hominibus, atque aegris, salutaribus consilijs auxilijsque frequenter praesens. a magistratu cuiusdam oppidi evocati, ut adessemus cuidam capitis damnato, non vnus tantum, sed etiam, pro re data, consulimus saluti multorum. Et poterant haec, aliaque distinctus scribi, non aceruatim componi sed audientes quae meminert, ad singula Societatis Domicilia edisserenda festinari.

P R O V I N C I A

R H E N A N A.

PER ABANTVR. socij ter-
centum quadraginta quattuor.
Coloniz, supra Tyrones duos,
triginta octo: Treuiris in Col-
legio vndequadraginta: in Pro-
bationis Dome, quæ est illi ad-
iuncta, Nouitij triginta: Moguntiz sexaginta,
duo: Herbipoli quadraginta septem: Molsenij,
& Fulde, viceni quini: Heiligenstadij, exceptis
duobus in missione agētibus, quindecim: Con-
fluentiz nouemdecim: duodecim Padelbornæ:
Monasterij septemdecim. Sex mercedem acce-
perunt laborū suorum. Vocati ad opus viginti.

COLLEGIUM COLONIENSE.

COLONIAE in summa a de bina: ceteris
in templis, septem octove conciones, die
festo, habentur. harū opera abiecere perfidiam
multi: mulier in his nobilis, quæ, quadragen-
ria licet, accessit ad sacramentum Confirma-
tionis, & ad idem faciendum familiam omnem
perpulis exemplo. Quantum examen fuerit in
nostro templo penitentium, ex eo coniectura
est, quod vnus sacerdos, paucis diebus, ducen-
tos audisse affirmat de tota vita. A flagitiosa

con-

consuetudine remota muliercula, quattuordecim. Virgines duæ e cœnobio sæculum cogitantes ad saniora reductæ. quinque se Deo in religiosorum familijs dedicarunt. acres inimicitia secularium iuxta, & religiosorum hominum, cum pace mutata: multorum inopia corrogatis elemosynis propulsata. desperati adducti ad spem fructumque vitæ melioris: inter hos vnus, qui iam collum laqueo inserta nerat. Mulieres duæ, in quas agere poterat demon ex syngrapha earum sanguine conscripta, tam in mani nexu solutæ: earum alteri demon identidem chirographum ostentabat: sed freta præscio diuini agni, cuius imagine munierat peccas, cum reddi sibi iussisset, tandem paginam aspexit in fauillam & cinerem conuersam. noc minor fructus e doctrinâ Christiana: qua tradita in tœplis, xenodochijs, compitisque, magna populi approbatione. adolescens e colluue Lutheri, cuiusdam e nostris sedulitate in erudiendis pauperibus, ita affectus est, vt intra semihoram, cum certo periculo fortunarum, pertæ sus incertiam suam, ad Catholicos emerferit. eodem officio permota mulier, e face Anabaptistarum resipuit, & salutaribus aquis abluta est in plenissimo templo. Hebræa etiam, antequâ baptizaretur, a nostris præparata, & instructa. In scholis maximam laudem virtutis, & eruditionis obtinent, qui Partheniæ Sodalitati nominis dederunt, siue minori, in qua adolescent

tes quadringenti : siue maiori , quæ centum viros doctrina pietate , grauitate , nobilitate præstantes habet : ex illis decem optarunt sibi varias religioforum familias : septem , post acceptum Magisterij insigne , & vnus præterea apertus ad ministerium domesticum , cooptati in Societatem nostram .

TREVIRENSE COLLEGIUM.

LVCTVOSVS in primis Collegio fuit immaturus obitus Patris Ioannis Gibbonij, Rectoris : extremum diem clausit in vicino quodam monasterio, & ad altare beati Bernardi, qui primus eius monasterij auctor fuerat, honorifice sepultus : vir regendi, vt in Societate, peritissimus: amari cupiebat, timebat timeri: non dominationem, & seruos, sed rectorem, & socios cogitabat . sic facile sine querela obedientiam inuenias, & auctoritatem tuare. Fructus ex agro dominico non pauci . & seditiosis factis extulere se nonnulli: restitutum magnum pondus argenti . mulier ægræta, post nuncupatum votum confessionis, valetudini reddita: sacris exorcismis, & sacrificio Missæ, ex adibus primarij viri formidolosa spectra depulsa. Quidam pecuniosus, nostrorum opera, multorum millium aureorum summam, ad ciuium, religioforum, Ecclesiasticorum, subleuandam inopiam, Monte, vt vocant, Pietatis instituto, testamento

mento legauit . a turpi viuendi consuetudine abducti milites, alijque: muliercularum superstitiones disiectæ: deuotiones, quibus se diabolio addixerant, reuictæ: harum maleficia latius patuere: et in idem barathrum traxerant viros, doctrina, opibus, dignitate, non pœnitendis: in quibus iuuandis, cohortandisque vt seueritatem supplicij subirent animo libenti (viui enim comburuntur venefici) quanto opere defudent nostri, cognitum est vrbi, Præfectoque: hic quidem publice affirmauit, velle se tam molesto et periculoso officio defungi, nisi ad conuersionem animarum, suam operam Iesuitæ conferrent. exercitijs spiritualibus dedere operam decem: dari erant plures, ni contagium metueretur: eadem de causa gymnasium aliquamdiu desertum. Ceterum quanta sit pietas auditorum, vel ex hoc colligas, quod discipuli superiorum classium, captiuæ mulieris a Mauris redimendæ, steterunt pro foribus templorū stipem rogantes. Catechismi explicatio, ex auctoritate illustrissimi Principis, felices habuit progressus: is cum interfuisset aliquando, ita captus est vtilitate operis, vt epistolam miserit in vniuersam ditionem, qua omnes iubet Parochos, curionesque, ponere horam sub prandio in exponenda doctrina. addidit Decanus, velle se per litteras admoneri quot mensibus de rei successu: enulatisimum esse cognouimus. At Tyronibus nostris plerisque, quod sæpe fit,

fit, non ita facilis in Societatem nostram con-
 rigit ingressus, Ponetur narratio vnus, causa
 exempli. Colonia adolescens ad Magisterij gra-
 dum promotus, adscribi cupiebat in ordinem
 nostrum: erat ei mater vidua, nec tenax prisca
 religionis: cum hac, aliquot ante mensibus, cre-
 bris sermonibus egerat de vanitate, & incon-
 stantia rerum humanarum, præparans videli-
 cet, quod medici faciunt, ad acrem icum: at nõ
 intelligebat illa, siue dissimulabat: tandem iu-
 uenit, cum satis pertentasset animum mulieris,
 consilium aperit: fulminata mater hæc pronun-
 tiatione veluti improuisa, in lectulum decidit:
 tum in furnum versa, lacerare crines, non
 mittere vocem, non admittere alloquium cu-
 iusquam: ab hac velitatione rursus eam adole-
 scens vesperis aggreditur: nõ erat tutum peri-
 culum in mora: persisto illa hoc amplius in re-
 cuso, miscet precibus indignationem, & mi-
 nas: ubi surda ad omnia mulieri aures, clam, do-
 mo, atque vrbe egreditur miles Christi, et, Dei
 impulsu, per eam portam, quæ sola carebat ex-
 ploratoribus, quibus aliæ omnes matris iussa
 obsidebantur. elapsam statim illa animadu-
 erit: recta ad Senatum: eius operam suppliciter im-
 pldrat, accusat Iesuitas, qui filium mulieris, &
 orbe, spem fesse tratis, & solatium eripissent:
 cuo eantur duo e nostris, harum rerum conscii,
 vt putabatur: quibus dimissis, quod appare-
 ret esse extra culpam, viator publicus cum ad-
 lescen-

lescentis auunculo mittitur, qui retinere fugientem. paruit non imprudens iuuenis: ea quamquam bidui iter processisset, nequa periculi tempestas nobis immineret, Coloniae reuertitur. ducitur ad Consulem vrbs, & principem Senarus: qui praefati, ignoscendum muliebri dolori, cum causam dicere iubent: nequit probare difficile: cum igitur perorasset, matrem (iam enim conuenerat cum affinibus cognatisque) submisso vultu veniam petit: at illa accidens ad genua, & flens vbertim, filium, ne se deferat, precatur. hic contra, eodem habitu corporis, opponens precibus preces, exigit tam sancti consilij assensum: sed cum lacrimae adhuc, & questus irriti dicerentur, exurgens, effatur, Obediendum magis Deo, quam homini. et verbum facto secutus, non contempta matre, sed mortali, neque in longum prospicientes, caelesti patri vocanti postposita, remensio timere, quod iampridem spe deuorauerat, ad nos victor euolauit.

COLLEGIVM MOGVNTEINVM.

ESYNAGOGIS peruersa docentium exulere se quatuor, & viginti in his adolescentibus, ab extrema Saxonja, Graecis litteris Latinisque apprimè doctis: qui se ad hunc veritatis venisse profitebatur. Patris Cassij Catholico faciem praesente. alius item exiisse

dem

dem regionibus, non dissimili causa: verum hic per morbum redire in patriam coactus, nec dum in teperit, duos se maiores natu incedit, eosque secum Moguntiam, præclarus Christi mercator, adduxit: qui & cum Ecclesia reconciliati: mox, ætate licet prouecta, in disciplinam nostram traditi, ab eodem perductore collectiua eleemosyna sustentantur. Sanctimonialibus duz, relicto sæculo, quod voto factoque repetierant, ad cœnobium redire. non nulli a pellicibus auulsi. virginum monasteriũ extra urbem, ita formatum est nostrorum præceptis, vt exularint iurgia, magis molesta, quia domestica, magis frequentia, quia muliebria: & in eorum locum pax & legum observatio celsa ferit: quas, vt intelligeremus vere poenituisse, & bona fide redisse in gratiam, illud fuit argumento, quod prostrata Antistita, nec sine lacrimis veniam petens, ceteras permouit exemplo. Elementa Christianæ legis, intra, extraque urbem, pueris tradimus: nec est rubori etiam adultis discere, sed nescire. Illud in pago quodam ita fuit vtile, vt videatur res Catholica reuixisse: ignorabant videlicet pagani, quid facere, quid vitare deberent: nullum fere erat discrimen sacrorum, & negotiosorum dierum: nulla, quoquo tempore, ciborum, aut cœnæ abstinencia: de peccatis confitendi nec peritia, nec voluntas: ita propter errorẽ atque inscientiam, nihil rite fiebat, atque ordine: sed omnia

in te-

in tenebris iacebant. aduentus nostrorum, Deo illuminante, attulit lucem : tum primum se ipsi respexerunt, et, quæ prima spes boni adipiscendi, damnauerunt malum, seque vltro tradiderunt illis in viam Domini dirigendos. exarserat duos inter nautas, in traiectu fluminis, gravis rixa: & vt est genus hominum maledicendo exercitum, post iacta vtrinque probra, expediabant contos, pugnae speciem moliebantur : sed repressi ambo Catechista nostri opportuno cursu, data fide acceptaque, rediere in mutuam concordiam. Res Scholastica optime procedit: auditores octingenti: et (quod commune est omnibus Collegijs) Parthenij excellent: non leue signum, quod in tributione præmiorum, ab ima classe ad summam, ij solum promeriti palmam, qui de Congregatione essent. ex ea nonnulli se cœnobiorum legibus obstrinxere. vt hinc etiam appareat Sodalitia Virginis, officinas esse pietatis.

COLLEGIUM HERBIPOLITANVM.

EX HIS, QUI e falsarum opinionum fallo transfulere se in Catholicam cymbam, Frius Anabaptista, maritus licet, ac parens liberorum, baptizatus est. Persuasu nostrorum multi hæreticorum libri traditi flammis: qua peste cum purgata essent & nosodochia, quæ octo sunt in hac vrbe, curatum est, vt introducere-
tur

tur lectio meliorum. sed in his etiam valetudinarijs vtiliter laboratū: agrorum vnus ita efferratus erat odio inimici, iraque ex iniuria accepta, vt quando vlcisci illum non posset, a se non manus abstineret: blāda hunc oratione, nostri, & ad collum appensa sacra imagine agni, tranquillarūt. Faber quidam ferrarius, post varias obitas Germaniæ vrbes, in patriam redit, vxorem ducit, hortatu Parochi fit Catholicus, ante nuptias percipit Eucharistiam: sub hæc visus corripit dæmone, & morbi genere inusitato, vt omnes miserarentur: cum caderent in irritum remedia, accerantur nostri: et prædixit dæmon eorum aduentum. igitur, vt patuit quid agitaret hominem, seque præmunierunt oratione, ac ieiunio, consuetis exorcismis pugnam aggrediuntur: sed omnis eorum conatus ludibrio erat: applicant sacrosanctam hostiam, & reliquias sancti Laurentij: tum vero vociferari diabolus clamoribus dissonis: se discessurum polliceri: deinde cunctando, prolattando, moras nectendo, & affirmando legionē esse, partem præisse, reliquos secuturos, adhuc miserum obsidebat: imperat abitum sacerdos per Christi humilitatem: &, pro imperio eius, cui etiam inferna subijciuntur, exegit diabolum, hominemque liberauit. narrauit deinde faber, se aliquando, cum, suadente contubernali perito magicæ artis, legisset quemdam eius librum, vidisse ingentem cateruam dæmonum

num

num, aspectu horribili, eoque territum, abi-
cisse librum repente, & a visu Furiarum se ab-
straxisse: tamen putare, se tunc ab illis occupa-
tum, neque ante hoc tempus animaduertisse.
quippe fortis armatus, quam diu hæresis cole-
batur, erat in suo regno securus: vbi fortioris
expetitur est auxilium, Catholicorum vexillo
sublato, extrudi metuens exacuit iram. Disci-
pulorum numerus, quam alijs annis, frequen-
tior, & virtus non minus illustris: ita iuuant
pauperes pecunia, informant doctrina, opera
fouent: ædem sacram aliquot milliaribus dis-
sitam pie aliquoties visiterunt, toto in itinere
orantes: certe, adolescens quidã diuturna con-
flictatus feбри, voto huius peregrinationis con-
cepto, ope beatissimæ Virginis reualuit. præ-
cipuã laudem habent, qui in Collegio Chilia-
næo versantur: ex alumnis quidem quotannis
submituntur aliqui ad parœcias desertas: &
iam in plerisque prolapsa religio restituta.
Non iniucundum, opinor, erit, audire alterca-
tionem quamdam inter Ministrum verbi, & no-
strum alumnus. His ius habebat parœciæ a
Principe concessum: eam Minister occupaue-
rat: hora ientationis Lutheranz, quam isti
cœnam appellant, alumnus init templum,
flexis genibus ante altare preces fundit: ad-
est perfidus caupo, cedere adolescentem iu-
bet, cœnz administranz: negat ille hoc
ad eum pertinere: is contra instat, & vrget:

con-

contentio oritur, populus accurrit: tum alumnus ætate firmior, & viribus, nec ingenio solum promptus, sed vsu etiam exercitatus, concionem ascendit, & talem orationem habet ad homines circumfusos, vt omnes admirarentur. enimvero nõ irascitur Minister, sed furit, quiritatur, concit turbam: vbi multa agitanti nihil procedit, cantharum abripit cum promulside, & minuto cum popello in cauponulam ientatum diuertit. hic finis fuit festiuæ altercationis. Institutio Christiana in vrbe pagisque frequēs, & fructuosa. obitæ villæ, castellaque, bello hæresibus indicto: & alicubi baptisteria altariaque trophæorum loco statuta, Caluino eiecto. in coacta Synodo vnus e nostris interfuit, rogante Episcopo, grauique oratione exciuit omnes ad perfectam obseruationem legis diuinæ. Ceterum, cum iniecto a maleuolis igne, tria nostra horrea conflagrassent, non exiguum damnum liberalitate optimi Antistitis hoc anno refarcitum est: datis enim litteris Collegij ædificationem confirmauit: iterumque constituit, vt floreni nobis in annos singulos sesquimilleni traderentur. attribuit præterea hortum amplum amœnumque, propter aquarum peremnitatem & opacitatem arborum, laborum calorumque æstate leuamentum. idem ante vigesimum sextum Calendas Maias primum lapidem in fundamenta Collegij deiecit: et lætantur boni ædificari propugnaculum Catholicæ religionis.

S P I-

SPIRENSE COLLEGIUM.

VBI PAR materia laborum, par operum fructus. et repetuntur quaedam multis locis, quia multis locis eadem facta. Spiræ ad cœtum recte sentientium rediere vnde quinquaginta . in his vir nobilis multorum pagorum, nomine cuiusdam Principis, Præfectus: matrona etiam illustris in supremo morbo, filij precibus adducta, non paruum incitamentum confessio Prædicantis, inter libum hæreticorum, & panem communem nihil interesse: idem sacerdoti sacrum Christi corpus ad ægotam deferenti, tintinnabulum prætulit, & facem. vir præterea rusticanus, vi quadam furiosa ita agitatus, vt omnes homines odisset, obuium quemque læderet, in ipsum Deum iaceret maledicta, diuinorum beneficiorum mysteriorum sibi redditus, & humanitati exercitijs spiritualibus instituti quattuordecim: inter hos quidam summo loco, qui, & matrè, & duas matronas pari claritudine generis, earumque omnem familiam ad rectam fidem conuertit. ad cœnobium apostata reuersus. Sacra suppellex cumulata, rei etiam domesticæ nonnulla accessio facta, vel quattuor florenorum millibus, quæ Episcopus assignauit.

COLLEGIUM FULDENSE.

INSTITVENDAE pueritiæ ratio in præceptionibus Christianis excirauit etiam Parochos, probato exemplo, vt iam non solum tēpla vrbis, & compita doceantur resonare Catechismum, sed & campi etiam ipsi, & siluæ desertæ. extitit sumus quoque a concionibus fructus: ad imperium Romanæ Ecclesiæ se reuocare viginti quinque: quidam, etsi primum animo perculsus, tamen vel instigante consuetudine, vel castigante praua conscientia, cum in vicinum pagum abisset, hausit bolum Lutheri: nec mora, contremuit omnibus artubus: & audire visus vocem intus loquentem. Expue miser, expue animæ venenum. interea, & timor quidam obstupescerat mentem, nec recreari vnquam potuit, nisi manso eiecto. iuit continuo ad nostrum sacerdotem, vt cum Ecclesia rediret in gratiam. alius per nostros ad priscā fidem conuersus, cum reuertisset ad suos aueros a religione, increpabatur, vt amens, stultusque, etiam a mulierculis: e quibus vna ultra sexum teateraria, exprobare ei cepit cultum Sanctorum, & simul ore sacrilego. Quid ista vobis Maria, idololatriz, quæ vobis vna est omnia, quid ferat, etiam si velit, auxiliij? Cui ille, miseret me temeritatis tuæ: sed nec diu eris inultavaticinium fuit. paucis post diebus infelix agitur

tur in furorem, deturbatur a mente. Ceterum hic etiam illa, quæ sunt cum alijs communia. ægri in supremo certamine adiuti. viri primarij reconciliati. coniugum duorum, & quattuor familiarum discordiæ sedatæ. qui se diris deuouerat, vt inimicnm vlcisceretur, ad meliorem mentem retractus. Discipulorum, vt fructus maior, ita numerus frequentior. Qui sunt sub patrocini-
nio Virginis se ad omnem virtutem exercēt: ij maxime, qui educantur in Seminario Pontificis. datæ sunt populo, in patente area, fauente cælo, non raro, poeticæ actiones: & perinde inclaruit scena splendido apparatu, vt insonuit plausu. e Scholasticis porro, Sancti Benedicti ordinem sex, nostram Societatem vnus, complexi. Serenissimus Archidux Maximilianus Cæsaris frater, cum in Polonia esset, Collegij nostri sacerdotem per litteras euocauit: is cum socio, infesta licet hieme, iter accelerat. octiduum subsistere cogitur Noribergæ: nec cessauit interea a muneribus Societatis: mercatores Italos, aliõsque Catholicos, audit, pascitque epulis diuinis, sacris quotidie operatus in æde Teutonica, magno gaudio piorum: denique cum ægre peruenisset in Poloniam, multam operam Principi ipsi, sed & aliquot præterea aulicis, atque vtilem præbuit.

COLLEGIUM HEILIGENSTA-
diense.

SACRAMENTA frequentantium, vt in paruo oppido, nō paruus numerus: centum plerumque recensiti. magnus eorum ardor, qui repudiarunt falsa commenta opinionum: ij hoc anno septem supra triginta. Catechismus traditus in pagis circiter sedecim. accidit aliquando, vt totus pagus effunderetur in festas choreas, vtriculario præeunte: interueniunt nostri, & indicunt vtiliorem ludum: hæere primo homines attoniti, vt fieri solet in re subita: dein facile parentes monētibus salubria, perducti in templum, mutauerunt inanes choreas cum Catechistica disciplina. Monasteria tria exeunte Quadragesima lustrata, auditaque. Dissidebant inter se sacerdotes duo odio capitali, idque malum manabat quotidie latius, in perniciem religionis. dirempta est omnis controuersia, rogante summo magistratu, nostris adirentibus. Octo in vno contubernio viri, nomine potius quam re Christiani, ad frugem reuersi nostrorum consuetudine, a quibus & instruebantur monitis, & docebantur exemplis. affligebatur mulier a spiritibus malignis, in tantumque vexabatur, vt cum teneretur, quattuor robustos homines defatigaret: Deus tribuit precibus nostrorum, vt expelle-

pellere demonia, tonantibus exorcismis. cuius rei fama cum esset peruagata vicinasteras, multi ad Collegium delati sunt furiosi homines, & fanatici: sed eos cum comperissemus atrabile teneri, curauimus medicorum præceptis sanandos, successu æque felici. Puerum quemdam parentes institui voluerunt ad hæresin, vt hoc veluti præsidio dignus haberetur patrimonio ipsorū. sed cum in hac vrbe versaretur, vel in tenebris deprauata hæreseos inter-
 Incente Catholica disciplina, nouit quid inter vtraque interesset: igitur cum iam processisset ætate, a patre renocatus, tantum abest vt Lutherum profiteri velit, ipsum etiam patrem reducere laborat ad Catholicam fidem.

MISSIONES ERFVRTENSIS & Hildesiana.

QVAE DE ERFVRTENSI missione communiter dici possent, supplebuntur breui cuiusdam facti narratione. Saxo quidam a puero Catholicus, qui & aliquando sub Duce Parmensi stipendia meruerat, e magico libro voluit addiscere artem (si modo ea ars est, & non vanissimi cuiusque ludibrium) pecunia congerenda: igitur cum forte rus proficiscitur, experimentum capturus, esse socium adit quidam, habitu hæretici impostoris equi multa ab eo sciscitatus (apparebat enim in ol-

ra cogitatione defixus) ad extremum adiecit,
 scire quid animo agitaret : et refert miranti :
 addit, breui ditissimum futurum, si obsequatur
 sibi : hic interfatus Saxo, quærit, num sit dia-
 bolus : non negat. at ille territus eius nomine,
 aspectuque, signo Crucis frõtem armans, Chri-
 stianus sum, inquit, nihil mihi tecum volo esse
 commercij : hic ira elatus dæmon, sub mortis
 denuntiatione exposcit assensum : iniecta ho-
 mini mens, haud dubium quin a spiritu bono,
 vt ad sacerdotem nostrum adiens, auxilium ex-
 peteret, & consilium : eo admonente (res enim
 hæc postea prodita est) expurgata peccatis cõ-
 scientia, Eucharistiam sumit: recruduit tamen
 diabolica pugna : raptatur per aquas, per vias
 inuias, per loca abrupta : interdum ita capi tur
 oculis, vt vel ipso meridie penetrare se nequeat
 in templi ianuam late patentẽ: alias cum se stu-
 diosius compararet ad sacram synaxim, inter-
 minatus est grauissime dæmon, id si faceret,
 vel in medio populo viuum discerpturum. hoc
 vbi audiit sacerdos, respondere iubet, se nihil
 habere aliud in votis, nisi, vt morem gerat di-
 vine voluntati : proinde, si id Deus imperet,
 non recusare. telum hoc fuit acerrimum ad ex-
 pellendam dæmonem. nam frendens simul, ac
 minitans, breui se exorsurum telam, quam sa-
 cerdos non ita facile detexat, euauit, odore
 foetidissimo relicto. fecit, quod dixit, bestia tru-
 culenta : paulopost parauit scenam inuidiosi
 crimi-

criminis, quæ omnes concionum piorumque operum fructus vno turbine abstulit. sed huius rei historiã cõuenit in aliud tempus reseruari.

HILDESII vero, vt familia coniungam, ipsis Bacchanalibus, rusticus quidam ob euer-
sam a filia vasculum cernisæ, talibus furijs e-
xarsit (nempe sublata erat læticia diei) vt im-
precaretur sibi malum dæmonem, nisi eam a-
cerrime multaret: nec cunctatus captator ani-
marum, chins calliditas, vt cauda scorpj, sem-
per in ictu est, rapere maluit, quam expectare:
miserum occupat. ipse, vt domum redit a sym-
posio, arrepta securi, toruo vultu omnes sa-
cessere iubet: neque erat quisquam, qui ad ar-
matum, ac violentum auderet accedere, vnus
tamen, haud paulo fidentior, vibranti securim,
& iactanti se vacua in aula, propior factus, In
Iesu nomine, inquit, hic sedeo: si ea vis est ani-
mo, feri. frendere visus aliter, & ira faceri im-
potentiam. occurrunt interea alij, & securim
agere de manũ extorquent. porrigitur picula-
rem aquam, reuicit: accendunt circum sacrum,
diffilat: adhortantur, dicat, Iesu in corde meo,
obmutescit. vbi casse teritur tempus, certatim
atrocissimis verbis in dæmonem inuehuntur.
None si hoc tuum diuersorium, monstrum ex-
crabile: mox aderit Parochus, qui te exturbet.
Sic est, respondet dæmon, breuit id faciam. post
duas horas, per coactum vomitum odoris in-
tolerandi, cum furore, & caligine immane cre-
P 4 pans,

pans; abfcessit. rei magnitudo, seu simplicitas
 rusticorum, vulgavit factum, et valuit hoc quo-
 que ad haereticos reuincendos: qui honorum
 numerum aegeri iniquo animo patiuntur, sed
 profuere conciones, quae a sacerdote nostro
 habentur: ad quas etiam aduersarij ventitant,
 sic profus, vt fastidiant clamores tabularum
 suorum. Et non offerunt prauas opiniones. la-
 bantes nonnulli inuocati ad perseverandum in
 proposito, palam iam profitentur Catholicos
 ritus, vt multis potestum sermunculos contem-
 nant. Quodam viduitatem praetulis nuptijs ho-
 minis Lutherani. Ancilla constantia parendi
 legibus Ecclesiasticis de ieiunio quadraginta-
 diuini, dominum nescientem carnibus in suam
 sententiam eraxio. Per sua filium est quidam Col-
 legio clericorum, ut nemini pateat, aditus, nisi
 praesula fidei professio: adolefcentulae duae vir-
 giniterum Deo vulerant vna in conobium ab-
 dita. alia a parentibus relicta, atque iterum
 monasterio extracta, vna ex nostris interprete,
 supplex ad alterum conobium reditura impe-
 trant. Extra urbem virgines viginti duae ab
 Anstite consecratae. Ceteram, institutionem
 Christianam non pueri modo, puellaeque, sed
 mulierum etiam Clero populoque auidi frequen-
 tant. pueri Catholici illud sibi studio & laudi
 habent, vt blanditijs ac munusculis alliciant
 aequales haereticos: ad Caecchismum est hoc
 utile scilicet ad exemplum martirum, cum in cu-
 rris

rijs suis facere idem cœperunt, annuente Præ-
 dosito, Episcopo Mindensi. inuentus est vnus
 nuper conuersus, qui vno alterove dempto, om-
 nes curiales suos Catholicos effecit. Taceo de
 litibus sublaris, de visitatis ægrotis, de alijs,
 quæ suspicari potestis. et inter hæc tamen, non
 desunt seditiosi homines & turbulēti, qui clam
 palamyæ, nostros, affixis etiã carminibus, pro-
 scindunt. sed studio Canonicorum summi tem-
 pli eorum audacia compressa est.

MOLSEMIENSE, ET CONFLVEN- tinum Collegia.

MOLSEMII, in perpetuo licet belli mo-
 tu, & vastitate agrorum, operam dedere
 nostri, ne vlla in parte officio deessent. Paro-
 chis intra urbem, extraque, concionibus, con-
 fessionibus, alijsque rationibus, allatum subsi-
 dium. sacerdotes aliquot, pijs commentatio-
 nibus fructuose informati. adita virginum cœ-
 nobia: earumque nonnullæ, quæ anhelabant sa-
 culum, repressæ. quidam ab hæresi expiati.
 octo oppidis pagisve, octauo quoque die ex-
 plicatus Catechismus: quam ad rem utilis fuit
 editio septemdecim millium exemplorum, li-
 beralitate virorū Ecclesiastica dignitate æque,
 ac pietate præstantium. Scholæ cum conuictor-
 rum domicilio, eundem cursum tenuerunt. A
 iuuetute nostra adducta est in orchestram tra-
 gœdia

gædia noua, cui nomen, & argumētum, beatus Georgius : ea sic recreauit spectatores, ipsumque in primis illustrissimum Principem Episcopum Argentinensem, vt singulos actores sumptuosos libris donarēt. quanto hic Princeps amore prosequatur Societatis hoc Collegium suum, idoneis verbis dici non potest : in summa annonæ caritate, et nouam Collegij fabricam absoluit, & collegarum inopiam frumento leuauit : insuper, domum cum templo sacelloque Deiparæ virginis, ob vicinitatem magno vsui nostris futuram, attribuit. est templū ipsum, ob loci sanctitatem, multis abhinc sæculis, supplicationibus percelebre: sed temporum bellorumque iniuria neglectū iacuit deū : proin adhibetur diligētia a nobis, vt cum eius instauratione, augeatur & colentiū veneratio.

AT CONFLVENTIAM plures solito confluxerunt ad conuiuium diuinum, etiam e locis valde remotis, inquinatisque, vt præceptis Ecclesiæ satisfacerent. confessiones generales auditæ plurimæ. meditationibus nostris vtiliter dedere operam multi, Ecclesiastici, religiosique. rudimenta Christianæ legis domi forisque pluribus locis tradita : cum interim, vt puerorum ætas decepta non caperetur, pia aliquot munuscula, & sigillaria ostenderentur. Morem nostrum Parochos æmulari vult Archiepiscopus Treuirensis, eosque vnum in locum congregatos edoceri a nobis de ratione docendi

docēdi. Sodalitati annūtiatæ Virginis ab eodem sacrorum Antistite nuper exornatæ decretis amplissimis, sacerdotum multorum, e quibus plerique capita rerum, illustris, & magna accessio facta. in virginum cœnobio exhortationes institutæ, & confessiones exceptæ. Mulieres prostitutæ pudicitæ honeste collocatæ. Duo, quibus humana specie diabolus se spectandum præbuerat: quos varijs terroribus agitauerat, liberati. mulier ab infania reuocata. Tenuēs videbuntur hi fructus, in comparatione eorum, quibus obtigit fertile solum: sed mementote nos in sterili laborare.

COLLEGIUM MONASTERIENSI.

COMMODVM pedem fixeramus in Monasteriensi Collegio, cum caput extulit, quæ metuebatur pestilentia, & cum absumpserit multos, nostris omnibus, Dei beneficio, & salubritate loci, pepercit. fructus extitit tum frequentium sermonum ad populum, tum publicarum disputationum Latina lingua, de controuersijs nostræ religionis: ille non pœnitendus: quod multi tranquillitatem quærentes animi æstuantis, ad nos accesserunt. quidam ab inueterato pellicatu recessere. Romanæ Ecclesiæ manus dedere nonnulli: et iam more receptum est, vt ciues, cum argumentorum laqueos, & strophas hæreticorum exire non possunt, illud habeant

habeant dicere, eundem ad Iesuitas, qui omnia expedient. Catholici vero, si quos inuenere erroribus obnoxios, vt nos consulant magnopere hortantur, perductores eorum, si ita malint, futuri: respondet spei euentus. Catechesis Calendis Ianuarijs incepta procedit ex voto. et quoniam deterrimorum librorum hic omnia plena, impressa sunt Catechismorum exemplaria quamplurima, & in vulgus tributa. In gymnasio lectissimam iuuentutem humanitatis litteris imbuimus: ea, post semestre spatium, secunda fama, sic excreuit, vt mille quadraginta capita censeantur. ita vacue factis hæreticorum ludis, quibus abundat Vestphalia, vicinos magistrullos, ranunculolque in popinis clamitantes, in nostri nominis inuidiam atque obtreccionem egregie concitauimus. Sed hæc interdum etiam risus materiam dedit. Tenebrio quidam e suggestu acerbius & contumeliosius inuehebatur in Societatem, illaque fatragine loquendi ebulliebat quædam, quæ ferre aures religiosæ non possent: sed eius vituperatio, laudi nobis, compellatio, Societati etiam honori fuit. nam vbi nominabantur Iesuitæ, circum sedens populus, honoris causa, caput aperiebat: irritari hoc magis latrator, & Iesuitas iterum, tertioque ac sæpius maledictis incessere: toties populus, vbi eorum nomen audisset, detecto capite venerabatur, vt par pro pari referret: tandem cum verba iacerentur, & suo, & illorum

illorum labori, cum stomacho atque ira pepercit. etenim Gymnasiarchæ ingenua illa confessio emanauit, vt nostris non cedat in tradendis litteris Græcis Latinisque, concedere in moderatione iuuentutis: quã non virgæ, aut flagellorum metus, sed frequens peccatorum confessio a vitij freno coerceat, ad virtutem calcari impellat. vere dictum. nam pubis Monasteriensis ea est disciplina, indoles, et, quod in rebus humanis summum est, innocentia, vt cum ciues ipsi mirentur, tum etiam publicus magistratus, per virum grauem, nobis gratias egerit. et plerumque fit, vt cum ad nos mittantur iuuenes agrestes, & detrectantes paternum imperium, cicurentur. ita porro tenaces sunt pietatis, quam imbibere, vt eam, quamquam irrisi, tueantur, & verberibus affecti. pater Lutheranus filio eximia virtute, die vetito, suillam obtrudit, adolescens repudiat modeste: iubet pro imperio, non auditur: minatur plagas, arripit fustem, tum vero filius domo se proripit, nec redit nisi multa nocte, vna conscia ancilla: egreditur & pater, filium quærit, nec inuenit. postri die ad nos: reposcit pignus minitabundus, quod non comiserat: nec vero habebamus. nos mitigare iratũ adorti, lenitate orationis eo deduximus, vt placaretur filio, nec posthac ei vmqũ, in eo, quod pertineret ad religionem, molestus esset. Studiorũ renouatio bis celebrata, & binæ præmiorum distributione, non sine scena plausuque,

suque, iuuentus, & ciuitas allecta. Canonico-
rum magna erga nos beneuolentia, quam & re-
bus ostendunt. eorum exemplum sequuntur vi-
ri opulenti. ab illis donati horto saluberrimo,
ab his omni materia, templo instruendo. quin
etiam domus, quam satis magno conduxera-
mus, plane facta est iuris nostri. bibliotheca au-
cta libris, & sacrarium muneribus magni pre-
tij. At nos tantæ liberalitati, quanta possumus
industria, mutuaque voluntate respondemus.

SEDES PADELBORNENSIS.

MAGNUM OPVS, ac difficile ferere in
agro Padelbornési, siue propter maciem
terræ, siue propter coalescentes spinas inimi-
cas sementi: sed tamen enata alicubi herba,
nisi cælestes imbres et pluuias, hominum noxæ
suspenderint, in segetem frugemque ventura.
hic certe, seu multorum consensu delirantium,
siue odio veritatis, ita infensi sunt nobis pleri-
que, atque infesti, vt eos nullo vincere officio,
nullo obsequio mitigare queas: adeo natura
comparatum est, vt quem non ames, seu bene,
siue male facta, perinde premant. Sunt quidem
aliqui Catholici, sed parum amici nobis, aut
metuunt videri: ita a colloquijs nostris, nedum
a concionibus abstinent: sed tamen opera stu-
dioque discipulorum, quos quinque classibus
ad humanitatem informamus, & illecebra can-
tionum

tionum Christianæ doctrinæ, effectum hoc anno, vt ad templum non pauci accesserint: etsi negant fieri posse sine aliqua inuidia nominis, & honoris iactura. subornarat huiusvrbis Prædicans Lutheranus, acuto hominem ingenio, nec vulgari doctrina, vt audiret Ecclesiasten nostrum, diligenterque obseruaret, si quid effunderet leue ineptumve, quod postea in circulis vellicarent. magna vis diuinorum verborum, quæ de pleno pectore erumpunt. captus est concionibus, qui captatum venerat concionator: et qui missus fuerat, vt læderet, in comitis & conuiujs laudabat: vsque adeo, vt Senatus vetuerit in posterum ingredi nostrum templum. enimvero Prædicans id ferre non poterat: sed is quoque debacchatus in venerationem Sanctorum, a sacerdote nostro, in magna ciuium corona, tam aperte conuictus est, vt clamarent omnes, in tota Saxonia nihil esse ineptius, aut imperitius eorum Ministro. Fuit etiam quidam, qui a prima ætate imbutus veneno hæreticorum (quod in discipulos nostros refundere cupiebat) studebat intelligere, vt sciret, an vt refelleret, Catholica decreta: audiit partem in concionibus, partem in familiari sermone, & volutione librorum, probauitque: sic vt eiecerit deinde pestem, quam in animo habebat. eius exemplum duo alij secuti. Plures fluxæ fidei, aut dubiæ, ad constantiam erecti. Nonnulli, e discipulis præcipue, ita firmati,

ti, vt blanditiarum illecebræ, & machinæ minarum, ad eos demouendos adhibita; non impedimentum illis fuerint, sed experimentum Catholicæ religionis: super hæc libri aliquot suspecti, expiati igne. Mysteriæ proieci pudoris nocturnis diurnisque visis a dæmone diuexata, et cogitans, ferro, laqueo, vndis, vitam abrumpere, ad spem emendationemque vitæ perducta e cæno libidinum aliqui emerfere. Ceterum inter tot odia maleuolorum, aliquot amicorum, perpaucorum licet, solatia: ij viri nobiles sunt, Ecclesiæque huius Canonici, & nostri olim Romæ in Collegio Germanico alumni: etenim amicitiam nostram præferunt cuiuslibet vel studio hominum, vel cognatorum propinquitatibus omnino dant grande in nos amoris, & pietatis documentum: neque alio fere præsidio in his locis nititur fides: eorundem liberalitate auxit instrumentum sacrarij, & ornatus templi. Bacchanalibus data fabula, pleno nobilium conuentui grata, probataque ipsi in primis Episcopo, qui eo die præclarum Societati testimonium Catholicæ religionis inter hæreticos conseruata dedit.

241

P R O V I N C I A
B E L G I C A .

ELGIVM TENVERE so-
cij ducenti octoginta quattuor,
Quot in singulis Domicilijs (ea
sunt quindecim) singillatim po-
netur. Duo e vita migrarunt. In
Societatem dicauerunt se quat-
tuor supra viginti.

L O V A N I E N S E C O L L E G I V M .

L O V A N I I viginti septem. Vbi fere eadē,
quæ anno proximo, studia viguere. cum
enim a grassatoribus viâ infiderentur, nec esset
tutus egressus vrbe, in urbem ipsam, urba-
nosque, nostrorum se industria conuertit. Theo-
logicus ager primitias obtulit Christo Iesu
quattuor iuvenes, e quibus sacerdotes duo. So-
dalitas Matris magnæ magnos facit progres-
sus. ipsa aucta sodalibus centum octoginta: mi-
rum quantum accensa est diplomate ex vrbe
transmisso, quo, vt Romanæ adiungeretur, po-
testas fiebat. huic militant, præter Theologos,
selectissimi quique iuris consulti, ac Philoso-
phi. ex his, quidam cum ad eam vocaretur, nec
vellet adscribi ante, quam, vt parentes saluta-
ret, excurreret in patriam, captus est a prædo-
nibus

nibus in itinere: putauit hanc esse pœnam cur-
 stationis suæ. igitur concubia nocte, cum reli-
 gione voti se Deo obligasset, custodibus altum
 dormientibus, dissolutisque vinculis, capessit
 fugam: mox incolumis opitulatrici Virgini vo-
 rum exolat. Doctrinæ Christianæ explican-
 dæ ratio in vrbanis schollis reuocata, vno e no-
 stris docente: et spes est, vt tam vtile institu-
 tum propaget, alatque æmula consuetudo. Mi-
 les non infimæ fortis tanto animi dolore con-
 uersus est in peccatorum pœnitentiam, vt de-
 iectos in terram oculos ad cælum non auderet
 attondere: non in Dominica palmifera accipe-
 re ramum, signum pacis, et victoriæ: quippe
 qui nondum haberet placatam Deum, & ab ho-
 ste victus fuisset: sequebatur supplicationem
 seorsum a ceteris, sibi ipse infensus: adeo super-
 merorem, pudor quidam societatem vitare,
 & cœtus fugere hominum iubebat: vltimus om-
 nium templum ingressus, pectus, & os manibus
 verberans, ingenti luctu se ad pedes proiecit sa-
 cerdotis, spectante populo, orans, vt calcaret
 collum hominis ad flagitia præcipitis: odium
 se esse cæli, onus terræ, indignumque qui admie-
 ratur ad cuiusquam colloquium, aut aspectum
 et incendebat hæc fletu, donec clementissimus
 Deus tristitiam disculsit, & humani nubila ani-
 mi diuina luce serenauit.

D O M V S P R O B A T I O N I S

Tornacensis.

TORNACI quadraginta duo. Hic instituntur Nouitij, & recoquantur veterani. De vtrisque singillatim. Ac primū quædam de certamine illorum. carcerem vnus, & fastidia octo mensium, ea tulit animi magnitudine, vt tandem die suo natali ordiretur initia alterius vitæ. alter ex illustri Comitum familia, patientia, & dexteritate ingenij, ita tractauit domesticos, & familiares, moram cupitis afferentes, vt iisdem sit vsus deprecatoribus ad Societatem impetrandam. fuit & quidam candidatus iuris ciuilibus, qui cum per speciem mutandi cæli, causa valetudinis, Antuerpiam venisset, per actis exercitijs spiritalibus, spiritum, quem imbiberat, adeo prudenter dissimulauit, vt ne frangeret conciatum patris animum (cuius indignatio non parum nobis obfuisset) sed flucteret, cauto consilio, lenique agendi via, eo circumduxerit, vt impelleret in assensum. Nilud porro studium est omnium, vt animum vincant, quæ est optima victoria: quin et diebus festis, vt primis ab annis insuescant muneribus Societatis, teneram ætatem erudiunt Christiæ præceptis: addentes interim exempta promouendæ adultæ. nec sine effectu. Ancilla quædam hæresi infecta, audito miraculo de duobus

Anabaptistis conuersis in carcere, & sibi, & pro eadem peste laboranti saluti fuit. amiserat altera pudicitiam, nisi vteretur remedio, quod a Catechista acceperat. Sunt & scholæ puellarum, quibus de nostrorum consilio virgines præsent pudoris magistræ, hinc ille fructus, vt pleræque abnuât iugum hæreticorum, & multæ religiosam vitam sint complexæ. his scholis referunt acceptam nobiliorum familiæ obedientiam ancillarum, filiarum modestiam. Hæc de Nouitijs. At veterani certis diebus vrbanos adolescentes imbuunt, mandante magistratu: forasque egressi informant agrestes, admonentque confessionis integræ, inutili pudore abiecto. Rustici multi, qui ob annonæ caritatem, vastitatemque patriæ, ad Hollandos Zelandosque profugerant, ad castra Ecclesiæ reducti. Quidam prætermittos in baptismo ritus in templo nostro suppleuit, iubente Episcopo: qui & hominem sacro Chrismate confirmauit. Sacerdos noster Insulas (nomen est vrbis) missus in ferijs Christi resurgētis, præbuit aurem multis confitentibus: persuasit, vt rediret in cœnobium, desertori religionis. Ceterum exculsi plurimi meditationibus nostris, Præsules præcipue, & pastores animarum. vnus denique rusticus, aduersus potentioris impotentiam carcere ereptus.

DVAGENSE COLLEGIUM.

DVACTI quadraginta tres. Virgo Deo sacra e diaboli præstigijs, sacrilegij impietate, relinquendi cœnobij consilio, abstracta mulier cum se eiecisset e vago concubitu, paupertatem inhonestis opibus præparavit. audierunt nostri paganos plurimos, & cœnobija nonnulla sacramentis firmarunt. At Sodanitijs Parthenium pro dignitate laudari non potest: numerat adolescentes circiter sexcentos. spectaculum civitatis, & pietatis incrementum: die festo sacrosanctæ Eucharistiæ processerunt bini, luminibus accensis, pulcherrima pompa octodecim Societatem ingressi: undecim ostiis pulsant, vt admittantur: ea religio est omnium, vt opinio sit negligere pietatem, qui Sodanitijs contemnat. e Scholasticis quidam a pueritia imbuti hæres ad præseam religionem traducti.

COLLEGIUM AVDOMARENSE.

AVDOMARI triginta vnus. Præter Catechesim, diebus festis, ternæ conciones habitæ in celebrioribus locis: et salutares multæ fuerunt: quod morâ multatio restatur, & frequentia sacramentorum, restitutum a tribus æs alienum non parvi ponderis. trecentos

aureos redhibuit vnus, alter mille, tertius quatuor mille. Nobilis mulier perfidiosa harefim abdixit: et erat in oculis, qui antea idem fecerat, fratris exemplum concubina aliquot, & de medicum, se vitam mutarunt. quædam, quæ vitam sibi eripere cogitabat, vel aqua, vel laqueo, vt melius, sibi consuleret: adducta in fons erat in carcere, qui vt confessione purgavit animam, post die salutis est in se spore deriuatæ culpa, qui adhaferat scelus. Nocentes pramuniti ad extremum supplicium æquo animo obcundunt. Scholasticorum non paruus fructus. Sodalicium Virginis in dies augetur: quod et dicendum de sacro instrumento, de qua Collegij edificatione, ad hunc usum a viro quodam nobilitate florenorum milia collata.

COLLEGIUM ANTVERPIENSE

ANTVERPIENSE duodeniginti. In ea re maxime se exercuerunt nostri, vt errantibus monstrarent viam, quæ sola ducit ad salutem. Hæc diffinitas, quæ iam ab vrbe dedita, partem in ea rem foederis tēpus exierat. et aliqui recurreret ingressi: in his adolescens nobilis parenti, vxor coniugi, duces fuere: alter attulit secum libros, originem erroris, qui & in ignem coniecti. Multa eiusdem generis prætermittet. Quia, et vrbe etiam, quantum licuit per latrocinia, nostrorum industria egressa, multa fa-

lati sunt: multi, illorum admoniti, facta recta
 habuerunt præcepta Catholicae religionis. ad
 hęcens quidam, ne offenderet apud patrem ab-
 errantem a regula, & præscriptione fidei, opus
 faciebat diebus festis, & a re divina abstine-
 bat: sed a nobis edoctus crimina emborruit:
 quin et maluit perpeti, verbera, quam Deo non
 parere: illud affirmans, vitam sibi potius, & san-
 guinem, quam divinorum præceptorum obser-
 vantiam desituram, quæ eius constantia fami-
 liares perimoti, detestari errorem suum, sacros-
 tates religionibus exegerunt, conciones, quæ ha-
 beri solent Decembri mense, & Veris maiore
 parte, domi, forisque frequentissima; fuere. De
 supplicatione sacra hebdomade extrema satis
 est illud dicere, fuisse splendidissimam, & simi-
 lem anni superioris. Sodalitas Dei matris exci-
 tata plurimum confociatione Romana. Tem-
 plo multiplex, & diuersa cœsavit ornatus.

STRATECTENSE COLLEGIUM

TRATECTI octodecim. Eorum sedulitas
 tota restat in primū prædicatorū militum
 modestia, quam exteri mirantur deinde vicini-
 rum urbium emulatio, quæ Catechismi sanctos
 excite nostros expatunt, & instruendos eode-
 (ut nuper fecerunt in Iudæa adolescentula)
 mittunt. In pagis vrbi adiacentibus præbitum,
 ut rediret vsus, qui pane exoleuerat, sacramen-

ti Confirmationis, templaque iniuriæ: tempus
 profanata restitueretur. Germanis ægris,
 qui e castris regijs in nosocomia huius vrbs
 deportati fuerunt, ita prospectum est, vt non
 corpori sua deesset, non animo medicina, quam
 caritatem admirati Hispani, dum nostros de se-
 era adde extenuenda sollicitos vident, vltro stipē-
 diorum partem, renitentibus licet, pollicentur;
 eosque imitati ciues, liberales se hactenus in
 ædificatione cepta præbuere. Primum lapidem,
 serenissimorum Leodiensis, & Parmensis
 voluntate, (hæc enim vrbs Catholico regi, &
 Leodiensi Principi ex æquo parat) docti pri-
 marij duo, sueta cerimonia ponerunt. Qui
 suæ sedulitate Deiparæ, sub multam noctem
 redemptæ obediendam, nouo exemplo, flagel-
 lis se ceciderunt, adiungētibus se Hispanis ple-
 risque, ad voluntariam sanguinis profusionem
 attonitæ ciuitate, nec vero suis partibus defu-
 re sodales, qui e Scholasticis coaluerūt, siue in-
 fundendis precibus, siue in procuranda salute
 aliquorum. Ceterum missi nostri Aquisgrā-
 nam, Masecam, & Rurebündam: domina sup-
 dormi, Maseca tres hæresim dedocti: confirma-
 ti vacillantes, pax duas inter familias constitu-
 itur. Iudi magister Catholicus subrogatus, hæ-
 retico expulso: ceteris etiam in locis aque vti-
 les, vt eorum discessum morari cuperent tem-
 pore lacrimarum.

COLLEGIVM LEODIENSE.

LEODII triginta quattuor. Circumcisio-
nis dies, & illi decidij, qui sacri sunt Virgi-
ni annuntiata, & Dominica Coena, notabili ap-
paratu, & frequentia civium, celebrati, fuit
etiam sua celebritas in dedicatione recentis
facelli. Mulieres quaedam inopia coactae, ma-
trisque, tum suasu, tum exemplo, multorum a-
moribus seruibant; has adhortatus sacerdos,
ut vni Deo deseruirent, adeo perpulit, ut ad ho-
pistiam traditae desererēt primo parentem,
deinde etiam conuerterent. Serenissimus An-
tistes discipulorum animos, in repetitione stu-
diorum, cum delecti essent in singulis classibus
diligentissimi quique, muneribus accedit. Pija
commentationibus informari nonnulli ex Cle-
ro, solito cum fructu Catechismus novam Pa-
tricijs explicatus; sublatus chorearum, vsus, in
oblatione virginum Deo dicandarum. Nobilis
virgo, quae frequenti mysteriorum viurpatione,
& asperitate cilicij, ieiuniisque carnem do-
mabat; spiritalibus armis, debellauerat da-
monem noctu insuliantem, mundum denique,
cum in cenobium, ut abderetur, a parente ex-
torfit prope miraculo, deuicit. Missus ad oppi-
dū inus diocesanos, Qui dragesima, sacerdos,
operam praecclare posuit in muneribus Societa-
tis; ita vero in Catechismo tradēdo, ut magni-
tudo fructus superauerit assiduitatē laboris.

COLLEGIUM BRVGENSE.

BRVGIS tredecim. Et quoniam armis cit-
eum sonat hostis, prorsum, quantum fieri
per eos potuit, pietati urbium, ut iuuentus adiu-
uaretur Catechismo: cuius studium sacrorum
Antistes, & Senatus, promouent, auctoritate
demonstrant. Cautum, ne quis ex Hollandis, Zelans-
disque reuersus innouet se ad religionem Cae-
tholicam, nisi antea mature instructus. Id quod
fecere nonnulli. Penitentium numerus auctus.
Quattuor sacrarum virginum domicilia adiu-
ta. Mulier, quae adulterio venenum adiecerat, in
rito conatu, adducta ad salutem animae corporis-
isque. Superstitio libri aliquibus detracti. Sob-
lemnis est in hac vrbe, quinto nonas Maij, supe-
plicatio: circumfertur sacer Domini orator. Sed
cum religio venisset in luxum, auctor fuit vnus
e nostris, qui ad populum verba faciebat, ut lae-
sciua omnis tolleretur: ita nihil factum, visum-
que, quod non maxime conueniret. Posuerat
priuatorum quorundam libertas (vt mos olim
habebat in rerum statu meliorum) per praeco-
nem certamina, & praemia insolentiae publicae,
qui cantando, saltando, cachinnando, mentien-
do, ceteris anteissent: huic quoque leuati oo-
cursum: urbanus Praetor praeconei tridui inoe-
dia, auctores, largi elemosyna in pauperes di-
uidenda, multauit.

IPREN-

IPRENSE COLLEGIUM.

IPRIS vndecim. Flandrica Gallicaque con-
cionibus, excitati plures ad obeunda quot
mensibus sacramenta. Repressa, vt alibi, in san-
ctimonialium professione, lasciuia comes inop-
portuna saltatio. Monacha, quæ eiurata, prima
fide, innuptis nuptijs naufragium fecerat pud-
icitia, facinus tandem detestata, relicto seopulo
cui adhaeserat, arrepta tabula pœnitentiæ, in-
clamauit Episcopum, vt reduceretur ad por-
tum. agrorum corporibus animisque subuen-
tum. Fuere, qui a desperata salute, deposita pes-
catorum sarcina, stupentibus medicis, conuar-
lescerent, excursum a quattuor e nostris ad dit-
tersa loca: et quidem, ex eunte anno, & ieiunio
verno, Furnos Neoportumque: neque aliena ra-
tioni multorum, eorum excursio, seu commo-
ratio fuit. Ceterum e coetu Parthenio tres ado-
lescentes, in varias religiosorum familias ad-
lecti.

COLLEGIUM GORTRACENSE.

CORTRACI fœdissim. Laborauimus in-
ter inuidos, sed exististia uimus, vt ple-
rumque, virtutis formata. Ex concione publi-
ca, crebris adhortationibus ad moniales, do-
ctrinae explanatione quattuor locis, multiplex
fructus

fructus . Penetrauit etiam ad oppida pagosque Collegij labor, Tornasensî Episcopo, institutos primum a nostris sacro Chrismate confirman- te. certe Menenenses, quorum, vt rebello Fla- driæ olim calamitosa, fides perutilis fuit, tan- tum profecere, vt se ipsi mirentur, & decreue- rint publice augere reditus vicini Collegij, vt ne desit sacerdos, qui eos pergat instituere die- bus festis . Harlebeca, olim ante omnes vrbes Flandriæ memorabilis, nunc etiam, vel ipsis re- liquijs veneranda, idem studij a nobis conten- dit, magna Canonicorum, & Senatus volunta- te. Sed domum redibo, vt singillatim nonnulla quam breuissime percurram . Miles nobilis propinquus Præfecti Cortracensis, cum infert se medium duobus conserentibus manus, vt dirimat pugnam, accepit vulnus in capite : do- mum refertur: acciur mulier pharmaceutica, similibus, vt aiebât, in rebus expertæ virtutis, & sacerdos: illa, vt corporis, hic, vt vulnera sa- naret mentis . non placuit sacerdoti compar- adhibens cantamina: iubet expelli: factumque est, Deo adiuuante, vt chirurgi sanioris ope sa- naretur æger cicatrice obducta . Duas sœurs forma & ætate florentes militum libido abdu- xerat: sed minor postmodum pertæsa flagitij, vt reuocaret se ad honestatem, maiori fuit exem- plum, & magistra . Puella agitata monstris, ti- mebat furias, & terrebat parentes: mox reddi- illi quies, & pax domui, remedio confessio- nis.

nis. Graue odium inter duos fratres, & implacabile; nostrorum admonitu, Deique nutu, mutuo osculo complexuque finitum. Læserat quidam alium verbo nō acerbissimo, & quamquam veniam precatus, carcerem non effugit: hic cum grauiora metueret, pro egressu votum nuncupat Virgini Lauretanæ: idque illi cordi fuit, proripit se e custodia elusis custodibus: voto se liberat: in reditu cum denuo accerseretur, ne daret pœnas nostrorum precibus datum est. Ceterum sacra sigillaria cerea diuini agni magnam in his locis venerationem habent, tum propter vtilitates alias, tum maxime propter leuamen partus: hæc spes obstetricum, hoc remedium laborantium: ita a multis expectuntur. Congregatio vtraque Dei matris, amplificatur quotidie crescente numero. honesta mulier, ab ipso statim die nuptiarum auersata virum, vt non videretur compos mentis, sed nunc de se, nunc de illo extrema cogitaret, vbi maritū audiuit consecrasse se Virgini, abiecta omni, qua angebatur animo, solitudine, ad templum accurrit Deiparæ gratulabunda. Spē etiam ingentem ac subsidium in nostris scholis Cortracum habet, vt existant, qui religionem euersam quandoque restituant: ex ijs Episcopus in nostro sacello initiauit sacris circiter triginta: sex in varios religiosorum ordines transiere.

GAN-

GANDAVENSIS VALENCENENSIS, Montensis, Sedes.

GANDAVI septem. Milites adiuti, emendata iurisiurandi, potandique, pernicioſa conſuetudine. concubinaꝝ ablegata. tres a lupanari retracta. perfaga ſeptem ad Eccleſiam reducti. adoleſcens ſpe ditioris coniugij demoni ſe addixerat, magnis ab eo promiſſis oneratus, quæ etiam litteris firmarar: ſed inſequenti nocte, vel viſorum terrore, vel facti conſcientia, mutatus cum eſſet ad penitentiam, ad nos confugit, factum aperit: cum porrigeret ſyngrapham igni tradendam, pars notarum eius inter manus contrectantium euanuit. Vir egregie doctus, & peritus linguarum, melioribus ſtudijs tantum profecit, vt contempta vanitate, cui fuit addictior, maturo conſilio Societatem noſtram mediretur.

VALENCENIS item ſeptem. Et boni aliquid attulere ciuitati. labat hæreſis, quæ aliquando regnabat. Confessionum communio- numque vis, non noſtro ſolum in templo, ſed in varijs etiam parœcijs, magna, & crebra, vt, qui comparant præſentia tempora cum ſuperioribus, mirentur. in noſocomium introducta menſtraua conſeſſio. Mulier quæ pudicitiam habebat in propatulo, ad bonam frugem adducta. Tempſa, Sanctorumque imagines, vetuſtate, & negle-

neglectu squalentia, pristino nitore restituta. Non nemo a pellice auulsus. Reconciliari duorum cognationis vincolo coniuncti, quorum uterque alteri eadem moliebatur. Itum ad oppida, vicosque adiacentes, factumque apud multos, ut opereretur cura rerum diuinarum: et alicubi conciliata voluntas pagi, quae a nobis abhorrebat: beneficentia videlicet ad beneuolentiam iter ostendit.

MONTIBVS HANNONIAE quinque. Hic etiam mortalium animos obligauere beneficia, quod non potuerant olim promissa: et spes iam melior illuxit. Conciones Flandrica, Gallicaque frequentantur. euocatus noctu sacerdos ad agrum veturi impotem sui, deprehendit eum, non ex mente laborare, sed ex capite: igitur curauit sanandum.

MISSIO CASTRENSIS, ET RESIDENTIA Bruxellensis.

DIVISVS fuit hoc anno per legiones castrensem labor, quod vniuersae copiae, ob infirmiore[m] Ducis valetudinem, in vnum locum non cogerentur. Concionibus, exhortationibus, in aleam, periurium, scortationem, peccata militaria, inuecti, tantum potuerunt dicendo, ut quod olim erat laudi, nunc dedecori habeatur. inuidit **Satanas**: excitauit **Chilarchum**,

chum, qui dicitaret in eodem exercitu conuenire Martem & Religionem non posse: cauto silentio transmittit sacerdos, ne ferocem animū exasperaret: sed ille idem, paucis post diebus, erratum agnoscens quieuit: ita Dominicus quisque dies celebratur in castris cum frequentatione mysteriorum: et milites sunt ad bellumuniam magis prompti, & ad militarem disciplinam. nec vnum solum (quod quidam dixerat pro miraculo habendum) sed multos, inuenias e viris assidue dimicantibus, inculpatā vitā: sacrosanctā Eucharistiā Sodalitas constituta. inimicitia dirempta. pellicatus cum matrimonio mutatus: mulierculā castris, vel sponte egressā, vel virgis expulsa. vna, Deo, & religioni sacra, plures annos voti immemor consumperat in lustris: ventura erat in heretici manum, cui & dederat fidem: sed illam cum Deus respexisset, amavit meliorem mentem. Res quaedam etiam accidit, quā vt habuit vicem miraculi, fuit omnibus exemplo. Volubantur in cæno libidinis duo, nec admoniti resipiscabant: cum spernerentur tonitrua hominum, quasi sine ictu, ecce fulmen a Deo. comprehendit flamma tuguriolum, quo tegebatur, & corpora eorum absumpsit: terruit aliud in alio: enascentes ex ambustorum corporibus cā strepitu muscæ coloris nigerrimi. ita factum est providente clementia diuina, vt poena ad duos perueniret, ad omnes metus.

G R O E.

GROENINGA vrbs est Frisiz nobilissima, anabaptismi, alijsque præterea erroribus vt finitimæ pleræque obnoxia. eo a Præfecto Prouinciæ euocatus sacerdos, vt stationarios milites in fide siluescetes, & fere degenerantes excoleret, ita cupide exceptus est, vt superante multitudine opprimeretur. commodabat aures cõsistentibus, mane, & a meridie: sed & cum vespera noctem duceret, somnumque suaderet, fesso recrudescibat moles illa audiendi. breui admodum tempore quingenti absoluti, hinc illa, quæ sequi oportebat. fugatæ mulieres quæ formam prostituiebant, vt venderent: nonnullæ in matrimonium ab amatoribus ductæ: e quibus vna vigesimum annum egressa, ante sponsalia sacris aquis abluta est. inualuit enim hæreticorum consuetudine, seu Præsidum incuria, hic error, vt in tota Prouincia multi careant, baptismo. restincta odia. restitutæ res, quæ mala fide tenebantur, obstupefactis dominis insolitæ rei spectaculo, religione etiam motis. Permo- uit militum animos: centurionum quorundam casus, qui confessionem eludentes, aut procrastinantes, confossi ab hostibus cecidere: abdu- xerant aduersarij, in omnem occasionem semper intenti, e nostris militibus quinque. spem- que fecerant libertatis eiurantibus fidem: ac primum tres, quibus vita potior fuit, interem- pti: duo reliqui, quibus mens melior, & con- stantior religio, cum beatis Claudio, & Nico-

R lao,

lao, peregrinationis ad eorum templa spon-
 sione se obligassent, tandem soluti sunt: nec deest
 cœturio, qui mortifero vulnere cum fuisset per-
 cussus, retinuisse vitam affirmat beneficio per-
 ceptæ Eucharistia. Duobus, qui falso putaban-
 tur a demone obsessi, remedium allatum. Hæc
 inter, sacerdos noster, si qua dabatur requies a
 procuratore militari, non negligebat vrbana.
 Præfæcti nobis amicissimi familiam purgavit:
 duos adolescentes illustres, ex hæreticis natos,
 pluresque alios Catholice ac pie institutos, pu-
 blicis concionibus accēdit. Sordes porro sacra
 supellestilis, & squallor templi, damnabant ne-
 gligentia sacerdotes, neque ciues id tacitum fe-
 rebant: persuasum centurionibus quibusdam,
 vt detractam ex instrumento suo vestem, argen-
 tumque magni pretij, conferrent in vsum diui-
 num. Ceterum, quoniam Episcopo iamdiu ca-
 ret Ecclesia, et vbi non adest oculus domini,
 res domestica perit, actum cum illustrissimo
 Nūtio, regioque Senatu, vt deligeretur vir pru-
 dens, & doctus cum vicaria potestate. Demum
 cum redisset noster cum publicis litteris, su-
 per quodam negotio ad Patrem Prouincialem,
 mox repetit Frisiam: sed eo in itinere, pæne
 omnibus, quibus se adiunxerat vt esset tutior,
 contrucidatis, euasit incolumis.

B R V K E L L I S. obo. Totidem redierunt
 ad Ecclesiæ suam: instructi multi, quorum re-
 ligio non satis firma: deliramenta superstitio-
 num,

num, & magicæ artis instrumenta consumpta
igne, aut reiecta. Custodiæ adiutæ. fontium
scelera prius confessione expiata, quam furca.

Statutum in carcere, nostris petentibus,

sed annuente Senatû, altare, subsidio

vincitorum, libellique pij cate-

nis appensi, in otio diuer-

ticulum, siue in ma-

rore sola-

tium.

P R O V I N C I A F R A N C I A .

PERTINENT AD HANC
Prouinciam Domicilia octo, in
quibus socij fuere ducenti sep-
tuaginta vni. Parisijs in Domo
Professa, & quæ ex ea extitit Mis-
sione, nouemdecim: in Proba-
tionis Domo decem & septem: in Collegio sep-
tem supra septuaginta: in Collegio Musipon-
tano septuaginta quattuor: in Virodunensi vn-
detriginta, in Niuernensi quattuordecim: in
Augensi septemdecim: in Biturigensi vigin-
ti. Defuncti quattuor. Aditi quattuordecim.

PARISIENSIS PROFESSA, ET Probationis Domus.

SACRAMENTA vsurpantium, vitamque
melius instituentium, vt fit saepe inter ad-
uersa, & in publicis periculis, maximus nume-
rus. Viduæ multæ, virginesque, abiecto luxu
cultuque corporis, perpurgando animo ornan-
doque solum intentæ: nonnullæ ex his honesto
loco natæ, petitæ quamquam a multis, voto ca-
stitatis se Deo obligarunt. Fuerunt & quædam
honestæ matronæ, quæ demptam sibi omnem
sericam vestem templorum vsui misere. Abbas

-O M T

e N

illu-

illustres & locuples spiritualibus exercitatiō-
 nibus excultus, totum se, cum rebus suis omni-
 bus, regendum Societati dedit: quo ex tempore
 magna in ipso eiusque familia mutatio facta.
 Sed hæc priuata. Eamus ad publica. Mirum, fa-
 cta eade Catholicorum Principum in comitijs
 Blesensibus, quanto opere cunctorum animi,
 ad defensionem religionis, armis votisque exar-
 serint. ad exemplum vnius e nostris sacerdoti-
 bus, qui pueros puellasque e Catechismo, di-
 sceretis ordinibus, aperto illos, has aperto ca-
 pite, ad quatuor vrbis templa supplicatum
 adduxerat: multiplex supplicatio omnis æta-
 tis, ordinis, sexusque, per octo menses conti-
 nenter, in Paroecias singulas, decreta est noctu
 diuque. et diuisa erant agmina incedentium,
 vt quodque ætatis honestissimū, ordine primum.
 plerique linteati, & quod augebat religionem,
 cetera, corpore intecto: gestabant alij ferreas
 catenas, quidam prægrandem Crucem: nec
 deerant qui ferrent reliqua Christi, supplicio-
 rum imitamenta: matronæ sequebantur: dein
 Clerus: plebs infima pompam claudibat nihil
 immutato habitu: sed tamen bini omnes, læ-
 cientes facibus, vultu ad præsentem calamita-
 tem comparato, quin et semel atque iterum,
 qualibet hebdomada, singulæ religionum fa-
 milia, illæ etiam quæ eiusmodi onere erant inf-
 munes, nudate plerumque pedes & caput, com-
 spiciebantur: et eodem gestu incessante ordo

Theologorum, & varijs Collegijs, diuino mun-
 -ti propitiando, adnotatum est, frigidissima li-
 -cet tempestate anni, viisque oppletis niue, fo-
 -disve luto, intenti tantum velamine, magnam
 -dici nostrisque partem procederent, multi eta-
 -te tenera, & delicato corpore, naminem peius
 -habuisse. Materia etiam oblata exercenda ca-
 -ritatis. Cum enim astate e proximis Catholi-
 -corum castris faucij milites in xenodachia de-
 -lari essent, adibantur, audiebanturque quotidie
 -a nostris, permagna utilitate animorum, nec
 -minor ciuium pietas in illis adiuuandis eluxit.
 -medici ac vulnerarij gratis contulere operam:
 -vestem alij ac cibos, medicamenta vulnere, &
 -fomenta corpori. Eadem officia in Heluetios
 -Germanosque, per cines, ac nostros sacerdo-
 -tes, curatum praestita. Sed & aliquid exitit a
 -nobis in inuisendis egyptis Parisensibus, quod
 -non longe abest a miraculo. Propinquus Epi-
 -scopi Agensimsis, continua febre dierum quin-
 -quaginta, iniquabili iam se fornicante vena-
 -rum: percussa, deploratus a medicis iacebat:
 -sed rursus diuinitus valetudo, adhibito per
 -nos sacros liquore, quod e beati Andree corpore
 -admirabiliter effluxit, eadem adnota curatio
 -ad Bernardum Praepositum familia Cistercien-
 -siam in hac vrbe, que ex noua reformatione
 -Folustanorum nomen inuenit. Ad eum asth-
 -matico laborantem, a principibus vrbis, quibus
 -erat egregio carus, submissi erant medici plu-
 -res

res quam duodecim, qui numquam discederēt
 sed quoniam varietate sententiarum, seu mali-
 gnitate morbi, vincebatur sedulitas imperan-
 tium, dum expectant medici, aut terunt tem-
 pus, aeger rurebat ad mortem, stomacho excre-
 scente, vt fractum murmur magis audiretur,
 quam sermo loquū conantis: & per angustias
 faucium traheret spiritum laboriose eluctan-
 tem: animam denique agere videretur: per id
 tempus, vnus e nostris qui aderat, paulum hu-
 moris admirandū instillat ori penitus arenti,
 refocillari visus infans, & stomachus detu-
 mescere. hic noster, Siluanectensis Episcopi,
 qui & ipse assistebat, digitos mouens Crucem
 imprimit lingua aegrotantis: at ille, Dei bene-
 ficio, liberius iam meante spiriū, Iesum nomi-
 ne primum appellat, dein pra gaudio concinen-
 tibus ceteris canticum Zachariae, excipit ver-
 sum, qui tūm canēbatur, illis praesumptibus & de-
 mum paucis post horis restituitur sanātati, non
 humanis eam remedijs acceptam rescribitur
 medicis, sed opi diuinae. Missi ex hac Domi-
 cilio duo, qui duabus in primarijs vrbibus pro-
 uinciārum diuersarum Quadragesimā Concio-
 nati, magno illarum ciuibus adiumento fuere:
 et quamquam statim post eorum discessum oc-
 cupatae vrbes a periculosis, ipsitamen in lon-
 go itinere ab innumeris periculis, Deo prote-
 gente, liberati sunt. Missus & tertius serijs Pent-
 ecostes, rogatu Mainzi Ducis, Raromagum,

R 4 vrbem

urbem in Normania principem, ne quid detri-
menti caperet res Catholica . is per semestre
spatium cines caelesti cibo verboque firmavit,
diuina etiam fauente clemētia, coniurationem
certis indagatam vestigijs, Senatui patefecit,
effecitque prudenter & caute, vt multum se Ro-
tomagenfes illius meritis Societati obligatos
putent. Ceterum cum haec desideraretur
Nouitiourum sedes nostris vsibus accommoda,
contigit vt Henricus rex vita functus (aliud vi-
delicet agens) ædificare sit visus. Namque in
ea urbis parte, quæ hortis abundat, vtpote cæ-
lo locoque liberiore, non admodum distante a
Domo Professa, ædes amplas extruxerat, ne-
que adeo magnificas, quo secedebat interdum
a turbis: has porro ædes Dux Meinæus admini-
strator regni nobis vtendas fruendas dedit: at-
que huc tredecim ex altero Nouitiatu migra-
re iussi: quorum omnium illud est studium, vt
multis se exercitationibus fingant dignos So-
cietate, optimunquē instrumentum victoria-
rum putent: victoriam sui.

COLLEGIUM PARISIENSE.

BIPARTITA ERIT rerum ex hoc Col-
legio narratio: ante enim priuatas, & ve-
luti pæcis (neque enim omnino integra pax)
deinde publicas ac belli, quam breuissime per-
sequemur. Mortui e nostris duo, sacerdos vnus,
qui

qui apud Rhedonas Aremoricæ Quadragesima concionatus, eodemque munere in Catholicorum exercitu, seu iter faceret, seu esset in statione, functus, multis vitæ periculis ereptus est, vt in Collegio acciperet a Deo finem laborum. Alter nondum sacris initiatus, qui nuper metus Philosophiæ curriculum discendo, comparabat se iussus, vt docendo remetiretur: sepultus vterque in nouo nostro cœmeterio, facie aperta, more religiosorum. E multis expetentibus Societatem, vt in hac asperitate rerum, quattuordecim admisi: ex his vnus illustri admodum familia, inter conuictores educatus a pueritia, ita feliciter certauit cum parentibus (et erat pater Collegio infensus) vt vtriusque veniam sibi, illius gratiam nobis extorserit. Alij ad Societatem admirabiliter vocati. Adolescens pertæsus vitæ prioris, cum meliorem instituisset, nocte quadam, quæ secuta erat diem Dominicum, audit vocem hortantis ad perseverantiam: octiduo post, admonito similiter, et querenti, quis esset qui loqueretur, responsum est, cognominem esse ipsius Ioannem Euangelistam: additum, vtrum velit, Cartusianus esse, an Capuccinus: de religione fortasse deliberabat adolescens: qui et dixit, faciam quod Deus imperabit. tertio die Dominico, nocturno item tempore, quasi ex compacto, redit eadem vox stimulos addens iuueni, atque exhortans vt religiosam vitam magno animo capessat: interea

in

in manum dat illi schedulam: Sunt istic nomina trium religionum : opta quam voles: ego amplius non reuertar. ita relictus Ioannes plenus admirationis & metus. in schedula erant trium ordinum nomina. et duos quidem argenteæ litteræ, nostrum (is erat tertius) aureæ exprimebant: quem & sequi constituit. Anceps alius, atque incertus quam institueret rationem vitæ, in illo fluctuantis animi æstu, ex sacerdotis sententiâ confugit ad Deiparæ templum, vbi tum Sanctorum Dionysij sociorumque reliquæ vissebantur : hic cum oraret supplex, diuino illustrante lumine, portu consiliorum inuento, ad Societatem appellit. Impulsi etiã alij memorabili modo. Cum vocaretur quidam a Deo, aut dissimulabat, aut negligebat. sed inter preces fundendas iratum Dominum videre visus, eiusque iussu male accipi plagis, intrare compellitur. Alij, cum in grati morbo confessionem peregisset, personabant aures eiusmodi vocibus, vt iniret religionem: quibus monitis obtemperans, concepto voto Societatis in eunda conualuit. at alijs quattuor ægrotantibus, eadem mente iniecta, quoniã excesserunt e vita, concessum potius, vt voti fine, quam vt voto fruantur. grassatum enim hoc anno in his terris disenterix malum: qua & correptus quidam adolescens telorum cupidus & belli, nostris presentibus moriendum sibi esse dicebat, quod vocaretur a milite, in armis candētibus:

et ar-

et arbitratus esse Angelum custodem, ad extremum usque spiritum sibi assistere testabatur. Sed ne semper mortuos, et ægros, Scholæ nihil intermissæ, quod et mirum fuit in hac difficultate temporum, & vrbanis alijs gymnasijs propemodum desertis. inter auditores, flos ille adolescentium beatæ Virgini dicarus maxime excellit. ad præscriptum Patris Nostri Ignatij, commentationibus pijs permulti instructi. Totius vitæ confessiones auditæ trecentæ. restitutiones factæ non pauca. sex septem ab hæresi resipuere. Ceterum cum iam Doctores Sorbonici, alijsque Professores, quorum magnam partem nostri discipuli fuere, nobis familiariter vrantur, suosque auditores ad nos mittant gratia confessionis, magna spes tenet fore, ut vberiores quotidie fructus e iuuentute proueniant. etsi sperare etiam plurimum iubent qui sunt ætate firmiore, ex his Senator vnus in quadrimestri legatione publica, illud etiam operam dedit, vt Collegium nobis edificaretur: qua re propemodum confecta, ex ea plus fructus cepisse legationis suæ testatus est, quam ex alijs multis ex sententia gestis. Atque hæc de rebus priuatis, & veluti pacis. Nunc ad publicas accedimus, & belli. Ter in summo discrimine cum bonis omnibus versati sumus. Primum nuntiata cæde Guisiorum in nocte natalitia: rātus enim tumultus repente excitatus est, omnibus ad arma concurrentibus, vt multi non
qui-

quidem sacris, sed sacramentorum perceptione abstinere: etsi distulerunt potius, ut quod omissum erat in præsens, Calendis postea Ianuarijs, & Epiphaniarum die, maiore fenore pensarent. at nos, in belli periculis, ad pacem exposcendam precibus conuersi, frequentibus sacris, & quinque quotidie fratribus communicantibus, aliquot præterea se verberantibus, post certos dies in orbem reditura vice, ad summam usque hiemem, biduique abstinentia in singulas hebdomadas, Deo placando institimus, ut volens propitius respiceret rem Galliarum in summum discrimen adductam. Alterum commune nobis cum hac ciuitate periculum incidit, in ferias Apostolorum Petri & Pauli, quo tempore Hæreticorum copijs, regijsque coniunctis, totum bellum in hanc urbem incubuit. vastabantur agri, diripiebantur villæ, oppida vi doloque capiebantur, toto impetu ad caput regni bellicque Parisios, frumento stipendioque instructus admouebatur exercitus: et acta res erat, nisi regis obitus interuenisset. Sed hic aliquid interijciam necesse est. Affluxere id temporis, in continentia urbis, copiarum Catholicorum: ad eas omni ratione iuuandas. missi e nostris per duas tresve hebdomadas quotidie deni, plures diebus festis, cum & cibos, & hortamina excubantibus ferrent: et accidit die quodam, ut incuria ne hominum, an penuria rerum, cum perstissent ieiuni milites ad diem usque inclinantes,

tem, colligere vasa, & mouere castra extemplo iuberentur : quod ita indignum visum omnibus, vt ni mature occurrissent nostri, quantulumcumque victu, vt in illis angustijs, ministrando, iam incitatis per occultum sermonibus lace-rantes ciuitatem ac duces, non abstinuissent etiam liberioribus maledictis. eo maius subsidium, quo grauior necessitas fuit. Tertium periculum, ac pæne extremum, fuit in anniuersarijs omnium Sãctorum, subita irruptione per-duellium, occupatis suburbijs, amplis & opulentijs, neque propius factum est quicquam, quam vt vrbs ipsa caperetur. sed suam ciuitatem custodijt Christus hostium impetu represso : eodemque die, nocteque proxima, tanta vis Catholicorum ad defendendam matrem urbium signo dato confluit, vt subito pauore consternati hostes diffugerint nemine persequente: et si relictis vestigijs barbaræ crudelitatis, onusti præda, abductisque compluribus, qui pretio redimerentur. in tanta urbis trepidatione exierunt nostri firmantes animos ciuium, minuendo metu: et ipsi etiam conuectarunt crates cæmentaque, quis portæ non clauderentur modo, sed etiam inædificarentur. Sed & eodem die, quidam e nostris discipulis qui migrarant in tutiora urbis loca, relictis parentibus, sese nostris adiunxerunt, laborum socij periculorumque, vt auderent idem, pateretur, in rebus incertis.

COLLEGIVM MVSSIPONTANVM.

MAGNUM DIVINAE providentiae argumentum, circumsonante strepitu, qua belli, qua pestis, nostros omnes incolumes fuisse, vno excepto, quem diuturna paralysis absumpsit. In vrbe conciones ordinariae habitae a tribus: a duobus vicinorum pagi obiti, & per speciem instruendae pueritiae, adultorum quoque aetas exulta. Instauratae scholae abscessu pestis: ipsoque initio conuenerunt quingenti. additus ex praescripto Patris Visitatoris Professor litterarum sacrarum. Celebrata aedes nostra, tum Primicerio Metensi Cardinalis Vicario ter conferente sacros ordines, multoque muniere sacramento Confirmationis, tum frequenti confessione plurimorum. & ad aliquos pertinuit utilitas. Duae feminae non ignobiles Catechetae a nostris instructae, & viri praeterea tres, cum Ecclesia in gratiam rediere. Multi ab angore conscientiae, aliqui a superstitionibus, domus a leuicibus spectrisque, diuino beneficio, liberatae. Curiones rustici de eorum officio condocerunt. Quidam desiderio liberorum, vixit si filium susciperet, Societati nostrae consecraturum: et votum id Deo cordi fuisse ostendit vxor, virilis semine stirpem enixa. Ex Epirotis, qui hic collocati in praesidijs equo merebant, aliquis fructus perceptus. eiectae meretrices

retrices, odiaque . duellum inter duos ex pro-
 uocatione certaturos cum pace mutatum. Ce-
 terum munera aliquot oblata templo fuerunt
 indicio aliquorum erga nos beneuolentiæ ac
 pietatis . Serenissimi Principis filia peristro-
 mate serico, argentoque intertexto, altare ma-
 ximum : nec vilioze materia pia quædam ma-
 trona sanctuarium conuestijt . aucta præterea
 argento facto, vesteque sacra supellex .

COLLEGIUM BITVRIGENSE.

GLISCENTE FLAMMA belli ciuilib, ad propulsandum commune periculum, in hac quoque vrbe, Christiana pietas magis exar sit : et magna extitit concionatoris nostri virtus in spe ciuium accendenda. Constituta Pœnitentium Sodalitas (beati Hieronymi patrocini-um , & a vestitu cœruleo vocabulum habet) tantos progressus effecit , vt iam centum ferme & viginti capita censeantur : edomando corpore, flagellisque , ieiunijs , & asperiore cilicio sub obsequium animi redigendo, omnes intenti . plures ab illis supplicationes in hac calamitate regni, placando numini, obitæ : cum vel in hieme media tunicati tantum , & nudis pedibus incederent, sex septem millium multitudi- ne prosequente . magna perinde Sodalitatis fama, vt sodalium religio : sic vt affluentiu nume- ro locus destinatus conuentibus, quia videba-
 tur

tur angustior, cum laxiore fuerit mutandus . in eam porro, cum etiam adolescentes admitti cuperent, nec laborum duritati videretur satis apta ætas, nondum egressorum annum sextumdecimum, ne voto fraudarētur, in assignata superiore contignatione, obeundis pie precationibus, subeundisque voluntarijs supplicijs, priuant vitam vel concessis voluptatibus : ita generosi surculi, quandoque in frugiferam arborē inferendi, feliciter succrescunt. ex ijs nonnulli auxere familias religiosorum : sunt etiam qui nostram affectāt. Atque hanc Pœnitentium Sodalitatem in perpurgandis animis nostra opera vtentium sacerdos instituit concionibus : idemque præstitit in reliqua iuuentute, vt Bacchanalibus iuterdicerent sibi plures ludorū lascinia, quorū pretium magis fraus animorum, quam voluptas spectantium : tantaque hoc anno, quanta numquam alijs, confitentium multitudo . Heluetius miles parentibus hæreticis, cum altero milite altercatione congressus, certamine irarum pugnam conseruit, sed stratus vulnere, nihil habuit prius, quam vt accersitovno e nostris patefaceret arcana pectoris, merito hæc sibi accidisse testificans, quod recessisset a menstrua sacramentorum vsurpatione : tum venia petita ab interfectore, cumque illo reconciliatus dextera data, & cum Deo, Eucharistia accepta, plenus spei ac fidei decessit. Pueri duo deprauati a magistro non recta sentiente,

tiente, nostrorum admonitu se correxere, excusati magis, quo ob ætatem improvidi.

VIRODVNENSE COLLEGIUM.

IN HOC METU motuque rerum, habitæ extra ordinem conciones, institutæ supplicationes sacræ, castigationes corporis susceptæ. et respexisse Deum preces humilium, hostium patefactæ insidiæ, et defensa ciuitas sæpius ostendit. Episcopum habemus nostri ordinis amantissimum, et cupidissimum salutis animarum: quam ad rem nobis vtitur administris. Cum e reliquijs sancti Nicolai, qui nomen dedit nostro templo, aliquid oblatum esset, thecam publice consecrauit, grauemque habuit orationem, in qua & facundia inerat, & auctoritas dicentis, de veneratione & imitatione Sanctorum. Vnus e Tyronibus phthisi laborans, breuem vitam cum æterna mutauit, die Parasceues, cum duabus ante horis, cum alijs, vt fit, in cubiculo obambulans, prædixisset sibi migrationem imminentem. Fraxinum, pagus est sex miliaribus distans: vbi quidam e nostris aliquot diebus versatus, bisque concionatus die festo, tantum excitauit in audientibus ardorem pietatis, vt certatim confluerint ad liberandam conscientiam onere peccatorum. recessa odia quæ inueterauerant. restitutum æs alienum quod retinebatur mala fide.

S

factum

factum vt rediret filius ad imperium patris;
quod iamdiu detrectabat.

COLLEGIVM NIVERNENSE.

NON MAGNVS NVMERVS diuina
mysteria in templo nostro obeuntium,
sed siue vim spectes inueteratae in hac vrbe con-
suetudinis, quae paulatim itur euulsam, siue ra-
tionem temporum, non poenitendus. Spiritua-
libus exercitationibus imbuti duo: quorum al-
ter capturus consilium de genere vitae, vocem
audiuit Italico sermone (fuerat enim olim in
Italia educatus) religiosum institutum suaden-
tis. Neque caruit etiã illud admiratione, quod
cum Pater Rector Diuione (abest tridui itine-
re) huc rediret, incidissetque in milites Socie-
tati infensos, eoque suspendium minitantes,
vbi ad eorum Ducem ipsiusque vxorem perdu-
ctus est, ita flexit vtrumque prudentia oratio-
nis, vt exceptum comiter sueta auxerint erga
domesticos liberalitate, et de suo, reddito via-
rico, quod ablatum a militibus reperiri non po-
terat (ea summa decem aureorum fuit) libe-
rum, ac ne verbo quidem inclementiore appel-
latum, abire permiserint. Optimi Antistitis
erga nos benevolentiam testatur frequens in
aedem nostram (otiam si longule abest) aduen-
tus, sacri audiendi. Discipuli fere quadringen-
ti, tributum in sex classes, in quarum postrema
cle-

elementarij: et ad pietatem erudiuntur: nunc quidem, quod antea factū erat a nemine, multi ambiunt nostrum ordinem: et inuentus est adulescens, quem pernoctantem in eodem cubiculo duæ mulierculæ pellicere non potuerunt sermone incesto: quod flagitium aures aspernarentur. Ceterum duo delata ad nostros (etsi fuerunt eorum pars aliqua) his litteris inferenda: quorum vnum altero admirabilius. Hoc primum. Quidam, seu inopia pecuniæ compulsus, seu sollicitatus auaritia, eo amentia prouectus est, vt cupidine potiendi quod vellet, sese dæmoni deuouere statuerit: id cogitans, extra urbem egreditur, in locum vacuū vastumque: hic contenta voce diabolum compellat, eius aspectum imperiumque expetere, syngrapham polliceri obsidem famulatus: adest ille, nec visus, eumque prope de sanitate ac mente deturbat: sed hic quoque, vt alij sæpe, malum, quod stulte optarat, tarda astimatione perspexit, nec tamen sera. cōfugiens ad Dei auxilium cacodæmonem excussit. Sequitur alterum maioris operis. Virgo quadam annos nata circiter viginti, nobilis matronæ ancilla, etsi cupida olim seruiēdi Deo in virginum consobio, tamen semel anno eluere peccata confessione solebat: hæc cum sacerdote externo (quod postea extra confessionem cognitum est) serijs Paschalibus se aperit, sciens volensque, an quod interrogata non esset, recitet crimina nonnulla

S a   mox

mox conficia sceleris ad sacram Eucharistiam
 accedere non audebat: sed inuitatu sociarum
 pudoris ambigua ac metus, tandem eo flexit,
 vt ne videretur contemprix sacrorum, sacri-
 legium contempserit: iudicium sibi manduca-
 uit: nec absuerunt indicia numinis irati: quasi
 vixentem flammam demississet in stomachum,
 magno licet nisu non potuit euomere: et factū
 agnoscit scelus, nec tamen conuertitur ad pœ-
 nitentiam: quin potius: vt difficile est vbi se-
 mel prolapsus fueris, in lubrico consistere: al-
 terum addit, gemmas magni pretij, nec exigui
 ponderis pecuniam dominorum, furto auertit,
 iamque postposito omni timore diuini iuris at-
 que humani, ad plura flagitia se accingit. sed
 nullū facinus diu occultum, in furto deprehen-
 sa vim vitæ suæ afferre voluit. igitur inclusa in
 cubiculū, vt ab ea mente desisteret: hoc magis
 incensa, impulsaque a dæmone ad Christum ab-
 iurandum, quod etiam sapius fecerat: et polli-
 citus erat veterator effecturum omnia quæ vel-
 let. subtractum erat e cubiculo omne instru-
 mentum cædis: at illa certa moriendi, e reper-
 ta membrana funiculum sibi contexit, mox-
 que adalligauit ad collum: irritato conatu: vbi
 hoc non successit, in feruētē aquam immer-
 sans caput, prohibita est domesticorum accur-
 su. demum, crinibus vti voluit ad laqueum, di-
 uina semper obistente clementia, ne perage-
 ret incepta. iam pene triduum inedia consum-
 pserat,

pferat, nec spes vlla eius salutis domi, cura tantum suberat. accersuntur nostri: hoc vltimum miserę remedium: nec adhibitum frustra: eorum alloquio factum est, vt se ægram animi mulier agnosceret. tum, quæ magna pars est sanitatis, vt sanari vellet: postridie cum venisset ad templum, purgata sanataque recessit: neoramen omnino finis certaminis: nocte quadam, secundam quietem, virum vidit formæ oris et maiestate venerabilem, cuius aspectu recreata cum esset, dein excitata, conspecto altero tatro ac deformi, cohorrui: et nescio quomodo cum ad hunc conarer se adtingere, vetuit alter, qui prior apparuerat: dein mente iniecta, vt se cruce consignaret, immane monstrum euasit. narrauit hoc visum honestæ mulieri, simulque ostendit non integre confessam. ergo expiata rursus cum esset, monenteque Episcopo percepisset hostiam salutarem, omni in posterum spectro ac timore liberata est. et nunc diuina mysteria rite admodum et pie frequentat, illius beneficio, qui peccatum sustinet, vt peccantem emendat.

AVGENSE COLLEGIUM.

AVDITORVM COETVM, qui in scholis ad sexcentos excreuerat, mense Iulio armorum strepitus exterruit, sed aucta pietatis studia et religionis, indictis supplicationibus:

ad templâ, potque ipsa templa comprecationibus in vicem obitis, hosti arcendo, tamen iter bello appetita est vrbs, ter deditioe pacem redemita: Nauarro primum, mox a Meinæo Duce, postremo iterum a Nauarro: cæsi ab hoc, non omnino Gallica fide: in dedita vrbe et si eru delitas abfuit, non abfuit auaritia. Quo primū tempore hostis aduētabat, duo viri nobiles sese ad certamen prouocauerant: eos reconciliauit Pater Rector, cum pro consensione legisset, caput e consilio Tridentino de monomachie vsu interdicto. cesserunt interea nostri e capta vrbe, et (quamquam vagans vbique miles, et ad prædam intentus) sine infesto cuiusquam occurfu in Belgium venire, et aliquid in itinere, prilitatis publicisque cohortationibus, attulerunt opibus, oppidis, ac præcipue primariæ vrbi quo diuerterant, tres in Collegio subfistere solatio ciuium, & piorum adiumento, etsi, Meinæo Duce circumuallato urbem, portisque inherente, et præfidiarijs militibus, qui viderent multos e ciuibus ad eos confugere, & relinquimuros in custodia, periculo non carere, tandem tamen Nauarro iterū imminente, de amicorum consilio, relictus tantum socius vnus, qui seruaret Collegium: isque adhuc cum rebus omnibus inuolutus fuit. Ceteram in altera Nauarrâ obsidione, incidit stratagemâ non reticendum, in vrbe reliqui erant milites non amplius triginta, exigui numero, sed viuidi bellos:

de

e c

igitur

igitur, cum expectant auxilia, ne contemptu paucitatis acrius oppugnentur, disponunt mulieres in muribus, lucentes armis, et cupidibus prælongis: ea præcipue parte, qua conspiciuntur hostibus, et præbeant speciem virium auctarum: quas facie cum pertorruissent hostem, ipsæ repente facta eruptione, magno impetu, et clamore sublato, fugam stragemque late dedecere, et deserta urbe obsideri urbe custodibus vacua, nisi Nannus a transfuga edoctus de simulatione auxilij, reperisset oppugnationem: admoventur ad mulieres, et a multis pueris, ac a mulieribus videtur cietus.

COLLEGIUM IVDICII

PRO

P R O V I N C I A

L V G D V N E N S I S .

R E C E N S I T I . N O V E M Do-
 mibilibs fecit centum nonaginta
 duo. In Collegio Lugdunensi
 viginti quattuor in Turnonensi
 triginta vnus in Bitornensi, De-
 lanoque viceni in Cambri-
 ensi nouemdecim in Auenio-

nensi, & Diuionensi singuli viceni in Aniciensi
 quindecim in Probationis Domo septemdecim.
 Deceffit vnus. Admissi quattuor.

COLLEGIVM LVGDVNSE.

IN BELLORVM METV, pestis, quæ
 sex septemve annis superioribus ætate re-
 cruduerat, Dei benignitate, intermisit hoc an-
 no. Desideratus tamen Petrus Natalis Parisien-
 sis, multarum linguarum, & politioris littera-
 turæ, & quod longe maximum est, probitatis &
 modestiæ laude præcellens. Nouitiatus, qui ha-
 ctenus a Collegio, excepto quod cœnationem
 communem habebat, cetera seiunctus, Colle-
 giorum contributione ægre sustentabatur, nūc
 tandem, commodissimam domum Collegio
 continentem, certosque redditus annuos habe-
 re cœpit, seorsum ab illo: pia liberalitate Alois-

siæ

De Anceluna grauiſſima femina, atque optimæ: quæ Probationis Domum hoc anno fundauit in Auenionenſi agro: hac condicione, vt prementibus armis, Nouitiatum liceat ad tempus alio transferre, Superiorum arbitratu. Externa & publica pietatis officia multa & magna e Collegio manarunt. In tanta temporum iactatione exhibuerunt diſcipuli noſtri in ſpeciem fabulæ, e meditationibus Noſtri Patris Ignatii, deliberationem de duobus vexillis: pueris, quaſi Neophytis, inituris pugnam aduerſus diabolum, cilicia & flagella, victricia arma, a Chriſto porrigebantur. habuit ea res commendationem, multoſque Lugdunenſium excitauit ad ea ſibi comparanda: Paulo poſt, cū grauiora vrbi totique regno metuerentur, & exorando numini, indiceretur quotidie ſtatio ad aliquod templum, ſacroſancta Euchariftia in propatulo poſita: viſum eſt nouitio aliquo inuento diſcipulos noſtros adornare, ſi augetetur religio plebis, igitur, albat omnes, præeuntibus, qui ferret effigiem Crucifixi, & alijs, qui Chriſti cruciamentorum inſignia, prælucentes facibus, & plerique nudati pedes, aſperſimo licet tẽpore anni, litanijs recitandis, procedebant ad templam, vbi ſtata comprecatio: quod ſpectaculo primum ciuitati, deinde etiam exemplo fuit: ſecutæ ſunt alijs diebus, prælata ſimiliter Crucce, puræ virgines, candido amictu, et earum partem nudis plantis. . his ſe adiunxerunt viduas, obuo-

obuolutis linteo capitibus, ne agnoscerentur, tanto magis incensa discipulorum æmulatio, ergo abiectis albis vestibus, horrenti sacco impliciti, pars corpori inæxum gestare cilicium, quod ex humeris eminebat: pars manu scuticam, qua ubi venturo erat ad templum, se acerrime verberabant, ut sanguis efflueret. commotus deinde Clerus, & populus vniuersus: ibat quotidie clericorum aliquis, & religiosorum cœtus, grex virginum, & numerus puerorum: nec tenebant se domi matronæ nobiles, quæ et ipsæ velata facie, in vili veste, cum cilicio interiore, votis ac supplicijs inibant templum: separatoque loco virilis ac muliebris sexus omnis ætas communicabat. hæc erant piacula pacis: exposcendæ: cum illustrissimus Legatus in Galliam venit. eius aduentu quasi ignis additus incendio. edixit stationem in nostro templo ad dies quindecim, in eoque, semel atque iterum, effusæ multitudinis habitu penitentium factum panem porrexit, iuxta dantis, atque accipientium, ingenti sensu pietatis. Ceterum confessiones fuere, in nostro templo, toto anno, & singulis fere diebus, frequentissimæ. Mulieres aliquot turpi vire multam salutem dixerunt ab hæresi, a sacrilego mercatu sacerdotiorum, a magicis superstitionibus, resipere nonnulli. magna denique morum mutatio, & male partorum restitutio, facta est. Quod si cœnobis virginum commoda haberentur, non desissent pluri-

plurimæ, quæ virginitatem suam in perpetuum Christo consecrarent: ægroti, vincti, extremoque damnati supplicio, visitati a nostris, adiutique. de quibus cum dici permulta possent, hoc vnum selegimus, causa exempli. In celeberrima trapezitarum vrbs platea, quidam imprudenter discolo sclopo, pium virum vulneravit: coniectus inde in carcerem: ille lecto affixus: sed post longam & difficilem curationem, morti proximus cum esset, hortatu vnus e nostris, creptum hominem e custodia, ad seque adduci iussit, humanissime amplexatus, veniaque prosecutus, omni erroris culpa, pœnaque liberavit: a suisque impetrauit, vt perpetua obliuione, illam, quæcumque esset, iniuria, delendam censerent. Denique hoc anno, in tanta temporum calamitate, porticus, in qua duæ sunt contignationes, extructa: inferior, Collegij hortum attingit, qui propterea amplior effectus: superior, in suburbanos agros & Rhodanum, pulcherrimum prospectû habet.

COLLEGIVM TVRNONENSIS

TVRNONENSIS agri fructus, si superiorem ubertatem spectes, valde mediocres, si tristitiam presentem temporum, ipsa etiam expectatione maiores. Beatae Virginis Societas hoc anno instituta, magno prouentu. Adulescentes bene multi, tum e castris Philosophiz, tum

tum ex alijs gymnasijs , ad Societatem oculos adiecerunt. Domini Turnonij non tacenda in nos liberalitas, cum matris benignitate certavit. eius filia valetudo cum plane esset deplorata , festinus quidam sacerdos noster Anicium mittitur, ad sacra , vota que de puella aegrotante , facienda . vix hic ingressus erat viam , cum ire cœpit melius illius valetudo: et paucis post diebus omnino confirmata est. multorum odia restincta. ad gratiam non pauci, & concordiam reuocati . mulier a marito capitali odio dissidebat, vt neque cibum cum eo sumere, neque esse apud eum vlla ratione vellet : eo que processerat acerbitatis, vt mortem sibi optandam pararet. hæc, vnus de nostris vsa consilio, in veterem gratiam redijt cum viro . quemdam præterea virum fortem ac potentem, qui acceptas iniurias vlcisci decreuerat , vnus e nostris oratio ad mitiora conuertit . neque vero his agri Turnonensis regionibus, nostrorum labor atque industria , circumferibi potuit . excursus item in varia , atque longinqua oppida, maxima oppidanorum flagitatione , et fructu . Pauca de multis attexam . Duo militum Præfecti leui de causa graues inimicitias gerebant , nec nisi cæde expiandas : multique viri nobiles, qui ad eos placandos venerant , irriti discesserant: at Deus qui disponit omnia suauiter , iniecit sacerdoti nostro pacificationis rationem plane admirabilem : rem diuinam faciebat

ciebat utroque præfente: cum effet confum-
 mationi proximus, fratrem qui adminiftrabat,
 admonet, vt graui oratione conuerfus ad au-
 dientes agat de concordia: hic genuflexus, effi-
 caci fermone, ad religionem, & ad metum ac-
 commodato, terruit fimul iratos animos, et ac-
 cendit: obteftatur per Iefu Chrifti præfentiam,
 per lacerum verberibus corpus, per fpinis con-
 fertum caput, per atrociam vulnera, plagasque
 acerbiffimas, vnde plus amoris manauit, quam
 fanguinis: per supremum illum diem, quo feue-
 riffimus idem iudex difcet vitas, et crimina fin-
 gulorum, hortatur, obteftaturque, vt iracun-
 diam ponant: hæc dum frater intonat, ecce tibi
 a sacerdote fulmen: vertit enim fe ad populum,
 et venerandum Chrifti corpus attonitis osten-
 tans, ita perterrefecit illos afpectu numinis et
 voce, vt tum quidem, in mutuos ruentes ample-
 xus, breui osculo, post modum, iisdem vefcentes
 epulis, communi menfa, iram finierint. Sacer-
 dos vnus in locis aliquot hærefi infectis, octo-
 ginta amplius confessiones generales excepit,
 magna ex parte nobilium. Ceterum tanta opi-
 nio noftrorum religionis, ac doctriæ, vt hære-
 ticorum Miniſtri, ſuis omnibus, noſtro aditu
 congressuque interdixerint: qui fecus faxint, ar-
 centur concilio impiorum: vt proſit etiam pœ-
 na, quibus culpa non obſuit.

COLLEGIVM BILLOMENSE.

VIS DIVINA in custodienda ciuitate, conseruandoque nostro Collegio, iuxta apparuit. Ergo illa, in hostili incurſu libera, in pestilentia (merito Deiparæ Lauretanæ, cui vota fecerant) tuta atque incolumis fuit. at Collegium in his armis bellisque, sine vlllo fere vectigali (egregia virorum totius Prouinciæ nobilium, illustris præcipue Comitum Pandani, & fratrum eius liberalitate) non solum sustentatum, sed ornatum etiam, atque auctum est. villa quoque, quæ pæne sola nobis supererat, Marchionis Cauilliaci illustris feminae auctoritate defensa. nec omiſſa interea cura scholarum. aperta ineunte Quadragesima, discipulis circiter quingentis: ijque, prævio dialogo pereleganti, allecti splendore præmiorum, dono Pandanæ Comitum, feminae illustris. aucta ciuium pietas in multitudine periculorum: declararunt supplicationes plurimæ, et quotidiana preces, circum templa. e concionibus fructus qui solet. Ecclesiasticis beneficijs inique possessis renuntiatum. æs alienum restitutum. in alia etiam vrbe, vbi nôster Quadragesima concionabatur, aures præbitæ primarijs viris mulieribusque, atque vniuersis cœnobij virginibus, de patratu criminibus in tota vita, confidentibus. a quibusdam concubinae exactæ. monachi

nachi aliquot, ad obedientiam Abbatis, vnde discesserant, reducti. hæretici nonnulli bonum consilium ceperunt. coniugati dissidentes reconciliati. his grauis inter primores composita. alia denique ad Dei gloriam effecta. Sed non est currendum per singula, in ijs, quæ æstimata magis, quam audita delectant.

COLLEGIUM AVENONIENSE.

SCHOLASTICOS e selecta ac nobili iuuentute, frequentiores quam alias vumquam hoc anno habuimus. Qui sanctissimam Dei matrem sibi patronam adoptarunt, doctrina et morum probitate præcellunt: hi, super alia pietatis officia, custodias publicas per sepe adire, et post sacrum factum ab sacerdote vno eiusdem Sodalitij, interdum concionem habuerunt, non sine fructu. idem in nosodochio, et orphanotrophio, præstitum: vbi etiam rudes, puerique orbi parentibus Christianæ doctrinæ elementis expoliti, et crustulis alleati. Quidam e discipulorum numero hunc in cœtum admitti vehementer cupiebat: sed cum differri placeret moderatoribus, siue moræ intolerantior, siue familiarium inductus consilio, intepuit: et fortasse isset in alia omnia, nisi nocturnorum terrore somniorum, spectrorumque horribilium, excitatus esset. vbi redijt ad pulchrum propositum, fœdæ imagines abierunt.

Ex

Ex ea Sodalitate duo Capuccinis adscripti: plures expetunt, vt in nostrum ordinem admittantur. Sacramenta vsurpantium numerus audius: confessions generales audita: quamplurima. nec absuit fructus. in hac tempestate Gallicani regni, supplicatio a virginibus nudis pedibus obita, Crucis vexillum vna illarum praeferente. neque alia virgines defuere: et viduae etiam non pauca, quae cilicio zonaque rigidior, humi cubatione, inedia, alijsque supplicijs affixerunt corpus, numini propitiando. et e virginibus quidem vna coenobium post diuturnam probationem ingressa. restitutiones aliquot factae. dissidia multa sublata: atque in his nonnulla, quae intestino morbo, familias vexabant. vir reconciliatus vxori, cui venenum parabat. alia item mulier marito: gener socru, et cognata: frater fratri: nobilis vir alteri eadem claritudine: duo denique, qui duello constituerant finire discordiam. multi a turpi et flagitiosa vita abducti: atque in his, mulier, miraculo. habuit forte obuium hominem ignotum, qui cum obiectaret illi flagitium praeteritum in confessione, admonuissetque, vt de eo confiteretur, nisi vellet detrudi in gehennam, ex oculis mirantis euauit. Nostrorum etiam industria factum est, vt complures feminae, abiecto auro, gemmisque inutilibus, honestum ornatum, quam splendidum vellent. duae haereticis deprauatae ritibus, ad Catholicos, totidem

tidem a gurgite libidinis ad portum coniugij traducta: plurimi ab armis Ecclesiæ perniciosi abstracti. Archiepiscopus noster, cuius singulare studium in rem Societatis, alijque Episcopi vicini, nostrorum opera vtuntur. Valriacum oppidum est, hæreticorum locis vndique cinctum, in ditione Vasionensi, nouem circiter millibus Gallicanis Auenione distans: huc missi diebus Dominici Aduentus, maximique ieiunij, duo, concionibus habendis, audiendis confessionibus, imbuendis puerorum animis ad officia Christiana, perusiles multis fuere. Similibus muneribus aliquot oppida percurfa: quãquam, eo tempore vix auderet quisquam pedem ponere extra urbem, cum hæreticorum furor auctus eade Catholicorum principum, finitimam omnem regionem armis circumsonaret. hoc tempore multorum animi firmati imbellem fugam meditantes, admoniti que, vt non solum vigilando, agendo, bene consulendo, sed votis etiam, et Christianis supplicationibus rem prospere cessaram existimarent. e quadraginta militibus, qui in proelio ceciderunt, vnus cum pro mortuo derelictus esset, atque exutus armis, adiutus a nostris non ante expirauit, quam de totius vitæ criminibus confessionem peregisset: alter insigni vir pietate, vt præstantiori militiæ nomen daret, institutus a nostris, et in Capuccinorum præsidijs locatus est.

T

COL-

COLLEGIUM CAMBERIENSE.

SCHOLARVM angustia laxata: et erat discipulorum numerus auctus, nisi interstrepnisset bellum, Sabaudiensium serenissimo Duce, Geneuam, hæreticorum receptaculum, oppugnante. Diuina obeuntium mysteria frequentia eadem, quæ superioribus annis: conciones audientium, quanta esse potest, pro captu templi. Cœpta est explicari doctrina Christiana exeunte Nouembri, rei nouitate perinde, vt utilitate quamplurimos conciente. Carceri, valetudinarioque, opera præbita diligenter, valetudinario magis: ita enim erat opus in multitudine moribundorum, & languentium: quippe frumenti inopia in has regiones late dominata complures in valetudinarium compulerat, effigies, aut umbras potius, mortuorum spirantium. neque enim vna fuerunt huic populo irati numinis argumenta, excepit fames miseriarum vltima, et, quæ cum illa plerumque, perniciofa contagio: multa corpora mortalium absumpta: quæ cum inhumata passim iacerent per agros, lupos primum extiauerunt, dein, gustata humana carne, accenderunt in homines, vt nonnumquam relictis ouibus, pastorem inuaserint, laniarintque. Ceterum, parum absuit quin Collegij reditus, vt in tali tempestate, imminuerentur: erant enim

qui prætexentes mandatum Ducis, decimas, et tributa imperarent: sed is, cum conuentus esset a Patre Rectore, ostendit sibi placere, vt vacationem ciuilibus census, omniumque rerum immunitatem haberemus: idem, cum medio Nouembri ad nos venisset, inter futurum sacro, exposuit cupere se mitti aliquos e nostris in loca nonnulla, quæ, multos iam annos, propter vicinitatem Genæ, hæresis occupasset: quia et in sermone pollicitus additurum aliquid magnitudini ac dignitati nostræ ædis, quo amplior, sit et accommodatior nostris vsibus futura.

COLLEGIUM DOLANVM.

IN TEMPLO. maximo, ijs diebus, qui anniuersariam Christi Domini nascentis, morientis, reuiuiscensque memoriam præcurrunt, conciones habitæ ab vno, magno concursu fructuque. eodem tempore, temploque, pomeridianis horis ab altero, edocti sacerdotes de officijs Christianis, confessiones auditæ permultæ. complures, a pellicum consuetudine, aliqui ab iniusta pecuniæ possessione, nonnulli, qui studiorum causa huc venerant, ab hæresi abducti, nec est prætermittenda pietas aliquot seminarum, quam omni genere officiosæ caritatis ostendunt. super cetera illud proprium habent, vt alias excitent ad ablundas maculas peccatorum, in nostro templo. Anti-

T a stita

stita quædam vnius cœnobij apud nos confes-
 sa, orauit obnixè, vt mitteretur aliquis ad suas
 audiendas: et aberat cœnobiam ab vrbe non
 parum: paucis post diebus iuit vnus, et oppor-
 tunis cōhortationibus edocuit virgines, vt in
 diuino famulatū angelicos spiritus æmulen-
 tur. Discipulorum quoque nostrorum magna
 erga Deum, sacrosque ritus obseruantia: ex ijs
 segregata Congregatio beatæ Virginis: nec
 desunt, qui nostrum institutum, si per ætatem
 ac Superiores liceret, avidissime cōplecteren-
 tur: additus stimulus, vbi se ad Romanam ag-
 gregatos esse intellexerūt. magnus etiam pro-
 fectus in litteris: excitantur in concertationi-
 bus et declamationibus publicis, præsentia stu-
 dioque ciuium Dolanorum. Tres è nostris in
 diuersas Burgundia: ciuitates Quadragesimâ
 profecti. ex ijs vnus, priuatis et familiaribus
 colloquijs, primarios cuiusdam vrbis ad con-
 cordiam reuocauit. choreas, quæ ducebantur
 frequentissime, fustulit. explicauit ter hebdo-
 mada, quæ pertinent ad informandam con-
 scientiam. multorum confessiones generales
 accepit. Sodalitium pæne collapsum restituit:
 persuasitque sodalibus menstruum sacramen-
 torum perceptionem. ab altero, multorum, in
 Deum ac Cælestes, licentia lingue coercita. ex-
 posita doctrina Christiana. adducti homines vt
 excitarent facellum beato Roccho. dissiden-
 tes reconciliati. ab eodem, cum in alterum op-
 pidum

p̄dum vocatus esset remotissimum, constabi-
 litum Sodalitium, iam pridem inchoatum in ho-
 norem nominis Iesu : et aures datæ oppidanis
 fere omnibus confitentibus peccata totius vi-
 tæ . Tertius ierat in montana , vt ad varia op-
 pida, animam æque iter intenderet , ac con-
 nes frequentes iter singulis hebdomadis insti-
 tuendiores Catechismos ad quem pueri manu-
 sculis, adulti voluptate, quam percipiebant ex
 p̄nerorum diligentia, grandæui et prouecti di-
 scendi cupidine, alliciebantur . pomeridianas
 horas confitentibus dabat, bis, quotquot ibant
 hebdomadis, sacerdotes instruebat. Sed et con-
 stituta pax Intenete, e quibus vnus ita perui-
 canice, vt aliorum frustra fuisset omnis labor
 in eo mitigando . reuocatus vsus, ter quotidie
 saluanda Deipare ad pulsus, et is campani;
 itaque vigilem seruandi ignem ante sanctif-
 simum Christi corpus, qui olim abolerant,
 Reuocatus idem sacerdos sub ferias Penteco-
 stes auxit numerum penitentium, mulier con-
 scientiæ stimulos, quos aqua potu, et uque pat-
 nis simplicis r̄tunderi non poterat, confessio-
 ne et bellit, eodem altera beneficio a diaboli in-
 fidijs, vt se in profluentem conijceret suadon-
 tis, liberata, et sublatæ, choreæ anniuersariæ e
 vestibulo templi, vnaque confutendo, qua
 equus instratus, floribus, candelasque ac-
 censas gestans in fronte, inibat templum, du-
 xente anicidæ, omni populo profequente, ad

eo manebant adhuc vestigia vetustæ superstitio-
tionis.

COLLEGIVM ANICIENSE.

VT IN HAC difficultate rerum et tem-
porum, Aniciensis Collegij initia non im-
prospera fuere. Conciones in templo beatissi-
mæ Virginis, nostroque in sacello, quam utilif-
simæ: adducti ciues, vt quantum in ipsis est,
exequentes cuncta humanis consilijs, spem ta-
men omnem ac subsidium in Dei clementia, fré-
quentique vsu sacramentorum, haberent. mi-
ra erga nos illorum benivolentia, lætitia vero
susceptum propter superiore anno Collegium,
tanta, vt eam erudam veluti ac recentem non-
dum concoxerint: eam sperant, vbi res publi-
cæ melius fluxerint, auctum iri promouent in-
tereæ, pro viribus, cultu sumptuque rem no-
stram domesticam, et suppellectilem sacram-
nec minus ipsorum incrementum pietatis: ad
sacram conuiuium, in ferijs natalitijs, accesso-
re circiter sexcentis atque ex ijs aliquot pri-
mores vrbis. tenera ætas imbuta initijs disci-
plinae Christianæ, tanta mortalium voluptatè,
et, vt fit in rebus notis, admiratione, vt dic-
tarent vulgo, pueros puella que septennæ do-
ctiores esse, quam homines magnanarum Cere-
rum, cum in hoc tumultu adirentur a suppli-
cantibus templa Eucharistia proposita, ea que

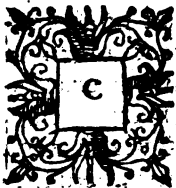
ma-

magnifice adornarentur augendæ religioni ; nos etiam nostrum sacellum, pro nostra tenuitate, instruximus ; non eleganter illud quidem, sed tamen, vt appareret mundities, et cura : et viderunt illud ciues, et magno etiam studio visendam putarunt. Iam quotidiana munia Societatis, et pane vsu contrita, fileantur. Quid enim dicam noui, si memorem non raro itum in nosocomium, publicasque custodias ? ibidem conuersiones, non fuisse inutiles ? non paucos ab ineunte ætate repetita confessione expiatis ? pecuniam non leuem ad dominos redisse ? mulieres a turpi quæstu ad pudorem & sanctimoniam reuocatas ? Sunt tamen, quæ sine piaculo taceri non possunt. Confessio ægroto cuidam, & corpori medicinam fecit, & animo. Alius, cum collo subnexisset quædam ad minuendos ardores febrim, plus adiumenti reperit in particula cerea agni celestis. idem remedium mulier in pariendi doloribus experta. hæretici aliquot ad rectam sententiam reducti. impij impudique libri nonnulli, ignibus addicti. Duo, qui pauperes pulsauerant, scelus agnouerunt nostris presentibus, veniamque petierunt genuflexi. fiduciaris sacerdotia reiecta. energumena liberata. ab ignauo otio huiusque aleatores retracti. et quamquam in armorum strepitu bellique, intutum erat adire suburbia, tamen in oppido quodam, per quadraginta dies sollempnis ieiunij, vnus e nostris opera quotidie concio-

nantis preclare stetit. monialibus, sacerdotibusque contentibus aures prebita. pia supplicationes indicta. restitutiones facta. haereticorum libri exusti. Atque haec de urbanis rebus, externisque. Auditores habuimus fere quingentos, in sex classibus, praeter eos qui docentur de finibus bonorum malorumque, in religione Christiana: numerus non parvus, si spectentur tempora, sed fructus, quam pro numero maior spectaculis delentis quidam, qui erant infensi, vario epigrammate, Episcopus Aniciensium, cum scholas inuiseret, exceptus. Ceterum, in preces intenta ciuitate, nostrorum quoque discipulorum pietas enituit. Super uersportinas preces quotidias in nostro sacello, semel atque iterum, albat, et nudati pedes, prorefferunt cum facibus, sacrisque monumentis redemptionis nostrae, tota ciuitate spectante, nec temperante a lacrimis, tantus est andor tenerioris aetatis non semel, proca cum muliercularum choros et circulos, disturbauerunt irruptione facta, ut turpes cantilemae in litanias sacras uertentur, e multis qui ad inuendam Societatem animam appulere, vnus admissus: prudentius enim uisum est, maturata deliberatione uti, ne aut illos postea possit at consilij, aut nostras celebritatis

P R O V I N C I A

A Q V I T A N I A .

CONTINUIT SOCIOS centum et viginti. in Collegio Burdigalensi quinquaginta duos in Tolosano triginta octo: in Ruthenensi et Auscitana Missione quinos decos. Cooptati nouem,

COLLEGIUM BURDIGALENSE.

INSTAURATIO templi auxerat numerum penitentium: sed exorta rempestati cedentes, ex vrbe discessimus, qua de re prius quam dico, ne excidant e memoria, duo breuiter perstringam. Burdigalam quidam appulerat, nauemque egressus, quod esset ante lucem, expectabat dum portae aperirentur: ecce inambulanti in pomerio, homo ignotus in longo pallio, pecuniam sponte offert ingentem: miratus ille non quesitam largitatem, tantoque magis dolum suspectans, recusat: verebatur damonem: et certe ita erat: ab eoque sublimi raptu intra urbem in nosocomij aream deportatur: hic praeter expectationem repertus, rogatusque quomodo intro penetrasset pedem ianuis clausis, quod factum erat, exposuit: dein accersito sacerdoti vni e nostris narravit, se, cum inimicum

micum haberet, sepeque sollicitaretur ad pacem, hac execratione vti solitum, Tum tu me diabole, quocumque voles, asporta: nunc videlicet, pace facta, id sibi accidisse. admonuit hoc exemplum multos, vt abstineant a simili execratione. Scotus adolescens ex frequentatione nostrarum scholarum, hæresim, in qua erat in-nutritus, abiecerat: graue id popularibus suis, dæmonique: et auertere conati, illi verbis, neque pecunia: hic rebus, oblatæque nocturnæ specie horribili decrepiti senis, ac nisi desisteret sententiâ, malum minantis: sed et illos constantia vicit, et hunc effugauit salutiferæ signo Crucis obiectione. Nunc pauca de migratione. Nostrum quamdiu fuere Burdigalæ, etsi communiter accepti, vtileque; tamen, vt quidam erant in vrbe natura dissimiles, ac diuersa volentes, non carebant obreçtatoribus: sed hi ostendebant magis nocendi voluntatem, quam nocerent: hic tamen annus, aditum, qua nocerent, aperuit, cum sublatos habuere spiritus post eadem Guisiorum: qua videlicet nuntiata, non occultare hæretici gaudium suum: partim Iesuitas miseros, omnique orbatos præsidio, irridere, specie miserantium. Quis enim iam vobis in vrbe tutus locus? ita ne per contumeliam eiiciemini? Partim conuiciari, et minari aperte: hi exterminandos dictitabant, agendos in patibulum, proijciendos in flumen, igni cremandos: et erant qui per sancte deierent, non

ante

ante mortis limen adituros, quam sentina de-
 numve Iesuitarum sanguine saeuum odium ex-
 plessent : nec parcebant interim Catholicis
 ad templum nostrum aduentantibus: quasi hac
 nota a regijs (sic enim appellari volebant par-
 tem alteram) distinguerentur. quin etiam hoc
 additum ad eos perterrefaciendos, vt in eorum
 foribus, incipientes a nostris, creta minione ef-
 fingerent, et (si postea deleri contingeret) fer-
 ro insculperent, patibula: quasi ijs iam fuisset
 omnes addicti . illud omnino maturan-
 dum, vt quandoquidem iam res Catholica clau-
 dicaret, rueret omnino, Iesuitis eiectis, altero
 pede amisso . et nosster discessus multis ante
 mensibus, voto factum praeueniente, an insita
 hominibus libidine alendi de industria rumor-
 res, aliquorum sermonibus dilatus est : quem
 vbi audiuit haereticus egrotans in lecto, illico
 in medium cubiculum exiit, vt ostenderet
 perceptum gaudium ex nuntio, non solum ani-
 mo gratum, salubre etiam corpori fuisse : at
 multis e locis ad Patrem Rectorem litterarum, qui-
 bus viri principes, vt ad se e nostris bini, terni,
 quaterni, et ad nonneminē etiam viceni mitte-
 rantur, effusis precibus orabant. Ceterum non
 est dubium hominibus viui pectoris, quin vera
 causa, cur eijceremur, esset religio defensa, re-
 liqua obtenderentur. et iacta sunt prius aliqua
 semina, in hunc ferme modum . Propinqua er-
 rant feria beatae Magdalēnae, quibus anniuer-
 sario

fario ritu exponunt discipuli nostri scriptio-
nes in publico, specimen pietatis ac doctrinæ,
quæ ab omnibus legantur. visum est hoc ante
augere celebritatem, ad vrendam hæretico-
rum inuidiam, et Catholicos confirmandos,
verum ne quis nobis obiectaret calumniam
ingenij, Pater Rector pridie eius diei, Prore-
gem Senatūque conveniens, certiores facit,
caurum studiose a præceptoribus, ne quid pro-
ferretur a discipulis, quod in regem regiosve,
quamvis callida interpretatione, flecti posset:
iaci tantum in hæreticos communia. exorat
proinde, vt eorum potestate id fieri liceat, ne-
que id cuiquam fraudi esset: igitur ipso die,
circumfessitur arca peripetasmatis, peripe-
tasmata membranis, in quibus argumenta vari-
a, et ingenij monumenta, ænigmata, theses,
emblemata, aliaque, e quibus alumnū Socie-
tatis agnoscas, accurrit multitudo visendi stu-
dio; pars etiam carpendi. boni admirari, atque
extollere industriam adolescentium: crabro-
nes alij circumire; et figere aculeos. enimue-
ro ferendum non videbatur, Luthero, Galvano,
Serueto, et alijs hæresum fabricis ex officina in-
ferorum, quorum imagines illic depictæ, inuri
notas: et mussantes conquerebantur. At Ca-
tholici mirabantur; iuxtaque gaudebant: tum
conuersi ad hæreticos: Nihil agitis aduersum
Iesuitas. gliscit in periculis eorum dignatio,
et vt palma, nituntur contra pondus: vel a-
lumni

lumni eorum disciplinae prouocant vestros ma-
 gistros . Hoc altius penetrabat aduersario-
 rum animos , quia vera ferebantur . ipsi etiam
 adolescentuli , si quos agnouissent seminatores
 zizaniorum (patebat id temporis liber adi-
 tus ad urbem) digito monstrabant , eosque ad
 disputationem , ac solutionem enigmatum in-
 nitantes , manu ac vi pertrahentes , irride-
 bant illorum silentium , indicem imperitiae ,
 testem impietatis . eo magis tacita odia , et
 erumpere gestientia , coquebant intus aliquid
 cuius non ante tonitru audiretur , quam exi-
 steret flamma . aditi sunt , tentatique , Prorex
 et Senatus . nec difficile fuit trahere in partes ,
 seu pretio , seu ambitione corruptos . prae-
 tendebatur quippe nomen regis : et duodecim aureo-
 rum millia dicuntur impensa . decretum est de
 nobis expellendis . ceterum , ut iure agere viderentur ,
 tria calumniabantur : primo , quod pro-
 fuggestu regem non laudassemus : dein , quod vi-
 tantes hoc crimen , non haberemus amplius co-
 ciones publicas , ne Politici (Politicos vocant
 quorum specie fulciendi regni , religio vacil-
 lat) offenderentur : postremo , quod nos si in vr-
 be adessemus , obuiam iretur multorum consi-
 lijs , quos pernicioſa libido teneret aliena po-
 tentiae gratificari . sed tamen non satis causa ad
 enclodum intendatur aliquod crimen elicia-
 tur quae sit Iesuitarum de rege , affectisque sen-
 tentia . subodorari non erit admodum difficile ,

et

et multorum credulitas nostram opinionem as-
 firmabit. Hæc illi, nihil magis metuentes, quam
 ne hæretici viderentur. Quibus ita compositis,
 multorum auribus oculisque observamur cu-
 riosius; si quid diceremus, faceremusve, e quo
 arcana nostra perspicere, et speculari sensus
 abditos possent. cum essent recta omnia, et ad-
 versum infidias clausa, quia palam effici nihil
 poterat, dolum machinantur. Vnus e Seuiris
 (publicus magistratus est, Iuratos appellant)
 in frequenti templo nostro ad confessionem
 accedit: nec multo post, quasi non accepta ab-
 solutione, discedit indignanti similis, et minan-
 ti: tum recta ad Proregem, ac principes Sena-
 tus: hic plenus iræ, seu recte simulans, incertum
 an apud conscios fabulæ inceptæ, de negata ab-
 solutione conqueritur, quod a rege esset. om-
 nes a prandio ad Archiepiscopum, imagine co-
 gnitionis: eo Rector Collegij, et sacerdos de
 quo erat quæstio, accersitur, cum vterque ne-
 sciret, quid causæ esset: sed ut venere, statim
 pernotuit. Seuir enim ille, sermone vultuque
 composito, quod ij faciunt, quibus malum po-
 tius sub lingua, quam in lingua, sacerdotem no-
 strum criminari, ut vno videlicet accusato, so-
 cios omnes inuisos, deinde etiam suspectos red-
 dat. tria verbo obijciebantur, magna ad spe-
 ciem invidia, nulla culpa: denegata absolutio,
 quod regiarum partium esset: offensus multo-
 rum oculi animique, in pleno templo: non ha-
 bita

bita ratio existimationis publici magistratus. hæc ille suo more exaggerabat : namque et facundia homini aderat (quam et e nostris, gratus discipulus, olim didicerat) et accipiebatur pronis auribus fauentium incepto . Ad ea nos- ter paucis . Multos sibi auditos eo die , nec facile omnium meminisse : tum, sacramentum cõ- fessionis diuinum esse, atque arcanum : in quo quod quisque audiuit , ignoret tamen necesse est : habitum semper a se, atque habendum, honorem debitum magistratibus . Quod lenire debuit responsum, tamquam præcisa spe perse- quendi criminis, exulceratum animum magis accendit . postero die cum res relata esset ad Senatum, in consilio prudentium, veritas non indignuit patrocínio . iactata magis accusatio- ne, quam peracta, accusator irrisui fuit . At ille non tolerans infamiæ, peruolat ad regem, suam causam agit, aufert decretum, vt quicum- que concionantur posthac, regis defendant factum, eumque populo commendent, commu- ne videbatur decretum, sed erat peculiare in nostros. nec dubium, quin si haberent concio- nem, aut obtemperatio esset obnoxia, aut præ- termisio videretur superba . Sed iam ante, hoc periculum prospicientes, sibi silentium in- dixerant : quod cum lacerarent hæretici, Ca- tholici ægreferrent, ipse etiam magistratus iu- beret solui, prolata est publice e volumine no- strarum legum, lex illa, qua si intercedat bel- lum

lum inter principes Christianos, in alterutram partem propensiores esse prohibemur. quo responso retusa lingua maleuolorum, sed non repressa violentia. minantur, nisi faciamus imperata, exturbaturos Collegio, bonisque. at nostri, magno animo, immensam patere orbem, cunctaque bona in Deo sita: proinde omnia potius, et vitam ipsam, quam quicquam non salua conscientia faciant, esse amissuros. ubi minæ irritæ, descenditur ad blanditias: subornantur amici, ut id nostris persuadeant: verum his quoque frigentibus, ultimum telum insonuit. die Sabbati venit in Collegium iudex rerum priuatarum, et regis nomine edicit, ut, quoniam Collegium esset prætorio proximum, ad multaque vtile his temporibus regi, intra viginti quattuor horas vrbe cederemus, essemusque in loco nostro ad Sancti Macharij, qui ab vrbe distat viginti millibus: non nisi confecto bello redituri, ut edictum percrebuit, volant, e vicinis oppidis, Dynastarum literæ nostros repentium: et domum nostram Catholici, cum multis lacrimis et lamentatione flebiliter dices certamen maioris edidisse. Magistratus cum cernerent tantam vim: ciuium ex omnibus ordinibus in Collegio, verentes ne quid conciretur turbæ, sub noctem et ipsi veniunt, imperantes ut facerent unusquisque: sed auribus surdis: ni nostri, quod potestate illi non poterant, caritate obtinissent. discipulorum tamen

tamen ardor non ita facile repressus: quin et præsentibus Seuiris, scamna euellunt, effringuntque, quod negarent permissuros, vt in aliorum vsu verterentur: relatum ad Proregem: extemplo armati mittuntur, disponunturque circa domum ea nocte, ac die consequenti, prohibendo ingressu. ea res nostris, vacuo iam magis tempore, locoque ab interuentoribus, parando discessu, colligendisque sarcinulis, non inutilis fuit. etsi non defuerunt qui liberaliter obtulerunt viaticum, vestemque communem, vt in vulgari habitu fallerentur hæretici ad excipiendum attēti. cum discederemus, optimus quisque amicorum, et plerique ciues, vt quique amantiores religionis, ruere in nostrum complexum, doloremque gemitu testari: irridentibus contra quibusdam, et offerentibus sudaria, quis lacrimæ abstergerentur. O ignaræ mentes hominum, et nesciæ vicissitudinis rerum. Quo die nos Regis edicto Burdigala pellebamus, eo die Rex ipse, qui edixerat, e vita depulsus est. Ceterum, ne nos amici prosequerētur, vnus e Seuiris, cum staret ad portam vrbis, prohibuit. at nos compingebamur ad Sancti Macharij, vt simul opprimeremur omnes (seu hoc suspicio multorum, seu fama tulit) nisi antea oppressus ille vnus fuisset. hoc porro nuntiatum cum esset, afflixit quidem animos aduersariorum, sed audito aduentare exercitum, rem nostram Machariensem fere euertit.

V igitur

igitur qui commigrarant Burdigala, ante expectatum abiere, ne in hæreticorum potestate essent: idemque parantibus reliquis (ij erant septem, incolæ loci) tâta est mutatio facta animorum in oppido, vt quibus antea nō nimis æquis utebamur, vltro ad nos venerint, atque ipse etiam Præses, pollicentes publica fide, nihil mali nobis, ipsis viuentibus, fore: neque enim cuiquam nostrum, nisi per eorum, sanguinem hauriendum. At Burdigalæ relictum ita triste desiderium sedulitatis nostræ, vt multi conquirentes solatia, ad videndum desertum templum, gymnasiumque non aliter irent, quam solebant olim ad audiendum: nonnulli ab vrbe discesserint, quod eorum aspectum exulcerantem animos ferre non possent. Ita ne, tanto labore sumptuque, Iesuitæ ædem suam Collegiumque hæreticis instaurabant? Iis videlicet vōcibus liberi aliquorum questus audiebantur. Sed amorem illorum, in nos etiam absentes, experti duo e nostris, qui cum e Brasilia reuerterentur in Hispaniam, a prædonibus capti spoliatique in Burdigalensium portum appulerant, ignari nostri discessus: ita enim benigne ac liberaliter excepti sunt a Catholicis, certatim munera, vestem, viaticum, ceteraque necessaria, conferentibus, vt collaudata eorum humanitate, quamplurima fuerint remittenda.

P E T R O-

PETROCORIENSIS, ET CAMAR-
facensis Misiones.

PETROCORLI sunt in hac prouincia vetusti ac nobiles : missis iam diu litteris nostros expetierant : et duplicauerant preces, cum egrederemur Burdigala : ita satisfactum voto illorum . huc venerunt viginti , magna gratulatione ciuitatis , deductique incredibili frequentia omnium ordinum in Collegium publicum : omniaque abunde statim subministrata . ægre id fuit vicinis Burdigalensibus hæresi infectis : et audiuntur minæ : sed eas Petrocorij, præ studio Catholicæ religionis, atque erga nostros beneuolentia , contemnunt : nobisque adornant amplum Collegium ac stabile , vbi tuto esse possimus . quo cura industriaque maiore respondemus illorum beneficio et voluntati . Conciones , tribus continuis mensibus , ad diurnam explendam sitim, accurrente populo , frequentissimæ : confessions multorum hominum millium , vniuersæ vitæ fere omnes . restitutus priscus mos audiendi sacri, et exterminatus qui irrepserat impia verba iaciendi in Deum . et nunc dies festi , statæque caritativæ , coluntur ita pie , ac sancte , vt exuto fere irreligioso omni ritu , quasi ad messem ierint , non ad sementem faciendam , legentes fructum , grates agerent Deo, per quem factum erat , vt

V 2 mete-

meterent, quod non seminarant. Gratum etiam præbuere miraculum discipuli, cum edito Iubileo Pontificio, indictisque publicis supplicationibus pacis exposcendæ, in multitudine inundante ad sacellum nostrum, conspiciantur angelica specie Christi Crucis insignia præferentes, et pulcherrima symphonia opponentes preces diuino numini: ut quam veniam iure præsentis defensionis non possent, patrocinio antiquæ miserationis obtinerent.

CAMARSA CVM oppidum est viri nobilis, qui e nostris Burdigala discedentibus, duos impetrauit, non sine eius voluptate, et vtilitate oppidanorum. namque (quod antea religioni vix erat) peierare, scelestam lingua Deum violare, non habere sacris, negotiosisque diebus discriminata opera, desistere. nobiles nonnulli in fide firmati. persuasum tribus, ut designarent domi sacrarium fundendis quotidie precibus, reique diuinæ audiendæ. frequens sacramentorum vsurpatio introducta. cum duabus familijs pari nobilitate, iam triennium dissidentibus, nostrorum rogatu monituque, effectum, ut posito diuturno odio in gratiam redirent: et quoniam parum differt a similitate tacita concordia, placuit, ut matres familias se vicissim inuiserent domi, æqua lætitia ipsarum, et totius oppidi gratulatione: duæ etiam mulieres non ignobiles reconciliatæ: hoc profecto iucundius, quod earum vna,

in

in templo ab altera veniam petijt , multis inspectantibus , non ignara in simili certamine esse optimum vinci .

MISSIO ALBATERANA .

A P P E N D I C V L A Burdigalensis eiectionis , Albaterrana etiam Missio fuit : atque huc tandem , longo circumitu , hæreticis obsidentibus militarem viam , difficile emerferunt duo , et cupidissime accepti . plerumque oppidi est hæresi corruptum . hoc magis nostri vires intendere , diuisis inter se officijs . concionatorem alter egit , alter Catechistam : neutrius labore pœnitendo . Vnus e Toparchis , dissimulato intellectu , an quod ita puraret postulare rationem rei familiaris , apud se hæreticum habebat : admonet noster , quale portentum aleret domi , neque id vtile esse . at ille , Reduc si potes errãtem in viam : id erit honestius , quam eiectum . Itur ad hominem , iacebat in lecto aspectu horridus , facie squalidus , contractis nervis , oculis introrsum actis : diceres deformitatem corporis cum turpitudine certare ingenij , dignumque animo domicilium inuentum : erat hic multa claritudine generis (quo vsus instrumento ad multa facinora) sed eam sceditate hæreseos obscurabat : ducebat familiam inter Calvinistas , et habebat aliquot adolescentes , quos infatuaret docendo . Leniter

primo noster, et molli brachio, sed premebat
 tamen hæreticum: ille cedebat, paulatim sese
 in arcum includens: tandem eo redactus est,
 vnde effugere non posset. quo animaduerso,
 exclamat furenti similis, allatrare Toparcham
 ipsum, nostros lacerare, in circumstantes con-
 uicia iacere: ore spumanti: cum obloqueren-
 tur nostri, obstrepere, obstruere aures, inter-
 fari aliquid ipse contumeliosis vocibus, non
 tam vt daret responsum, quam vt ipsi ne exau-
 direntur: nec dubium fuit, quin arguerit timo-
 rem detrectatio certaminis: a quo discessit no-
 ster, clara quidem fama, sed sterili victoria:
 igitur ad alios iuandos opera conuersa. Con-
 firmati aliquot vacillantes: ruentes erecti: do-
 cti alij veritatem: sed pudore quodam, seu ma-
 turitate deliberationis, errorem abijcere di-
 stulerunt: spes est, vt quo seignius incipiunt, con-
 stantius persequantur, etenim nostri operis
 scopulus et mora, Toparchæ mater fuit: hæc a
 popularibus suis alios pudore et probris, mul-
 tos laude et hortatu accendens, minis et polli-
 citationibus, qua auctoritate, qua efficacitate
 orationis, nostrorum constans interuertere,
 quos nunquam nec visu, nec congressu digna-
 ta est. Sub huius umbra hæretici in his parti-
 bus latent, eique se præbet filius, veneratione
 magis materni nominis, quam voluntate, ob-
 sequentem. in his tamen difficultatibus, nostri
 quantum potuerunt, visitandis ægrotis, adiu-
 tandis

audis morientibus, audiendis valentibus, cælestique pane reficiendis, Societatis munia non intermiserunt. et ingenti solatio fuit, vir magna pietate et prudentia excellens, Abbas, ex iniqua nobis parente, carissimus filius, quo fere vno stant Albaterræ Ecclesiastici, laicique, qui fidem Catholicam tuentur. neque id ignarum hæreticis, eius agros prædiaque bello inuadentibus, et vastantibus ferro. Ceterum, opera egregie posita pueritiæ instituendæ. res noua initio visa, et pro habitu animi vnicuique accepta: laudare Catholicos, et admirari: calumniari improbi, et obterere. ter hebdomada explicabatur doctrina Christiana, mittebatur per urbem æditus, qui ære tinnulo diei horæque admoneret: certum in locum fiebat ingens puerorum concursus, tanto ardore discendi, vt quasi diuinarent breuem nostram commorationem, breui omnia perceperint: ipsi interea enarrare domi, quæ audierant: domesticos instruere: iusiurandum neque vsurpare, neque pati posse: si quem audirent negligentem numinis, deterrere gravitate supplicij obiecta: libros quoscumque conquisissent, auctores improbitatis, comburendos afferre. frequens illis fuit cum hæreticorum liberis de rebus fidei concertatio: vt dolerent parentes, nostrosque socios non tam lacerarent ex occulto, quam contumelia, palam, iurgioque lacerarēt. tanta est hæreticorum in hoc oppido licentia.

Sed hos eorum procacitatem malevolentia incitatum stimulis, fregimus patientia, et taciturnitate sedauimus. Iam Catholici admirati filiorum fructum in Catechismo, vltro eosdem obtulerunt litteris imbuendos: recusationem ademit vitata suspicio exigua benevolentia, vel fugae laboris. enimvero excanduit ludimagister, iramque et probrosis sermonibus, et missis litterulis ostendit: sed hunc quoque modestia placauimus: ita, quos educabat domi adolescentes nobiles, et ingenio praestantes, ad nostros deducebat. visendum porro fuit, et summa voluptate viseretur ab Albaterranis, cum bis hebdomada (neque enim par erat saepius fieri, propter distantiam locorum) adolescentuli bini progrediebantur ad templum sacro audiendo, ita composito corporis habitu, incessuque, vt latarentur omnes, et qui maxime vellent laedere, non laudare non possent. Visum deinde, vt iuuetus adeo docilis, ad perceptionem salutaris Eucharistiae institueretur: iam appetebat dies sacer omnibus Sanctis: octauo, ante exposuimus rationem recte confitendi, praecipuaque et admonita rite communicandi: confessi in peruigilio: die festo, quemadmodum et alijs diebus, procedentes ordine ad templum, ita rapuerunt omnes ad admirationem sui, vt viri mulieresque certatim accurrerint, auidis oculis inusitatum spectaculum haurire cupientes. Nec tantum in oppido labora-

boratū, sed etiam in vicinis pagis: et labori fructus pro portione respondit. Cum epocati deinde essemus per litteras, amanter, et caute, præmonuimus nostri discessus, quem ita grauitertulere, vt locus ipse, in quo eramus, repletur lacrimis puerorum: ipsi etiam parentes tacitum dolorem continere non possent: tum difficile fuit persuadere multis, vt ne iniquo animo ferrent, si non acciperemus eorum dona, neque pateremur, vt nos longius ab oppido prosequerentur.

COLLEGIVM TOLOSANVM.

TOLOSA QV OQVE creuit Burdigalæ ruinis. Accessere socij triginta, et, quæ Deo habenda est gratia, per medios licet hostes (a quibus alij multi spoliati vinctique) sine vlla noxa. neque hoc sine eiusdem numine, quod Agenni (vrbs est Tolosam inter et Burdigalam) vir est honoratus et pius, qui liberali hospitio accepit nostros, adiutosque opibus, et tutos itineris duce, non aliter dimisit, ac si eorum omne periculum præstare deberet. atque is est, qui anno superiore vnum e nostris, captum ab hæreticis redemit aureis sexaginta: qui alios duos nec regredi nec progredi valentes, omnibus vijs ab hoste circumseisis, quinque menses apud se habuit, coluitque multâ comitate, in speciem fratrum: et nactus deinde
 oppor-

opportunitatem temporis, ipsemet suis equis
 Tolosam adduxit: qui denique tres adolescen-
 tes euntes ad Tyrocinium (sed insequēti equi-
 te iussu parentum, vt comprehenderentur in
 via, non satis tutos) noctu in castellum pro-
 pinquum, dein quinto post die deuijs itineribus
 et flexis, declinantes viatorum occursum, ad
 nostram sedem deducendos curauit. Igitur
 Tolosæ auctus nostrorum numerus, auxit et
 fructum. centum, antea tam vitam confessio-
 ne aperuere: multi ad varia religiosorum cœ-
 nobia se recepere: complurium repressæ libidi-
 nes: odia placata: vnus inimicum excipere, al-
 ter vxorem confodere cogitabat: vterque a
 patrandò scelere deterritus. Adolescens sep-
 tem octo ue annis diuinorum mysteriorum præ-
 sidio caruerat, quod in vrbe hæretica esset, sed
 tenax tamen religionis, non potuit vñquam,
 nec blanditiarum lenocinio, nec minarum ter-
 rore mutari: is nunc relicta patria, parentibus-
 que, Tolosam venit, vt agens inter Catholicos
 et compenset iacturam præteriti temporis, et
 sibi prospiciat in futurum. Verum, vt hic inuiol-
 latam fidem inter hæreticos, ita et virgo, quæ
 nostrum templum frequentat, pudicitiam in
 media libidinum flamma seruauit. Dolo per-
 ducta erat in cubiculum viri præpotentis, diu-
 que tentata precibus, abhorrebat a flagitijs:
 adijciebatur summa duum millium aureorum,
 contestatio amoris, proponebatur solitudo, si-
 len-

lentium : quod nemo sciret , vix factum videri .
 at illa obijciebat contra pulchritudinem pudicitia , et sponsum virginum Deum , omnia tuentem .
 Quin , potius iugulari me iube , quia nec pretij magnitudine , nec mortis supplicio adduci potero , vt aut sponsa Christi esse desinam , aut incipiam esse impudica . tu vide quam turpem rem animo agitasti ; te enim decebat non magis maiorum nobilitate , quam moribus , pluribus antistare . Admiratus iuuenis virginem virilis animi , noluit amplius sollicitare , quam ita intelligebat in pudoris Deique amore constantem .

MISSIO AVSCITANA .

QVO IN STATV efflet Missio Auscitana , diximus anno proximo . nempe duos e nostris versari in ea messe , efflagitatum ab vrbe Collegium , missasque super ea re litteras ad Patrem Prouincialem , vt cum Patre Generali conficiat . Cum res adhuc in expectatione esset , principio huius anni , ciues vrgerè , vt suscipiatur cura instituendæ iuuentutis , propter discessum externorum moderatorum , institutore carentis . et res erat ante oculos , vt contradicere non posset . Sub festum Epiphaniarum , in magna inopia frumenti , librorum , supellectilis , rerum omnium , quinque classes apertæ : ex quo et nostris magna materia patientiæ , et ciuibus
 beni-

benignitatis oblata est. ij, etsi caritatem anno-
 nã auxerat bellum, et grando fere interemerat
 spem omnem præsentis anni, propterque re-
 pentinos hostium impetus prope fames time-
 rerat, victum tamen ac vestitum, vt his tempor-
 ribus, abunde suppeditarunt. ac primis quidem
 septem mensibus nouem e nostris, dein cetero
 anno, duplicato numero fuere. Tres, quadragin-
 ta diebus ieiunij verni, in tribus oppidis Ausci-
 tanæ diœceseos concionati: quod et interfuit
 priuatæ multorum salutis, et publicæ. nam vsu
 compertum est, omnibus circa oppidis dissimu-
 lantibus, seu desciscitentibus, pacemve ab hoste
 redimentibus, tria hæc indixisse hæreticis bel-
 lum, inuictis animis, aduersus ea, quibus cete-
 ra terrebantur. id cum virtuti concionum tri-
 butum est, tum etiam frequenti esui agni cæle-
 stis. ceterum in his oppidis nihil iam desideres
 Catholici ritus. Sigillariorum ex ære, ceruicæ, sa-
 crorum Rosariorum item, globulorum piacu-
 larium, imaginum cubiculariarum, lustralis
 aquæ in ædibus priuatis, vsus introductus: vt ra-
 ros iam reperias e viris etiam primarijs, qui
 non Rosaria, more gentis, pro armillis ferant.
 librorum verò, e quibus impiæ opiniones, aut
 mores impudici, magnus numerus extortus. ca-
 pita legis Christianæ in oppidis, ipsaque in vr-
 be explicata: et quoniam de plano præ multitu-
 dine, non exaudiri vox Catechistæ, coactus in
 superiorem locum ascendere. Canonicorum se-
 cunda

cunda erga nos voluntas: neque his concedit Proepiscopus. illi maiorem ædem meditantur: temporarium interea struunt sacellum, ornantque. at Proepiscopus cœptam domum proximam Collegij ædibus adiunxit: non mediocrem deinde pecuniam obtulit comparandis libris, et promisit daturum suam bibliothecam nostræ instruendæ. confessionum generalium. numerum inire haud promptum sit. sed huius sacramenti virtus, interdum absoluta anima. corpus quoque liberantis, in ipsius Archiepiscopi domo declarata est. Nobilis adolescens. graui morbo implicitus, desperatis rebus, ad confitendum de peccatis animum appulit, paulo post habere cœpit melius, et recreatus omnino venerationem auxit salutiferæ confessionis. ea causâ urbem intra, extraque, ad ægrotos frequenter accersimur, ipsoque in itinere magno in honore, etiam ab hæreticis habemur. quod cuidam sacerdoti accidit, qui cum diuertisset ad hæreticum notum, ac nobilem, ab eo liberaliter acceptus, habitus, dimissus est: cum solutione pecuniæ, quam Collegio debebat, virginis stupentibus. sed hæc dicta quasi in ordine: nunc sparsim aliqua delibetur. Nonnulli, qui obtentu valetudinis, iubente quidem medico, sed Parocho nesciente, vescebantur cibus alioqui illicitis, adducti vt id facerent permissu Parochi, fuerunt ceteris exemplo. Mulieri, quæ voluntario ieiunio conficiebat corpus, sed (vt peruicaci.

cacitate humani ingenij, nobis placita complectentes, debita plerumque negligimus) diebus festis abstinere a templo, persuasum a nostris, ut ne astu diaboli abruptam potius contumaciam, quam securum obsequium vellet. Curio, quod interuersis curiæ redditibus, curiales deseruerat, nostrorum admonitu curionatum abdidit. Aleatores, ganeones, impuri, impudicique, diuini nominis numinisque contemptores, coerciti. infames mulieres eiectæ. Actum quodam in oppido, vbi hæretici multi, cum aliquibus, quibus luxus corporis, et desidia cordi, ut esurialibus ferijs ab escis vetitis, etiam in aliarum inopia, abstinerent. Eodem in oppido firmati debiles in fide, et labantes erecti: fructu præcipuo Catechismi: cui primo interesse etiã hæretici cum fremitu, deinde cum tacito consensu. Urbanus carcer, et xenodochium aditæ: ægrotorum, victorum, aliorumque pauperum confessiones exceptæ. Vesana mulier, et ut rumor erat, a dæmone correpta, sacrosanctæ Eucharistiæ mysterio refecta est. Abducti aliqui a fenore exercendo. Cum haberetur conuentus virorum nobilium, in quo iureiurando se quisque obstringebat futurum, fide erga Ecclesiam Romanam, vsque ad vltimum inuicta, vocari placuit sacerdotem nostrum, qui oratione habita eorum esset concordia probator, et testis. quod et in alio oppido factum, multis abuentibus. Redeamus ad ordinem interruptum. Sa-
cellum,

cellum, quod nobis apparari diximus, apertum est die Virginis annūtiatæ, magno ciuium concursu: attamen maiore, per eos dies, quibus rite indicta statione, supplicationeque ad certa vrbs templa, propter Gallicos tumultus, ad nostros erat veniendum: augebat religionem fax plurima accensa, et spectata pietas Scholasticorum nostrorum, siue communicantium, siue litanias concinentium. Communicandi autem vsus, octauo aut quintodecimo quoque die, iam frequens in vrbe: idque factitant primores ciuium, maxime Scholastici. horum tanta ad religionem propensio, tanta docilitas, tanta erga nostros beneuolentia, vt cum obsequio ducantur magis, quam imperio, nihil simile magistri se inuenisse testentur: matutino domi orant Deum, vespertino sedulo introspiciunt conscientiam. pædagogia et eontubernia quotidianis litanijs personant, excipientibus reliquis, vno præeunte. Inuenti qui oblatos redditus Ecclesiasticos repudiarunt metu peccati. Omnino spes est, vt tenelli malleoli crescant in vires, quarum maturus fractus, quamlibet diligentis vinitoris voto, laborique respondeat.

R V T H E N E N S E C O L L E G I V M .

VT LEVIS SCAPHA maiori adiuncta nauigio, eodem cum illo rapitur cursu, seu portum intratura, siue scopulo allidenda,

da, sic res plerumque priuata idem subit periculum, quod publica: nec facile vtramque discernas. Hactenus Ruthenense Collegium, in columi vrbe, priuata incommoda non sensit: nunc eadem laborante, damno propior fuit. ita in calamitate publica defuit. vectigal annuum, quod præbebatur in Comitijs prouinciæ. noster tamen idem fuit tenor, vrbem intra extraque, non infructuose laborando. Vrbs Mauriacensis, vnde superiore anno discessimus, interuisa: adiutique doctrina Christiana, et concionibus, et pueri, et parentes. eadem opera atque vtilitate, oppida diœceseos Sancti Flori adita nonnulla. At Ruthenis, remittente peste, repetita studia litterarum, maiore discipulorum ardore, quam numero: quadringenti, nec multo amplius, fuere. Quadragesima verba facta ad populum quotidie, mandatuque Antistitis lustratæ tabernæ libraræ, librique damnati, in media vrbe, loco celebriore combusti. Deiparæ Congregatio ac religio, multorum opificum accessione, aucta. Confessiones de omnibus vitæ peccatis auditæ quinquaginta. Mulier a marito falsis appetita criminibus, miseriarum remedium, non corpore iaciendo in flumen, quod facere moliebatur, sed abluenda anima peccatorum sordibus, de nostrorum consilio, quæ fuit. Duos inter fratres, aliosque complures, discordiæ sedatæ. Nobilis mulier vigesimum iam et quintum annum Caluinum secuta

cum ancillis duabus; Deo fauente, nostro-
 rum ope resipuit: et iam huius eleemosyna Col-
 legium iuuatur. sequuntur quædam miraculis
 non absimilia. Hæreticus in Prioratu Collegij,
 altare beato Ioanni, vbi etiam eius reliquiæ,
 sacrum, cum moliretur euertere, attactus re-
 pente comitiali morbo (Sancti Ioannis in hoc
 tractu appellant) ab incepto, malo coactus, ab-
 stinuit. Conspirauerant in quadam domo, ad
 vnum interficiendum, rustici fere viginti, et
 cæctum illum nefarium ad supremam vsque no-
 ctam extraxerant, eum interea tacta de celo
 domus, prostratique omnes iacuerunt in pani-
 mento, quasi ob metum defixi: tandem post ho-
 ram, vbi surgendi potestas fuit, hic pectus, ille
 brachium, alius manum, pro se quisque partem
 aliquam corporis correptam cæco igne lamen-
 tari: admonet vnus e nostris discipulis, vt adhi-
 beant aquam piacularem: factum: dolor abscef-
 sit. Ex adolescentibus qui ad nos venissent,
 vnum erysipelas inuaserat, lue grassante, vt
 mortem adduceret: nec a medico spes vlla: ad-
 monitus a nostris remedio eiusdem aquæ reua-
 luit. Laborans mulier e partu, atque, vt res do-
 cuit, conceptu iam præmortuo, particulam cæ-
 lestis agni, quam a nostris acceperat, tumentem
 vtero religiose admonens, fetum edidit ex ani-
 mem: chirurgo, qui iam ferrum et vncum expe-
 dierat, vt vi extraheret, admirante.

P R O V I N C I A
A R A G O N I A.

IVVNT NOVEM LOCIS
fecij ducenti quadraginta sep-
tem in Domo Professa Valenti-
na triginta: in Collegio triginta
septem: in Gandiensi triginta:
in Casaraugustano quadragin-
ta octo: in Bilbilitano undecim: triginta quat-
tuor in Barcinonensi: in Gerundensi viginti-
sex: in Balearico viginti duo: novem in Domo
Probationis Terraconensi. Quinque ingressi
Societatem. Egressi e vita octo.

VALENTINA PROFESSORVM
Domus, et Collegium.

IN DOMO PROFESSA Valentina ni-
hil defuit nostrorum studio, atque industria,
habita conciones non paucæ, in templo maxi-
mo, et nobilibus Paræcijs vrbis, magno prouē-
tu. aditus carcer, audirusque: et adiuti suppli-
cio damnati: quo etiam tempore ad densam
multitudinem habita cohortatio efficax, cum
suspensa fontium corpora, plena adhuc animæ,
ac spiritus, astantem turbam, vel mouerent
spectaculo, vel terrent exemplo, lustrata etiã
vicina oppida, et tempestiuus remedijs multo-
rum

rum salus restituta. Ceterum coemptæ oppor-
tunæ aliquot ædes dilatandis agnustrijs templi.

DISCIPLINARVM numerus crescit, et,
vt sæpe alter ex altero oritur, etiam fructus: ex
vtroque deinceps Collegij fama. Verberatio,
hebdomadaria sexta quaque feria vim suã ob-
tinet: neque omittitur Catechismi explicatio
per vicos et compita. subuentum et pauperum
collectitia eleemosyna: inuenti viri nobiles,
qui singuli trecenos aureos ad hoc opus contu-
lerunt. additus Collegio amplius ager, non leue
fondationi adiumentum.

COLLEGIUM GANDIENSE et Cesaraugustanum.

GANDIENSIS accessit Philosophicum
curriculum rudimentis Christianis infor-
mati pueri, ac neophyti: horum, vt in reliquijs
Saracenorum, non paruus est numerus: fuit
etiam in finitima oppida fructuosus excursus.

CAESARAUGUSTAE: magnus ar-
dor sociorum: inuisant agrotos, assistant ani-
mam efflantibus, iustrant, audiuntque, singulis
hebdomadis, detectos in carcere: ad patibulum
vsque damnatos prosequuntur: sparsim diuini
verbi semen in summo templo, et in alijs cele-
brioribus: et apparuit vbertas fructuum. Di-
missi sacerdotes in finitima loca, eodem euen-
tu, illud præter cetera insigne, et frustra ab

alijs tentatum, oppidum, propter quorundam discordiam, diductum in duas partes, ad concordiam redisse: et grates actæ Societati a lacrimantibus præ letitia. Ceterum in vrbe quoque, et in oppidis, Catechismi vsus extitit, ac fructus. Scholasticorum Sodalitas auctior facta,

BILBILITANVM, ET BARGINONENSE Collegia.

ETSI NVLLAE in Bilbilitano scholæ, adolescentium tamen Sodalitas sub Dei paræ patrocínio condita: et magna religio omnium, ac disciplina. adiuta cetera vrbs, pagique adiacentes, vt vnico verbo complectar plurima, muneribus Societatis.

BARGINONE haud paulo maior laborum materia, non solum propter gymnasium percelebre, vbi duo Theologiæ magistri, sed quoniam, et in excursione pacificatæ ciuitates duæ, magno bono vtriusque: et in vrbe ipsa duo proceres, cum summa admiratione regni, et huius vrbis, Episcopique gratulatione. Accessit aliud, quod magis indicauit nostrorum studium in salutem proximorum, et auxit ciuium amorem: pestis. semestri spatio duodecim milia sustulit: vt vrbs ipsa importuosum quoddam mare videretur, non tam propter corporum nauium fractarum, quam propter hominum stragem, vbi que iacentium, hac tempestate

state nouem e nostris proiecerunt se in fluctus
 vt alios ab æterno naufragio eriperent : sex
 merfi ex ipsis , tribus enatantibus quidem ,
 sed inuidentibus felicitatem illis , qui extre-
 mum posuissent spiritum in perseverantia ope-
 ris, et ostensione Christianæ virtutis .

GERVNDENSE COLLEGIUM.

MIRABILIS e matutinis pomeridianis-
 que sermonibus ad populum fructus , vt
 annua confessio verterit in menstruam: et mor-
 talium quamplurimi sint venia mutati . Capi-
 ta doctrinæ Christianæ exposita a primoribus
 patrum nostrorum, præeunte Patre Prouincia-
 li, ciuitate admirabunda : et pudore suffusis,
 præ auctoritate magistrorum , illis qui doce-
 bantur . Obierunt duo patres diocesim vni-
 uersam, et excitatus vsus sacramentorum . in
 vno oppido , cum e suggestu accusasset facer-
 dos paucitatem communicantium, in sequenti
 die festo accedere ad communionem sexcenti
 quinquaginta pacificati dissidentes . peccan-
 tes correcti . ingressis nostris quoddam oppi-
 dum, diditus est rumor aduersus famæ illorum
 metuebat scilicet dæmon procellam imminen-
 tem : sed cum breui veritas diluxisset, magni-
 que beneficijs affecissent oppidanos , vt pauci
 fuerint , qui non se cum Deo reconciliarint, e-
 uanescente mendacio, duplicata gloria disces-

tere. Ceterum, cum qui erant in carcere, vti in anno aduerso frugibus, conficerentur fame, auctores fuere, vt designaretur aliquis stipi ostium emendicanda: magnum victotum subfidium: et diuitum, vt liberaliter frumentum, argentumque suppeditarent, incitamentum. nec refecta solum illorum corpora cibo, sed etiam animi pabe caelesti.

DOMVS PROBATIONIS TERRACONENSIS, et Collegium Balsaricum.

TARRACONENSIS ciuitas nostri ordinis amantissima, idcirco studiofissima diuinitus, auxit caritatem, cum in metu vicina pestis, Pater Rector vocatus in Senatum promissa nostrorum operam, vel cum praesenti periculo, nemini defuturam, grates a ciuibus actae: quibus etiam persuasum, vt, quoniam pestis est ultio irascentis Dei, deleant peccata materiam irae. cessabit enim punire parentis virga, si nihil inuenit in filio, quod puniatur. duo coniugij nomine praetextentes flagitium, conuertere se ad honestatem. idem fecerunt mulieres nonnullae impudicae. coactum as ad inopiam subleuandam. Quadragesima in perillustri oppido concionatus vnus, praclare multa instituit, restituitque. patrem, filiumque exercentes odia, qualia fere solent esse proximorum, implacabilia, reduxit in mutuam con-

cor-

cordiam: sic ut, cum veniam peteret supplex
filius, non sustinuerit preces instigatus pater,
et in mutuos ruerint amplexus, oppido colla-
brimante.

IN BALEARICO magnus ad doctri-
strinam, virorum etiam, mulierumque concur-
sus huius, et concionum tanta utilitas, ut va-
decim sacerdotes confitentibus non satisfac-
tiant. noua Collegij edificatio hoc anno cepta,
(cum vetus angustum esset) sic urgetur piorum
liberalitate, ut excitatis parietibus, prope o-
tiam sit absolutum tectum. et tamen id
longum insularis insita cura morta-
lium animis, ea propere per-
ficiendi, quorum uti-

litate[m] prae-
pere.

S A R D I N I A.

EGVNT IN SARDINIA
centum duodecim. in Collegio
Sassaritano quadraginta duo;
triginta duo in Caralitano : in
Probationis Domo viginti : in
Ecclesiensi Collegio octo : ro-
tidem in Algarenfi. Duos cum abstulisset Deus,
submisit nouem.

COLLEGIVM SASSARITANVM,
et Caralitanum.

IN SASSARITANO, humanarum, di-
diuinarumque litterarum studia florent: et-
si humanarum quoque intra domesticos pa-
rietes institutum est Seminarium, vbi magistri
futuri informentur . Toto anno non in nostro
solum templo, sed in alijs quoque, populus pro
concione instructus : et consecuta ea morum
mutatio in plerisque, vt esset index rerum sin-
gularũ texendus. sed hæc vos existimare, quam
me scribere melius est . Deiparæ Congregatio
in eum numerũ excreuit, vt congeminauerit .

DE CARALITANO eadem diceren-
tur: sed tenebo institutum . Sacro die Circum-
cisionis, qui aperit annum, ad frequentem vi-
rorum cœtum feminarumque, in templo no-
stro,

stro. ; concionem habuit Episcopus Alensis, quam plurimis diuinæ pietatis atque erga nos benevolentia notis, insignem. Diebus maioris ieiunij quattuor e nostris concionati in varijs templis.

DOMVS PROBATIONIS, ET reliqua Collegia.

DOMVS angustia laxata. sacra supellex aucta, numerusque confitentium.

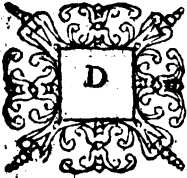
IN ECCLESIENSI ternæ conciones diebus Dominicis, vt sileam alia tempora, habentur: mane prima luce ad inopem verecundamque turbam (etsi ditiores etiam non fastidiunt) vbi multum diei processit: et vespere iam die consumpto. E supplicatione multiplex fructus.

ALGARENSI Collegio initium datum, primo lapide in eum ab infulato Episcopo sollemni more coniecto: ea res, quoniam alia quadam ex causa fuit etiam memorabilis, breuiter repetetur. vaticinatus erat vir quidam ignobilis, et pastoriciam vitam agens, Algarensi vrbi exitium ante diem tertium idus Nouembres: atque, vt sunt superstitiosi interdum animi, cum corripuntur metu, multis persuaserat: admonebat vates indicendas supplicationes, fundendas preces, aliaque, numini propitiando, sed verebatur Antistes leuitatis notam, si ha-

si haberet fidem somnio hominis ignoti : aut
 incuria, si omnino negligeret : igitur medium
 consilium tenuit : hortatus est populum, ut ne
 peccando offenderet Deum, et veteres macu-
 las confessione aboleret . ineunte Novembre,
 inter tonitrua et fulgura, ingens procella ef-
 fluxit, decussit nonnullorum aedes, et in his e-
 tiam partem nostrarum : nec deerant quæ la-
 bem minitarentur . pauebat iam tota ciuitas,
 et querebatur diuinum non credita cecinisse .
 latabantur quidem nostri hoc timore conuer-
 sos multos ad poenitentiam, superstitionem ho-
 minum, et credulitatem, ut nescio quæ somnia
 haberent pro oraculis, agreferebant : aduunt
 Episcopum, orant ponendo primo lapidi Col-
 legij edicat diem illum (is erat festus Sancto
 Martino) quem exiitalem rusticus vrbi prædi-
 xerat, verum dies, sereno celo, et Sole illustri,
 inter superiores, et aliquot qui deinde conse-
 cuti sunt, turbidos, variam fuisse prædi-
 ctionem hominis ostendit : auxit
 que ciuibus lætitiã, dicitan-
 tibus, prænuntiationem
 exitij in initium rei
 salutaris fuisse
 conuer-
 sam.

P R O-

PROVINCIA CASTELLANA.

DE HAC VNIVERSE nihil accepi:reperi computando (præter eos qui in Compostellano, de quorum numero nihil diserte perscriptū) socios quadringētos sexaginta duos. Valisoleti in Domo Professa, et in Collegio, quadragenos: in Numantino viginti sex: in Salmanticensi quinquaginta vnum: in Locroniensi, Segouienti, Palentino, videnos octonos: in Montisregalis triginta tres: in Medinensi, Burgēsi que tricenos: octodecim in Ouetensi: in Probationis Domo Villagarfiæ triginta octo: in Bellimarensi sex: in Pampelonensi quattuordecim: in Aretualensi, quod nuper inchoatum, nouem: in Abulensi tredecim. Vnus confecit diem vitæ extremū. Adiuncti in Societatem vigintiduo.

DOMVS PROFESSA VALLISOLETANA.

NULLVM OFFICIVM a nostris defuit, in ijs, quæ sunt propria Societatis, confessiones plurimæ: pacificationes utilissimæ: redintegrata inter coniuges concordia: multi diuino obsequio addicti. Deseruerat quidam

dam religiosorum familiam, in qua vixerat diu, inhæserat mulieri, quæ et facta ei mater trium liberorum: sed, Dei beneficio, opeque et consilio nostrorum, e veneficijs emerfus redijt ad habitum, et mentem priorem. nonnulli etiam sacerdotes, atque vnus diaconus, e vili ministerio, quo tolerabant vitam, inopia cogente, nostrorum auxilio erecti. cœnobita vnus, non solum permittente, sed ipsomet rogante Cœnobiarcha, traditus est nobis regendus. conciones omnino salutares: ex ternæ interdum, et quaternæ: tribus interim exceptis, qui pagatim concionabantur. adiuta etiam sacris sermonibus, vt multorum precibus satisfacere-
mus, Domicilia virginum. Carcer persæpe aditus, cum magno victorum, eorumque qui ad triremes, vel ad patibulum ducebantur, bono opera cuiusdam e nostris restituta piorum iurisconsultorum patronorumque Sodalitas pæne euerfa: eius munera subsidio solatioque victorum hæc sunt: bini per hebdomadas, recurrente vice, pransis explicant doctrinam Christianam: suscipiunt eorum causas: ægrotantibus succurrunt: adducunt sacerdotem causa confessionis. Instituta altera in rem muliercularum, propter pauperiem formamque periculantium: inuenti denique, eodem auctore, quorum onus professioque est inertem turbam, et incuriosam, diebus festis, ad sacrum, et Catechismum adducendi: accedit interdum verbis,
pecu-

pecuniæ pondus, non leue incitamentum: iisdem nosodochia curæ magno cum fructu. Data etiam initia in hac vrbe Seminario Anglicano, auctoritate Catholici regis: eam ad rem perficiendam adiecerunt nostri consilio studium, et gubernandi laborem. Ceterum ad quattuor oppida missiones quattuor factæ: et in vno, sedatæ discordiæ virorum nobilium, quorum reconciliationem frustra inceptam omiserant multi pudore irriti conatus. Pellitem ablegauit vnus, cum qua sex annos vixerat turpi exemplo. Multorum subleuata paupertas. Nosodochij cuiusdam res et rationes, restitutæ, magno commodo ægrotorum. neque illud tacendum, quod in vna missione, iuncti indissolubili concordia Episcopus, Canonique, qui antea dissidebant. At nos experti sumus largam beneficentiam nonnullorum. Quidam iuuenis aureos nongentos: huius exemplum secutæ duæ, vna aureos trecentos, mille altera, et quingentos, testamento legarunt. hac pecunia redempti sunt census.

VALLISOLETANVM, NVMANTINUM, Salmanticense Collegia.

TRES IN VALLISOLETANO Theologiam docent: quinque humanioribus literis iuuentutem informant: magna vtrinque spes, et fructus. sed cum Collegij inopia plerisque

que nota esset, ad aliquot annos assignatum ve-
ctigal aureorum trecentum . Externi multi pijs
exercitationibus instructi . Sodalitas Virginis
magnum præbet vrbi specimen pietatis, cari-
tatis, corporis despicientiæ: cum obeunt my-
stera, cum dant operam valetudinarijs, cum
ter singulis hebdomadis Quadragesimæ cor-
pus affligunt verberibus in nostro templo.

E N V M A N T I N O nouem in vicina lo-
ca de more missi . Hebdomadaria hic quoque
per Quadragesimam terna diuerberatio: sed di-
scipulis, cum primoribus ciuitatis, alijsque, qui
exploratum venerant, communis. nexi in car-
cere adiuti .

A T S A L M A N T I C A E in visendis cu-
studijs publicis, præbent se comites multi disci-
pulum, e prima nobilitate: habemus enim iu-
uentutem ad religionem valde propensam: ita
cum plures optarint varia cœnobija, tredecim
nostrum ordinem maluerunt . In varia oppida
excursionem quattuor factæ: concordati discor-
des: in vna trecentæ amplius confessiones ge-
nerales exceptæ: litanias beatissimæ Virginis
cum commendasset noster e suggestu, ita per-
mouit auditores, vt cum auide expeterentur
ab omnibus, quattuor millia exemplorum non
fatis essent.

LOCRO-

LOCRONIENSE SEGOVIENSE,
et Montis regalis Collegia.

LOCRONII, urbem intra extraque opera compluribus nauata: apud Calaguritanos restituta odia, et ad frugem reuocati permulti. Expetuntur a Locroniensibus scholæ, earum vtilitate perspecta. Vnus reliquit Collegio moriens aureos mille: tantumdem fere pecuniæ alij sponte obtulerunt.

IN SEGOVIENSI circa moribundos plerumque operæ enituit: sed, et statuta pax inter equites, magna lætitia ciuitatis, quam pæne distraxerant. e discipulis multis, qui perebant Societatem, vnus voti compos effectus. breues aliquot missiones, et frugiferæ factæ.

IN MONTIS REGALIS vigent studia litterarum. Præter scholam de officijs Christianis, et alias, quibus pueri docentur, cœptum est curriculum Philosophiæ: auctus numerus discipulorum, vt iam numerentur mille trecenti: e quibus plurimi a primis vsque incunabulis puerilis doctrinæ, ad eam vsque scientiam, quæ apta est sacerdotio, se peruenisse lætantur. Iam quoniam, vbi præmia dantur meritis, ibi est æmulatio meritorum, indictum est certamen ingenij, carminisque: plus quadringenta poemata extiterunt; et in maxi-
ma

ma corona, celeberrimaque pompa, donatis victoribus, reliqui excitati. in doctrinarum contentione, pietas non neglecta. complures contemptis honoribus, exuto amore cognitionis, vt vnum Deum sequerentur, reliqua posthabuere. Ceterum, et expeditiones aliquot dierum quinumdenum susceptæ perutiles multis: tres, quæ mensem traxerunt, vt dierum numero, magnitudine fructuum antecellunt. penetrata oppida horrida atque inculta, et cultiores mores perdocti oppidani concionibus et exemplo.

COLLEGIUM MEDINENSE.

FRANCISCA MANSONA fundatrix Collegij mortua est: ea cum sibi finem vitæ adesse intelligeret, testamento cauit, vt annuus honor foundationis nemini mortalium haberetur, sed Dei genitrici: proinde offerretur cereus ipsius imagini, quæ colitur in nostro templo. quod cum fieri cœptum esset, illustri apparatu, in ferijs beatorum Petri et Pauli, auxit frequentis vrbs lætitiâ, et sanctissimæ Virginis venerationem: oblata etiam a viro quodam nobili duo millia aureorum alieno æri soluendo. neque intermittitur ædificatio Collegij. Vnius obitum nostris compensarunt quattuor in Societatem recepti. Ceterum hic quoque; nostrorum labor in multorum commo-

commodis egregie versatus, finitæ aliquorum
 controuersie, et discordie, quarum affinitas
 ad plures pertinebat, pœna capitis nostrorum
 hortatu duobus remissa. cetera, etiam si non
 ponantur, ex recordatione superiorum anno-
 rum, nemini incognita.

COLLEGIUM BURGENSE, PA-
lentinum, Legionense.

BVRGIS QVOQVE in componendis
 inimicitijs nostrorum opera fructuose de-
 sudauit. hoc enim præcipuum in Hispania cur-
 riculum industria. non est tamen quiddam pro-
 prium Collegio Burgensi. Decretum est in Co-
 mitijs regijs, vt in præcipuis aliquot Hispaniæ
 vrbibus Mathematicæ explicentur: capita hu-
 ius vrbs, quæ est Castellæ caput, (multi licet
 sese non offerrent solum, sed etiam inferrent)
 prouinciam nostris detulerunt, edificata scho-
 la in Collegio, aro publico: qua non iuuenes
 modo, sed et viri illustres, e tota vrbe con-
 fluant discendi cupiditate.

PALENTIAE vrbane conciones, et ex-
 cursiones anniuersariæ, quamplurimis pro-
 fuere: commentationibus spiritalibus multi
 dedere operam cum fructu. Templi ædificatio
 aliquot ab hinc annis incepta quotidiana ac-
 cipit incrementa.

LEGIONENSE Collegium ædium cur-
 riculo

riculo Philosophiæ, numeroque discipulorum, multus omnium labor, et profectus: eorum præcipue, qui sub clientela beata Mariæ Virginis, est vrbs ipsa ad radicem montis, quem circum, supraque, imposita oppida frequentia: difficili quidem aditu, sed nihil imperium caritati, ita præter duos missos ad præcipuum quoddam oppidum ieiunio quadraginta dierum, qui et se porrigebant in conterminos pagos, compendio animarum: duo alij a mandati in montana et siluestria, intrauere oppidula, villas, pagos, ad dioccesim pertinentia: hoc magis copiosam esse, quo sementis laboriosior fuit, ex magna hominum multitudine quos excoluerunt docendo, nemo fere non purgauit generali confessione animum, excisis stirpibus vitiorum, quo facilius virtutum semina singuli exciperent, et vberiores fruges efferrent. instructi deinde Parochi ad custodiam agri commissi, ne aut obliuiscuntur fata, aut inter fertiles segetes infelices auena succrescant. Nunc dicere de repressis simultatibus, ni viderer in hoc Collegio diutius immorari commemorandis rebus, quas in alijs cursim percausui.

OVETENSE, COMPOSTELLA-

num, et reliqua

OVETENSIS Collegij, adificatio, liberalitate Magdalenæ Villosæ fundatricis,

CAUSIS

vrgetur

urgetur in dies, et perinde speratur futurum ad diuturnitatem stabile, quam ad speciem incundum. nec minus belle creuit ædificatio spiritualis, in explicatione Christianæ vitæ, et doctrinæ. in carcere constituta Sodalitas aduersus periuriã, et licentiam linguæ: restitutaque consuetudo pane collapsa, alternis saltem diebus, apparatus prandium ad pauperes mittendi. æque consistit missiomm fructus: trium præcipue in tria oppida, toto ieiunio Quadragesima: in quibus illud non steridum, conglutinatam amicitiam duorum virorum nobiliũ, qui infestissimis animis in mutuam perniciem ruebant.

EX COMPOSTELLANO plurimum operæ positum in rusticis adiuuãdis: et quamquam incolarum plerique repentino Anglorum aduentu erant perterriti, auditi tamen a duobus bis mille de peccatis confessi. Duo alij obierunt saltuosa quædam castella arduo accessu, traductique homines ad rerum diuinarum cogitationem. ex ijs mille detexerunt crimina totius vitæ.

PAMPOLONENSIS, Bellimarenfis, Abulensis Collegiorum, et Domus Villagarfiæ in exercendis muneribus Societatis communia: nec frustra repetenda. Qui Abulæ erant hoc amplius. patefactus diaboli dolus, quo adolefcentem mirabilium concupitorem, et facilem inanibus irretierat, vt etiam specie san-

Y a Cita-

340 PROVINCIA CASTEL.

citatis multis imponeret.

ARE VALENSIS principia recte habent: utilis puerorum informatio, variorumque institutio hominum, ut sciat unusquisque quid deceat officium suum. in gratiam reducti multi, qui inter se discordabant. exitum etiam in

adiacentia oppida: itaque aucta pietas

in vrbe, forisque, vr Ferdinandi Tel-

li Gufmanij fundatoris, et ma-

ior fiat quotidie beneuo-

lencia, et libera-

litas illu-

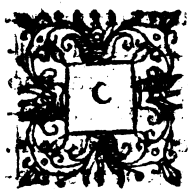
rior.

[The following text is extremely faint and largely illegible due to the quality of the scan. It appears to be a continuation of a Latin text, possibly a historical or geographical description of the province of Castile. Some faint words like "et", "in", "et", "et", "et" are visible.]

PROVINCIA

TOLETANA.

OMPLEXA EST Domici-
 lijs quattuordecim socios quin-
 gentos vigintiunum. in Toleta-
 na Professoru Domo quinqu-
 ginta septem: in Collegio Com-
 plutenſi duos ſupra centum: in
 Madridenſi ſexaginta unum: in Toletano qua-
 tuordecim: in Ocanenſi viginti ſeptem: unde-
 viginti in Conchenſi: ſeptemdecim in Talabri-
 cenſi: in Placbatino vnde triginta: in Securo-
 rano quattuordecim: in Villaregienſi Domo
 Probationis ſeptuaginta: in Collegio Murcien-
 ſi quinquaginta: in Huetenſi vnde viginti: in
 Bellomontenſi vigintitres: in Caratacenſi vi-
 ginti. Natura conceſſere quindecim. Amicitie
 Societatem tres & triginta.

DOMVS PROPESſA TOLETANA.

FOUATTOR, qui e vita caſore, vias
 ſue Pater Alphonſus Deza, qui cum quin-
 que ſene annos, auctoritate magis quam imper-
 ris, Domui preſuiſſet, grauiſſimo corruptus
 morbo, paucaſ dies decubuit, et occubuit. ne-
 ſciis maior ne cura ciuitatem, noſtroſque, co-
 ngrotante, an morbo, dolor inſeſſarit: fuit o-

Y 3 nim

animis cuius et vitam amor, et mortem factus
 communis, insignem fecere. Ceterum ad no-
 stram aedem magnus poenitentium concursus,
 ut diebus celeberrimis communicent ad duo
 milia. Ut in frequenti urbe, euocantur ad e-
 grotos quotidie. Nullus est deinde carcer, nul-
 la puerorum schola, nullum ne focomium, quo
 non saepius hebdomada nostri subsidio mittan-
 tur adorti etiam qui agebantur ad supplicium.
 In praecipuis coenobijs, virginum cohortatio-
 nes habentur, et earum confessiones exceptae.
 Doctrina Christiana, sollempni more decanta-
 tur: explicatur pueris adultisque, diebus Do-
 minicis, in platea per amplas: ad extremum ad-
 hibetur concio cum ingenti utilitate. Toto
 etiam fere anno, sex e nostris sacerdotes obic-
 runt dioecesim, cum labore peraque ac fructu.
 At in urbe actum de remittendis iniurijs, de
 abigendis pellicibus, de vitijs exterminandis,
 adiutus saepe diuini verbi pabulo, auditusque
 cœtus mulierum, quæ se emerferunt e gurgite
 libidinis. Idem Sodalitium, quod proxime
 diximus excitatum utilitati eorum qui in car-
 cere acubentur, quotidie et virorum numerus,
 et magnitudine operum augetur: hi super e-
 terram sibi studio ducunt, et diebus festis ho-
 mines reges, ac sordidos adducant ad res-
 ditinam audientiam, quod alloqui facturi non
 videbantur. Alterum, virorum principum
 et populi coetum, Sodalitium, non minus, uti-
 lia aliquo-

aliquorum obitu elanguerat: huius illud erat
 propositum, ut in peruigilijs Christi nascentis,
 et existentis ab inferis, obzarati nexique, re cum
 creditoribus composita, dissoluerentur: sed
 amius nostris oratio effecit, ut restituituere-
 tur opus inceptum ad gloriam Dei: atque hoc
 ipso anno omnes debitores, cum satis esset fa-
 ctum eorum xri alieno, a vinculis emissi. qua
 in re non parum enituit benignitas Cardinalis
 Toletani: Dux Feriz in nobis amandis fouen-
 disque antiquum suum obtinet, is obiturus op-
 pida ditionis suæ, vnum e nostris habere voluit
 comitem viæ, et socium laborum: in ijs quæ
 pertinent ad officium Christianum: nec consi-
 lium illius vanum, aut nostri sacerdotis opera
 iuualis fuit. Ex hac Domo, quod factum est
 quinque annis continuis, itum Quadragesima
 ad Pontem Archiepiscopi (oppidum est huius
 diœceseos) omnesque ad caelestem mensam ri-
 te preparati, et ad mutuam concordiam mul-
 ti adducti.

COMPLUTENSE COLLEGIUM:

ECENTVM VIGINTI duobus, qui
 fructuose exerciti commentationibus Pa-
 tris Nostri Ignatij, summa spei adolefcentes
 viginti sex in Societatem nostram adscripti.
 De publicis custodijs verbo instructis, confes-
 sione purgatis, menstruo conuiuio refectis: de

iisdem fere muneribus erga pauperes inueni-
 dochijs, de doctrina Christiana, vicitim pa-
 gatimque tradita, de exercitationibus littera-
 rijs, de ceteris denique officijs nostri ordinis,
 quae dici possent, sunt cum anois superioribus
 communia. haec proprium, quod, vbi auditum
 est de obitu Patris Alphonsi Deza, qui multos
 iam annos sacram Theologiam in hac florissi-
 missima Academia summa cum laude docue-
 rat, tanto cupido cepit omnes religiosorum or-
 dines celebrandi eius exequias, vt communi
 parenti parentare velle viderantur. praeter ceter-
 ris extitit studium Academiae: nam et decre-
 uit honorem patri amplissimum, et edixit om-
 nibus, quos habet subiectiones, contra iurisdictioni
 formalem commissurum, quicumque facien-
 do funeri non interesset. igitur conuenire in
 nostrum templum, qui dabant operam litteris,
 ex omni aetate atque ordine, quanta non alias
 multitudo, et ipse Gymnasium haec stipatus no-
 bili Professorum et Collegarum corona, tanta
 cum pompa, et significatione maestitiae, vt reli-
 giosum licet hominem, et abiecerem mortuum,
 profecuti sint ijs sollempnibus pietatis, quae tan-
 tum debentur extinctis in ipso munere docen-
 di. Sed memoria Patris Alphonsi, quae in anti-
 quorum ingeniorum comparationem euecti,
 constituebatur illi praesentem ante oculos om-
 nium, et ius saepe videbatur cunctis, vt lacri-
 dis non minus, quam laudibus, debitis deside-
 rium

rium commune testarentur . Sed a pompa vo-
 cor ad pompam , a tristi ac funebri , ad festam
 letamque : ad eam , qua Sancti Didaci circumla-
 ta reliquia celebri spectaculo . Ornata erat
 urbs tota ad imaginem templi , semper quidem
 et alias frequens , eo autem die ita referta om-
 ni hominum genere , e locis circumiacentibus ,
 ut vix capere posset . qua ferebantur reliquia ,
 spectacula multa , ac subita meniana erant edi-
 ta , sedes nobilium : nec minus disposita altaria
 per vias , pulcherrimo ornatu , ubi intetquiesce-
 rent , qui ferebant . auxit venerationem diei
 pompæque Philippus rex , cum filijs , et sorore
 Augustæ erat ipse cum suis in tabulato præcel-
 so , contra altare , materia pretiosum , et lucens
 face plurima , quod struxerant nostri : qua lon-
 ge porrigebatur paries , vestiebatur regali pe-
 ripeta sinate , super quod extensa carmina mul-
 tigena , argumentum rei , et legentium oblecta-
 mentum . Congregatio Deiparæ constituta an-
 no superiore in Collegio nostro , in dies fit me-
 llor atque auctior : aucta etiam nostra domus ,
 et supellex templi , atque ædificatio suburba-
 na . sed hæc omitti possunt : illa non debent ,
 quæ effecta , cum Dei auxilio , in excursionem
 frequenti ad oppida vicina : quamquam hæc
 quoque cum modo . Confaburo vrbs est Car-
 pitanorum pernetus et clara , beatorum Gre-
 gorium Ostiensem Episcopum , cuius viventis
 motuque experta est sepe patrociniū , tu-
 tela-

telarem habet : ipsius die anniuersario vocatus est vnus e nostris ad concionandum, tanto concursu hominum, vt cum intra templum, capax licet et amplum, plurimi non admitterentur, suggestu posito in limine concionari debuerit : et secutus tantus animorum motus, vt sacerdotem cuperent apud se versari ad aliquot menses: verum discedendi necessitas vrgebat. Pridie Ascensionis Dominicæ ad oppidum venit, Manzanares vulgo appellant : erat in hoc oppido, cum curiales disiderent a curione, a clericis monachi, optimates a popularibus, tanta animorum voluntatumque distractio, vt discordantibus membris, nihil aliud timeres nisi corporis interitum. triduum hic posuit pater, et adiuuante Deo auctore pacis, flexit omnes ad concordiam : atque ex mutuo nexu diuersitatis effecit complexum insolubile. Hinc profectus in alterum oppidum (Vallem rupium indigitant) comiter et officiose admodum exceptus est. et propius aberat dies Pentecostes: verum, tantum tenebat oppidanos desiderium audiendæ concionis, vt feria quinta priore, fuerit habenda, tanto in hominum coetu ac silentio, vt nec similem vnuquam attentionem concionator, nec populus ipse viderit frequetiam, par extitit fructus. Confirmatũ Sodalitium, institutum anno, ab eodem sacerdote, et Mariæ Virgini sacrum. sodalium porro munus est intendere animum in salutem proximorum, propria

pria non neglecta . multorum præterea amicitia reconciliata bono publico : et aliquot mulieres ita conuersæ ad pudorem, deserta nequitia, in qua diu habitauerant , vt admirabile fit, quantum lumen virtutum ex illis tenebris enituerit. Cum sesquimensis in hoc oppido noster esset commoratus , Almagrum se contulit. Almagrum oppidum est Oretanorum, frequentia ciuium, et soli vbertate inclytum, et caput militiae Calatrauensis : hic quotidie sermo habitus ad populum : bis hebdomada explicatæ quæstiones de officijs Christianis: diebus festis tradita capita diuinæ legis, alliciente cantu . instituta piorum Sodalitas, cui a præcipua Christi corporis veneratione cognomen est: eius cura mensura Octouirum est, quattuor e Clero, totidem e plebe : nec credibile quanta fuerit omnium lætitia, quo primum die indicta supplicatio nouæ Congregationis. Narrari hic de excursionibus alijs eiusdem sacerdotis, complura possent . sed nos breuitatem sequimur, perstringentes fere communia, sed tamen necessaria non omittentes.

MADRIENSE COLLEGIUM et Ocaniense.

MADRID I habitæ conciones in sacro
cello regio, sacrarumque corporum virginum

gintum nudis pedibus incedentium (vbi Maximi-
 liani soror Augusta) et nostro in templo,
 alijs denique locis, quo nostri vocantur: nec
 verbum vacuum reuertit ad dominum. vitæ
 emendatio in multis, generalis etiam confes-
 sio, et frequens Eucharistiæ perceptio, secuta
 est. muliercule aliquot meretricium cum co-
 nobio matrimonio mutarunt. reliqua cum
 alijs annis communita.

A T O C A N I Æ sacerdotis cuiusdam
 in adiuvandis proximis virtutis indefessæ, fu-
 nus quam maxime potuit popularibus studijs
 concelebratum est. Domi forisque conciones
 frugifera institutione fidei, præeunte cantu, et
 premio consequente, formati pueri rudesque
 in foro frequenti, virgines multæ angustias co-
 nobij opulento coniugio præoptarunt. Pueror-
 um virtus nostris magistris adolescit. auxilij
 cupiditatem discendi elegans drama splendi-
 dumque, datum per eos in publico, magna spe-
 ctantium gratulatione. Regiæ Angelorum
 Sodalitas duo, virorum, adolescentiumque, et
 studio et numero crescunt. De adolescenti-
 bus hoc addam: lætum esse ciuibus, gratumque,
 cum matutinis sacris ad ostensionem sacrosan-
 ctæ hostiæ, calicisque salutaris, nudato capite,
 reiectoque pallio, expediti extollunt accensas
 faces, in morem regiæ cohortis: ex his nonnulli
 in varios religiosorum ordines se condiderunt.
 Conuictorium, quorum domicilia adiunguntur
 edibus

adibus nostris, minor quidem frequentia hoc anno, sed maior industria fuit. Adulta ætate, nostrorum Seminarium qui in Prouincia ad humanitatem informantur, in hoc Collegium translatum est: atque eorum profectus expectationi respondet. Ceterum, quoniam Oca-
 mia cingitur quasi corona nobilium oppido-
 rum, missi frequenter nostri in paratum agrum
 et fertilem, diuini verbi semina iecerunt.

COLLEGIUM MVRCIENSE
 et Carauacense.

IN MVRCIENSI Collegio placuit figi
 † domicilium Theologorum. et iam sedecim
 censentur. nec deseruntur studia Latinæ lin-
 guæ. Bacchanalibus data est Tragedia appa-
 rata et magnifica, beatæ Ursulæ, et socia-
 rum undecies mille: sub idem tempus, vnus
 ex illis virginibus caput in templo nostro col-
 locatum. Sacrum instrumentum auctum: et
 spes est Collegij rerum meliorum: nunc enim
 premitur ære alieno. Cum inimicis in gra-
 tiam, et cum Deo, nostris aditëtibus, rediere
 nonnulli. admirabile spectaculum præbere
 duo facinorosi homines, damnari ad mortem
 ij vsi consilio auxilioque nostrorum, tanta la-
 crimarum vi, propter recordationem Dei of-
 fensi, tanta rursus lætitia, propter debitam sce-
 lerum pœnam imminentem, gradiebantur ad
 suppli-

supplicium, vt alacritate subeunda poenae voluntariam poenitentiam testarentur. Piorum coetus, in procuratione xenodochij et carceris suscepta vtiliter perseuerat, eamque ad rem vitur ope nostrorum. singulis mensibus nexi confessione purgantur, recreanturque Angelorum pane, mox etiam conuiuio frugali.

C A R A V A C A E in erudienda iuuentute, pueritia instituenda, audiendis, adiuuandisque aegrotis, obeundis pagis, opera fructuose impensa.

BELLOMONTENSE COLLEGIVM.

SCHOLAE QUATTVOR, discipuli amplius sexcenti, plures futuri, si aut annonae, aut disciplina nostrorum laxior fuisset: at nostri instituti est, vt non numerentur auditores, sed aestimentur: pluris enim est paucitas astricta legibus, quam multitudo licentia impunita. Et huius tamen paucitatis non exiguus fructus. Existit ex ea Sodalitium Deiparae, religiosorum rudimentum hominum, siue incrementum. Praepositus quidem Franciscanae Prouinciae Seminarium suum appellat gymnasium nostrum: e quo, vno anno, accepit adolentes viginti: vnus in Societatem adscriptus: nec desunt alij qui eodem desiderio tenentur. Ceterum reliquo etiam oppido opera data: octo sacerdotes destinati audiendis confessionibus.

fessionibus Quadragesima : ex his vnus totius
 vitæ sexaginta amplius accepit. de fructu om-
 nium , etiam me tacente iudicari potest . Lu-
 panar , magna pernicies oppido non ita ma-
 gno , nostrorum admonitu sublatum , difficili
 admodum principio , sed non improspere fine.
 custodiæ quorundã beneficio subleuatæ: adiuti
 suspēdiarij subsidio solatioque nostrorum . Cũ
 omnia fluerent ex sententia , mors intercessit
 Dominæ Franciscæ Ponticæ a Leone fundatri-
 cis nostræ, quæ illustri loco nata, virtutũ expe-
 rimentis, et nobilitatem generis , et infirmita-
 tem sexus , supergressa est . omnes illa procos-
 exosa, propter Christi amorem , virginitatem
 seruauit: tantaque patientia, et robore mentis,
 vix intermittentes languores corporis , et an-
 gores animi tulit, vt admirationi esset. mortua
 est cum annum ageret trigesimum: reliquit no-
 bis annum censum aureum millenum, oliueta-
 præterea duo, et tria vineta non inculta, atque
 in his fundum ornatum instructumque , cuius
 supellex, etiam soluto ære alieno , mille aureis
 æstimatur . funere magnifico eius corpus ela-
 tum sepultumque est, vniuerso ducente Clero-
 cum precibus, Belloque montensi Senatu, et po-
 pulo, non sine lacrimis persequēte. Nouem dia-
 les fuerunt exequiæ , et per dies singulos con-
 cio in nostro templo, honori mortuæ : nec ma-
 gis solatio superstitum , quam æmulationi po-
 sterorum: eius enim exemplum secuta alia no-
 bilis

bilis virgo, post suam, ac sororis mortem, laegavit magnam pecuniam, alendis adolescentibus, qui dare operam litteris paupertate prohibentur.

COLLEGIUM HVETENSE.

INEVNTI IVLIO sex e nostris ad animarum messem profecti, suos manipulos retulerunt. Sedatae lites, odia composita, plebs rusticana Christianis initijs instructa. Quosdam in oppido vir a cepta alapa ita exarserat, vt dictitaret iracundiam non nisi sanguine posse restingui: at eam sacerdos molli sermone ita infregit, vt ipsemet vltro accideret ad illius pedes, cuius vltionem meditabatur. In altero vir reductus in gratiam cum Parocho, a quo periculose dissidebat. Rursus in alio vnus erat ita infestus infensusque Curioni, vt pestifero mendacio accusaret illum violatae confessionis: atque id eo animo, vt eius exempla ceteri a confitendo deterrentur. hunc quoque ita placavit Deus, vho e nostris interprete, vt perierit veniam multis praesentibus: et retractatio criminis in satisfactionem cesserit. Vxores duxerant duo inuitis parentibus, propterque eam causam inter illos ira ac rixa: sed hi etiam nostrorum opera reconciliati. Mixtibus similiter sacerdos, qui vnum iam annum cum quoda e ciuibus gerebat inimicitias plusquam

quam ciuiles. Ceterum, vt aliquid de vrbe ipsa, Scholastici omnino quadringenti, plaris fructu, quam numero faciendi. in eunte anno recitata oratio perelegans ad eos excitandos, exente, data comœdia, admirabili artificio, augendæ pietatis. Instituta etiã Congregatio sacerdotum magno delectu: ex ea speratur fructus, si ad Romanã aggregetur præcipue, quod flagrante studio contendit.

SECVRITANVM, PLACENTINVM,

Talabricense, Collegia.

EX SECVRITANO egressi socij in vicinos pagos: et fuit pretium egressus. In quodam oppido constituta Sodalitas, cuius cura et industria in Eucharistia cultu. primarij duo viri discordes pacificati.

NEC MINVS laboratum in Placentinos. Dum excurrunt nostri, mulieri, quæ voluntaria morte subtrahere se properabat atrocitati mariti, persuasere, vt retineret vitam, seseque cum illo reconciliaret. Duo item, prius a ceteris, et quibus magni tumultus metuebantur, publicis vtilitatibus remifere: quod et impetratum a duobus alijs paribus, eodem euentu.

TALABRICAE grauis peste, et contagione annus, morbo nostros affecit, eisdemque materiam attulit opis afferendæ laborantibus: et vtroque tempore eorum religio spectata est. Sed ad varia loca sacerdotes dimissi, ad ea

præsertim, quæ hæcenus inculta: et spem affert
 sages vberissimi prouentus: ea ne luxuriet, tem-
 pestiua repetitione providendum est.

COLLEGIVM TOLETANVM, ET reliqua.

IN TOLETANO Collegio Scholastico-
 rum disciplina et pietas efflorescit: multi se
 in portum religionis contularunt, ventos alij
 ferentes expectant. itum frequenter a nostris
 ad ægrotos, in publico valetudinario, domive
 decumbentes. cum sacerdos egressus esset do-
 mo, causa negotiorum, auocatus repente est
 ad hominem moribūdum, quem vox sensusque
 defecerat. dat se ipse in preces, Deum orat tan-
 tispera ad se redeat ægrotus, dum prospiciat ar-
 nimæ. exauditus est. experrectus æger muni-
 nit se Ecclesiastico omni instrumento, demum
 placidissime obdormijt. Sodalitium beatissi-
 mæ Virginis, quod pame. consenuerat, instaur-
 ratum est vnus e nostris, concionatoris indu-
 stria, tam letis incrementis, vt fere præstiterit
 extornisse, quo tam feliciter reuiresceret. habi-
 ta est eo die opportuna concio in templo, cu-
 ius parietes decorabantur carmine, sericoque,
 apparatu pulcherrimo.

CONCHENSE COLLEGIVM tum
 domi erudienda pueritia litteris, Christianis-
 que elementis: quod sit lata ciuitate, celebri-
 que pompa: et quattuor mulierculis e turpiore
 vita

vira collecticia sipe honeste collocandis (vt
 duo aureorum millia dominis restituta, alia-
 que similia, mittantur) tum etiam foris, non
 inutiliter laboravit. In Celtiberiæ finibus po-
 puli sunt, re non multum ab nomine abluen-
 te, Infatuatos appellant. ita locorum asperitas
 hominum quoque ingenia efferauit. rarus apud
 eos sacerdos: religiosorum ordo fere nullus:
 ignotum omnino nomen Societatis. rogante
 Episcopo Comthensi, ad cuius procurationem
 pertinet, duo nostris eo destinati, alloquio cō-
 gressuque, cum partem temporis nullam ab ijs
 adinuandis sibi vacare pateretur, breui ita pro-
 fecerunt, vt ex feris immanibusque mixes reddi-
 dant ac mansuetos. Igitur audire conciones:
 auide cōfessionem scripta accepta religiose Eur-
 charistia a multis: nec quicquam sine lacrimis:
 gratias quippe agebant Deo, cuius beneficio tã-
 quam emersi e tenebris illata luce lætabantur.

VILLA REGIA Tyrones informat,
 perficit veteranos: vtrumque magna diligen-
 tia: frequenti enim exercitatione non languet
 sicut otio, et comparant se ad assiduos labores
 in vinea Domini tolerandos. Schola puero-
 rum et utilitate refert, et numero. Vocamur
 etiam ad oppida vicina, non sine fructu. Ceter-
 rum Fundatrix nostra adhuc superstitis, aucta re
 domestica domoque, cum laude suam erga nos
 beneficentiam: nostrum est gratias illi apud
 Deum agere, et fateri beneficia, que accepimus.

P R O V I N C I A

B A E T I C A

LVI IN quattuordecim Do-
micilijs socios quadraginta-
duos, in supra quadringentos
In Hispalensi Domo, et Cordue-
bensi, Granatensique Collegijs,
sexagenos. in Collegio Hispa-
lensi sexagintaquattuor: in Montelano sexen-
ginta: viginti septem in Vaevaso: in Malacor-
si, et Xerensi vicenos: in Marsenensi, Gadita-
no, Triguerensi, duodecimos: in Sedibus Eco-
lensibus, et Castellana quattuor: tres in Vbeda-
na. Sedecim participes Societatis effeci.

P R O F E S S A R D O M V S H I S

p a l e n s i s

E T SI SVVS EST nostrorum fructus in
ipsa vrbe, ita et plurimum, duo triaque ho-
minum millia participant celesti cibo: bona ta-
men pars colligitur e pagis propinquis: inana,
et in multis usurpatur pietas deserta ex longe
fateruallo, et in aliquibus inueterata vitiorum
consuetudo abolefcit. illustre porro Officium
suis missis fuit: in ea positus sequimennis Ga-
techismus in foro exponebatur, et in templo:
vtrobique admirabili concursu: penitentium

nume-

numerus tantus, ut opera cum die incepta, ad multam usque noctem perduceretur: et adhuc inauditi aliquot relinquerentur: eorumdem tanta vis poenitendi, ut nullam recusent poenae severitatem: ita novis Christi militibus, ciliciorum fuit, et flagellorum armamentarium instruendum. fructus non solum labori nostrorum, sed etiam voto par fuit. reconciliati plurimi: et sub ipsam concionem, latante auditorio, non pauci: pagellae aleatoriae, librique obsceni offerrebantur sponte, ut igni traderentur: nocturni lasciviores cantus in pudicos piosque mutati: caute deinde, et sapienter pronisum, ne incepta adeo salutaria post nostrorum abitum evanescerent. Ceterum vrbs ipsa omnem lapidem movet, ut obtineat Collegij foundationem.

HISPALENSE COLLEGIUM.

DECVRRI coeptum hoc anno studium Dialecticum: septuaginta amplius sunt in cursu: latum ingressum latiore fecit sua praesentia Gaditantis Antistes: datum specimen persaepe Theologiae, Philosophiae, Rhetoricae, ingenti plausu: in templo maximo incitandis ingenijs studiosorum praemia bis publice data: e quibus nostri discipuli magnam partem abstulerunt, ipsi porro octingenti, Rosarium quotidie, et litanias sanctissimae Virginis recitant

genuflexi, in gymnasio, magistro presente, neque intermiserunt vsurpationem flagellorum per Aduentum, et Quadragesimam. aliquot se in varijs religioforum familijs, quattuor in nostra; diuino obsequio manciparunt. Sodalitij Parthenij leges nuper ab vrbe transmissæ religiose seruantur. Magnus etiam non solum in studijs litterarum, sed in adiuuandis etiam proximis, ardor animi, impetusque nostrorum; Nautica turba, et inops, docentur a Theologia studiosis capita legis Christianæ: quod etiam factum ab vno sacerdote quotidie in varijs ludis, vbi pueri instituuntur. Diebus festis conueniunt in Collegiam viri circiter quingenti, qui interrogantur docenturque de rebus cognitu necessarijs. Salubre multis inuentum: quo et peccata vitantur, et vinculo quodam coniunguntur animi confluentium: sic, vt vbi aliquis ex eo numero emoritur, quamuis tenui ac paupere censu, ab omnibus efferatur, iustoque decoretur (quod alioqui fortasse cariturus erat) honore sepultura.

C O R D V B E N S E, E T G R A N A T E N S E Collegia.

NON NOVA EST, sed tamen magna, pietas discipulorum Cordubensium (censentur septingenti quinquaginta, in quibus Parthenij excellunt) siue in vsu sacramentorum, siue in exercendis muneribus caritatis. tanto maius,

maius, vt par est, apparet studium nostrorum. Ex ijs, qui dant operam Theologiae, diebus Dominicis, aliquot adeunt Paroecias, de more explicantes pueris summam religionis. quod etiam circum compita, ab hisdem, et in carcere, sedulo efficitur. Sacerdotum duorum quadrimestris expeditio magnas utilitates attulit oppidis multis, pagisque, quos percursumere docendo. Ceterum ante diem undecimum Calendas Octobres, circiter meridiem noctis, orta atrox tempestas, cum saevo terrore fulminum, impetuque ventorum, magna calamitate affecit praedia suburbana, deiecitque turrim Collegij cum aere campano: quae, et subito casu incubans fornici cuiusdam sacelli, eum concussit minuitque. At ciuitas in furatione commota largam contribuit pecuniam damno refarciendo.

GRANATENSIS gymnasij exercitationes litterariae ab accommodato dialogo repetitae. Domi, decem e nostris priuatis scholis informantur ad studia humanitatis, ipsi videlicet mox magistri futuri incumbitur etiam ad lucta animarum: mane, diebus festis, obeunt nostri capacem urbem, et infimam plebem occupatam nihil agendo, opportune importune instantes, compellunt intrare templum audientiae rei diuinae. exennt ex a meridie, vt erudiant indoctos, quos adducunt deinde ad templum numero ingenti: ingressos excipit vnus accom-

Z 4   moda-

modata cohortatione, seu narratione pij exempli. sunt, et parati sacerdotes, qui dent auream confitentibus: et fratres nostri, qui cogitantes confessionem præparent ad recte confitendum. datur etiam opera in valetudinario decumbentibus. Hæc inter, tres profectioes suscipite: de quibus ordine aliquid dicendum. Itum est Oream: nomen est vrbis antique: vbi sunt commorati ad dies quinquaginta, concionando, audiendo dies noctesque continuato labore, Catechismum docendo, nosocomia, et custodias publicas inuisendo, discordes pacificando; quod postremum opus, quo desiderabatur magis, vtilius fuit. Percursa etiam a sacerdotibus duobus septem castella, vicique huius ditionis: bimestre spatium fructu superante: et præsidio multis subsidioque fuere: in his cuidam, qui finem miseriarum præcipiti in puteum corporis iactu querere cogitabat: quamquam profuit quoque, vt liberaretur ab infania, auxilium beate Annæ, quam in magno curarum æstu suppliciter inuocabat. Puella probri insimulata, ita crimen Christiano animo tulit, vt ignosceret eius auctori: illam sibi dicitans speciosam fore vltionem, si daret operam, vt vita refelleret maledictum. Denique adita castella Granata, inædificata montibus, Maurorum olim receptacula, nunc Christianorum quidem domicilia, sed rudium adeo, vt elementa nostræ religionis omnis ætas sexusque

que pariter ignoret: septimo quoque aut octavo mense, interesse contingit rei diuinæ: semel anno concioni: raris vtuntur Parochis, qui, et ipsi indigent magistris. exceperunt nostros benigno vultu: et quamquam in docendis illis, ac dedocendis, super ceteras difficultates, rerum inopia laboratum est, tamen magnitudo vtilitatis fallebat sensum laboris. excursio bimestris fuit: nec obiri potuere omnia oppida, seu quoniam ipsa multa, siue quia imminabat hiems, infuetis corporibus vix ferenda. amorem suum erga nostros demonstraerunt maxime oppidani in eorum discessu: cum confusis vocibus flentes orarēt reditum maturiorem. Ceterum Granata deterriti quidam a viro innocente flagitij incusando, quod supra bonum atque honestum facere decreuerant. Denique eo die, quo pro concione enarratur historia Mariæ Magdalene in pœnitentiam versa, tetigit Deus mentem mulierum aliquarum ambitiosæ pulchritudinis, vt eius exemplum sequerentur. abiecit vnus propositum interficiendæ vxoris: nec defuere in templo, qui odiū se deponere testabantur mutuis amplexibus.

MONTELANVM, VAEZANVM,
Malacense, Collegia.

IN MONTELANO genus quoddam febris, quæ vulgabatur contactu, incidit in ple-
rosque

rosque nostrorum, neque vllum extinxit. Consuetudo prælegendi e pijs libris aliquid vespere diebus festis in externorum conuentu, non intermittitur. In quodam oppido quadragintadialis expeditio, importunas consuetudines abolendo, illicitas pactiones rescindendo, eos qui tenentur in carcere, adiutando, perutilis fuit. Multi e nostris discipulis in diuersis cœnobijs religionem complexi.

EX VAEZANO etiam missiones vtilis factæ. At in vrbe, Aduentus, Quadragesimæque singulis hebdomadis, quarta quæque sextaque feria ad nos discipuli Academiæ publicæ confluunt, corpori flagris affligendo: ijdem duobus e nostris hortatoribus, et ducibus, diebus Sabbati adeunt carcerem, vt. vinctos subleuent solenturque. excursions suburbanae breues, sed fructuosæ fuere.

MALACENSI oblata materia declarandæ caritatis. Quo enim tempore elassis Hispaniënsis, naufragio factio, ferebatur Oceano, delatæ huc sunt naues Neapolitanorū dua, turribus ac tabulatis alleuata in speciem castellorum: morbidi milites, et rerum omnium egeni, vtraque vehebantur: tum nostri, omni eorum procuratione suscepta, partem ad Collegium ducunt, partem ad valetudinaria, et ad piorum domicilia: dederuntque operam, præparantes quod erat futurum vsui ac rebus ægrotantium, vt nihil eis deesset: ita bre-

ui om-

si omnes conualtere: prosperum deinde nacti ventum, solvere in Italiam de acceptis beneficijs nobis gratias agentes. suam etiam benignitatem ciuitas ipsa in ædificatione templi Collegijque ostendit.

COLLEGIVM MARCENENSE, GADITANUM, TRIGUERENSE, XERENSE.

DE MARCENENSI, Gaditanoque, præter vñtata, illud vñm dixerim: ex vtroque binas profectioes ad numerosas binas ciuitates cum fructu exitisse.

IN GADITANO, graui periculofoque morbo correpti multi, Dei beneficio, euasere. excurrere interim in oppida vicina concionabundi, et inueterata aliquorum odia, qui multis abhinc annis, non mutuum modo colloquium, sed etiam aspectum vitauerant, restincta. Vnus qui notam falsi criminis cum ferre non posset, ter collo restem circumdederat, vt infamiz remedium a laqueo impetraret, ad mellorem mentem reductus. Ceterum, cum caritas annonæ sollicitam haberet ciuitatem, pauperes laborantes fame, sacerdos pro concione commendauit: ipse dein, cum exisset facturus periculum ciuium liberalitatis, permultum frumenti corrogauit paupertati sustentanda. Præris elementarijs in hoc Collegio et Marcenensi nauatur opera diligenter. nec est paruus labor in tanta strepentium multitudine. in Marcenensi

cenensi scilicet quadringenti: ita plerumque cum indulgentiâ non est intellecta, adhibenda seueritas, vt sentiatur: qua tamen in re, temporum non infirmatur æuum, sed informatur ingenium.

DE XERENSI intelligi possunt eadem, etiam si non dicantur.

ECCIZENSIS; CACORLIANA;

Vbedana, sedes.

ECCIZA vrbs est Bætica frequens, et opulenta, inter primas: Aftygin antiquis dictam volunt: in hac, cum templo carere nostrum, diuque vsi essent alieno, vt liberarent Parochum molestia, domi suæ ad tempus fecere, cui esset nomen a Sancto Fulgentio, quo Ecciza vrbs, suo olim Episcopo gloriatur. et est, vt nunc quidem, angustum, instructum tamen, et accommodum vsui nostrorum. hoc ita acceptum fuit ciuitati, vt super oblata munera, voto se obligarit, quotannis diem anniuersarium ita celebraturam, vt sollempni pompa veniatur ad templum. Ceterum, cum indituri essemus sacrosanctam Eucharistiam in tabernaculum, idque facere vellemus privato officio, non est permittum: indicta communis supplicatio, et celebris, qualis visitur festo die sanctissimi sacramenti: omnesque religiosorum ordines, prosequente vniuersa ciuitate, confluxere ad nos mirabi-

mirabili gratulatione: tunc præterea a Catho-
lico rege, ex publico agro, ad quadriennium
impetravit tantum seponi, quantum satis sit
ad conficiendos millenos aureos, adiuuanda
ædificationi Collegij.

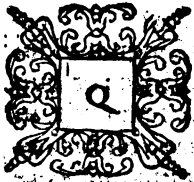
CACORLANIS nimium longum vide-
tur, dum sedes mutetur cum Collegio; et iam
rex facultatem cōcessit. quam ad rem multum
profuere commendationes, et vota vicinorum.

NEC MINVS Senatus Populusque Vbe-
dans amplio rem nostrorum numerum expe-
ctati egerunt cum Iacobi Episcopo de vrgendo
negotio ad quinquennium septena millia as-
signavit. ac uere ciuium studia nostri magni-
tudine officiorum: neque enim alijs artibus
retinetur, quam quibus ab initio
parata est, populorum
beniuolen-

PRO-

P R O V I N C I A

P E R U A N A .

VO PRIMVM ANNO annales scribere cepimus, resque duorum annorum octogesima sexti septimique coniunximus: anno videlicet ab hinc tertio non paruis a me labor susceptus est in explicandis capitibus, quæ non e digests commentarijs, vt fert consuetudo, sed ex multarum exemplis litterarum, fuerit conficienda. Nunc distinctius accipi res anni octogesima septimi: annorum præterea duorum consequentium, octauæ et noni: de quibus iunctim scribemus. Ac de octogesimo quidem septimo non repetam, quæ sunt clare per scripta: si quid esse videbitur, quod afferat maiorem lucem narrationi, seu voluptatem audientibus, addito breui admonito, ne lateat quod agitur, suis locis reddemus: sed, meo more, simpliciter tantum, vt res ipsa intelligatur. igitur, ab hac veluti præfatione, rem ipsam aggredior.

LABORAVNT in Peruana Prouincia, posteriore anno: recentiore enim numerum magis animus audire expetit: sex Collegijs, Residentijs tribus, tribus item Missionibus, socij centum octoginta nouem. In Collegio Limensi cum adnexo Nouitiatu octoginta septem:

septem : in Cuschenſi tres et viginti in Potoſſino, et quod proxime acceſſit, Chitenſi, terni-
deni: in Arequipenſi duodecim : decem in Iu-
lienſi; in Sancti Iacobi duo: in Miſſione ad San-
ctam Crucem quinque ; in Tucumana tres: to-
tidem in nouo regno Granatenſi. Priore anno
demortui ſex. Poſteriore decem. Illo, in eorum
vicem ſubſtituti viginti quattuor: hoc vero, no-
nem. Sed auxit numerus ſubſidio ſociorum ex
Hiſpania venientium, qui omnes incolumes læ-
tique Linam appulerunt, peruigilio beati An-
dree: tribus exceptis, qui Carthagine flexe-
runt in Granatenſe regnum: et quodam alio,
qui cum Banamæ remaſſiſſet, paulo poſt morte
ſublatus eſt. In hac porro nauigatione, ſiue in
nauipſa, ſiue, cum aduerſa tempeſtate quie-
ſcendum fuit, in aliqua terra, excitandis ad Dei
amorem, erudiendiſque conuectoribus, remi-
gibusque, verbo et exemplo, noſtrorum indu-
ſtria et vigilantia, quæ debuit: diceres Colle-
gium, et puſillam urbem vna nauigare: ita di-
ſtributis temporibus, muneribusque, diuiden-
te honore nautico ſigno, nullum fere prætermi-
tebatur, quantum patiebantur anguſtiæ loci ac
temporis, quaſi urbanam erga multitudinem,
officium noſtræ Societatis. ad Dominicam in-
ſulam cum claſſis applicuiſſet, nautæque, quan-
tatumque quiete temporis ſimul corpora reſi-
cerent, animosque longa nauigatione defatiga-
tos, noſtri in littore pſicalitem aram expoſue-
runt,

runt, vbi vno sacrificante, communicarunt ceteri, insigni prorsus spectaculo. nemo enim aspicebat, quin cogitaret, non sine lacrimis, immaculatam hostiam, et incruentum sacrificium offerri Deo, in illo tractu; vbi truces homines a feris, luporum animos et inexplebiles sanguinis habentes, ipsorum etiam barbari barbarorum, humanis corporibus vescerentur. Carthagine, a matrona quadam nobili et opulenta, ægre et cunctanter, nec nisi Prætoris iussu excepti sunt: apud eam cum essent, ita emolliuerunt immitem animum mulieris, comitate et alloquijs officia prouocantes, vt recedentibus non solum recusaret omnem mercedem domus conductæ, sed vltro cunctas opes, ipsamque adeo filium puerum optimæ indolis quem habebat vnicum, Societati offerret. Atque hæc vniuerse. Nunc singula persequamur.

COLLEGIVM LIMENSE.

A MAXIMO HVIVS Prouinciz Collegio quasi a capite ac seminario, plurima in proximorū salutem officia extitit: multique nostris, sacris ordinibus initiati, ad adiuvandos alios in varijs locis, vt succederent veteranis nouitij, fessis integri, de more submissi. ac sedecim quidē anno priore: quo etiā sacerdos vnus, post quā sex et triginta annos in Societate expleisset, grāde omnino spatiū mortalis zui, defatigatus

tigatus magis, quam saturatus laboribus pro Christo susceptis, ad eorum premium euolu-
uit: Nullum est Societatis munus, quod non di-
ligentissime obeatur a nostris. Triplici homi-
num generi operam nauant; Hispanis, Indis,
Aethiopicis. Horum capita amplius decem
millia censentur. rudi omnes et agresti homi-
nes ingenio, et ad caeleste conuiuium compellendi.
Indorum mitius est genus, et ad pietatem
propensus: ad hos atque ad illos, diebus Do-
minicis quaternæ conciones, in templo foris-
que, corrogantibus undecumque fratribus
quantam maximam possunt multitudinem, ha-
bentur. Vtrorumque Sodalitates domi nostræ:
et prælucent sodales reliquis virtute, et exem-
plo: horum admonitu, nostri occurrunt plerum-
que multorum nequitia, obscenis ludis, ebrie-
tati maxime: est enim gens plurimum effusa in
vinum, quo plerumque incalescente, excitantur
sanguinea rixa. Catechesis Quadragesima
feruet, cum sequestra ætate litterarum studia
proferuntur: etsi posteriore anno, ad aliquod
tempus res Scholastica intermissa, fruiente pe-
ste: reuocata deinde, pluribus discipulis morte
amissis. Congregatio quæ sibi beatæ Virgi-
nis sine macula conceptæ præscripsit nomen;
nouis aucta decretis Pontificijs, ad peccato-
rum veniam consequendam, donataque in su-
per vno capite e sacro choro undecim millium
virginum, quæ morte vicerunt, permagnos in

pietate et doctrina processus habet. Seminarij
 Martiniani, quod inceptum perfectumque est sua-
 fu nostrorum, maior nunc cura suscepta: de-
 gunt in eo iam due nostris, ut ope consilio-
 que adiuvent res Seminarij, animosque conui-
 storum: et spes est reditus propediem auctum
 iri. nam praeter aureos milenos quingenos sta-
 tos ac sollempnes, duo millia a rege Catholico
 per scripta dicuntur. ita imminuta cura rerum
 externarum, amplior erit collegarum nume-
 rus, et arctior illius Collegij disciplina. Non
 parum etiam auctum vestigal nostri Collegij,
 accessione hereditatis, quam vir nobilis mo-
 riens, et cum vxore in templo nostro sepultus,
 testamento reliquit. ea, nisi altera interuenis-
 set, huius Collegij fundationi, superioribus an-
 nis, satis videbatur futura. multum etiam ac-
 cessit ad ornatum templi: impensa omnis au-
 ream tribus millibus aestimetur: non minoris:
 nec vestem numero inextam auro, quam vir
 pius et locuples misit ad amictum sacerdotis,
 et altaris, sacro faciundo. Est e numero nostro-
 rum fratrum, vnus mirus artifex pingendi, ut
 eius nomen toto regno inclaruerit. is praeci-
 pua Christi Domini mysteria rettulit in tabu-
 las viginti sex, altis vlnis vndenis, quindenis
 latas, quibus et aedem circumuestijt, tanta cum
 elegantia et cura, ut intuentium oculos longa
 teneant admiratione defixos. magna autem
 communiter omnium erga nos beneuolentia:

sed

sed et nonnulli infesti: e quibus vnus cum in sacerdotem nostrum, quattuor ante annos graue crimen confinxisset, et perseueraret in concumacia, repentino correptus morbo, eundem accersit, a quo cum esset supremis tribus sacramentis instructus, vocibus morientibus, retractauit dicta, idque voluit litteris consignari: conualuit postmodum, non sine miraculo, seque abdidit in cenobium religiosorum. Nec minus hoc miraculum, quod quidam narrauit. Cum absterfisset confessione maculas mentis, eo ipso die, immemor propositi sese rursus fecerant nocte que consecuta est proxime, tale est ei visum obiectum. Angelus tutelaris duos libros manu habebat, in vnum referebat nomina aeternis flammis addictorum, innumera: in alterum celo dignatorum, per pauca: atque ex hoc expunxit nomen ipsius, et transcripsit in illu: at is subito dolore ictus deleturum se lacrimis, et confessione peccatum quod admisit pollicetur: cum faceret fidem, statim se translatum in priores tabulas esse conspexit. Sed haec videlicet contrita, et cuiuslibet tempore communia. repetemus quiddam anni posterioris proprium: ab hoc veluti exordio. Alter annus agitur, ex quo atrox pestilentia hanc oram vniuersam infedit: Carthagine primum se extulit, qua Lima abest leucis septingentis versus Septemtriones; inde Chitu se extendit, Potofumque ac Peruanam omnia regionem,

qua ad Austrum vergit, p̄ruagata est: sic v̄t
 Chilense etiam regnum, haud procul freto Ma-
 gallanico, per horrificam stragem via sibi su-
 cta penetrarit. iisdem fere locis, v̄t proxime est
 scriptum, non ita pridem tremuerat terra: v̄t
 vere constet philosophari. affirmantes post ma-
 gnos terrarum motus fieri plerumque pesti-
 lentiam: fauum malum, ac funestum, quales
 nunquā fuisse meminere homines: atque haud
 scio an litteræ testentur. Aliæ pestes, de qui-
 bus audiimus aliquid, aut legimus, certos in-
 tra terrarum tractus. angustis finibus se tenue-
 re: hæc leucas amplius mille ducentas, a Gra-
 natenſi regno ad Chilense, longe lateque per-
 uasit: illæ varietate temporū aut locorum ob-
 languerunt: quippe nec durarunt diu, nec vni-
 quam fere aliter, nisi hieme exarsere: hæc vlti-
 tempestati non celsit, circumque fere omnes
 terras depopulata est, situ licet ac natura di-
 stantes: earum aliæ nimio æstu torrentur: aliæ
 rigescunt frigoribus: sunt quæ perpetuis im-
 bribus inundant: arent aliqua, ne leui quidem
 guttula inspersa: sunt diuersa inter oppida va-
 stæ solitudines, longa telluris marisque spatia
 interiecta: hæc omnia pestis vno habuit ordi-
 ne, nec cuiquam loco pepercit. aliæ denique
 nullam hominum ætatem, aut condicionem e-
 ximiam habentes, vna luc quamplurimos com-
 prehendere: hæc, quod mirum sit, in indigenas
 dumtaxat sapiens, corripuit omnes, quibus-
 dam

dam tantum exceptis, exacta ætate: Hispanos, et qui ex alijs gentibus erant accola, præterijt. Pustulæ erant immundæ, et papulæ ardentes, quibus quasi inustis, vt fit cum sacer ignis serpit per membra, rubebat corpus, et in prominentia vlcera in solidam crustam concredebant: eodẽ malo aridæ fauces, et ab alto trahentes grauem spiritũ, commissa querela premebantur, vt exilem vocem et eluctantem vix redderent, infusum liquorem vix acciperent, et plerumque in os canaliculo inserto: sic periire multi anima interclusa: non pauci amiseruntque lumina oculorum, multo plures alterũ, tabe erodente. genus morbi dixisses, grauius, quam vt oratio exprimere, acerbius, quam vt natura hominũ perferre queat. tætrum e corpore odorem iaciebant omnes, nec nisi compressis naribus tolerabilem. et erant applicanda aures ad fœda ora confitentium, vocis via septa viceribus coeunte. rem omnino miseram, et ante hoc tempus inauditam. erant qui pellem sibi toto e corpore, erant qui e vultu, quic manibus, membranam crusta obductam et sanie, deriperent. exuias tristes. infelicia simulacra, non homines videbantur, nec quicquam in illis præter vocem poterat agnosci, ægrotis domus repleta, et funeribus, acerborum causam luctuam dolorũque, ac plurimam imaginẽ mortis, visu audituque simul attonitis afferebant. nec minus miserabile erat, quod vbi quis-

que agrotare cœpisset, marore statim ac desperatione prostratus, non magis recuperationem valetudinis, quam celeritatem mortis optabat. et nemo fere assistebat, præter nostros, morienti, quod quidam contagia morbi metuerentur. quod si quis, officij causa, pudore vitæ aut misericordia, accederet, eodem gurgite abripiebat, mergendus: augebat faciem miseriarum, quod horrida cadavera, et miseranda, sine funebri cantu, aut campanarum pulsu, necdum sine exequijs, et pompa, festinatibus manibus exportantium obruebantur: terrea, ne mortuorum causa, moribundi defererentur. trimestri spatio tria amplius millia Indorum Limæ extincta. Pleni fuere immensi laboris, hoc tempore, socij: super insitam curam, necessitate ipsa, quæ segnes quoque impelleret, stimulos addente, cum lucis principio egredientes domo sacro peracto, sacrosanctum oleum deferabant, inungendis infirmis: rediebant cum Sol meridie se inclinasset: exibant iterum, et regrediebantur sub noctem: idem recurrebat opus cum Aurora diem ducente: quamquam ne nox quidem vacua erat, quæ subinde accersebantur. Quod si, quæ hic a nostris ad Dei gloriam gesta, enumerata essent, non maior appareret Illas malorum ciuitatis, quam siha bonorum operum. quotus enim quisque ex affectis, non totius vitæ maculas confessione eluit non omnia sacerdotis mandata libenter,

cer, prolixè, referites exhaustis? male parta restituerè, a turpi pellicatu se rembuere, cum inimicis redire in gratiam, infidelem animu, et quem hætenus Christianum nomen nudum obumbrauerat, lustralibus aquis purgare, communia erant. Magna vero res est, et ultra quam credi potest, admiranda, quantopere expeterent Indi sacramentum extremæ Vnctionis: quâ sine illo exire metuerent. quod omnibus in locis similiter animaduersum. in No sodochio, vbi per duos menses fuit sacerdos cum socio, auxilio laborantium, cum quaternos denos plus minus quotidie foeda lues auferret, Indus quidam, qui iam ex morbo videbatur conualuisse, contenta voce sacerdotem orat, ne patiatur se discedere non ante perunctum. cum sanæ mentis non haberetur, An non videtis, inquit, virginem pukeherrimam, quæ me in viam inuitat, admonetque supremæ vnctionis? non vanum fuit visum, aut irritum votum. vbi mos gestus petenti, decessit. et quamquam mihi destinatum est persequi breuitatem: hoc tamen loco reponam aliquid, licet ad annales minime pertinens, et leuè fortasse memoratu, quod opinor non erit ingratum nostris, qui scrutantur secreta naturæ. Mulier grauida, cui, correpta cum esset morbo, detractus est sanguis venarum sectione, et cucurbitulis, fætum edidit prope maturum, qui in paruulo corpusculo, iisdem locis, quibus mater scarificata est ferro, cicatricum

tricum imaginem referebat. fuerit hæc breuis
 regressio. E. nostris, contacti peste quotquot
 orti in his regionibus, præter fratrem vnum,
 qui cum dies noctesque assideret decumbenti-
 bus, eosque, ad corpora leuanda sanguine, et
 manu curaret; et ferro, propter multorum sa-
 lutem remansit intactus: de qua alioquin actû
 erat, ipso laborante. Tres tamen e nostris, sa-
 cerdos vnus, et fratres duo, peste amissi: etsi,
 per idem ferme tempus, tres alij varijs affecti
 morbis, sacerdotes duo, et frater vnus obiire.
 Grauis in his omnibus iactura, sed in Patre
 Hieronymo Porrillo, vtiq; grauissima. Is pri-
 mus Societatis nomen in has oras inuexit, ante
 hos annos duos, et viginti: is rem nostram mul-
 tis in locis fundauit, auxitque. insignis vir pie-
 tate, ac meritis, magna que apud omnes aucto-
 ritate, quam ei cani quidem et rugæ, sed multo
 magis integre sancteque acta superior ætas af-
 ferebat: haud facile multos inuenias, qui se in-
 uictos magis præstiterint a labore: tanta vero
 fuit, in conuertendis ad Deum hominibus, in-
 dustriæ ac dexteritatis, vt ingentem nostris re-
 liquerit luctum, et emulationem virtutum:
 quantum vero Indis marorem ac desiderium,
 declarauerunt lacrimæ mulierum, virorumque
 templum illud vbi sepeliendum erat corpus, mi-
 seranda lamentatione complentium. Ceterum
 in diuersa loca excursum sæpius a nostris. Cum
 pestis consenuisset domi, et foris esset adulta,

muditi

A S A

sacer-

sacerdotes duo missi cum socio, ex Archiepiscopi præscripto, oppida quadraginta peragrarunt: quod si prætermisum fuisset, magnam partem qui decefferunt, sacramento confessionis, extrema omnes vñctione caruissent. igitur dum alter sacerdos, socio sermonum interprete, dat aures confitentibus, alter venatui animarum intentus cum iter facit per loca inuia et abrupta, aberrat a via, nec sine numine: incidit in hominem semiuivum, ac vix spirantem, quem simul atque auditum absoluit a peccatis, sacroque oleo ad pugnam extremã inunxit, vita destituit. et quamquã sæpe illorũ vita, in longo et laborioso itinere, cuius difficultas narrari vix potest, in extremum adducta est, laborem fructu pensante libenter omnia tolerabantur, nec minor fructus aliorum in alijs expeditionibus. Designatus Procurator huius Prouinciæ cum Romam nauigaret, in naui qua vehebatur, plurimum profuit conuectoribus suis. super cetera instituta, illud fuit non contemnendum, multorum mercatorum diuitum ludendi licentiæ coercendæ: vt nefas esset vltra certam quamdam summam lusum extendere: vt in Dei nomen violantes aut Cælitum, imponeretur multa, mox animarum, quæ purgante igne luunt commissa, alleuamento futura. Eundem sacerdotem præsentis mortis periculo eripuit bonitas diuina: maius æneum tormentum; dum in portu Panamæ, magnavi disploditur, lætitiæ signifi-

gnificandæ, diffiluit repentino impetu, sed proximum non attigit. Duo item patres cum socio Potosium destinati, sollemnibus Christi corporis ferijs, Guamangæ (vrbs Cuscum versus distat leucis octoginta) pedem fixerunt. dies hic posuerunt octo. Indorum vnus animos, alter Hispanorum, concionibus excitans, confefsionibus expurgans: tam vttilis iucundusque vterque vtrisque, vt eos ab se ciuitas inuita dimitteret: de domicilio Societati constituendo cogitaret. et assignabat vnus domum, ac trecenos aureos nummos, alter quadringenos: reliquum ciues ipsi concedebant: Indi ad ædificationem templi Collegijque operam et laborem pollicebantur. visum est non reiicere quidem, sed differre ad tempus, vt cresceret dilatione cupiditas, et hoc veluti experimento notior fieret constantia petentium. ita autem probarunt nostri operam suam Indis Hispanisque, vt eorum aduentus semper fuerint apparatus, et discessus acerbi.

C V S C H E N S E C O L L E G I V M.

INTER EOS, QVI dederunt se nostris meditationibus ad pietatem excolendos, quidam fraudatæ pecuniæ summam, quæ accederet ad aureorum duodecim millia, restituit. Permultorum iræ rixæque placatæ. Vidua primaria, quæ sacrosam sibi litem, sed iniustam, sextum

sextum iam annum aiebat, graui oppressa mor-
 bo, exigua in spe trahebat animam, et agi vide-
 batur de illa, deque re aureorum trecentorum
 milium in iudicium adducta. ad eam cum se
 admitti cuperent nostri, aditu prohibeban-
 tur: bono tamen dolo cum irrepisset sacerdos,
 frustra habitus, domum reuertitur: nempe ad
 expugnandam muliebrem pertinaciam sep-
 tam auaritia, maior erit machina adhibenda:
 insequentis nocte pauidam et vecordem con-
 scientia spectrum mariti perterrefacit: e vesti-
 gio sacerdotem accersit: de eius sententia, mul-
 tis presentibus, testatur, nihil sibi esse iuris in
 eam causam, quæ habebatur controuersa: quin
 et aduersarijs quantum insumpissent, iussit re-
 pendere. paucis post diebus valetudini restituta
 est: et nunc sacrosancta mysteria in templo no-
 stro religiose frequentat. Præuæ consuetudi-
 nes, quæ a paruis seminibus, irriguæ voluptate,
 ita altas radices egerant, vt viderentur excin-
 di non posse, stirpitis euulsæ. hoc dum fit, fieri
 non potuit, quin offenderentur animi aliquo-
 rum: et fuit, qui de nostra fama detrahere cogi-
 tauit: idem autem percussus morbo, in eoque
 usus consilio auxilioque nostrorum, mentem
 ad saniora conuertit. Indorum salus (in vrbe
 quinquaginta milia, extra urbem intra trige-
 simum lapidem ducenta milia numerantur)
 strenue procuratur: et laborem compesat tum
 fructus, tum ipsorum erga nostros beneuolen-
 tia

ria. confitentium priore anno (nam de posteriore dicetur suo loco) admirabilis concursus. ut, dum qui prius venere, prius expediuntur, plerisque quintumdecimum diem expectare contigerit: interea illorum animi Catechesi, et cibo corpora instaurabantur. etsi apud nos quotidie triceni pauperes, sæpe etiam quadragenarii aluntur: in his cæci aliquot sunt tanta memoria, ut (cum omnia didicerint quæ pertinent ad doctrinam Christianam, multa teneant exempla, quibus et illa gens maxime capitur, et præcepta firmantur) rudiores instituunt. ij dimissi in varia oppida curionum rogati, eidem negotio præficiuntur. Sed iam communia omittantur. Manarij, gens est armis ferox, et seruitij insolita, montibus munita et siluis, quarum solitudinibus animi quoque instruuntur: sagittas arimant veneno: atque ita gemino vulnere hostem insectantur: et non nunquam ingentem stragem Hispanorum edidere. Huc penetrauit vnus e nostris, Deoque duce effecit, ut aliqui eorum Christiana sacra complecterentur. ex ijs viginti, accepta fide publica, ad Cojam (ipsorum lingua reginam sonat) accesserunt, est hæc vltimi regis filia, e nobilissima Ingarum stirpe, cum illustri pioque in primis viro Martino Garzia, e gæte Loiola, qua Patrem nostram, Ignatium cognatione attingit, matrimonio iuncta: ad hanc igitur cum venissent, eique munera obtulissent,

quæ

qua scutum afferbant, ostenderunt legationis
 causam non esse aliam, nisi vt secū adducerent
 aliquos e Iesuitis, quibus magistris ad fidē vte-
 rentur: proinde orare eam, et obtestari, vt quā-
 doquidem e suis olim regibus duceret genus,
 ipsorū ne legatio frustra esset: pollicita est illa,
 se, quantā posset operam daturam: agit ea de re
 cum Patre Rectore: mox etiam Manarij ad Col-
 legium missi, et accepti peramanter a nostris,
 donatique: discessere deinde, vt referrent quid
 esset actum: redituri propediem, vt adducerent
 quos impetrassent: duobus interea pueros Dyna-
 starū filios obsides reliquerunt. Quod si ad eos
 datur aditus, qui hactenus fuit interclusus, spes
 quaedā nos obtentat fore, vt magnū Euangelio
 ostium aperiatur. Ultra enim Manarios pate-
 scunt regiones peramplæ sedentium in tene-
 bris, et ymbra mortis: nec nisi per illos est tran-
 situs: sed lux ipsa mundi viam se sequentibus:
 hi porro lucem in eam credituris ostendent.
 Templum octo ante annos inchoatum, absolu-
 tum est ea dignitate et amplitudine, vt hoc no-
 uo terrarum orbe, fere nihil illustrius. ad illud
 supplicatum est in ferijs Christi corporis, tan-
 tā gratulatione populorū, et multitudine, vt
 prope excedat fidem. concurrebatur quasi ad
 communem lætitiā, vel e remotis locis, ab
 Hispanis Indisque: et celebritas pompæ, et spe-
 cies templi insatiabilibus oculis lustrabatur a
 cunctis. Per ipsos octo dies, inter apparatus
 ciuita-

ciuitatis, et sollemnia religionis, Iudi magnifici ac splendidi erant instructi: simulaera edebantur pugnae, aliaque ludicra Indorum, patrijs insignibus veterum res gestas referentia. sed bidui tantum spectaculum fuit, horridum, caput attollente Inuidia, quae, ut saepe fit, urget, qua potest, infamia intactos. data est in scena conuersio beatae Magdalena, tanta actorum venustate et elegantia, ut admirantium oculis lacrimae excuterentur: pronuntiatae orationes Hispanae Latinaeque apud Hispanos, Indicae apud Indos, a pueris Hispanis Indisque, a qua dicentium laude, et audientium approbatione, variae excursiones de more huius Collegij factae: magnique fructus percepti ex Indis: ut facile est persuadere illis, qui se amari intelligunt, etsi etiam ipsi sunt Societatis nostrae amantissimi. leue est quidem quod sequitur: sed quoniam non ingratum erit auditu, nec ita longum, non erit narrare absurdum. Cœnobiota quidam, ut ipse nobis postea retulit cum iucunda quadam hilaritate, cum iter faciens prima nocte diuertisset ad oppidum Indorum, ex similitudine nigri habitus tegente caput galero, et tenebris, acceptus pro nostro, humaneque tractatus est, res omnes, quae essent necessariae ipsi, iumentoque, multis hominibus certatim conferentibus: et intellexit ille errorem: sed quoniam vtilem experiebatur, modestia vultus, et moderatione sermonis distimula-

mulabat ; verum , vt difficile est alienam personam diutius sustinere , nescio quid prodidit hominem ; et simulatio patefacta : tum labi paulatim officia , et homines ipsi defluere : atque is , cuius modo cubiculum non capiebat cupidus obsequendi , ita derelictus est ab omnibus , vt et a quo ministraretur aqua , puerum desideraret ; tantum est erga nos studium Indorum : quod et alias declararunt . Cum enim auditum esset , de matre vnus e nostris , quem ipsi vnice diligebant , demortua in Hispania , eius exequias , nobis inscijs , publice celebrarunt , sacerdoti etiam externo , qui id nobis narrauit , vt pro ipsius anima aliquoties sacrificaret , largam pecuniam obtulerunt . Hæc atque alia , Indorum erga nos beneuolentiam significantia , tanta sunt , vt noster labor in ijs excolendis , et obeundis oppidis , pro debito fere haberi possit . In quadam perustratione oppidorum , sacerdoti nostro quiddam accidit , cuius narrationem paulo altius repetemus . Canonice Cuschenfis , vir qui ætate et consilio ceteros anteibat , cum pro Episcopo diocesim inuiseret , in sacerdotem quemdam , prout erat commeritus , animaduertit : quod cum iste , vt est fontium natura , qui supplicio affecti odere iudicem , grauius ferret , reponendæ iræ cupidus scenam in eum acerbi criminis parat , ex quo non modo fortunarum et opum , sed vitæ etiam et famæ in periculum veniret , cum feruëret

ueret accusatio, in accusatorē incidit hoster, qui Cuschum iter intendebat causa iudicij: suspicatus id quod erat, hominem seducit remotis arbitris; et primum varijs sermonibus eius animum tentat: ad perterrefaciendum, grauia affert exēpla, quibus a Deo affecti homines maledici: tum comiter sciscitatur, an quæ detulisset de Canonico, vera essent: cum vultu ille, atque voce, æstum præferens animi, incerta impleret responsa, nec obscura apparerent indicia trepidæ conscientiæ: dein aperte hominem commonefacit, ne alterius famam lædendi libidine, suam ipse animam perditum eat, neue tantum concipiat scelus, quo, incertum an noceat alij, certissimum sese in exitium trahat. At ille modo numen horrescere, modo odium, vitio nisque cupiditatem in consilium adducere, ratione illud, hoc irâ suadente: sese miserrimum omnium, ac scelestissimum appellasse: nunc frontem ferire, nunc femur: sapius tamen eoreuoluebatur; vt diceret, malle se crudeliter excruciatum millies mori, feratibus inferorum flammis addici, quam inultum impunitumque desistere ab incepto: turpique opertum infamia, et probrosam, digito ostenda in omni vita. erumpebant interim lacrimæ, et, quasi tortore aliquo conscientiam interius cruciante, non loco, non mente consistere. implere hortum (ibi enim res agebatur) fremitu, gemituque, vt appareret certamen animi fluctuantis.

Quatri-

Quatriduum est in hac contentione consumptum: cum maxime arderet dimicatio, et propius noster abesset a victoria, aduersarium vaecillante admonet, vt confessione culpæ pacem veniamque a Deo impetret genibus flexis: cum perstaret nihilo. secius: Hic mane, inquit noster, dum ab eo precatum: valebit fortasse apud Deum, si minus persona, at certe causa rogantis. simul hoc: simul cōcedit in cubiculum proximum, et flagellum in manu, et in corpore plaga: quarum exauditus crepitus hominem repente mutauit, non sine Deo: exeuatem sacerdotem medium amplectitur, flens flentem: Me me, inquit, pater: adsum, qui feci: quin tu sine nocentem verberari: et flagellum de manu extorquet. Tum vero idem ingressus cubiculum, sic atrociter, nec finis memor, nec modi, se cedere, vt quater nostrum satis esse clamantem non audierit. ita irruptione fuit opus: et vis adhibenda. at ille deficientibus viribus, iacuit semianimis. cum affusa aqua reuocasset spiritum, sub vesperam, in parte domus quammaxime reducta, in locum remotum, atque abditum, ipse et sacerdos conueniunt, cum Prætorre oppidi, publicoque tabellione, et tribus prætereis testibus. Hic ille crucifixi imaginem manu tenens, et prouolutus in genua, multis cum lacrimis precatur veniam a Deo, aperit culpam, et Canonicum, quem insectabatur, et quemdam prætereis Indum liberat inuidia cri-

minis falsi. tum facta peccatorum confessione,
 conditoque testamēto, in quoddam cœnobium:
 se obdit: id stabile ad pœnitentiam, id fidei vin-
 culum ratus. vulgavit hoc fama per totum re-
 gnum: Prator is qui interfuerat, testes eius rei
 litteras, atque indices ad Proregem dedit: vn-
 de etiam aucta existimatio Societatis. quam-
 quã eam solitis artibus dæmon oppugnare non
 destitit. sed nihil fictum diuturnum: veritas pa-
 tuit: et, vt cerneretur, qui procerum regni et-
 ga nos esset animus, ea tempestas viderur e-
 xorta. damnatus impostor, qui et se ipse indi-
 cavit morbo correptus: eique pœna, nostris
 deprecantibus, quod oppido gratum quampha-
 rimis fuit, imminuta. At sacri Quasitores,
 quorum apud hæc gentes maxima potestas,
 edixerunt, ne quis in posterum religiosam ali-
 quam familiam propter inuidiam verbis obte-
 rat, neus cuiquam religiosorum propter simu-
 lationem obstrigillet. Atque hæc sacre prioris an-
 no. Nam posteriore pestilentia defecit, qua
 et nostrorum auxilium laborem, et vtilitatem de-
 promptis. igitur, cuius hæcenus audiebatur
 strepitus in suburbanis, sub mensis Septem-
 brem torrentis more iacubuit in urbem: con-
 uersi animi frequentibus nostrorum concioni-
 bus ad numen placandum, edictis supplicatio-
 nibus ad répla: et cū iam multi oppressi essent
 morbo, sacros publice cohortatus est om-
 nes, vt ægroti cura, et largitione sustentarentur.
 eius

eius oratione commoti mercatores, eam procurationem sibi depoposcerunt, quam et sustinuerunt egregie per integrum mensem. Interim, vt in re misera, pulchrum erat videre, dominos famulis seruietes, consistentes ad lectum, et quasi essent ab agris, quæ morbus, aut necefitas ferret, seduloque, et assidue ministrantes laborantibus: et plerisque in domibus quinquagena, sexagena mancipia iacebant. at nostri, inter se regiones vrbis partiti, ne qua suprema opis indigeret, agros audire, oleo sancto inungere: quamquam hoc posterius, superfluum numero contentium, prætermisum: equo vehentur medici, aliptæque animarum, iuanda festinatione: nec iam a mulieribus, puerisque lacrimantibus vocabantur, sed trahebantur cortatim ad lectulos aegrotorum: ipsi autem non sacra solum præsidia, sed pugillares etiam e nucleis pineis, et e saccharo pastillos, aegrotantibus ferre: erat enim quidam e nostris, quibus saculo fuerat medicamentarius: hic super alias aquam linendis oculis, rosaceam, mulsam, abluendis faucibus, exiccandis pustulis, vnguenta, aliasque confecturas parabat: eaque omnia ianitor multo mane quotidie petentibus dabat: Toto hoc tempore multæ res acciderunt, e quibus carptim nonnullas, et vt quæque memorie dignæ videbuntur, absoluam. Quidam in vitiorum cæno diu multumque volutatus incidit in morbum: tum secum peccata recogitans, et

diuinæ diffidens clementiæ, fratris vxorem,
 eam qua turpiter vixerat, interimere, et cruen-
 tas deinde manus sibi afferre statuerat. igitur
 cum grauitèr illam vulnerasset, sese in profun-
 dam paludem tentauit immittere: inde tamen
 cum reuocatus esset a quibusdam, quos factum
 non latebat, omnem respuebat medicinam: do-
 nec tandem admisit sacerdotem: itaque con-
 uersus est in poenitentiam, vt postmodum con-
 ualescens dissolutam vitam cum religiosa mu-
 tarit: Alter cum multos iam annos in plura
 flagitia se ingurgitasset, morti proximus volens
 confiteri, obstructis faucibus non poterat: im-
 ponit eius capiti sacerdos reliquiarum thecā,
 in qua frustillum sanctæ Crucis: tum ille libe-
 riore spiritu meante. Vbi istud, inquit, quod
 habes manu, pater, meo capiti insedit, loqui
 possum: tum confessionem peregit. Cum ad
 altum, qui varijs terrebatur cacodæmonum
 monstris accessisset sacerdos, ipso in ingressu
 audite confusæ voces, mutuo excedere hortan-
 tum: simulque ingens motus excedentium, at
 ille peccatis pariter absolutus, molestiaque
 omni liberatus est. Vnus cum eodem morbo
 teneretur, Indorum superstitioni obnoxius, se-
 se e lecto proripiens, domum nostram se con-
 tulit, vt si moreretur, per ianuam baptismi in-
 grederetur in cælum: alius Indus Christianus,
 quasi mori certus, singulorum domos obibat,
 apud quos se offendisse olim recordabatur, pa-
 cem

cem, ab illis veniamque, mox etiam commea-
tum petebat: quod in crastinum esset migraturus.
veram fuisse præsigitionem mortis, rei
exitus comprobavit. Sed et iuuenis quidam pe-
ste tactus, ac metu mortis, dum admissas cul-
pas deflet, Deumque orat, vt sibi condonet, pro
magnitudine misericordiæ ipsius, videre visus
virum aspectu habituque venerandum, in eius
æretum irrupentem, et contractis supercilijs
affirmantem, nihil esse quod speraret vllius li-
berationem culpæ, aut veniam errati: miseri-
cordia videlicet diuina in iracundiam versa.
Tum vero ægrotus sese miserum lamentari, su-
blataque spe veniæ, de animæ salute actum es-
se dicere: aderat parens, consolabatur ægrum
animi, auertendo cogitationem a seueritate
iudicis in clementiam patris: dum vel extre-
mus halitus sit homini, in Deo sperandum. mæ-
rentem interea, et inopem consilij, arctior som-
nus amplectitur: ex quo non nisi post horas
septem excitatus, rupit hanc vocem. Gratia
magna Iesu Christo, qui me ex inferorum tene-
bris eripuit, et e profundo lacu. Narravit post
hæc nonnullos a se visos, et duos præter cete-
ros (quos postea remotos longe in distantibus
locis, certis nuntijs et litteris acceptum est
diem suum obiisse) deploratis nouissime re-
bus, miserum lacrimantes, cum horribili eiu-
laru. addidit etiam a se alia audita visaque, que
persequi longū esset. Ex Indis, quorum opera in

domesticis rebus utimur, domi nostræ decesserunt tres: eorū unus ob vitæ innocentiam, miræque simplicitatē omnibus carus, supremis temporibus correptus est somno, ut plerisque mortuus putaretur: exprorectus deinde exposuit se per quietem vidisse amœnissimos hortos voluptarios, in quibus pulcherrima virorum agmina mulierumque, in veste auro cruceque conspicua, plurima luce coruscantium: in his aliquot e nostris sibi cognitos memorabat. Cum sacerdos noster hoc tempore inuectus publice in peccata causam malorum, admoneret homines, ut exterriti aliorum pœna, converterentur ad penitentiam, quod aduersa casuum non noceant, nisi præualeant illicita: quorum animos sanare debuit, exulceravit: ut quisque erat sibi seclerum conscius, se notari putabat: nec clam ferebant iram aduersus admonentem: sed cum aliquot ex illis repentina morte corripuisset diuina ultio, in officio reliqui fuere. Ceterum in diuersa loca expeditiones susceptæ, earumque fructus fileantur: vnius quidem sacerdotis industria nonaginta a pellicibus aulicis, hoc sit positum gratia exempli, ex quo reliqua cœiectes

COLLEGIUM POTOSINVM.

MONS POTOSIVS, ad cuius radices Potosium oppidum, cui nomen dedit, argenti metallis abundat, neque in alia parte terra-

terrarum, tot sæculis, tanta fertilitas: eam ob causam Hispani hic multi, Indi longe plurimi, occupati in opere faciendo: cuniculis per magna spatia actis cauatur terra ad lucernarum lumina: multisque mensibus ab operis non cernitur dies. eruntur lapides, e quibus quartam quamque partem argentum reperias. operarij descendunt ad fodinas, rursusque ascendunt per scalas, penfiles e corio crudo, octingentorum graduum millenumque, candulam sinistra, dextro humero portantes pondus permisso argēto: quin etiam interdum illa altitudine, ac longitudine ascensus, oboritur vertigo oculorum, tenebraeque, et lassitudo etiam tanta, ut deficientibus animis viribusque, decidant nonnulli: et reperti sunt, qui sese abiecerunt cum onere, ut voluntaria morte depellerent mortis metum. Quingenti, anno superiore, nocte, cui dies Deiparæ nascēti sacer illuxit, dabant operam lapidi cadendo, cum interea collapsi fornices obstructo ore cuniculi, viam spernque omnem ad emere exerundi, et iacebant in marore, ac tenebris, timore iam, atque opinione sua æterna nocte damnati. fama est obtulisse se illis dæmonem imagine Dynastæ, ut in se manus conuerterent, suadentis: melius consilium ut se beatæ Virgini, cuius imago Copacabani colitur, commendarent, menti sedit: et videre illam visi, noua cum luce oculis speque animis exorta: ita hæc illacque discurrentibus dimotus

lapis aditum ad aliam fodinam ostendit: quæ
singuli ingressi: neque enim erat capacior: et
mox ad optatum cæli lumen emerferunt: non
sine miraculo. eo ipso die, sollemni supplica-
tione, vt grasserentur liberatrici Deiparæ,
ad eius templum inter media gratulatiua ag-
mina processere letantes. Breuis facti narra-
tio (etsi extra rem Collegij) quia pertinet ad
honorem Matris magnæ, præmittenda non
fuit. Nunc propria videamus. Vniuse nostris
consilio vnus restituit aureorum vndecim mil-
lia: alter sex millia: terna millia non pauci: bina
millia multo plures. breuia hæc dictu, sed non
leuia æstimatu, si quis cogitarit, quam sit diffi-
cile, alienum, non dico reddere, sed facere ca-
piendi modum, vbi nulla est mensura cupiendi.
sublata inimicitia multorum, compressa etiam
pugna duas inter partes: et stabant vtrinque ar-
mati quinquageni. Vir quidam, quem mersum
in freto rei familiaris, desperationis fluctus a-
gitabat, cum captata solitudine apud Deum
deploraret de miserijs suis, et, vt sūt immodici
in calamitate mortalium animi, conquerere-
tur se quasi neglectum, hanc vocem audire vi-
sus: Domo mea consilium pete: illa est refu-
gium calamitosorum: hic ille sumpta fiducia,
At quæ est domus tua? Societas Iesu respon-
dit. Igitur confestim ad nos spei plenus: nec fe-
sellit euentus. Idem fere accidit alteri, sed dif-
simili fine. Flâgitijs hic erat multis, et facinor-
ribus

ribus coopertus, nec se mutabat in melius impunita peccandi licentia: cum die quodam sub vesperam descenderet e monte argentifero, vidit hominem eo habitu, quo esse solent patibulo candidati, vocanti similem, manuque inauentem: sequitur inops consilij: cum paulum processisset, ad se redit: terrore subito Crucem Christi signat in fronte, et imago dilabitur: intellexit dæmonis ludibrium: e vestigio ad Collegium, ita exanimatus, ac tremens, ut neque vox, neque mens, neque lingua cõsisteret: postquam terror refedit, eius causam aperuit: neque ante discessit, quam peccatis absolueretur: dein leuitate humani ingenij ad flagitia plerumque præcipitis, metu recedente, priora scelera cumulat nouis: auctor est mulieri, qua turpiter utebatur, ut maritum interimat: neque occultum diu fuit parricidium: dedit pœnas infamis vxor cum duobus conscijs: ipse aliquamdiu se occultans, comprehensus tamen mortique addictus, ut narrabat, inter suprema, prodigij fidem impleuit. firmatus est ab vno e nostris sacerdotibus, quem acciri iusserat. Hic idem sacerdos, cum iter faceret aliquando, diuertit ad semirutas reliquias veteris cuiusdam ædificij, ut apparuit, Deo ducentem: nempe ibidem erant Indi circiter sexaginta: apud quos cum de more sermonem haberet de rebus diuinis, reperit inquirendo, duos et viginti Christianæ religionis expertes. igitur adduxit

duxit omnes nostrum in prædium, quod aberat
 miliaribus sedecim: hic illos vigintiduos infor-
 mauit, abluuitque baptismo: reliquos sacra con-
 fessione purgauit. sed et eodem loco frater
 vnus e nostris curator rei domesticæ in Indum
 incidit mortem proximū, nondum Christi fide su-
 scepta: hic vbi interrogatus, præuiaque Cate-
 chesi instructus, baptizatus est, breui post tem-
 pore animam dedit. duo præterea sacerdotes,
 in excursionibus, septuaginta duos supra du-
 centos Christianos fecerunt. quodam in oppi-
 do Indus, furoris intolerandi, qui apud oppida-
 nos leues, et superstitioni obnoxios diuinum si-
 bi honorem poscens, se pro Deo venditabat,
 graui affectus supplicio est, vt errore alij libe-
 rarentur. sacerdos noster hoc loco, causarū qua
 spectant ad fidem, questionibus præest: is cum
 eoncionatur in foro, hominem Luthero infe-
 ctum, (eum ne, de cuius infania modo dixi-
 mus, an alium, e capitibus transmissis non satis
 liquet: sed illum, vt suspicer inclinatur animus, et
 punitum propterea, quod atrocitati facinoris
 execrandi adimebatur liberatio pœnæ, etsi da-
 batur regressus ad pœnitentiam) ad meliorem
 sententiam reduxit. Idem sacerdos iuuenem
 Anglum cum Francisco Draco archipirata ar-
 cta propinquitate coniunctum (allisa navi ad
 ostium Argentei fluminis captus, cum alijs mul-
 tis perducebatur Limam) obuia comitate, nec
 falsa amoris significatione ita emolliit, vt pau-
 lo post

lo post Lima hæresim emaruit. Hæc fere prio-
re anno . Iam et de posteriore quædam subij-
cientur . Puer Indus vix quartumdecimum an-
num egressus , cum accepisset in quadam con-
cione (quinzæ habentur dies festis) quicum-
que non profiteantur Christianam fidem ad in-
ferorum supplicia detrudendos , concionatori
retulit , parentes suos adhuc versari in Genti-
lium erroribus eosdemque postea obtulit salu-
tari aqua lustrandos . At matrona quædam
iamdiu innutrita cælestium præceptorum di-
sciplinis, nescio quam ob causam, an abiectio-
ne, et humilitate animi muliebris, amissa spe
cælestis vitæ, de præsentibus etiam decedere pro-
perabat. igitur restim suspendit e tigillo, mox
obdita parte funiculi, altera firmiter in nodum
coacta, immisso capite laqueum induit : sed
dum pede altero fulcimentum repellit, vt re-
stis deiectu ponderis adstricta spiritum exclu-
dat, pulcherrimos iuuenes aspicit duos in can-
denti veste, cumque illis vnum e nostris sacer-
dotem, non incognitum sibi : his incusantibus
factum, mulieremque admirantibus, cur se per-
ditum ireret, cum iactura tot bonorum fructuum,
quos seminaret in vita, somis dirumpitur: et ca-
dit ipsa similis mortuæ, multum sanguinem
ore et naribus eiectans. vt recepit spiritum, di-
fussa oculorum mentisque caligine, visum re-
putans secum, et faciem pericli, quod erat stul-
ticia commissum, penitentiâ correxit. Magnum
hoc

hoc : maius quod sequitur . Indus quidam inquieti vir animi , et ad extremū perditus , cum crescentibus in dies vitijs , eo processisset , ut nullum sibi videretur receptum habere ad poenitendum , in dolorem vltimum furoremque conuersus , mori destinabat : sese in fluuium rapidissimum iacit : sed cum relabentium vndarum impetu , atque innoxio volumine , in littus fuisset reiectus , certus relinquendæ vitæ , in siluam penetrat nutricem ferarum , ut quem respuerant aquarum fluctus , vorarent bestia . immane dictu , et quod prope superet fidem , tigridēs , leones , pantheræ , aliaque id genus animalia , quibus scatebat silua , humanum licet friant sanguinem , et carnibus vescantur , cum viso homine paulum consistenter , fugam rapiebant . at ipse in se crudelior , quam ipsæ fuissent immanes feræ , præ ardore iraque non compos sui , cum lænam vidisset catulis incubantem , accessit impudentius , ut eam irritaret catulis abreptis : sed illa , non violentia mota , non iniuria accensa , raptorem sequitur lento passu , perinde ut se feram esse obliuisceretur , matrem meminisset : dum tandem , ipso confidente , apprehensos mordicus catulos in vastam solitudinem retulit conuito cursu . Stupor animum , et quidam veluti torpor tenuit membra iurantis : tum vero ad se rediens . Quid cogitas hominum profligatissime ? ecqua erit finis miseriarum tuarum ? si res carentes sensu te repudiāt ,

resu-

refugiūt, rationis expertes? nēpe maculari metuunt aquæ abſorpto: feræ attactō corpore tam infando: quin tuas ipſe ſordes confeſſione abluis, et vitam emendas? hæc ille ſecum. Sed grauiſſimum eſt imperium conſuetudinis: cum exiſſet noua peccandi occaſio, effudit omnem memoriam optimarum cogitationum: in grauiora ſe ſcelera immerſit: dein iter faciēti oblata eſt ſemel atque iterum facies horrenda: et vox accidit ad aures. Quantum ſuppliciorum te com meritum putas tantis ſceleribus? iam tandem tibi gladium per viſcera exige, et infelici dextera occumbe. his viſis auditisque: ad nos accurrit, ita perturbatus et pauens, vt non color, non vultus ei conſtaret: nec prius abiit, quam alteram inſtitueret rationem vitæ, priore detecta. Ceterum hic quoque a noſtris, et conſilio prudenter, et exitu feliciter, prouifum eſt, vt quæ inſtabat peſtilentia, quam minimam ſtragem daret. nouem noſocomia inſtituta. conrogata ad hanc operam aureorum millia viginti duo. cautum, vt affecti omnes huc reciperentur: ad eosque curandos viſendosue admitterentur tantum homines prouectæ ætatis: adoleſcentes arcerentur ingreſſu, huic morbo magis obnoxij. Quæ a nobis hic geſta, ſuperſedeo communibus. addam de immaturo exitu Patris Barptolemæi Iacobi. Non ita diu in hoc Collegio fuit: quattuor videlicet mēſes, non amplius: ſed ſi computes fructus, difficile ad fidem

fidem est existimare totidem annis tam multos extare potuisse. percallebat Indicarum diuersarum gentium linguas duas a suauitate loquendi nomen sibi inuenerat apud populum Mizqui Simi appellabant: quod apud illos sonat melleam linguam, nempe, quod de Nestore et Xenophonte accepimus, ex eius linguamelle dulcior fuebatur oratio: sed ita tamen, ut cum delectatione a cultos etiam relinqueret in animis audientium, vel hoc tantum erit argumentum: quod cum in suo hac aduentu octoginta duntaxat reperisset in Sodalitio piorum, quod domi nostrae cogitur, plus mille quingentos in decessu reliquit, amorem erga eum totius populi, in quo adiuuando, contagione pestis animam effudit, vniuersorum dolor, et celebritas funeris declarauit: tanta autem templum ipsum, viaeque ferentes, inundauerat multitudine cupiditate videndi, ut quo componi posset, fores fuerint occludendae: nec aliunde magis argumentis, quorum vita iucunda est mortalibus, eorum mortem esse acerbam. Sacra supellex aucta lychnucho pensili argenteo, et lipsanothecis duabus: singula dona binis aureorum milibus aestimantur.

AREQVIPENSE ET PACENSE

Collegia.

HAEC DE AREQVIPENSI accop-
ta sunt. Vir nobilis colaphum mercato-
ri in-

ri inousserat: eam ob rem coniectus in carcere. at mercator vsus consilio nostrorum cum illum conuenisset, veniam ab eo suppliciter petere occupat, multis admirantibus, liberatque vinculis. Aliz insuper sublatae sunt discordia maioris periculi: auditi multi de tota vita. e-
mendati complures. in varia loca excursum, multiplici fructu. Hæc priore anno. Vberior rem materiã posterior præbet. Indus erat quidam ira incuriosus salutis, vt quæ commisisset crimina, hariolo Indo exponeret, grauesque penas ab eo impositas persoleret, more Gentilium: hunc quoque tetigit clementissimus Deus: ergo cum subisset penitentia, tantus cum dolor cepit facinoris admissi, vt non nisi diuenditis facultatibus omnibus non modicis, distracta etiam veste pauperum subsidio, petitum veniam accesserit. At mulieris Indæ cura laudatior: communicabat frequenter, orabat. Christum sponsum, vt quo integriore corpore, et liberiore anima a fordibus, migraret ad caelestes nuptias, euocaretur in ferijs Catharinae martyris: hoc enim erat et ipsi virgini nomen. exaudita ipsius vota ostendit euentus. dicta die percepit Eucharistiam summo affectu, dein redijt domum: at in templo nostro sacra continuabantur: cum extolleret sacerdos caelestem hostiam venerandam populo, dareturque consuetum eius rei signum, audiijt ipsa: tum repentino delibuta gaudio. Tuum ego, inquit,

quit, o Iesu benignissime, corpus sapius fascē-
pi, nuuc me in cælum transfer, vt tuo iucundif-
simo aspectu fruar. eaque illi suprema vox fuit. I
felicem dixeris virginem, non tantum vite re-
ligione, sed etiam opportunitate mortis. Sex
e nostris diuersis temporibus. adiacentia præ-
dia, oppida etiam longe disita obierunt: et dif-
ficile iter emens, plures casus superarunt. Sed
accesserunt solatia fructuum perceptorū. mul-
tos e vitiorum canoq, multos e superstitionum
tenebris eduxerūt. trecenti amplius, breue in-
tra tempus, Deo acquisiti: e quibus nonnulli
magistratum inter suos gerebant. aliqui ita-
te iam confecti, ad illum diem reseruati, bene-
ficio diuino. Vni cuidam claudo mancoque, vt
impertitum est baptisma, conuersi statim ad
vsum pedes, manusque. quæ res miraculo om-
nibus, multis etiam incitamento fuit. Haud fa-
cile exprimas nostrorum aduētus ad quas cum-
que terras Indorum: multo minus discessus. ibi
lætitiæ videas, hic mæroris certamina. in ytro-
que immodici Indi. nihil compositum ad osten-
tationem. sed hæc cur distinctius ponantur ni-
hil necesse habemus.

NEC SVAE ETIAM defuerunt excur-
siones e collegio Pacensi. Aliqua eorum capi-
ta ordine memorabuntur. Multi, qui nihil, præ-
ter nomina, et acceptum olim baptismum, ha-
bebant Christianorum, instructi, et petita a
Deo per confessionem acceptaque venia mu-
tati.

rati. Indus, vt natura est gentis, intemperans, effuderat se in omnes libidines, quashaud ita pridem male coercitas, qualiscumque Christiana professionis reuerentia tardauerat: huius dormientis fauces ita daemon aliquando oppressit, vt cum sanguine videretur exitura vita: mulier, quam canis ingenti magnitudine laniaturus accesserat, beatissime Virginis opem innocauit: huic affuit Dei mater, illi Christus: et vterque remedium prescripsit peccatorum confessionem. Audite nunc exemplum memorabile, quod propter rei atrocitatem per totum regnum fama vulgauit. Quidam ad turpem concubinatum Indam feminam pellexerat: quam cum aliquando ad infanctum torum vi minisque compulisset, prouecta nocte cælum tonitru concuti, tremiscere terra, densasque inter tenebras micare ignes, et per fenestrarum rimas effundi, vt ferirent oculos animosque adulterorum: cadit interea scissis nubibus largiffuus imber, cum grandi grandine crepitante super tectum: hic mulier subito pauore correpta, Virgo, inquit, Maria, seropem: tuere me obsecro. at vir ferox, et impius, mediam complexus. Tace, sis, stulta: scilicet auxilium vllum ferre potest Maria: abscedit extremam vocem fulmine subitum, quod intonuit, et adhuc loquentem auellit ab amplexu mulierculæ, quattuorque aut quinque passus eiecit extra lectum: et flamma corripit arida nutrimenta:

C c

trimenta:

trimenta: surgit mulier perterrita, miserum
 inclamat, excitat, peruellit: nempe exanimā-
 sum metu, non exanimum putabat: trahit digi-
 tos pedum, corruunt: pedes ipsos, diuelluntur:
 hoc illa magis perterrita: conantem domo egre-
 di, et morbum extrahere, impediēbat ignis in-
 strosissimū repellēs: ad extremum vociferata hor-
 rendum, concitavit vicinos: et āgre protractū
 informe cadaver, repererunt hominem, mirum
 sicutū, hiantē ore, sine vllis dentibus, sine lin-
 gua: omnia praterca membra ita soluta, et flu-
 ida, vt vel leniter contrectata, manum sequeren-
 tur. Hic factis impari impudicisq; hominis fuit.
 at mulier alieno malo edocēta, quamquam extra
 periculum, non extra metum, cum vndequa-
 draginta milia passuum confecisset: ad no-
 strum templum se contulit, melioris vite insti-
 tuenda. Ipsum porro templum quod a sanctis-
 sima Trinitate nomen accepit, perolegans ta-
 bernaculum, aliaque nonnulla, quibus nuper
 auxit, liberalitate piorum, visenda habet. Al-
 tero anno, Indā quaedam mulier sexaginta mil-
 liaria pedibus emensa, ad nos accessit causa ba-
 ptismi: hac praefatione vsa, quod cum graui as-
 sistaretur morbo, maxime egram habuerit il-
 la cogitatio, ni Christiana esset, relinquendum
 corpus inhumatum, praedam aliis ferisque.
 Quodam in loco cognitum est adhuc montes
 ipsos prisca formidine venerationem habere:
 tunc cum venisset sacerdos cum Cacicio (no-
 men

men est veterum Antistitum. Maumetans super-
 stitionis) rogati incolarum, aqua lastrali
 expiatis montibus, statuit vetricis trophaum
 Crucis. Quinetiam Cacicius, cum ex oppida-
 nis aliquot pauentes vidisset; et abstinentes
 ascensu, ridens eorum irritum motum, primus
 ascendit. et; Quam timenda, inquit; maiorum
 numina, quae pedibus nostris proculcamus. in-
 ter haec grates Deo agebantur, qui illato lumi-
 ne, tam crassas tenebras ex ipsorum pectori-
 bus expulisset.

CHITENSE COLLEGIUM. Medi-

QUO MAGIS progredior in Peruanam
 Prouincia, maior mihi aperitur campus:
 sed sequar compendia, vt ea praeceam, quae
 vos intelligam non nollet a superis eius, et per
 se cognitis abstinere. Quid sit Chitua, quon-
 longe ab vrbe Lima: quod primo tempore no-
 stri introducti: scriptum exhibitis, a quibus
 duos annos coniunimus. Igitur, ut nec earum hic
 coepta munia Societatis, mirum quantum nos
 amare ceperunt, fere omnes, praecipue Indi.
 Hi vero libentissimis animis ad nos uenerunt,
 vt audirent verba salutis: cum ea uideret, fa-
 cere, nulla vi subigi possent, gaudent, videli-
 cet affabilitate sermonis, et humanitate per-
 specta: difficile est ex animo affirmare, numero
 confidentes matutinis, pomeridianisque con-

cionibus qui interfunt, summa amplius septem-
 num millium concepta. nec dispar est magnitu-
 do fructuum. hoc vno verbo plurima compre-
 hendi. si vnum atque alterum exemplum pro
 multis: ex vna domo decem pelices extrusa:
 Sodulitium institutum: id enim compertum ad
 Imbricatos animos excitandos valere quam plu-
 rimum: nemo admittitur; nisi post longa expe-
 rimenta: seruantur apud quos delitescant con-
 cubine, et hortantur expellere: comocant ho-
 mines ad concionem: sunt praesto zgotis, eos-
 que opere adiutant, et lautiore cibo. in sollem-
 ni pompa sacrosanctae Eucharistiae, processere
 sodales, agmine composito, cum candidis faci-
 bus, veste purpurea rubra, extima alba, con-
 spiciendi: eorumque silentio, in celsu, ut efflu-
 rent lacrimae ex oculis admirantium: quo etiam
 die, data est, magno apparatu, tragedia de
 conuincio Allueri regis. Sed haec, et alia tam
 digna exempla, tam breuiter, nisi maioribus
 viderer, non referrentur. Nunc, quoniam in
 rerum commentarijs qui missi sunt hoc anno,
 est diserte perscriptum de terrae motu Chiten-
 si, deque eorum studi nonnulla, prout acceperam,
 biennio ante in Collegio Limensi, quae con-
 gruerunt; ut praemonui pelucipio huius Pro-
 uinciae, non repetam sarcinam quid erat omis-
 sum, ne nostrum officium infederetur. Cum
 videret eorum, et fluctus more volutaretur in-
 fecta, et ad id iam perscripsimus: non domos so-
 lum,

ham, sed montes etiam ipsos, colleſque ſubuer-
 tit. Indorum multitudinem, quæ eo tempore
 in reducta valle Baccho operans, recenti muſto
 obruebat calorem mentis, collis ſupernatans
 operuit, magnaſque inuoluens vmbra faciem
 loci prioris abſcondit. Alibi Indos ducentos
 quinquaginta ſimili ſtrage obrutos affirmant,
 Nulla fuit familia, quæ alios mortuos, alios di-
 ſcerptos non luxerit, ex vna tantum domo, illu-
 ſtris femina, cum ſeptemdecim filiis nepoti-
 busve oppreſſa, trimula dumtaxat puella, quam
 nutrix ægre extulerat, ſuperſtite. Et fuit terra
 mota tam ingenti clade, vt ſæpe, prænuntia pe-
 ſtilentiæ: nimirum Deus, qui ſuspendit inter-
 dum plagam, quo feriat fortius, flagello inſo-
 nuit, vt præſentem ætatem coereret metu, po-
 ſteram incitaret exemplo. Sed quoniam hac
 de peſte, eiufque natura, ſatis ſuperque dixi-
 mus in Limenſi, non habemus necceſſe repe-
 te, dicam illud vnum: in vrbe Chiro, intra ſpa-
 tium bimembre recenſa eſſe mortuorum capita
 amplius quatermille, exceptis infantibus, quo-
 rum vix centeſimus quiſque effugit, pellicum
 porro permagna ſtrages; interiire ſupra duo
 millia: deterior enim magis ſexus quam virilis
 abſumptus. Ceterum multi, propinquante mor-
 te, horrendis monſtris exterriti: nec deſuere,
 qui cum efferrentur feretro, reuixerunt, ma-
 gna admiratione metuque exportantium. ſed
 et vnus experrectus ſacerdotem magnopere

experiri confessionis faciendæ. Tempeſtas hæc
 magnam noſtris materiam præbuit caritatis,
 magnam patientiæ exercendæ: ubi remiſit in
 vrbe; conſedere in loca proxima, quæ conſi-
 ſtabantur, præ æquo labore et fructu. Indorum
 ſociali pietas maxime enituit: aderant ægro-
 tis, totque auxilio et alloquio iuuabant: mor-
 tuos inſuebant in funebrem tunicam, et ſepul-
 tura mandabant. nullum omnino Chriſtianum
 officium ab illis prætermiſſum, licet præſenti
 periculo. Ab vobis decem aureorum millia in
 ædificationem domus, et comparationem ſu-
 pellectilis attributa in annos ſingulos aſigna-
 ri aurei ſeptingenti: et factum eſt ſcholarum ini-
 tium, a tenui, ve ferreæ omnia, principio. nunc
 quidem diſcipuli centum quinquaginta, ea feli-
 citate ingenti, vt quamuis magna pollicean-
 tur. et dederunt primitias duo in Societate re-
 cepti. Sequenti anno ſecuta rerum conuerſio,
 quæ tamen in melius ceſſit. Cum enim mi-
 grandam noſtris eſſet in ædes commodiores,
 exorta eſt tempeſtas, et turbæ: et iam ceſſerant
 veteri domo: ita vtrinq; excolis, habitadum
 ſuit ſatis anguſte: interea quatuor bipartiti
 Paſſam: Concomque (nomina ſunt vrbiũ) et
 ad alia vtriusq; oppida ſe extendere. conſecuta
 illa ſollempnia ſedate inimicitia: peccata com-
 preſſa: vaga multorum libido ſanctiſſimis ma-
 trimoni; legibus coercita: quibus rebus affecti
 Paſſenſes litteras ad Præſidem Chitenſis re-
 gni

qui composuerunt, orantes, ut coniungens auctoritatem suam cum voluntate ipsorum, impetraret a nostris longiorem commorationem. Hac inter, discussa est illa caligo, quae tenebatur et nostri, Calendis Ianuarijs anni octogesimali noni, in laxiorem domum, magna gratulatione civitatis, et apparatus celebri, adductio restauratae scholae, quae deflexerant: Philosophia etiã explicari incepta: e diversis religiosorum familijs aliquot auditores habemus. Feconda seges, et vber in hoc regno, e quo a dictis Ianuaeque ad regiones sua in distinctissimas, quae dicuntur inalbuiffe ad messem: ut ex communi quidem voto, sed quod maxime tempori conveniat, orandus sit dominus messis, ut mittat operarios in messem suam. Ceterum priore anno Pater Ioannes de Hindsora decessit: is quanti fieret viuens ab vniuersa ciuitate, pompa funeris procurata a Clero, et dolor vniuersorum ostendit.

SEDES I V L I E N S I S.

I V L I E N S I S O P P I D V M in totis frequentissimum, in Paresiis quatuor distributum excolitur a nostris. De eo, quae proxime scripsimus, valde admirabilia, transmissa etiam nuper: et quidem prudenter. nam cum vereretur, ne amitterentur litterae superiores, et defraudaretur Societas commemoratione rerum magnarum,

guarum; maluerunt in eam partem peccare
 que esset cauior. Ego actum non agam: nisi
 quod reponam hymnum, quem vti accepistis,
 beata Virgo docuit hominem, quem liberauit
 inflatione tibi arum. Dudum verba ipsa non
 acceperam: nunc accepta reddo, eodem fere
 numero, atque ordine, quo descripta sunt In-
 dica lingua: sunt enim talia, vt propter breui-
 tatem metri referant anapestum: et seruaui,
 quantum potui, simplicem illam dictionem, re-
 motam ab omni lenocinio. vtinam conatus
 euentui respondeat. Sunt autem de Christo pa-
 riente.

*Pater ex nobis, genitor noster,
 Rigidus in clemis in Cruce fixus.
 Cor transfurcum cuspide amoris.
 Omnes vitæ in corpore manans,
 Omnes vitæ in prolis artibus.
 Cernis ne caput, decline caput,
 Caput hoc, flaua simile arista.
 Video, vt contingunt spinka fere,
 Usque ad teneram fixa cerebrum.
 Parsit, bah, nostri cernit capillum,
 Sparsum incomptum, sanguine fardum.
 Oculi tristes, lumina mæsta,
 Rostat lacrimas largo effundunt.
 Flexile pates molle corallum.
 Hæc, confusis iam, docuit oris
 Mellor quo genis fides exanguis.*

*Etiam ne manus, patris ne manus,
 Patris nostri pulchræne manus,
 Ferro affixæ sanguine rotant?
 Os mellifluum patris nostri,
 Pro me misero iam conticuit.
 Extra Solyma mœnia terra,
 Crucis exiuit mole granatus:
 Et pro scelerum mole meorum,
 Extra Solymam crucifixus obit.*

Ex illo ipso videtur longior fuisse hymnus, sed hominem rusticum cepit obliuio reliquorum. templum porro illud, Deiparæ sacrum, tamque multis et magnis inclytum miraculis, visitur in celeberrimo olim fano Ethnicorum superstitionis, et quotidianis pæne prodigijs auget Christianorum numerum, firmatque sobolem succrescentem. est autem ita sanctum apud omnes, ac religiosum, vt a maculoso, et impuro adiri, nefas putet: maculæ prius eluuntur apud nostros, et crimina expiantur. hinc magna domi frequentia, animos confessione purgantium, et corpora reficientium cibo. Lariliares populi sunt agrestes, et barbari, vitam vagam, inopemque persequentium, quam venatu sustentant; miseros ob hoc vnũ dicas, quod referat feras: nisi essent miseriores, quod Christum, quem agnoscere est vita æterna, adhuc quidem minime agnoscunt. Sex principes il-
lius

lius gentis ad nostros miserunt, se de ipsorum sententia consilium vitæ capturos: expetierunt locum oppido extruendo: eo sexaginta viri, cū vxoribus, et liberis, cōmigrarunt: ac spes est fore, vt propediem exuti barbaris erroribus, moribusque, Christum induant, et viuendi disciplinam mitiorem. Ceterum mittuntur nostri varias in partes, et narrant mira relatu: vt de aliquibus adductis ad extremum vitæ ludificatione diaboli, sed subito visu affatuque caelestium admirabiliter ereptis: aliaque id generis complura, quæ quoniam, quotannis audiuntur, quamuis præclara, prætermitto. ita enim comparatum est, vt frequens consuetudo non parum detrahat de rerum magnitudine: et homines rara magis, licet parua, quam magna, si sint consueta, delectent. Alterius anni pestilentia, et laborem auxit nostrorum, et fructum. igitur, cum pestifera tempestas, toto effusa Pæruano regno, in Iuliensem quoque agrum affectaret viam, nostris visum est dare operam, vt obuiam iretur aduentanti, præmunitis animis caelesti remedio, ac supplicationibus pijs. adhibitam cohortationem publicam, vt iam præsentis malo, tantus sequutus est ardor animorum, vt sacerdotes omnes, affectorum non focus, et cupientiam morbum anteuertere, interdiu, noctuque, sine villo discrimine, vel a prima etate repetitis confessionibus, obtruerentur: quænam id diligentia fieret, curaque, vidiffes

ses ex non occulto mærore, et claris lacrimis
 confitentium: eadem erat omnibus sollicitudo,
 aut potius formido iniecta: quin, et in confusa
 multitudine inuentus est, qui alta liberaque vo-
 ce, vt exaudiretur a cunctis, et crebro singultu
 interficiente verba, se accusaret, quod, cum tot
 accepisset a Deo beneficia, memor et gratus
 non fuisset: quod sacerdotes non perinde vene-
 ratus esset, vt eorum dignitas, et sanctitudo po-
 stulabat: quod denique plura admisisset, qui-
 bus multorum oculi, aures, animique offende-
 rentur: orare proinde, vt veniam petenti da-
 rent ipsi, et a Deo immortalis coniunctis pre-
 cibus impetrarent, non facilis existimatio est
 (vt efficacius mouent exempla, quam verba)
 quam sint hoc viso quasi face subdita, flam-
 mati animi prius incensi. responsum est vni ab
 omnibus, vt vnicuique conscius subijciebat
 dolor, diuersa quidem voce, sed fetu consonan-
 te. Ex agris etiam commeabant rustici, pasto-
 resque: et qui per ætatem non poterant pueri,
 senesque, humeris subuectabatur: fuere aliqui,
 qui largo pretio emerunt vectionem, vt qualiter
 iactura rerum, defatigatione corporum,
 peruenirent ad locum, vbi lenarentur animi onere
 peccatorum: quibus audlendis sacerdotes,
 cum occupatam operam haberent, fratres sin-
 guli per nos dochia distributi, in solandis a-
 gris curandisque, nihil cessabant: ira et sanati
 male, nec quisquam mortuus, qui non ante ani-
 mum

mum peccatorum sordibus expiasset. Ergo dñ
 augetur numerus celestiu, et in obscuritate te
 porum elucet Christianorum industria, dæmo
 nis inuidia exarsit. conueniunt ministri ini
 quitatis, capita conferunt venefici, percurstant
 lectulos agrotorum, occulte inspirantes vene
 num. Nimirum, hanc luem ingruere, conspici
 acruos funerum, numerosque languentium,
 propter auitam religionem relictam: ad quam
 scilicet reuertantur: hoc solum esse remedium.
 Hac illorum oratione, magis pestifera quam
 ipsa esset pestis, vt in calamitate sunt plerique
 superstitiosi, infecti sunt nonnulli, qui antea
 non satis integri: horum augebat amentiam,
 quod finitima oppida, in quibus adhuc vestigia
 antiquæ superstitionis, erant intacta, nec vllum
 cõspiciebant funus: cum immanem in modum
 sauiret clades Iulienfis. sed excitauit se ipse
 Deus, cui curæ mortalium vltio: et tarditatem
 supplicij grauitate pensauit: quiescente Iu
 lia, vicina oppida pestilens annus infestabat,
 per id tempus, quo intermissa satio, minaba
 tur etiam famem. Ceterum super multos, quo
 rum perspecta est in Deum fides, vt in casuum
 aduentis, eluxit pietas viduæ opulentæ, ac no
 bilis. Vnicum habebat filium, et posteritatis
 spe, et magna ingenij morumque indole caris
 simum: agebat annum duodecimum: quæ ætas
 maxime petebatur a peste. ob hoc mater ma
 gis sollicita, illic cuncta vergere, vt prospice
 retur

retur adolescentuli salutem : et adhibuit quidem humana præsidia , quæ excogitarat ingenium vsu edoctum : sed spem omnem ac fiduciam in diuinis habebat : Arietes quinquaginta (sunt maiore corporis habitudine, quam nostri, forma camelis non valde dissimiles) in pauperum vsum distribuendos dedit : rem præterea diuinam faciendam curauit : cui interfuit ipsa, non vt olim, comitante cœtu matronarum nobilium, sed stipante turbâ mendiculorum, quos ipsa conquisierat, vt per eorum ora transmitteret preces ad Deum, exaudiendas, vel euadendo filij corpori, ne inuaderetur morbo, sic enim dicebat, vel si aliter visum, animæ leuanda. filius post paulo peste corripitur: nec propterea secius mulier in officio: orat sacerdotem, vt quandoquidem domo ipsa egredi non possit ægroto affixa, adducat quotidie quâ multos velut pauperes, pro salute filij liberali stipe donandos. Deo acceptum donum, votumque: cum aliorum, qui simili afficiebantur morbo, et terrimus spiraret odor oris et corporis, ipse adolescentuli ita erat inuicis ac iucundus, vt exotica vnguenta crediderint nostri, qui illum inuisebant: verum, cum deinde scrutarentur omnia, compererunt non ex arcula vlla, aut e pyxide, sed e corpore ipso afflari, atque e spiritu ægrotantis: qui deinde sanitati redditus, ingenti parentem, atque oppidum totius lætitiæ cumulauit: Sed et præni Indi, (descendit

tum

tum erudiuntur a nostris) magna affecerunt oppidanos voluptate, cum magno apparatu exposuerunt in scena, in fabulae morem, quod patrociniium receptorum hominum in fidem et clientelam suam Angeli praesent.

PANAMA SEDES, ET SANCTI

Jacobi.

PANAMA vrbs est in isthmo, duo maria, a meridie et septemtrionibus finitima, arctis faucibus dirimenterquam in locum, cum meridionalium gentium, mutui usus quotannis contrahunt ad tres menses. magnus hic nostrorum labor, siue in negotiatorum aequitate tuenda, et rerum contractarum fide, siue in audiendis confessionibus ex utroque mari confluentium. quamquam, anno superiore, spectata est eorum fiducia, atque constantia in Deum. cum enim aduentare diceretur classis archipiratarum Angli, trigintaque miliaribus non longius abesse, et qui arate erant, aut sexu imbecilli, quidquid poterant rerum opumque secum asportantes, in tutiora dilaberentur: nostri vrbe non cesserunt, auxilio solatioque remanentium: nec vero destiterunt, ante pascha les senias, adornare ad eam aramque sepulcrascenti Christo Domino, sollemnibus instructu: quod cumedia compla facere timor prohibuisset, miserum est, quam res illa fuerit omnibus, seu visitanda

ſeñda propter ſpeciem, ſiue propter opinio-
nem contempti periculi iucunda . Ceterum
prauæ aliquot conſuetudines abolitæ . Aethio-
pes , quorum hic magnus eſt numerus , confeſ-
ſione purgati , et concionibus imbuti . neque
ipſius vrbis terminis noſtrorum caritas ſe con-
tinuit : in vltiora etiam ſe porrexit . Cum ad
portum , qui appellationem traxit a nomine
Dei, Hispanienſis claſſis vtraque appuliſſet, et
bellica , et oſeraria , eam ad prouinciam duo
deſtinati , ita preſſi ſunt multitudine negotio-
rum, vt fere opprimerentur . illud admirabile,
nec ſilentio prætereundum: cum enim tanta ſit
grauitas huius cæli, vt ab externis, corpore
ſuſtineri vix poſſit, ex quo et ſepulcrũ Spano-
rum nominatur : tantaque eſſet vis ægrotan-
tium , vt maximam partem, noſodochio lectu-
los non ſufficiente , in nuda humo iacerent,
grauis ſacerdotis noſtri oratio , et multo ma-
gis exemplum (ipſe enim ſuum lectulam eo
compottandum curauit) ita permouit homi-
nos pecunioſos et nobiles, ipſos etiam princi-
pes claſſium, vt ad inopes ægrotosque certa-
tim ſtragula mitterentur , et fomenta : fuerit-
que id temporis, locus ipſe, ſimilis inſtitutis ve-
terum Chriſtianorum : qui, quacumque ex oc-
caſione, inſirmos muneribus et curâ ſuffenta-
bant. ſacerdos item alter cum ſocio miſſus Me-
xicum verſus, cum claſſe, quæ aduerſus Impe-
tum piratarum erat inſtrua : et fuit præſidium
mittendi.

mittendi. ipso in cursu (Mexici ne, an alio in oppido, quo diuerterunt: nam de hoc neutrum habeo diserte præscriptum) sacerdotem quædam extrema iam senectute, Erasmi illius, numquam sine execratione nominandi, olim discipulum, valdeque cupidum nostros videnti, cum sacerdote altero reconciliauit; a quo grauiter dissidebat, cum offensa multorum,

SEDES SANCTI IACOBI, Limensii Collegio adnexa, multiplex Societatis munus utroque anno egregie tutata est. puellæ, pueri, mulieres, viri, distributis temporibus, ad doctrinam Christianam instituuntur. Dominicis diebus sub vesperum conueniunt plurimi, præcipue e Sodalitijs, qui post auditum sermonem de rebus pijs, sese flagellis acerrime accipiunt. Templum porro ipsum amplum est, et magnifice instructum, cui additum sacellum pulcherrime pictum, dicatum nomini beatæ Virginis, quæ Cæsaraugustæ in Aragonia colitur supra columnam: atque hoc ipsum, postridie Cæntadas Februarias, summa omnium gratulatione. statimque a concione inuentus est vir nobilis Aragoniensis, qui aureos centenos quotannis sacello assignauit.

EXPEDITIO TVCVMANA.

TVCVMANORVM regio latissima, spatio ac celo in Orientem, Paraguais, qui sunt

funt finitimi Brasiliæ, in Occidentem, Chilensi regno obtenditur: Peruanis in Septemtrionem inspicitur: Australia eius per vastos, ac desertos locos ad fretum vsque Magallanicum excurrunt. Hinc ad omnes illas prouincias perfacilis aditus, per planiciem ita patentem, vt plaustrorum velocitate bina millium passuum millia superentur. magna temperies cæli: nec caret tempestatum varietate: sic tamen, vt calores magis, quam frigora sentiat. Ceterum, propter immensitatem camporum, adeo ventis obnoxia, vt eorum impetu arbores radicitus euellantur: eam ob causam, multis in locis colunt Indi subterraneas speluncas. nullæ hic venæ argenti, aut alterius metalli. gossipij magna vbertas, quod in filum adeo subtile artificij manu deducitur, vt sit etiam vtile in intimam vestem: nec Italicum linum desideres. incolæ frequentissimi: sed variæ linguæ: eorum præcipue, qui ad ripas fluminum. mitissimo omnes ingenio, et ad pacem potius, quàm ad arma propensi: verum si lacestantur, indomiti: sagittas et ipsi inficiunt veneno: plerique auitam superstitionem tuentur, diabolo addicti: pauci Christum induere: sed ita negligentes religionis, vt ignorent penitus, quod profitentur. ad has tenebras pellendas, quartum iam annum missi sacerdotes duo cum socio. sed et ex Brasilia accesserunt quinque: vt ex vtraque parte orbem hunc videatur Societas esse cõ-

D d

plexa.

plexa. sedulo nauatur opera Hispanis Indisque. de Hispanis nihil agã, quos sacerdos vnus, qui hanc prouinciã sibi depoposcit, magnæ vir auctoritatis, facultate, a sacrae fidei Quæstoribus concessa, in officio continet, obiens vrbes quatuor, diuersis inter se locis, tota prouincia distantes. res Indorũ persequar paulo diligētius. In vrbe Sãcti Iacobi, vbi Episcopi, Prætorisque sedes, et caput totius regni, nostri sedē habent, domo temploque ædificatis: ex eoque varia in oppida fructuosæ peregrinationes susceptæ: ferme in hũc modum. Vbi ventum est in oppidum, cognoscunt primo de Cacicio (Cacicios iã scitis esse capita rerũ) quot sint in oppido nondũ facti Christiani: e Christianis, quot turpi pellicatu implexi: illos vt abluant, hos vt rite coniungant. Principio diei omnes in templum cõnocantur: factõ sacro, vbi Christiani solum intersunt, ceteris admissis verba fiunt ad cunctos: tum ad meridiem vsque Ethnici instruuntur: baptizantur a prandio ad vesperam: dein Ecclesiæ ritu coniugia celebrantur, et aures dantur confitentibus. ad hanc rationem dies omnis consumitur. confessionum numerus iniri non potuit. sacra aqua tincti ab vno Patre Alphonso Barzana per illud tempus excursionis (ex quo de reliquis coniectes) sexies mille, sexcenti: copulati matrimõnio ducenti supra quinquies mille: et hic quopue fructus caro constitit nōstris. cubile illis plerumque, terra,

tento-

rentorium cælum, maidum cibus: frumenti genus est, pauperculis hominibus cum mutis animalibus commune . et tamen inter hæc omnia animis vigeant . Pater idem Barzana cum Calsaquenses (nomina sunt populorum) Hispani subegissent , mitioribus præceptis ad Christi cultum erudijt, breui tempore imbuedos . His feliciter transactis, redijt ad urbem Sancti Iacobi, vbi et audiendis multorum confessionibus vel ab ipsa pueritia, operam posuit omnino salutarem. Septuaginta duo iam grandes natu Christiana sacra susceperunt . Post hæc cum super quinque linguas, Cacæ etiam (Calam scripsi in litteris superioribus , et ita legeram in commentarijs) sibi subsidium comparasset, qua in his terris plurimum vtuntur, ex ijs septingentos informauit ad fidem, quingentos triginta septem a peccatis absoluit: multo plures , a soluta libidine ad sacrum matrimonij vinculum adduxit . primum Barzanam patria ipsorum lingua audiuerunt Indi verba facientem , non secus illum admirantes , ac si de cælo lapsus fuisset . abijt deinde Tucumanum, ea est vrbs, vnde nomen prouinciæ, mira vbertate soli , et hominum luxuria . hic, præter alia e re Christiana gesta , Iubilei tempore octingenti amplius auditi , eorum maxima pars nuptiarum legibus astricti. hinc se ad Sulenses Indos contulit , Hispanis admirantibus . Homines illi sunt immanissimi : ni malis feris dice-

re in specie humana. fœdâ omnibus paupertas: maximæ opes arcus et sagittæ: reliqua negliguntur: venatu victitant: tanta prorsus audacia, vt non multis ante annis Hispanorum vrbes succenderint: et adeunt interdû ad Hispanos, certis temporibus, operis faciendi: sed Hispanorum nemo se ipsis committere audet. ita indomita habetur gens, et omnino infociabilis. sed tamen Barzana, vno puero comite, obtulit se præsentî periculo, eius tantû fretus auxilio, cuius causa laborabat. igitur mitigauit Deus efferatam gentis sæuitiam, quo esset vtilior constantia sacerdotis. exceperunt barbari nostrum, saltantes pedibus ad strepitum cymbalorum modulantium: quin et cientes simulacra belli, magna lætitiæ significatione: et colere pari humanitate. Ipse autem ex ijs, varia per loca, adiunxit Christo duomillia septemdecim: nuptijs rite coniugauit mille quingentos sexaginta duos. sed tantum emolumentum non fuit sine opera impensa. trananda sæpe flumina: viæ iniuriæ pedibus perrumpendæ: superanda itinerrum longitudo, pertenui sæpe cibo, quem afferrent herbarum radices euulsæ: ea denique perpetienda, quæ vel iuuenem robustis viribus, ne dum Barzanam, affecta iam ætate, defatigare potuissent. etsi tantam rerum difficultatem, vt sæpe fit, morbus excepit. denique tummentibus, et vlcerosis pedibus, post nonnumquam mensem redijt ad Sancti Iacobi, plenus laborum,

rum, et fructuum, erecto animo, corpore afflicto. venienti occurrerunt Indi Diaguixa, facto agmine, vt ad se flecteret orantes: illum sibi magistrum dicentes, illum patrem, illum matrem, illum sibi, post Deum, omnia. Recepit Barzana, vbi se refecisset aliquot dierum quiete, ad illos rediturum. Lustra vit deinde, vbi se paulum confirmavit, pagos propinquos, et in ijs, nonaginta sex capita lucrificavit: aliaque gessit vtilia salutis animarum. quod et fecere alij in varias partes dimissi. ex hoc enim domicilio patet aditus in regiones diuersas: et certatim vndique experimur. sed quota pars operariorum ad tantas terras, nuper cognitum est ingentem Hispanorum multitudinem in media barbarie contineri. Hi quinquagesimum ante annum, cum Malucas peterent, Magallanico freto superato, vi tempestatis facto naufragio in barbarum littus eieci sunt: euadere sapius tentantibus ignotorum montium asperitas obstiterit, et feritas incolarum. Igitur barbaris permisti propagarunt vitam, et genus. nulla ex parte facilius ad illos transitus, quam ex Tucumano. et omnes eo tenentur eundi desiderio. Sed sacerdotibus duobus destinatis, reliqui sunt in statione ac vigilia, vt quocumque opus fuerit accurrat.

MISSIO IN PROVINCIAM SANCTÆ Crucis.

SUPERIORIBVS litteris traditum est, tres e nostris, multorum accitu, ad prouin-

D d 3 ciam,

ciam, quam Hispani Sanctæ Crucis appellant, iter direxisse, sacerdotes duos cum socio communi. a quibus quantum sibi pertimuerit dæmon, vel ex eo conicij potest, quod annum plenum atque integrum posuerunt, opportunitatem transitus expectantes. Sed tota de hac prouincia, et moribus hominum, quædam necessario ponenda, exceptis ijs, quæ alias diximus, vt apud quos laborent nostri facilius intelligatur. Distat a Suquisachensi et Potosi-na vrbibus, idest a fine Peruani regni, non procul: cingitur, Orientem versus, prouincijs latissimis, vbi homines crudelitatis infandæ: regio ipsa, vt olim scripsimus, æqua et plana: polum Australem conspicit ad gradus prope duodeuiginti: et quamuis torreatur caloribus, interim afflatur vento, sic frigido, vt afficiat corpora. bona incolæ sunt omnes et integra valetudine: vita longissima: quam multi ad centesimum vsque annum, nonnulli ad decimum præterea extendunt. venatui indulgent. solum gossipij ferax, vt diximus de Tucumano: infecundum frumenti vinique: abundat maicio, et oryza, communi cibo: frumentum enim et vinum a Peruano regno acceritur, longa difficilique vectura: sed præsertim vinum, per abrupta scilicet viarum, et ardua montium: vt vnus plerumque cadus centenis aureis æstimetur. hæc porro inopia vini est causa, cur nostri in sacrificando parce admodum de eo delibent: nec plus

plus, quam includeretur in nucis putamine: quam et Deus aliquando, non sine miraculo, suppleuit. fama enim est apud Paraguaios dimidium cadi non adeo magni per annos quindecim suffecisse quinis sacerdotibus quotidie facientibus: sic vt eodem semper esset in statu, et numquam imminui videretur. quod tamen vinum, simulatque ex Hispania nouum allatum est, confestim euauit: vt appareret illud diuinitus contigisse. Sed redeamus, vnde discessimus. Ferarum genera, ad Sanctæ Crucis, diuersa ab Hispaniensibus permulta. in ijs Struthio-cameli: quorum in nidis quadrageña quinquagena oua reperiuntur, tantæ amplitudinis, vt in vnus diei victum satis sint hominibus trecentis: nec desunt viperæ, et pestiferæ serpentes. redditum est proxime de Sonalijs, quæ suû ipsarum aduentum tinnitu indicant, vt ne ob sint imprudentibus, huc addendum, quod sunt hebeti oculorum visu, cis tertiam vlnam: natura prouidente, vt quo virus illis nocentius, minorem habeant facultatem ad nocendum. Flumina plurima, et auctu pluuiialium imbrîû late stagnantia, vt vtram in partem fluant non facile dignoscas. vrbs ipsa in accliuu colle, ex quo et vniersæ prouinciæ nomen Sanctæ Crucis in monte. alluitur riuulo ab initio Quadragesimæ ad diem vsque dominicæ Ascensionis pisculento. Hæc quoque, vt alia quædam, sunt posita in annalibus superioribus: sed si

quis utrosque componat, illos comperlet presentibus vel illustratos, vel correctos fuisse certe nihil iteratum sine causa. quod etiam admonui de Peruana prouincia scribere aggressus. mites sunt incolæ natura, nec inhumani: ceterum, si irritentur, intractabiles. Itatini finitimi feroces, ceteros mortalium habent contemptui, solos Hispanos in pretio, a quibus se iactant oriundos: gens acceptarum iniuriarum apprime tenax, ut nesciant obliuisci. Mulier quædam grauissimo affecta morbo, cum esset morti proxima, dolere vehementer cœpit, et conqueri: nec lacrimis parcebat: scitanti heros causam fletus (is erat Hispanus) quia, inquit, ante hos annos viginti a te colaphum accipi, cum essemus ad Paraguaos: eius iniuriæ dolor mihi adimit vitam. adeo verum est, quod vulgo factatur, Qui facit iniuriam scribere in aqua, qui accipit in ære. Vestium nullus vsus: femina tantum folijs, aut corticibus arborum aduehlant corpus: vbi traditæ sunt nuptum, minor cura tegumenti: cum tamen Hispanorum oppidæ adeuntur, sumitur amictus in egressu deponendus: vbi sæuit frigus, quod fit plerumque flante Austro; domi se continent, totos dies iuxta focum atque ignem agentes: exeuntes titionem gestant manu, eumque identidem applicant ad stomachum, flatu subinde vim eius renocantes, ne obtorpeat. comam non nutriunt, sed diuerso tonfu se a ceteris Peruanis distinguunt.

synci-

Incipit alij, alij occipitium, quidam dexteram
 partem capitis, quidam sinistram acutis con-
 chis, ad eum modum quo nos nouaculis, abra-
 dunt. sunt etiam, qui circumtonso capite lon-
 giores capillos relinquunt in vertice; eumque
 morem, longa sæculorum serie, a viro quodam,
 cui Paicumæ nomen, prædicant accepisse: eum
 beatum Thomam Hispani arbitrantur, a quo
 Indorum illud nomen non valde abhorret: et
 perhibent Paraguais euangelium annuntiasse:
 quin etiam quodam in lapide, si velis credere,
 pedum ipsius vestigia monstrantur. cataclysmū
 agnoscunt, eoque duos, Paiacurum, et Paia-
 mandren, vt nusquam postea comparuerint, ra-
 ptos fuisse. multæ singulis vxores, octo, decem,
 plures, quot quisque potest alere. neptis auo nu-
 bit. sunt et apud illos, quæ impediunt matrimo-
 nium contrahendum, et quæ dirimunt contra-
 ctum: sunt etiam, quæ iniustum licet, contra-
 ctum non soluunt. sancta coniunctionis vincu-
 la, et affinitatis. a saturo concepto, dum edatur in
 lacem, secubant vir et vxor: carneque et pisci-
 bus abstinent, sollempni ieiunio: vbi mulier pe-
 perit, si quidem marē, auius superstes, aut alius
 quilibet genere proximus, nomen imponit: ar-
 cum et sagittas offert: si feminam, auia filo
 quodam alligat suras, non sine cærimonia:
 pater interea, per dies aliquot, in lecto quie-
 scit: vbi surrexit, religio est animal ferire,
 vel leni icu: quod is ad infantem pertineat:
 comesse

comedere quodlibet dentatum, etiam piscem
 ad uxorem accedere, donec puer primis plan-
 tis vestigia infestat. ut puella excessit annum,
 parentes virum destinant (is est proximus
 a cognationis gradu secundo) ad illum a-
 dent, arcum, sagittas, et ligonem afferunt,
 symbola sponsalia: si accipiuntur, ex templo ge-
 ner oppigneratus abducitur domum, ut procu-
 ret rem familiarem socerorū, donec puella nu-
 bilis fiat. quod, si adolescentulus petere occu-
 pet, fert se ad soceros cum fasce lignorum: si
 placet sponsus, vterque admittitur. nulla apud
 illos Deorum simulacra: dæmonem solum ve-
 nerantur, ei primitias offerunt frugum melsis-
 que: in venatu piscatuque, quod studium apud
 homines præcipuum, ei se addicunt totos, de-
 uouentque: non tam spe boni adipiscēdi, quam
 mali arcendi cupidine. namque et eorum cor-
 poribus assidue nocet. Indus quidam ad alte-
 rum e nostris sacerdotibus accessit, verberibus
 male acceptus, liuenti corpore, et cruen-
 to: mox se a dæmone (Thoborococi appellant)
 ita tractatum, propter neglectas primitias di-
 centem, vox pariter et vita defecit. Sed id in-
 ter eos, qui Varai, id est bellicosi, nominantur,
 frequentissimum: quod nisi oculis vidissent no-
 stri, superaret fidem. Certis anni diebus lym-
 phata mente in silvas aguntur, vastamque so-
 litudinem, et inconcinnis saltibus, vocibusque
 inconditis Candire inclamantes (de illo abusu
 dam

dam nescio quam texunt fabulam, iam inde ab eluione orbis terrarum) per præruptos scopulos, densaque arbuſta, per ardentés etiã prunas, et mortíferas serpentes incedunt, sine vlla noxa. ex horum numero bacchantium, mulier quædam ad sacerdotem deducta est: cum interrogaretur, an se dæmoni addixisset, diras respondit mihi sum omnes imprecata: ergo iam pœnas luis sacerdos inquit. tum ad eius collum cum arculam alligasset, in qua Sanctorum reliquæ, furor refedit. mox facta peccatorum confessione (erat enim Christiana) penitus liberata est. Hæc porro narrabat, se, in illa infania, nescio cuius impulsu coactã, vt hac atque illac discurreret, et Cãdire nominatim sæpius appellaret. Funerum ingens superstitione. Vt mulier viro tradita est, funebrem tunicam sibi atque illi perpõlite textit, in qua cadauera insuenda. vbi desperata est ægroti valetudo, propinqui plurimum arenæ congerunt, in qua deponatur semimortuum corpus: eum existimant lectum esse quam mollissimum: et aliquot ante mortem diebus moribundo adhuc viuente et videnti sepulcrum effodiunt: dein cadauer rubro nigroque illinunt, horrendum in modum: diuersis plumis exornant: arcum, et sagittas, reliquaque arma apponunt, quibus olim vsus in bello: non nihil etiã cibi, et potionis: cadum ex maicio in similitudinem vini corrupto: anatem præterea, et gallinam, et post vltimam con-

clama-

clamorationem, admonent vt festinet fugam, dū suppetit commeatus. coniunctissimus quisque attonso capite luctum ostentat. octauo post die a præcone indicuntur exequiæ: et conueniunt frequentes. sed pridie eius diei, vt habeatur hic mortuo honos, sese vino ingurgitant. post annum instauratur funus eodem ritu, et repetitur ornatus comptusque capitis, toto anno neglectus. Varai non adeo superstitiosi: nec tamen funerum negligentes. vt quis mortuus est, qui sunt ex eodem genere, ad parietem solumve allidunt caput, corpus etiam ex alto præcipites agunt, quasi quærentes mortem, per speciem mæstitiæ. mira diebus festis crudelitas: si quem in prælio ceperunt, eum per illos dies nigro purpureoque colore depictum, adornatum plumis, repletum mero, quo lætior contemnat mortem, alligant arbori: is, vel ab ebrietate, vel a desperatione, animo sumpro (neque enim se redimi vlla ratione pateretur) contumelijs iaciendis in circumstantes, probrisque scedissimis, instigat vltro ad cædem, tum testulis coniectis in faciem carnificis, exprobrans virium infirmitatem, adeo incendit hominem, vt vix tandem, ligneum pugionem, duratum olim ad ignem, terque quaterque magna vi adigens in caput, medium diffindat: accurrunt statim mulieres, et (quod horreant aures) recentes a morte artus, et adhuc tepidos auide deuorant, laniatu infandor
 tanta

tanta est diaboli potestas in illas gentes : narrauit etiam Hispanus, magnæ vir auctoritatis, quiddam hanc ad rem mirifice pertinens. Nocturniter faciebat cum indigena viarum et sermonum perito : ad radices montis audit non procul, duos verba facientes : quærit de comite, qui sint : Indus (inquit ille) cum dæmone colloquitur . tum curiositate humani ingenij, cum accessissent propius suspensio vestigio, Indus solus repertus : et interrogatus vbi nam esset alter , qui loquebatur , diffugisse respondit ad eorum aduentum : tum orauit vt apud se requiescerent illam noctem. domus erat longa pedibus centum , et late patens , vt aliæ in illo tractu, nullis distincta contignationibus, aut cubiculis ; nullum in ea instrumentum , aut suppellex, præter pharetram, et arcum, ac rete pensile pro lecto , cui , hiberno tempore, substernunt. prunas ad rigorem frigorum molliendum. Cognouit Hispanus huc sæpe dæmonem se afferre: ergo cum clamculum in pariete IESVS NAZARENVS carbone scripsisset, audiuit iratum diabolum attulisse mortem domino, dein amplius eam domum ingredi non esse ausum . In hanc incultam et agrestem filuam, qui e nostris destinabantur, tertio idus Apriles, huius sæculi anno octogesimo septimo Copachuncho (id est vltimum Peruani regni oppidum) cum comitatu militum viginti , caput casside, pectus thorace tecti, metu Ciriguatorum,

norum, cum calceis ex cannabe, quoniam magna pars itineris pedibus erat conficienda, capessuerunt viam: diuinum numen in rebus etiam paruis sæpius experti: nam iumento, quod portabat duos vini cados ad sacrum faciendum, ex alto decedente, crebroque allidente illos ad saxa, neuter cadus offendit: aliorum omnium cadi effracti: transierunt sacerdotes Vapaim flumen, vt assolet, rate, idest, connexis inuicem lignis ne dissoluantur: ea homines Indi, ad corpus adalligatis funibus, inter natandum trahunt: biduum positum in farcinis vectoribusque transportandis: in postrema vectione, ligna multa aqua madentia, ruptis vinculis submerguntur: et traxissent secum fratrem nostrum, socium sacerdotum, si nare nescisset. perituris vtique sacerdotibus, si hoc contigisset illis ignaris natandi. ceterum cum fluuij, plana, vt diximus, loca inundassent, per continuas aquas erat iter faciendum, maximo cum labore, et discrimine vitæ, vix equis enatantibus. Nusquam diuina prouidentia defuit: nam cum pernoctare non liceret in aqua, ad iusta interualla cuniculi (alti sunt cubitis binis, lati bis senis passibus) quos in sicco formicæ effoderant maiusculæ, diuersorium dabant: capiunt cuniculi singuli homines octonos denosue. equi, ne pedibus intumescant, connexis lignis superponuntur: nec deest pabulum, extantibus herbis in aqua, vltra bipalma-

palmarem magnitudinem: ipso in itinere, e
 comiratu duo baptizati morti proximi: alter
 tribus, ad summum, guttis, quæ remanserant
 in cucurbita: alioqui desiderasset baptismum.
 ex hac ianua cælû ingressi. Hæc repetita sunt,
 quoniam in superioribus litteris paulo alter
 erant rescripta. Ceterum quam gratus omni-
 bus nostrorum aduentus fuerit, vix æstimari
 potest. Domus erat apparatus et instructa, vt
 desideraretur nihil, multa admodum reijce-
 rentur. Pecuniæ hic apud Hispanos nullus vsus:
 res veterrimo ritu, permutantur: templum,
 domusque summa ciuium lætitia a primis fun-
 damentis ædificari cœpta, breuique ad tectum
 et fastigium peruenere. Quarto die ab aduen-
 tu, is fuit feria secunda Pentecostes, alter e pa-
 tribus sermonem habuit ad populû: nusquam
 maior gratulatio: manabant omnibus præ gau-
 dio lacrimæ, recordantibus, vigesimo iam et
 sexto anno, ex quo conditû esset oppidû, nemi-
 nem auditum fuisse concionantem. Die sacro-
 sanctissimæ Trinitati, cum sacerdos vterque
 in eam gratiam sacrificium Deo obtulisset, de-
 derunt se linguis, quas vtilissimas videbant
 fore, addiscendis: alter cum fratre socio Gor-
 gotoquæ, qua finitimi plures vtuntur: Vararæ
 alter, quam Brasilia tota, Paraguaorumque
 et Itatinorum regio, alijque populi longe di-
 sunctissimi communem habent. igitur, Hispani
 duobus vsi interpretibus et magistris, prima
 rudimen-

rudimenta ediscere, et ad compendiū redigere cœperunt, in eisque ita profecerunt, homines ætate licet prouectæ, vt quartum intra mensem, Catechismum, rationem audiendi confessiones, reliquaque plebi necessaria primi reddiderint, magna omnium admiratione, et vtilitate plurimorum. mirabantur autem non magis Indi: qui eos arbitrabantur vel esse de cælo demissos, vel ex se genitos, cum pueri essent abductos in Peruanum regnum, nunc demum redijisse: quam Hispani: quippe quattuor mensibus tenere linguam, quam ipsi viginti annorum spatio vix percepissent. Nec tamen interea nostri, dum Indorū ediscebant linguam, nihil agebant. Hispanis confitentibus matutino operam dabant: reliquum tempus consumebatur in discendo: dein cœperunt diebus festis Indorum agmen cogere ad templum: mulieres erant mille quingentæ; par virorum numerus. iam qui Christo nomen dederant, peccata confessione expiabant: quod nunquam antea factum: sic vt nemini, nisi ceteris auditis, iterum liceret accedere. explicabatur interea doctrina Christiana: res et propter vtilitatem expetenda, et propter nouitatem iucunda. et nunc, interdium, noctuque totam urbem strepentem audias Indorum virorum, mulierumque (quinguageni centenique Hispanis singulis deseruiunt) alternis, vel coniunctis vocibus, Christianam doctrinam concinentium.

tium, cum primum Gorgotoquen linguam sibi, comparauit alter e sacerdotibus, in finitima, oppida excurrit: plurimorum, qui titulo tenus videbantur Christiani, confessiones excepit. Ceterum ne cupiam victus causa esset molestus, permutacione acuum, vitreorum, globulorum, et aliarum rerum ceteroqui parui pretii, quæ illic magno æstimantur, cibum sibi sociis, que parabat, eorum qui baptismo abluti, vel confessione expiati sunt, numerus iniri nõ potuit, ex illorum numero non paucis, qui confecti morbo senione, post baptismum, eo ipso die, siue postero decessere, baptismus ipse prerogatiua fuit celestis triumphus, sed cum tres operarij non satis essent ad tantam messem, submissi alij sacerdotes, duo, quorum alter Gorgotoquen, alter Chanensium linguam cœpit ediscere. Ceterum vnus ad Itatinos profectus est. Est Itatinorum gens effrata et barbara, quippe finitima Teuis humana carne vescentibus, et iaciendarum sagittarum peritissima: vnus de eorum, Cacicijs, vbi audiuit a nostris profectiõnem parari, attulit munera, farinam aliaque cibaria gentis, vt illis vesci consueissent: orauitque maturarent proficisci. Igitur sacerdos vnus die sacro nascenti Virgini, cum socio ex Hispano patre, matre Itatina. (neque enim licebat cum pluribus) magnam sui desiderium relinquens Indis Sanctæ Crucis, qui eius manum certatim exosculantes, multis cum lacrimis, prosperum iter precabatur,

E c

cabantur,

cabantur, discessit. celebrabatur ipse aduentus, quacumque iter faceret, sollemni gratulatione, festisque ludibus, ritu gratis, præcipue pile de hoc lusu, quoniam hætenus ignotus, breuiter aliquid dicendum. Pila est cuiusdam resina arboris compacta, leuis tamen, et quæ minime pulsus magis resiliat, quam folliculus quicumque: eam porro non manu impellunt, aut pede, sed capite, et, si forte, cubito, mira dantium accipientiumque dexteritate: et est magnum victori præmium. Nec deerant viri principes, qui se suaque oppida: permitterent Partis voluntati. Vbi venit in caput provincie, sacrosanctam Cræcom incredibili omnium lætitia erexit, et locum quemdam constituit, quo conuenirent, quasi ad templum, incredibile est, quantum sit vniuersi populi in sacerdotem nostrum obsequium, et obseruantia, ergo imbuuntur præceptis Christianis, nonnulli etiam salutari aqua abluuntur, tam felicibus initijs vnus præcipue obstat, quod singulis vxoribus non sunt contenti, et quo nobilior quisque, aut opulentior, eo pluribus nuptijs ambiuntur. in hoc præcipue est laborandum, sed faciunt aliqui rectum iter ingressi: inter hos, Cæcilius, quem paulo ante dicebamus auulisse muresa, Christianas partes ita amplexus est, ut iam verba castiget dubitantes, et tardiores instiget exemplo. Per solitum priori. Venio ad posterio-

rom. Quæstus, igitur sacerdotes in provincia

Sanctæ

Sanctæ Crucis, frater vnus: Pro se quisque suam
 linguã edidicere: at frater duas: et singuli par-
 tim sibi prouinciã, regiones obeunt, mo-
 ribus, sermone, locisque maxime distantes: de
 quibus separatim dicendum: Vnus ad Varaos
 concessit: de quibus etiam posuimus supra non
 nulla, hæc alia adijciuntur. habitant in locis
 proceritate arborum opacissimis: earum glo-
 raque foreces fructuum, Periano regno, no-
 dum Europæ, ignotorum, poma sunt in ste-
 gnaudinem pyri, nigra extrinsecus, intrinse-
 cus albina feruntur in ipso aranco arboris, non
 sub folijs ita densa, ut corticem operiant. In-
 ter Varaos nullum honoris discrimen, aut di-
 gnitatis: se ipsos inter se æquales esse iudicant,
 finitimis superiores: quos etiam bello, captos,
 opere coercent, eosque ita contumunt, ut ro-
 garint adolescentulum comitem sacerdotis,
 an et Varai in suscipiendis Christianis sacris,
 eadem aqua, qua reliqui, eodemque ritu essent
 abluendi: ac noster, ut vel ab ipsis primordijs
 Christiane humilitate assuefactos, seruos, vel
 primos, vel cum dominis promiscuos baptiza-
 bat, et prouiderat demon: futurum aliquan-
 do, ut hæc ad Christum conuerterentur: pro-
 pterea insitum erat in omnium mentibus, rei
 quæ sub aspectum non caderet, nulla esse sa-
 dem habendam dea: nullam apud nos, non mi-
 nus diuina fides, quam humana, vel elusa, vel
 eiecta. Nunc quoniam magis est nimis animi co-

161154

Ec 2 semper

semper alia cupientis, suis ipsarum edocti
 sunt, ut standum putent promissis, nec minus
 gloriosum esse, pro fide contra perfidiam, quam
 pro obedientia pugnare contra obsequium.
 Sacerdotum nostrum: in magna veneratione
 habent, contra quam facere soleant erga suos,
 Cacidios, et Curadas: quibus videlicet raro ob-
 temperant, nisi fortibus in bello, aut iubenci-
 bus iuranda nihil igitur non agunt ex ipsius ar-
 bitrio: quo etiam precipiente creati sunt ma-
 gistratus, Hispanorum more suis virgis in-
 gues. Non minimum etiam amorem erga eum
 declarant hoc facto. Erat, ei aliquo eundem,
 per viam impeditam ac difficilem: hoc vbi ac-
 ceptum est vulgo, mulieres, pueri, senes, sponte
 egressi, cetratim deiecit arboribus, amoris
 quæ impediens, purgantiter, fecerunt quo
 ut superacris facile posset, ad nouum osque mil-
 liaria, quo intendebat. Scytharum more nul-
 lam habent civitatem: domos facile mutant, et
 suppellectilem: et si hæc illis omnino curia, aut
 præter arcum et sagittas, grandæque cucurbi-
 tas, quas minutis quibusdam consilibus depant,
 potius nulla: ipsæ uxoribus habere decorum
 esse, reliquis abstinent. filiorum exortum pro-
 rentes: trimestri ieiunio excipiunt, ceteraque
 ciborum abstinentia. primi pueri, ante quatuor-
 m indepellunt in a lacte, tum eos ad omne cru-
 delitatis genus exercent in bello, captos illis per-
 mittunt sagittis petendos. qui certo ista ex-

positum interfecit, laude et premio, in super
 etiam interfecti cognomine honoratur: hi lu-
 sus infantium; hæc iuuenum æmulatio: quin et
 viri ipsi in magno nominum ambitu sunt, pro
 numero scilicet occisorum in bello: e crudeli-
 tate enim ac eæde genti nobilitas: ad eamque
 excitari se volunt impositis nominibus canã,
 tigris, aliarumque ferarum animantium.
 Lunam nascentem ingenti clamore, totiusque
 corporis iactatione venerantur. nulli dij: nul-
 læ deorum imagines: nulla formula, aut con-
 suetudo iurisiurandi: religio nulla: si sep-
 tem demonum genera et nomina agnoscant:
 eos vt colant, malorum: quæ ab ipsis inferun-
 tur, mortis etiam, timor facit: sunt tamen su-
 perstitutionibus maxime dediti. incuntibus bel-
 lum, si sagittæ deciderint, si lectorum pensilium
 funes rumpantur, pro omni habetur: venefici
 inspectas sagittas reijciunt, probantur: infeli-
 ces illæ, et, si retineantur, hæc sæpe in corpore re-
 tinentis hæc certe, et numquam frustra mitten-
 da: ceterum cum se Luna curuare cœpit in cor-
 nuæ, vt colliment, brachia: vt celerius currant,
 furas et femora, plurifariam incidunt: mox pul-
 vere e combustis corporibus ferarum rapa-
 cium, aut velocium aspergunt: eodem modo
 mulieres, brachia, faciem, crura; quæ postea
 cuiusdam arboris succo (coraleus est, atque
 omnino indelebilis) ornatus causa perfun-
 dunt: Sed hæc eorum consuetudo affligendæ

punctum oculis corpora, communis est, non fuscus, atque apud nos, flagellis verberandi. hæc formidine pueri coescentur: pueri inquam, nam in adulescentes, et natu grandiores nulla animaduersib. furri. crimen apud eos ex omni memoria ignorū: et ideo magis vitatur, quam si veritatis esset. nihil venale: si quis veste, aut re alia careat, donatur ab his, qui abundant. mortuorum corpora contingere nefas: eos tamen lacrimis et lamentatione prosequuntur. mulieres, continuantes diem ac noctem orlando, ieiuna cadaueri adsunt, tunduntque patrissem capite, et parimentum crabra corporis volutate de verrunt. mitius viri se gerunt, ostendunt defuncti sagittas, arcum, et clauam (claua enim magni ponderis in proelijs Varai vtuntur) non sine eius laudam, et rerum proclare gestarum in bello commemoratione. totos dies octo peraguntur hæc tristitia imitamenta: noctes interea ducuntur in somnos: aut a somno reditur ad vociferationem et iuenum: quibus autem lacrimis et conclamationibus prosequuntur funera, iidem etiam excipiunt læsarum aduentum. vt iam nostri, ab effusa illa comploratione, velle cessasse aliquem cognoscant, vel accessisse. Atque hæc de moribus Vararum, qui nunc paulatim, Deo au-nuente, mitigari, et ad humanitatem traduci coepere: et apparent in eis aliqua vestigia bonitatis. Repertus vnus, qui in illa plures vx-

res habendi licentia, vitam castam et cælibem duxerat, iam annum quinquagesimum: interrogatus, villos ne stimulos fecisset, igne sue libidinis plurimos, respondit, et accerrimos: sed omnes illos, quod admoneretur animus, vni Deo, cui placeret castimonia, morem gerendum esse, superatos: is nunc ablutus baptismo in suscepto vitæ proposito libentius perseuerat. baptizari præterea mille ducenti: ad vnius matrimonij iugum se contulere amplius sexcenti: in hoc potissimum, apud has gentes, credo vertitur rei Christianæ. hoc magis, sempiternus Dei hostis hominumque, infensus: per neficos, suos illos ministros, sparsit hunc sermonem, quotquot tacti essent aquis piacularibus, breui morituros: et impositum est nonnullis: sed improbitatem mendacij rei euentus refellit. duo pueri, qui iam instructi, se a baptismo metu mortis subdlexerant, repentino obiere: e baptizatis, adhuc quidem, pauci, nec nisi ætate extrema. Ceterum: in viginti etiam regiones diuersas Christianæ religionis sancta peruasit: exque ijs, Cacicij et Curacæ nobiles, nonagesimum et centesimum annum agentes, secumque ducentes, et filios, et nepotes, ad Patrem accesserunt, vt omnes baptizarentur. Inter eos quidam diuinitus, vt res ipsa docuit, permotus, ita magno elatoque animo disseruit, dicitans venisse tempus depellenda caliginis, que tandem illas terras obsederat, gratosque

Ec 4 agens

agens Deo auctori luminis, a quo referuatus
 esset in illud tempus, vt ardorem excitaret, in-
 nouaretque in mentibus audientium: et im-
 pleret homines certioris spei, quam quantam
 subijcere potuisset, aut fenis auctoritas, aut
 oratio eloquentis. solent enim viri principes,
 calbente celo, vel inumbrante vespera, adhor-
 rationem adhibere ad certamen iuituros. Sub
 idem tempus Ciriguani montani, qui Tacuma-
 num regnum diuidunt a prouincia Sanctæ Cru-
 cis, et vtrinque intercludunt aditum, alioqui
 feritate terribiles, ad urbem Sanctæ Crucis
 Legatos de pace miserunt: cum quibus sacer-
 dos, qui sui colligendi, solot peregrinam expe-
 ditionem urbana commoratione distinguere,
 cum per eos dies redisset, ita locutus est, Va-
 raa lingua, quam etiam callent Ciriguani, vt
 incenderentur animi, et inuiti oculi lacrimis
 vnderent. excipiens orationem eius, vnus e-
 Legatis, qui reliquos etate anteibat, Quid mi-
 rum, inquit, si nos ab omni humanitate alieni
 habemur, et furios, ad quorum aures nuntia-
 tionum talia verba acciderunt, animos penetran-
 tia, nec nisi relictis aculeis recedentia? Proba-
 runt vehementer laudaruntque nostram in-
 struendorum Christianorum rationem, orna-
 tum templi, omnemque Ecclesiasticam disci-
 plinam: quod si pax et concordia firmetur, cer-
 taminis est sacerdoti, ad illos erudiendos profici-
 sci: quod et ipse vehementer expetere: turpe
 rati,

rati, atque adeo conquesti, præferri sibi mancipia (Indos a Sancta Cruce intelligunt) ea in re, quæ sit omnium utilissima. Hæc de illo sacerdote qui edidicit Varaorum linguam. alter enim, qui Gorgotoquenibus operam nauat, adiunxit Christo quingentos viginti: a vaga libidine abduxit plures sexcentis: hi partem in vrbe, partem versantur in oppidulis adiacentibus: magnopere capiuntur veritate, et suavitate Christianæ doctrinæ: inter matutinum tempus ac pomeridianum, septenæ octonæue horæ in illo opere collocantur: plus negotij est in eis dimittendis, quam accerendis: sponte veniunt, nec discedunt iniussi. Sed in oppido quodam, quintodecimo ab vrbe milliario, dum sacerdos neophytos perinde ac cathecumenos ad pietatem erudit, affertur repente Ciriguanos aduentare cum armis, seruitutem et mortem minitantes. et erant, qui dicerent vidisse. terror hinc in omnibus, pauorque, et latior ex incerto. igitur, vt in extrema desperatione, inopiaque consilij, conelamantibus, sacerdos persuadet imbelli turbæ, vt fuga latebrisque sese eripiat periculo: viris, quibus ætas apta ad bellandum, vt magno animo excipiant venientes: cetera enim Deo exercituum curæ fore. ipse adhortator erat in medio agmine finem rei expectans. sed breui quieuit et rumor, et terror: præmissique exploratores, omnia tuta nuntiarunt. creditum est falsam speciem obiectam astu dæmonis.

nis, rem Christianam, ut solet, obturbare cupientis. Tertius sacerdos procurat Chanensium utilitatem, eorum lingua, quam nullo fere magistro præeunte aggressus, excoluit, Indorum duorum tantum usus adiumento, et fratris nostri ingenio, qui, super Chiuchicocensem, Chanensi etiam operam dabat: quæ cum ita essent, vterque seorsum ab altero lustrabant terras, circuitu millium triginta: etsi diebus festis, quoniam non aberant procul, in vnum locum conueniebant, tractabat vterque hominum genus mansuetum, et simplex, mira morum facilitate, ad amicitias colendas æque et contrahendas natum, et nescium irasci: si quid rapiatur, etiam si uxor, quandoque redditur, ignoscunt: et sæpe ex iniuria gratia est orta. pollent memoria, præcipue pueri, sic ut e singulis oppidis aliqui doceantur, qui deinde cum redeunt ad suos, subdocent capita legis Christianæ: ut minimum nostris, cum eo veniunt, sit laborandum. at indigent venerari nostros, ut patres: colere, ut magistros: amare ut ex se ortos. quippe qui teneant eandem linguam. et obseruatum sane est, nullum maius esse vinculum amicitiarum, quam linguam communem. miserantur superiora tempora, quibus ignorabantur tanta bona: gratulantur presentium felicitati. ex vtraque gente adhaerunt Christo, bis mille centum. e quibus nonnulli, eodem die, aut sequenti, obierunt. totidem fere matrimo-
nio

nis coniuncti, illegitimas nuptias repudiarunt,
 et e Chanensibus quidem multi olim, a sacer-
 dote quodam, ut in transcurso, fuerant tincti:
 sed ignaros rituum ac religionis, nec Ethnicos
 diceres, nec penitus Christianos. ita magnus la-
 bor positus in eis docendis primum, deinde au-
 diendis: quamquam, ob temporis angustias, au-
 diti precipue, qui a morte propius abessent. ad
 vnius mulierculæ confessionem euocatus pa-
 ter in quoddam oppidum, reperit miseram in-
 sutam in tunicam sanguineam, in conspectu sepul-
 rura aperte, more gentis, a mortua nihil diffe-
 rentem: extrahi iubet, imponit capiti particu-
 lam sanctissimæ Crucis, statimque illa, recepta
 potestate vocis, et mortis, culparum arculas
 confessione absterfit. Superest quartus sacer-
 dos, qui dum linguam Gorgotoquea addiscat,
 commoratur in urbe, Hispanorum utilitatibus
 intentus: eorum animos frequentissimis con-
 cionibus ad pietatem excitat, et criminibus
 purgat. elucet inter ceteros, Prætoris in Deum
 religio, in nostros benevolentia: templum con-
 struitur, pro conditione loci, satis magnifi-
 cum, et amplum. ciues materiam conuectant,
 Prætor operas absolvit. spes est, intra quat-
 tuor menses, perductum iri ad culmen. data ope-
 ra est Prætoris adhibito, ut suburbani pastores
 et agricola, qui rarius ad urbem comearant sa-
 crificio missæ rarius intererant, singulis diebus
 festis rem diuinam audire cogantur. a difficili
 princi-

principio tā salutare consiliū prosperos habuit
 euentus. Veniunt perpetuo agmine, ad sacro-
 sancta mysteria, et ediscunt præcepta Christia-
 na: numerati sunt interdum his mille sexcenti.
 ex eo, inertia omnis et lascivia rusticorum ex-
 pulsa, sed Prætoris ipsius humanitas iterum me-
 rapit. Erga nos animum habet vere paternum:
 ita præsentibus fouet, absentibus tuetur: is litteras
 ad Patrem Prouincialem dedit officij plenas:
 nosterorum industriam commendās, qua decem
 hominum millia ad Christum dicit esse conuer-
 sa: nonamque lucem, et quasi mentem eorum
 aduentu additam esse ciuitati: orat eundem,
 horretur Patres, et pro sua auctoritate admo-
 neat, ut laxent sibi, pro re bene gesta, aliquid
 laboris, et interdum, quāto cumque spatio
 temporis, simul animos corporaque remittant,
 ne opprimantur vires inble negotiorum. Hu-
 manum consiliū, sed prope necessarium, quie-
 tem enim excludit magnitudo utilitatis per-
 spectæ. Idem Pater, ut Gorgotoque lingua se
 succinxit, ad varia loca egressus, auxit Chris-
 tianam gregem capitibus ducentis septuagin-
 ta sex: aliaque multa gessit e re Christiana,
 qua, quia communia sunt, et contrita iam vsui
 relinquātur. Vix credi potest, quam latum cam-
 pum hæc prouincia aperuerit Societati: nam
 ut regiones alias præteream, Prætori, ad Tim-
 buos eundem est, cum manu numerosa: atque
 vrbs ædificanda ex Prætoris præscripto. id si
 fiat

fiat, ut spes est, plures ejus nostris mittendi sunt, aut ingens animarum seges deferenda. Sed hac

de re quoniam in superioribus reposui,

(etsi pro Timbuorum, fuit transcri-

ptum Timbiorum, facili lapsu)

plura addere fu-

per se debet.

[The following text is mirrored bleed-through from the reverse side of the page and is largely illegible due to the quality of the scan.]

D O M U S P R O P R I A

[Illegible text]

E M I G R A V I T H V I A P R I E T I O

[The following text is mirrored bleed-through from the reverse side of the page and is largely illegible.]

[Illegible text]

P R O -

P R O V I N C I A
L V S I T A N I A .

OBTINUIT LVSETANIA
duos supra quingentos. In Oli-
siponensi Domo sexaginta : in
Collegio quinquaginta vnum :
in Conimbricensi eiusque Resi-
dentijs centum octoginta : in
Eborensi centum et duodeuiginti : in Portuen-
si quattuordecim : in Bracarensi viginti se-
ptem : in Brigantino viginti : in Funchalensi
quot in Portuensi : in Angrensi duodecim : in
Angolana Residentia sex. Finem vite fecerunt
duodecim . Initium Societatis vigintiduo .

D O M V S P R O F E S S A ,
et Collegium Olisiponense .

EMIGRARVNT E VITA Pater Leo
Henricus perfectæ vir sanctitatis : et Ga-
spar Andradius adiutor operum , qui semper
sui muneris officijque rationem cum laude
persoluit . intenta in proximos nostrorum in-
dustria nihil remittit . Pœnitentiæ Euchari-
stixque sacramenta , vt cum maxime , vsur-
pantur . Conciones frequentissimæ : nec mo-
dici fructus . in oppido quodam celebri odium
sane pertinax concionatoris admonito celsis
dextera

delectat inrer viros primarios data: id quod oppidanis gaudium attulit, et exemplum. Feminæ sex ad honestatem a turpitudine retulerunt sese. duz mox in matrimonio stabili collocataz. ex eodem cano viri quattuor emerferunt: quorum vnus sibi vxorique melius consulens, pellicem exegit, datis in eius nuptias aureis centum viginti. ad hæc, periclitanti multarum pudicitiaz mature subuentam. mulier virilis animi, opulentum virum ac nobilem, qui eam pellicere conabatur, voce firmata monitisque nostrorum, et, quod caput est, sacramentis, quæ frequentabat interim, infregit. Domus quadam erat in vrbe, vbi flagitijs virtutum studia prætendebantur: ea vt omnino clauderetur auctores nostri fuere. Mulieres tres e mortis periculo ereptæ. res per fraudem et dolum partæ, dominis redditz, cum magno pondere argenti. Quidam, bona omnia sibi lege ablata nostris deprecantibus recepit. Duo falsum testimonium dixerant, ex quo vnus exturbabatur bonis: id vti reuocarent, nostri effecerunt. obuiam itum vni, dum per eminentia regia diplomata in ipsius regis famulatum, aliosque honores, falsis per scripturionibus intendit. in vsum egentium dati aures ducenti quinquaginta: mendici vestiti novem. Sed et mulieribus quibusdam, quas inopia prohibebat egredi domo, collata vestis statui consentanea. Sex et viginti educti e carcere,

corp, in quo tenebantur, aere alieno vel furore,
 vel remisso. Vincti prandia seimel atque ite-
 rum recreatis hoc exemplo civis adductus
 haud paruum frumenti numerum obsulit in
 pios usus. in nostri etiam templi ornatum ac-
 cessere aurei mille: ardor institutionis Chri-
 stianæ nihil refedit: foueturque multorum li-
 beralitate, vt tributis muneribus permulti al-
 liciantur. Sacrarum quæstionum Præses et su-
 premi Senatus, ad moriendum vicinus acciri-
 ius sit nostris sacerdotem vnum, cui pectoris
 arcana committeret: de cuius sententia, bona
 sua, quæ amplius viginti millibus æstimaban-
 tur, Sodalitio Misericordiz, optimo exemplo,
 legauit. Ceterum, quamdiu Angli, hanc ur-
 bem obsederunt ingenti ausu, nostris non de-
 fuit occasio faciendi multa patiendique pro
 Christo sed huius rei seriem exquisitus narra-
 re superuacuum puto. Hæc de Domo Professa-
 - IN COLLEGIO EXCESSIT eor-
 pore Franciscus Martinus, per annos fere vi-
 ginti duos in domesticis muneribus virtutis
 exercitæ. Discipulorum numerus ascendit ad
 duo millia: nec minor est numero profectus.
 multi saculo valere iusso in varias religio-
 rum familias se abdidere. Nobilissimi qui-
 que, præsertim e Congregatione Parthenia,
 cum suis præceptotibus, diebus feriatis fere
 omnibus, ægrotes in nosodochijs omni offi-
 ciorum genere prosequuntur, exiunte Maio
 propter

propter tumultum Anglicanum, gymnasium
 fluit. Collegium continens vrbi diuino prorsus
 beneficio non intutum fuit: in eo pater Re-
 ctor duoque fratres remanserunt, belli exitum
 expectantes: ceteri cum domestico instru-
 mento vel intra urbem se receperunt, vel ad
 tres Residentias Collegij: cum interea in vici-
 na oppida excurrent cum fructu non pœni-
 tendo. Sub Anglorum discessum redierunt in
 Collegium, et redintegrate studia litterarum
 sexto Idus Quintiles.

CONIMBRICENSE COLLE- gium cum Residentijs.

DIEM CLAVSIT VITAE extremum
 Pater Antonius Paciecus post annum
 duodecimesimum Societatis magnum dedis-
 viuens in pertractandis animis exemplum dex-
 teritatis, et decumbens in perferendis dolori-
 bus, patientiz: mortui deinde fratres duo:
 sedecim recepti, res domesticae externaque
 feliciter cessere. Gymnasium perquam celebre
 e florentis iuuentute vberissimos fructus tulit,
 splendidissimus quisque spiritualibus medita-
 tionibus exerciti. ad ergastulum aliquando a
 nostris comportata cibaria, conciones crebro
 habitae, missique qui commodarent aurem
 confitentibus: horum horatu victi ad per-
 legendos libros pios, et ad explorandam quo-

fidiano examine conscientiam adducti : Cui-
 bus etiam opera præbita non indiligens . Duo,
 quorum alter alteri alapam impegerat, iras
 inter se gerebant longe acerbissimas : quod
 nisi intercessisset sacerdos, de percussoris vi-
 ta fortunisque actum foret . Cuidam sacra-
 mento Eucharistiæ interdixerat Parochus,
 quod conceptum animo odium numquam e-
 tiomeret : hoc cum ipse negligeret dulcedine
 sperate vltionis, admonitus tandem a nostris,
 agnouit quam pestiferum venenum in pectore
 gereret : resipuitque . In vicina oppida pa-
 gosque excursum lucro animarum . Quoddam
 oppidum ardebat odijs capitalibus : ea re-
 stinxit vnus e nostris : simulque libellos, qui
 circumferabantur, omneque instrumentum
 inimicitiarum incendit . aliquorum cædes in-
 hibite . Vnus cum efferato animo inimicum
 peteret, districtum iam gladium, vaginz, se-
 seque humanitati reddidit, ocurso nostror-
 um . Oppidi cuiusdam Præfectus cum liti-
 gantium causas componere per se ipse non
 posset, diem vnum, quasi vadatis omnibus,
 dicit, quo se iudicio sisterent : cum convenis-
 sent, ducit eodem agmine ad vnum e nostris
 concionantem : quos noster deinde, non secus
 atque arbiter et disceptator, diremptis litibus
 et quos ab se placatosque dimisit : alibi a turpi
 lucro muliercula aliquot abductæ, et tradita
 maritis iustitiam docet . Aduentum et Quadra-
 gesima

gesima sacerdotes duo ad Algarbieneses destinati, operam ad studium proximorum commodis impenderunt. Itum quoque Viseum, et Mirandam, Episcoporum rogatu, quibus in urbibus nostri partes omnes sui muneris explerunt. At Mirandæ grauis contentio inter duo Sodalicia de principatu iacellus, bono publico, sedata. Lamecum (nomen est urbis) alius profectus, mirifice Clero, quem erudit de officijs Christianis, populoque utilis fuit. prætereo rapinas caedesque repressas: restitutiones factas: petitam ab inimicis veniam, dextrasque porrectas: atque, quæ enumerare longum esset. vnum aut alterum breuiter exponam. Dux quorundam domus aleatoribus patebant dies ac noctes, nec clauderentur turpitudini: ex quo magna pecunia veniebat ad dominos, cum infamia, atque animarum offensa: illum e nostris vnus perpulit vi concionis, hunc sua præsentia, vt disturbarent perniciosos cœtus, et clauderent scelerum officinam. Ad Conimbricense Collegium pertinent Residentiæ duæ, Canalensis, et Sancti Felicis: in hac sex socij, in illa quattuor commorantur: neque eorum officium desideratum est in procuranda salute animarum.

COLLEGIUM EBORENSE.

DECESSE RVNT Pater Rodericus de Brito, et Consilius Aleisius frater: quorum hic amplius triginta, quindecim ille annos in Societate egerant: sex accesserunt: in his vnus e flore nobilitatis Lusitana, quem non ita post germanus frater Comes Vidiguerius cum inuisere velle dixisset, et a violento peiora metuerentur, (noquo suspicio erat frustra) abnuere nostri: hic ille a rege presidium petiti seponitur tyro Olisipone apud Algarbiorum Episcopum, libero ad eum aditu cōsanguineis: de quibus omnibus, Deo duce, egit triumphū adiuuet, is, qui incepit, militem suum. Frustra enim sunt humana consilia, nisi celestibus auxilijs perdacuntur ad exitum: eorum qui nos audiunt numerus pertinuit ad mille trecentos: quorum profectum, et cetera taceam, declarant illa. Vnus sollicitanti femine obstitit peregre, causatus id genus flagitij non cadere in eum, qui esset discipulus Societatis: qui et flexit animum mulieris, et ad confessionem adduxit: relicto atrox pallio in manibus impudica, Iosephi simile in se nondissimili, renouit exemplum. tales sunt alumni nostrorum disciplinæ: e quibus etiam, vt anno proximo, extiterunt in custodias publicas officia caritatis. Vnus enim eorum, ex omnibus religiosorum familijs

familijs sacerdotes accersit, qui audirent confitentes, tum serico peristromate locum instruit, et Eucharistia rite atque ordine impertit ea, splendidum epulum omnibus dedit: ipse coeterisque studiosi famulantium ritu ad mensam ministrarunt: dignum exemplum quod et postea imitentur. E Catechismo maximi fructus id cum ignorum non esset Archiepiscopo, Curionibus omnibus Patochisque mandavit, pro fuggesta admonerent curiales, eosque quos haberant subiectos, suos ut quisque liberos famulosque mitteret ad nos in preceptis divinae legis erudicendos: famulosque adiecit quiddam de nostrorum laudibus, ut eorum, cuncto, docendi diligentia, et aliorum discendi cupiditas incitarentur. Idem cum certos viros mitteret, qui inuiderent tradum, suae dioeceseos, sacerdotem nostrum cum sociis illis adiunxit: qua inconsulto nihil agebant. Hic nostri ex eorum aliqua fecerunt. illam ditionem gratis crebar annona: Archiepiscopus per litteras edoctus grandi pecunia subleuandam curauit, mox alios per diuersa loca destinat, ut simili liberalitate reliqui fruerentur. quamquam nos quoque tanti viri humanitas attingit, ille enim aurei tributi, Collegij ianua, quod vnum maxime desiderabatur, extruenda. Atque haec quidem eiusmodi sunt. Nunc enim vocat me iuranda memoria Patris Emmanuelis Bernardi qui cum primus Societatem in agro Transaga-

no ditūi verbi semēn spangit, publiceque peccatorum licentia cullenda maximo intentus, pellices amicaeque ab amatoribus impudicis, que hominibus multas abigit, id iniquo animo ferentibus, ab eorum vitiis, vitis nomen nunquam promerere voluit; in itinere vulnerebus multis affectus, Eboræque defunctus est. huiusmodi id temporis nostram Eboræ templum, itaque in templo maximo conditus. hoc tandem anno transportatum corpus in eadem nostram, cum monumentum aperitur, ingens mortuum turba conuolat, conuulsa vna vox, ad sanctum, ad sanctum, et apparere iudicium, et regnum post annum incorruptam, vero pro se quisque, ut religio suadebat, aliquid conciperet, vestis ministerium discepta, vix impetrari a multis potuit, ut ab oculis manus abstererent, inclusam in arcam, quam fecit mandarat Archiepiscopus, aliquam diu manet in sacello, post triduum sollemni pompa omnibus Paroccijs indicta, effertur, componiturque in nostro templo, magna veneratione totius civitatis, etiam ab incolis nostris, et ab incolis vicinis, etiam ab incolis vicinis, etiam ab incolis vicinis, etiam ab incolis vicinis.

BORTVENSE ET BRACARENSE
 Collegia

PAROQUIALES conciones assidue
 Magna frequentia audierunt. Christiana
 destinatio nostrum templo et hancque Paroccijs
 strenue

strenue petereque et vtiliter tradunt. Profuit
 nostrorum opera aduersus sacrilegia, incestus,
 adulteria, aliaque non minus foeda peccato-
 rum portenta. quidam, ne patreret homici-
 dium quod animo agitabat, viuis e nostris
 oratione deterritus. Lamecum, rogante Epi-
 scopo, ierunt Quadragesima sacerdotes duo,
 quo fructu, argumento sunt, impunitas, et
 iurandi licentia coercita: abortiones impedi-
 re: reconciliationes gratiarum facte. Tres vi-
 ri nobiles aliorum famam iniuste lacerantes
 criminationem cum laude commutarunt.
 Quidam, qui tertium iam annum gerebat cum
 altero inimicitias, nuperque in templum ve-
 nerat cum duobus sclopis minusculis, vt in-
 terficeret inimicum, audita concione, abie-
 ctis armis, deposuit et nocendi voluntatem,
 turpem concubinarum consuetudinem dese-
 rere nonnulli. Hac propter, atque alia, La-
 mecensi Episcopo ciuitatique iniecta cupidi-
 tas, vt Collegium offlagirent.

L N B R A G A R E N S I, homo Turca
 precultus ad baptismum huius conuerso, quon-
 iam admirabile aliquid habuit, breuissime ex-
 singetur. Factulus is erat viri nobilis, a quo
 diu licet multumque admoitus, adduci num-
 quam potuerat, vt Christianus esset. accidit ali-
 quando, vs agrotanti domino, temporarium
 altare cum effigie Deiparae in cubiculo, esset lo-
 candum: haec insus Turca reperit, lra frog-

de, herbisque virentibus: postridie mane hō-
 com adit, precaturque, vt suscipere liceat reli-
 gionem Christianam: rogatus vade nouum pe-
 catori consilium: hæc, inquit, imago (ex cum di-
 ceret, venerabatur sanctissimam Virginem) af-
 fuit mihi per totam noctem; blandisque admo-
 nitis, vt fierem Christianus præcepit, et verum
 fuisse visum, docere lacrimæ, quæ confidere
 fe cum salutaribus aquis, cum acciperet bap-
 tismum. Archiepiscopus, vt primum ad Colle-
 gium venit, exceptus est in templo appositis
 versibus, et oratione Latina: paucis post diebus,
 simili apparatus discipuli in gymnasium salu-
 tanere venientem: is non solum laudator est no-
 stri ordinis, sed etiam fautor. Sermo de Do-
 mini excoessu haberi publice hoc unno ceptus
 est, ex præscripto Parisi Generalis, prima luce-
 et magnæ tūmen, vt alias semper, cum habere-
 tur de nocte; conphoratio orta. Quidam, quem
 exceptus fuerat iniuria, vt dicitaret eius ob-
 liuisci non posse, mitigatus a nostris veniam
 potenti remisit. Virginis magnæ matris Soda-
 litas et metius in dies. Festi tertia Penteco-
 tes, sacerdotum Antistes, qui et ipse est ex eadem
 Sodinitate, sodales ceteros Christi corpore im-
 perit: vesperi recitatus in gymnasio dialo-
 gus: sub hæc, Sanctorum tutelarium nomina,
 vt cuique obtigerant, datus: singulorumque
 laudes versu celebratae: audit ea res venera-
 tionem Sodalis, et numerum admitti cupien-
 tium.

zium: Chaues (oppidum est) postulante Catharina Principe iere nostri Aduentu Quadragesimaeque, magno cum fructu proximorum.

BRIGANTINVM, ET FVNCALENSE Collegia .

HOC ETIAM ANNO Brigantinarum sedata discordia, quarum, ut difficultis est exitus veterum iurgiorum, non alius finis, quam multorum perniciēs, ostendebatur. quidam sacerdotem exteratam, per fossa clanculum pariete, haud dubie domi oppressisset, nisi sacerdos e nostris talia molientem ab iniquo conatu repulisset. Confessionem vnus reformidabat non secus, ac mortem: quod persuasum haberet, quicquid admisisset, de scripto recitatum iri a Parocho, cunctis audientibus, in templo. sed is nostrorum hortatu a tam praua opinione atque obstinatione animi discessit. Mulier, cui ob paupertatem, menses iam octo, in carcere male erat, ut emitteretur a iudice est impetratum. Nexi quoque recreatione cibo, et ad vnum absoluti omnes per sacramentum Penitentiae de criminibus totius vitae.

IN FVNCALENSI non defuerunt socij muneribus Societatis: in multorum pacificationem se se vtiliter interposuere. Vir honestissimus in foro fuste pulsatus, vltionem septennio

ptennio cogitarat: is deinde, re a nostris ita composita, reum supplicem ad templi limen humaniter complexus in gratiam recepit: mirantium exemplo. Quemdam, qui vxoris et liberorum oblitus alio concesserat, ad sustentandam familiam rerum omnium indigam sacerdos e nostris reuocauit. Femina vi concionum commota ingenium excogitauit, quod se eriperet ex amatoris consuetudine: cum venientem domum conspexisset e fenestra præcessa, Aut ne ingredi, inquit, aut ego me hinc præcipitabo. substitit ille admirabundus, retroque reflectens gradum, noluit experiri quid posset femina, vbi ad meliora animum flexisset. Publica inclusis custodia delata sunt a nostris Scholasticis subsidia vitæ. Acta huius Collegij claudet res miraculo haud eximenda. Duo seruitia puteum in Collegio præaltum perpurgabant in medio opere puteus ruit, laborantemque in præceptis trahit, atque operit. concurrunt repente ad egerendam terram, lapidesque in quo eo labore, cum alijs succederent alijs, consumuntur horæ tres et triginta: nostris interim vota sacraque facientibus: tum demum repetiti putearii incolumes: nec caruit ea res admiratione, vniuersa ciuitate ad spectaculum confluente.

ANGRENSE COLLEGIVM, ET
Sedes Angolana.

IN ANGRENSI censentur discipuli ter-
centum septuaginta: nec parum proficunt:
ij præsertim, vt assolet, qui de Sodalitio Dei-
paræ: gratum fuit diploma Pontificium, quo
concedebatur sodalibus peccatorum remissio,
a Patre Generali transmissum: et propositum
sollemni gratulatione. fuit pompa insignis. ef-
figies angustissimæ Virginis explicatum diplo-
ma manu habentis circumferebatur, thesa-
urna exornatissima, humeris sodalium. Varijs locis
viscebantur actores dramatum, cantoresque
audiebantur: Dei matris laudibus celebra-
tur via omnis, et personabat. dum tandem lon-
go circuitu reditum est in nostrum templum
vestitum splendide, ornatumque, vbi Episcopus
ante sacrificauerat: et intererat militum cœ-
tus: de quorum pietate quoniam scriptum est
annis proximis, nihil repeto: quod ea audire,
non necessarium est scientibus, et dicere, bre-
uitatem profitenti minus opportunum. Cete-
rum doctrina pueris de more explicata: itum
sæpe in valetudinarium excipiendis confessio-
nibus ægrotorum: adnitentibus nostris educti
e compedibus nonnulli: multorum item inopia
sublenata. Vni, quem Episcopus ter anathe-
mate perculerat, ad absolutionem impetrata
venia, et remissio culpæ.

A N-

ANGOLAE nihil nostris antiquius, quam
 ut et Lusitanos in officio contineant, et indige-
 nas rite baptizatos ad Christi ouile perducant.
 Oloanda, insula, quæ regi Aluaro parer, tota fo-
 re Christianam religionem complexa est. Vn-
 uersam terram nostri perlustrant, magnamque
 vim infantium atque adulescentium aggregant
 Christo. Sobz aliquot (nomen hoc Dynasta-
 rum est) cum ex insidijs Lusitanos codarentur
 opprimere, in scelere deprehensi, et capite
 damnati sunt. ex his vnus, cum quo prius nos-
 tri egerant de baptismo, mori voluit. Christiani-
 tas, ad eamdemque mentem vnus e con-
 uer- iuratis adduxit. vni optabile ambo-
 bus fuit, vel cum aliqua molestia. **PRO-**
 mori terris, vitam felici-
 ter celo renasce-
 rentur.

P R O-

PROVINCIA ⁴⁶¹

BRASILIA.

RASILIAM HABVERE
socij centum septuaginta. e qui-
bus in Baicensi Collegio septua-
ginta : in Sedibus duabus huic
Collegio adnexis, Ilheorum ne-
pe, Portusque securi, decem: in
singulis quini . In Collegio Fluminis Ianuarij
triginta duo: in Præfectura Spiritus Sancti tre-
decim : In Residentia Sanctorum , septem : sex
Piratingæ : quattuor in Tucumana expedi-
tione: In Collegio denique Pernambucensi vi-
ginti duo. Debitum naturæ soluit vnus . Socie-
tatis vinculo se obstrinxere septem.

BAICENSE COLLEGIVM.

TENTATI MULTI varijs morbis, fa-
naticque: ereptus vnus Pater Antonius Go-
mescius, vir propter egregias animi dotes, vel
admiratione, vel amore dignissimus . Pater
Christophorus Gouea Visitator, rebus omni-
bus prudenter constitutis, in Lusitaniam reuer-
rens, tantum nobis in discessu doloris repen-
dit, quantum in accessu attulerat voluptatis.
Scholasticorum, vel e remotis locis disciplina
causa concurrentium, magna iuxta frequen-
tia,

ria, et industria. Sodalitium sub patrocinio vocabuloque vndecim millium virginum iam pridem institutum, nunc, cum Deiparæ Virginis Sodalitio coniunctum, prosperum cursum habet, præside et gubernatore, illustrissimo Episcopo huius ciuitatis: cuius ope natalis virginum concelebratus apparatus magnifico: suauitate videlicet concentus in vespertinis præcibus peruigilij, et elegantia dramatis populo dati. Primo vespere, sublustri adhuc cælo, pulcherrimum capessiuere oculi spectaculum: vbi e loco edito, plurimi orbes versatiles, sulphureo suffecti puluere, et ad emicandum instructi, concepto igne, innumeros radios cum fulgore strepitique vibrauerunt, scintillis coruscantibus, ut stelliferum labentem imbrem imitari viderentur. erat etiam iucundum videre coronatam turrim lychnis ardentibus, admirabili artificio: cum interea campana æra, tinnitu: et fragore, bellica: repercussum inter, et flammantem aera, afficerent visum auditumque horrida voluptate. ipso autem die celebrata supplicatio, magno ciuium apparatu, concursuque exterorum, quos pompæ ludorumque fama conciuerat. communicauit virorum mulierumque multitudo quamplurima: Assueri deinde historia a nostris discipulis pulcherrime acta. postridie facta decursio equitum in simulacrum bellicæ victores præmio donati. nihil omnino defuit in ea celebritate, siue ad gaudium plebis.

plebis, sine ad sollempnia religionis. Ceterum, præterquam quod in nostro templo: concionati etiam nostri, rogante Episcopo, frequenter in æde maxima, et alijs in locis magno cum fructu. ad bonam frugem conuersi permulti. aliquorum inimicitia, atque inter hos, duorum, propter exortam litem iudicialem, composita. Nobilis quidam vir, falsam suspicionem quam de famulo habebat, illius sanguine: acceptam alter iniuriam, veneno, diluere moliebantur: vterque, de consilio nostrorum, ab iniquo conatu depulsus. Filius se ab obsequio patris seduxerat: et par coniugum ab amore matrimonij: persuasit vnus e nostris, illi, vt ad imperium paternum: his, vt ad communem torum reuerterentur. Vir ita exarserat in vxorem fugitiuam, vt collegisset iam pecuniam e venditione omnium rerum, quam secum auferret, illa interfecta: sed hunc quoque, immutator cordium Deus, oratione nostrorum, ad saniora conuertit. Perditæ aliquot mulieres a turpi vita retractæ: aliæ constantes aduersus minas, et impudicorum promissa, opera nostrorum, ne idem sæpius experirentur, in tuto locatæ. Et excitata erat tempestatæ terribimo spiritu diaboli, sed eam lenis afflatus diuini minis sedauit. Mancipia, quæ ex Angolano regno huc aduehuntur, materiam nostris afferunt, siue in egestate, necessaria: siue in agrotatione, remedia: siue in morte, solatia

solatia conferentibus, exercenda caritatis: et ex ijs aliquot baptizantur. eadem opera fructusque constitit in tribus Indorum pagis, quibus nostri præficiuntur. in his mira paganorum pietas, quam, et sedula purgatione animi, et atroci corporis diuerberatione testantur. Confessiones tum in his pagis, tum domi exceptæ, duodecim millium summam efficiunt: e quibus centum generales Communicantium numerus, novem millium et octingentorum circiter fuit. Centum quadraginta quattuor saluari aqua tincti: ex his vnus sexagenarius (qui e remotis regionibus accesserat, hoc vnum exposcens) statim a baptismo animam reddidit. Quinquaginta legitimo matrimonio iuncti. Pari fructu per Lusitanorum villas duo perpetuo excurrunt in his, quo melius Aethiopum mentes formentur Christianis moribus, Sodalitates aliquot institutæ Christianæ doctrinæ: ita specie honoris utilitas innecta. hac in excursionem confessi octies mille de omni vita centum viginti: ad sacram synaxim venire bis mille ducenti. centum et octoginta sacro fonte renati. sollempnibus nuptijs copulati centum et viginti. atroces discordie sedata. In vxoris cædem virum quemdam ob incerta suspicionum furor armauerat, sed nostrorum industria exarmanit ferocem animam, suspicionibus evanescentibus adunum cum altero, ut in publico veniam peteret

ret a

ret a Parocho, quem allatrauerat: idque exemplum vtile compluribus fuit. nonnulli abstracti a consuetudine impuræ libidinis pudicitiam adamarunt.

SEDES ILHEORVM ET PORTVS Securi.

CONCIONVM FRVCTVS domi forisque in Ilheorum sede non spernendus. Quidam, alienato a nobis animo, ac dissentire manifesti, nostrorum beneficio mitigati: atque in his vnum cum orta tempestas rapuisset in prærupta, eripuerunt naufragio: dein cum e labore incidisset in morbum, assidue inuiserunt. Haustum alter venenum erroris, quod auide retinebat, eiecit. Neque vero cum Lusitanis datur opera, Indi neglecti: edocti in nostro templo initiamenti fidei, et concionibus instructi: subleuati ægrotantes, et saccharariæ operæ interuisæ, adiutæque, difficultatem itineris utilitatis dulcedine compensante. eorum, qui apud nos sacramenta obeunt, frequentiam testantur a peccatis absoluti homines quater mille, refecti epulo cælesti bis mille quingenti, baptizati sexaginta quinque, iugati ritu Christiano duæ et quadraginta.

EXTITERVNT in Portu Securo discor diarum aliquot tempestates turbulentæ, sed posuerunt, diuino fauente numine, interuentu

G g

nostro-

nostrorum. Duarum familiarum animos irata incenderat, vt extrema vellent: adolescens vulneratus ab altero iniuriã reponere meditabatur, iamque erat oppidum in duas factiones distractum: viri aliquot propinquitate coniuncti, iracundiam cognationi præferentes, odio erant et genere iuxta cogniti: innocenti capitale crimen intentatum erat ab aduersario: epistolis editis matronarum illustrium fama periclitabatur: his omnibus incommodis, sacerdotēs nostri, Dei prouisu, salubriter ac dextere occurrere. Crebræ hinc missiones tum ad Lusitanorum pagos, quorum vnus caret Parocho, tum etiam ad Indorum, propinquos. Indi autem in tutiorem locum adducti, ne paterent ita crebris barbarorum incurſibus: commodiore etiam templo et capaciore instructo: et iam laudabilem agunt vitam procul omni tumultu.

M I S S I O A D P A R A G V A O S.

DE PARAGVAIS scripsimus aliquid annalibus annorum octogefimi sexti septimique coniuñtorũ, in Prouincia Peruana est Prouincia e Peruanis regionibus maxime remota, ad oram amnis, quem Argenteum vocat, multis Hispanorũ vrbibus oppidisque nobilitata. Huc accersiti duo, ex eorũ numero qui annis superioribus in Tucumanum missi. Cupide excepti præparatum solum inuenere feminibus
 diuini

diuini verbi late spargendis. cum enim ea gens careret sacerdote, nullumque fere haberet vsum sacramentorum, eorum aduentu melior forma extitit regionis: ex itinere, vno tantum in loco cum essent, audire confitentes mille trecentos, omnes fere de criminibus vitæ totius: ducentos ablueri baptismo: centum, et quod excurrit, sanctitate matrimonij illigarunt: pacificauerunt multos: ad vitæ sanctimoniam adduxere nonnullos: quæ singula enumerare, longum magis, quam necessarium esset. in his tantis occupationibus, quamdiu in hac vrbe commorati sunt, singulis diebus vicatim ducentes agmen puerorum, docuere capita religionis. Atque hæc gesta in aditu prouinciæ. quæ huc retulimus, quoniam suscepta expeditione iussu Patris Leonardi Arminij, e Collegio Baicensi, ad idem Collegium videbantur pertinere.

COLLEGIUM FLVMINIS

Ianuarij.

EXPIARVNT animas sacramento penitentia hominum sex millia quingenti: confirmarunt Angelorum pane quattuor millia. multorum discordia mutata est cum pace, impudicitia cum amore castitatis. Discipulorum magnus in litteris et pietate profectus: in afficiendo verberibus corpore, affigendoque villosijs, durissimis diligentes in aliorum vitijs

Gg 2 coor-

coercendis: declaratum id maxime, cum vnus precibus, et lacrimis, cuidam viro, quæ infederat peccandi libido, extorta est. Indorum pagi nostrorum curæ commissi laborarunt hoc anno grauissimis morbis: et quamquam complures opportune subleuati, aliqui non euaserunt: ex horum numero Martinus Alfonsus, vir bello egregius, rerumque fortiter in hac ora gestarum memoria insignis. is auctor olim vt hac vrbe Lusitani alijsque oppidis potirentur: eas ob res illū rex Sebastianus inter equites Christi ordinis adlegit. nec pietatis erat studio minore: atque id tum tota vita, ex quo renatus est fonte baptismatis, tum maxime in supremis declarauit. in his pagis aperuere peccata homines bis mille: excepti cælesti conuiuio circiter mille: celebratæ nuptiæ quinquagenæ: Christianæ religioni dedere nomina centum: mulier in his annorum sexaginta, quæ cum morbo grauis e longinquis terris huc venisset causa baptismi, eodem momento conualuit. hoc miraculo confirmati multi, alij erecti.

P R A E F E C T V R A S P I R I T V S

Sancti.

IN SEX PAGOS descripti nostri Indis operam nauant, cum tamen Lusitanis non desint: et constitit fructus laboris. Aduentus Patris Prouincialis magna affecit homines voluptate:

luptate: obuiam iuere venienti, domumque deduxere admirabili frequentia: et dati ludi indices lætitiæ, more sollemni. Hac fama commoti Indorum principes, vel e remotis oris, accedunt rogantes mitti aliquem ad initiandum populos fidei Christianæ. Hos inter Tuiupabucus, vir acumine ingenij, et firmitate iudicij, vel cum Lusitanis cõferendus, excieatus colloquijs Patris Prouincialis, ex continente innumeram prope Indorum multitudinem ad nos adduxit Christianis præceptis imbuendam. Ceterum in his pagis baptizatorum summa ad trecetos, confitentium ad tria millia, communicantium ad mille quingentos, matrimonia contrahentium ad nonaginta, ascendit. magnam porro venerationem habet aqua lustralis: et apparet effectus, mirabilem in modum. eius videlicet aspersu morbi effugantur. Puer carens ambulandi vsu ab Inda matre brachijs asportatus ad templum, ablutusque vnda salutari, suis pedibus domum, sine cuiusquam adminiculo, reuertit. eodem remedio vnus atque alter e læti fancibus erepti. Ipsi porro oppidani beatum Matritium Thebesorum Ducem inuictum, cuius reliquæ in templo nostro, præcipue colunt, et eius patrocinium persæpe experiuntur. Ponetur vnum atque alterum exemplum. Celebrabatur natalis dies Mauritij, maximo mortalium concursu, plausuque: cum interea puer intentus spectaculo ex editissimo loco in aceruum lapidum

subiectorum cadit: aduertit casus quamplurimos: et accurrere contritum existimantes: is autem inuentus est sanus atque incolumis, Mauritij nomen appellans: neque vlla apparuit offensa. mansit tantum rubicunda lineola, index beneficij, cinguli in morem totum corpus amplexa. Ex oppidi primoribus vir quidam, ingrauescente morbo, deferri se iussit ad templum, vnde, pie osculatus cum esset reliquias, recepta sanitate discessit. illud etiam auget religionem, quod numquam proferuntur reliquiae (proferuntur autem non raro) ad euocandam pluuiam, quin imber largissimus exundet. Has ob res crescit in dies Sodalitium sancto Mauritio sacrum, et cultus sacramentorum, quod vel maxime indicant absoluti peccatorum nexu quinquies mille, ter mille diuina dape refectione.

RESIDENTIAE SANCTORVM

et Piratininga.

DE RESIDENTIA Sanctorum haec pauca ponentur, omisis communibus. Puella aliquot, quarum pudicitiae obstabat inopia, in loco tuto atque honesto locatae. Reconciliati nonnulli, tanto maiore gaudio, quanto praesentius periculum metuebatur.

PIRATININGAE trecenti facti Christiani: in Residentia Sanctorum septuaginta his duobus in locis, per confessionem, peccatorum

torum farcinam deposuere octomillia : quinque millia percepere Eucharistiam : iure conubiorum confociati viginti.

COLLEGIVM PER NAMBVENSE.

IN MAGNO mercatorum cōmeatu propter opportunitatem portus, magna vis. confitentium, et ineuntium pacta de consilio nostrorum: sua etiam vtilitas concioni, quam et testatur pax inter discordes sæpe cōstituta, inter naucleros seditio, quæ cruentam cædem minitabatur, compressa. e sorde libidinum ad legitimas nuptias traducti amplius quadraginta. Qui in nostro templo Christi corpore passi, fere quattuor millia censentur. Ex his vnus caelesti cibo confirmatus, ea patientia, et constantia, oblatam sæpe certaminis occasionem reiecit, vt eodem die in suam amicitiam aduersarios retraxerit. Et agnoscunt oppidani industriam nostrorum, eamque sibi gratam esse ostendunt liberali eleemosyna. tria millia aureorum hoc anno contributa: quam ob rem processit Collegij, exædificatio: excitataque turris: campanaria cum horologio, nostris externorumque vsibus maxime opportuno. Nec vero in oppido se tenuit nostrorum labor: foras etiam se intendit. igitur, in excursionibus, Christo per baptismum, aggregarunt ducentos: acceperunt confessionum duo millia: sponsalia

falia conſtituere inter paria octoginta: diſcor-
 des ſedarunt: atque in his vnum eo prouectum
 amentia, vt ſacro in loco ſacerdotem interfi-
 cere meditaretur. De Paraiba oppido, anniuer-
 ſariaque ad ipſum profectione, ſcriptum eſt an-
 nis ſuperioribus. Eius Praefectus, perſpecto no-
 ſerorum fructu, de Collegio fundando coepit co-
 gitare, eaque de re certioſorem vult facere regē:
 neque diſſidit de eius liberalitate, et aſſenſu.
 eodem ſtudio Dux alterius loci duas obtulit pa-
 raſangas, in quibus excolendis elaborare poſſi-
 mus. At noſtri, propter paucitatem operarum,
 ſpe dilata in poſterum, vnus tantum pagi pro-
 curatione ſuſcepta, extruxere templum, in quo
 occupatam operam habent, non ſine fructu.
 Praefecti erga nos beneuolentiam declarauit pax
 inter ipſum et Hiſpanorum Ducem conſtituta:
 ita ciuitas olim in duas diuiſa partes cum pe-
 riculo mutuae caedis, concordia coaluit. ex quo
 permagna confeſionis et communionis ſacra-
 menta frequentantium copia veluti ab radice
 pullulauit.

DEFVNCTVS SVM, Deo adiuuante,
 Patres Fratresque ſumma obſeruantia colen-
 di, hoc etiam anno, vt alijs proxime duobus, ope-
 re difficili atque arduo conſcribendorum an-
 naliū. auxit difficultatem eius dilatio, cui,
 confeſionem aliarum rerum, quae in dies ſu-
 perueniunt, cum iuſſus anteuertō, inieci-
 mus manum eo ſere tempore, quo oportuit eſſe per-
 ſectum.

fectum . ita vno mense octo Prouincias e longioribus absolui, nec satis integra valetudine. neque erat fortasse festinato opus: sed verebar, ne procrastinatione moram curamve arguente, apud ignaros causæ, viderer aut citius potuisse scribere, quam vellem, aut melius voluisse quam possem . Ceterum , si alterutrius inopiæ fama subeunda est, malim profiteri deesse mihi facultatem scribendi , quam vobis , quibus debeo, iuxta Deum, omnia, gratificandi voluntatem . Valete . E Collegio Romano Decimo Calendas Decembres . M. D. XCI.

Omnium in Christo seruus

Franciscus Bencius.

Pag. Vers. Errata

4	7	infamiz
24	29	cepimus
67	23	projiciens
78	9	præscriberet
87	16	carcerem
88	18	Accademia
104	19	Aliquod
144	27	grauissime
	28	morbo
160	27	repentibus
166	22	probosum
191	8	tragædia
197	16	quam
204	10	occidunt
205	1	sic
211	1	auerfam
233	2	Præposito
234	22	meditationibus
235	14	MONASTERIENSI
252	18	Pharmaceutica
266	27	dysenteriz
271	19	corpore
329	15	e supplicatione
332	8	erepti
422	4	conicij

Corrige.

infantiz
cepimus
iaciens
præscriberet
carcere
Academia
Aliquid
grauissimo
morbo
repentibus
probosum
tragædia
quem
decidunt
hic
accersam
Præposito
meditationibus
MONASTERIENSE
Pharmaceutria
dysenteriz
corpore
e triplici concione
erepti
conijci

Sunt et alia, præcipue in interpunctis. sed ea animaduerti facile, et inter legendum corrigi possunt.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Digitized by Google

